



10—11 april

Debatter m. m.**Tisdagen den 10 april**

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Norén ang. tillämpningen av bestämmelserna rörande egnahems- bebyggelsen på landsbygden	5
fröken Elmén ang. samordningen mellan arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring	9
herr Nilsson i Bästekille i anledning av att de nya vägarna mellan Hässleholm och Malmö och mellan Gärsnäs och Tomelilla dragas fram över värdefull åkerjord	12
herr Östlund ang. ökad kvot till Västerbottens län för investering i väg- och brobyggnader.....	15
Interpellationer av:	
herr Lundberg ang. faran för förstörelse och förorening av grund- vattnet bl. a. i grusåsarna	19
herr Nihlfors ang. statligt stöd åt upptagning av kulturhistorisk film	20
herr Braconier ang. åtgärder för att minska vantrivseln bland folk- skolans lärare	21

Onsdagen den 11 april fm

Svar på interpellation av herr Agerberg ang. konsekvenserna i trafik- hänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellan- riksvägen över Storlien	24
Statstjänstemännens löner under år 1956.....	29
Utgifter under riksstatens femte huvudtitel:	
Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmän- het	45
Anslag till Mödrahjälp	49
Anslag till Mödrahjälpnsnämnderna	57
Anslag till Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor.....	58

	Sid.
Allmänna barnbidrag	61
Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård.....	67
Bidrag till utbildning av personal inom den halvöppna barnavården m. m.	69
Anslag till Ferieresor för barn	71
Anslag till Ferieresor för husmödrar	74
Anslag till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar	74
Anslag till Statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare: Vissa byggnadsarbeten	76
Anslag till Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare: Avlöningar	78
Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.....	79
Bidrag till länkrörelsen	87
Anslag till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar	88
Anslag till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar	95
Anslag till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader	97
Anslag till Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler...	98
Anslag till Social upplysningsfilm	103
Interpellationer av:	
herr Christenson i Malmö ang. en redogörelse för de uppgifter, som från dansk sida lämnats i målet rörande Jane Horneys död.....	106
herr Onsjö i anledning av vissa olägenheter beträffande skolskjutsarna	107
herr Andersson i Björkäng ang. bristen på veterinärer.....	108

Onsdagen den 11 april em

Åvägbringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärer vid statens järnvägar	109
Höjning av de allmänna barnbidragen	117
Förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten	141
Rätt att vid uppskattning av normalavkastning av ecklesiastikt boställe göra avdrag för kostnad för skogsarbetarbostad	142
Enhetliga bestämmelser för kommunal anskaffning och upphandling	144
Utredning av frågan om den andliga vården vid sjukhusen m. m.....	146
Kartläggning av de lägsta inkomstgrupperna och deras ekonomiska läge	148
Ersättning till bilägare för oförvållad skada eller förlust	149

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 11 april fm**

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 68, ang. statstjänstemännens löner under år 1956 m. m.	29
— nr 5, ang. utgifter under femte huvudtiteln (socialdepartementet)	45

Onsdagen den 11 april em

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 59, ang. direktiv för den parlamentariska försvarsberedningen	109
— nr 60, ang. beredningsstat för försvarsväsendet	109
— nr 62, om vissa anslag under sjunde huvudtiteln	109
— nr 63, om likställighet mellan pensionärer vid av staten övertagna trafikföretag och vid statens järnvägar	109
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 8, om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ förordningen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.	117
— nr 9, om porträtt av statsministrar	117
— nr 10, om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen ang. postsparbanken	117
— nr 11, ang. ändrad lydelse av 57 och 60 §§ lagen om bankrörelse, m. m.	117
— nr 12, om fortsatt giltighet av valutalagen	117
— memorial nr 14, ang. användande av riksbankens vinst för år 1955	117
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 20, om höjning av de allmänna barnbidragen	117
— nr 21, om kontrollen å ädelmetallarbeten	141
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. korsningar av järnväg och väg	142
— nr 10, om avdrag för skogsarbetarbostad vid uppskattning av normalavkastning vid eklestastikt boställe	142
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 15, om rätten till installationer inom televerkets arbetsområde	144
— nr 16, ang. svenska privatkapitalisters engagemang i andra länder	144
— nr 17, ang. enhetliga bestämmelser för kommunal anskaffning och upphandling	144
— nr 18, om den andliga vården vid sjukhusen m. m.	146
— nr 19, om de lägsta inkomstgrupperna och deras ekonomiska läge	148
— nr 20, ang. kris för trafikföretag i skogs- och glesbygderna och behovet av omnibusförbindelser på landsbygden	149
— nr 21, ang. ersättning till bilägare för dem vid trafikolyckor utan eget förvållande tillskyndad skada eller förlust.	149

Tisdagen den 10 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 4 in-
nevarande april.

§ 2

Upplästes följande till kammaren in-
komna läkarintyg:

Härmed intygas, att Riksdagsman
Adolv Olsson på grund av sjukdom är
förhindrad att tills vidare närvara i
Riksdagen.

Stockholm den 9 april 1956

Gustav Nylin

Överläkare, Professor.

Herr Olsson i Gävle beviljades ledig-
het från riksdagsgöromålen från och
med den 9 april tills vidare.

§ 3

**Svar på interpellation ang. tillämpningen
av bestämmelserna rörande egnahems-
bebyggelsen på landsbygden**

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr
statsrådet ERICSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Norén har till mig
riktat följande två frågor: Har herr
statsrådet uppmärksammat den påtalade
restriktiva tillämpningen av bestämmel-
serna rörande egnahemsbebyggelse på
den rena landsbygden, och har herr
statsrådet i så fall för avsikt att vid-
taga åtgärder i syfte att uppnå en sådan
tillämpning av gällande bestämmelser,
att bebyggelsen på den rena landsbyg-
den främjas på sätt som avsågs i riks-
dagens uttalande 1953?

Till stöd för sina frågor har interpel-
lantens erinrat om att 1953 års riksdag
uttalade, att en allmänt restriktiv in-

ställning till egnahemsbyggandet icke
fick vara vägledande för egnahemslån-
givningen. Interpellanten har vidare
framhållit, att detta uttalande måste
innebära, att även de som vill bygga
på den rena landsbygden bör få del
av den förmån de statliga egnahemslå-
nen utgör, så långt detta är möjligt
och försvarligt.

Interpellanten anser emellertid, att
den praktiska tillämpningen, åtminstone
i vissa län, icke står i god överens-
stämmelse med dessa riktlinjer. I an-
slutning härtill anför interpellanten
några exempel på fall, där lån inte be-
viljats för planerad bebyggelse på lands-
bygden.

Riksdagens uttalande 1953 innefat-
tade den viktiga deklarationen, att eg-
nahemslån för nybyggnad på landsbyg-
den endast borde vägras i det fall en
uppenbart olämplig plats för huset
valts. I omedelbar anslutning härtill
framhölls, att allmängiltiga normer för
bedömning av i vilka fall lån icke bör
utgå icke torde kunna uppställas och
att det därför torde få ankomma på
länsbostadsnämnderna att med beak-
tande av såväl de förut antydda allmän-
na riktlinjerna för långivningen som de
särskilda omständigheterna i varje en-
skilt fall avgöra huruvida lån bör be-
viljas eller ej.

Vad riksdagen sålunda uttalade anser
jag alltjämt äga giltighet. En restriktiv
inställning till egnahemsbyggandet på
landsbygden kan alltså inte accepteras.
I konsekvens härmed bör egnahemslån
vägras endast om en uppenbart olämplig
belägen tomt har valts. Om en sådan
positiv inställning till egnahems-
byggandet på landsvägen torde allmän
enighet råda. Vidare förefaller det tyd-
ligt, att — på sätt 1953 års riksdag

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna rörande egnahemsbebyggelsen på landsbygden

framhåll — man icke kan uppställa sådana allmängiltiga normer för långivningen, att full klarhet därigenom skulle skapas i fråga om i vilka särskilda fall lån icke bör beviljas. Interpellanten synes ej heller på denna i praktiken viktiga punkt ha anmält en avvikande mening. Under sådana förhållanden blir man vid beviljande av egnahemslån till hus på landsbygden hänvisad till en prövning från fall till fall.

I första instans ankommer det på länsbostadsnämnderna att verkställa denna prövning. Besvär över länsbostadsnämnds beslut kan anföras hos bostadsstyrelsen och i sista hand Kungl. Maj:t.

Interpellanten anser att åtminstone på sina håll prövningen av låneärenden utfallit på ett sätt som inte står i god överensstämmelse med riksdagens förutnämnda uttalande. Det är icke möjligt för mig att i detta sammanhang redovisa enskilda låneärenden. Det ligger i sakens natur att delade meningar kan framkomma beträffande prövningen i det enskilda fallet. Jag hyser också förståelse för att enskilda fall, där länemyndigheten vägrat lån, kan ge anledning till frågan om icke en mera generös inställning till landsbygdens bebyggelsefrågor vore motiverad. Jag kan dock icke se att det är möjligt att beträffande allmänna riktlinjer för prövningen av dessa frågor komma längre än som blivit fallet genom riksdagens uttalande 1953. Ej heller har jag blivit övertygad om att länsbostadsnämnderna skulle inta en i förhållande till de allmänna riktlinjerna avvikande hållning till bebyggelsen på landsbygden. Även om jag för egen del anser, att bebyggelsen på landsbygden så långt möjligt bör främjas — jag är i denna huvudfråga alltså helt överens med interpellanten — finner jag det därför inte styrkt, att behov föreligger av åtgärder för att skapa ytterligare garantier för att de lånebeviljande organens prövning

av ifrågavarande lånefrågor skall präglas av en dylik positiv inställning till landsbygdens byggnadsfrågor. Jag kommer emellertid att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område och, om anledning uppkommer att ytterligare understryka vikten av att bebyggelsen på landsbygden underlättas, återaktualisera frågan.

Härefter anförde:

Herr NORÉN i Mullsjö (bf):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Statsrådet har i svaret konstaterat, att vi är helt överens i huvudfrågan. Jag kan, sedan jag nu fått svaret, konstatera detsamma, och det är jag glad över.

Den fråga som jag tog upp i min interpellation är ju av allra största betydelse för landsbygdens folk. Det måste vara synnerligen angeläget, att de som vill bygga och bo på landsbygden också kan få göra detta. Det måste vara väsentligt, att samhället inte lägger hinder i vägen härför utan tvärtom söker främja sådan bosättning. Man överdriver inte om man säger, att detta är en av de stora livsfrågorna för landsbygdens folk. Det stora intresse som finns i bygderna för denna fråga har jag fått erfara genom samtal, såväl innan jag ställde interpellation som efteråt, kanske mest efteråt. Om alltså större betydelse måste tillmätas denna fråga än någon kunnat ana, är det så mycket mera tillfredsställande, att statsrådets svar är så positivt.

Vad riksdagen uttalade 1953 bör alltså jämt äga giltighet, framhåller statsrådet och understryker att en restriktiv inställning till egnahemsbyggandet på landsbygden alltså inte kan accepteras. »I konsekvens härmed bör egnahemslån vägras, endast om en uppenbart olämpligt belägen tomt har valts», säger statsrådet vidare.

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna rörande egnahemsbebyggelsen på landsbygden

Det är utomordentligt värdefullt, att statsrådet i sitt svar har understrukt detta. Det bör därmed vara fastslaget, att egnahemslån inte bör vägras den, som vill bygga och bo på landsbygden, av t. ex. den anledningen, att myndigheterna vill koncentrera bebyggelsen till tätorterna. Bestämmelserna får inte vara sådana, att man tvingas bosätta sig i en tätort om man själv inte vill det.

Jag delar statsrådets uppfattning, »att man icke kan uppställa sådana allmän-giltiga normer för långivningen, att full klarhet därigenom skulle skapas i fråga om i vilka särskilda fall lån icke bör beviljas». Länsbostadsnämnderna måste i de särskilda fallen pröva, huruvida lån bör beviljas eller inte. Härvid måste stor vikt fästas vid det uttalande som riksdagen 1953 gjorde i denna angelägenhet.

Anledningen till att jag framställde en interpellation var, att jag hade kännedom om en del fall, där prövningen enligt min mening inte varit i bästa överensstämmelse med de principer riksdagen 1953 godtog. Statsrådet framhåller ju också i svaret, »att enskilda fall, där lånemyndigheten vägrat lån, kan ge anledning till frågan, om icke en mera generös inställning till landsbygdens bebyggelsefrågor vore motiverad». Min erfarenhet av dessa frågor är, att man i vissa fall och i vissa län varit alltför restriktiv vid prövningen gentemot folk, som vill bygga egnahem på rena landsbygden.

Jag har genom min interpellation inte velat komma åt länsbostadsnämnderna. Bedömningen i de särskilda fallen måste ju anförtros åt dessa myndigheter. Det klara besked som statsrådet nu givit i sitt svar bör ge säkrare riktlinjer för myndigheternas prövning av låneärendena så att en önskvärd bebyggelse på landsbygden kan främjas så långt det är möjligt. Statsrådet har ju lovat att, om så icke skulle bli fallet,

med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område och, om anledning uppkommer, åter aktualisera frågan. Jag anser det över huvud taget värdefullt att dessa frågor kunnat få en så god belysning genom statsrådets svar. Det förhåller sig nog så att folk i allmänhet icke känner till så mycket om dessa frågor och bestämmelserna på området. När länsbostadsnämnden fattat sitt beslut har lånesökanden i allmänhet nöjt sig därmed, emedan han inte haft kännedom om att länsbostadsnämndens beslut kan överklagas hos bostadsstyrelsen och att frågan i sista hand kan föras till Kungl. Maj:ts avgörande. Det är som sagt värdefullt om ökad upplysning kan åstadkommas i dessa frågor.

Jag vill till sist, herr talman, endast understryka angelägenheten av att vi från samhällets sida gör vad vi kan för att hejda landsbygdens avfolkning. En levande landsbygd är en nödvändighet ur hela samhällets synpunkt. Härvid är det väsentligt, att bestämmelserna rörande bostadspolitik och byggnadslagsstiftning är så utformade, att en önskvärd bebyggelse på den rena landsbygden främjas. Jag ber än en gång att få tacka statsrådet för det i detta avseende positiva svaret.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! I anslutning till denna debatt vill jag gärna till kammarens protokoll fästa en saga från Västergötland.

Det var en gång en prästgårdsarrendator som med ålderns rätt drog sig tillbaka. Som efterträdare till arrendet fick han en dotter och en måg. Mannen i fråga ville gärna bo nära sina anhöriga och lyckades komma överens med pastoratet om att få köpa en tomt där han skulle få bygga sig ett eget litet hem. Förvärvet tillstyrktes av de lokala myndigheterna, men när frågan kom högre upp lät invändningarna inte länge vänta på sig. Naturligtvis var det olämpligt

Svar på interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna rörande egnehemsbyggelsen på landsbygden

att bygga ute i den rena bondbygden, då det på några kilometers avstånd fanns en tätort med gatubelysning, slaskledning och andra kulturens finesser. Något sådant som att ta hänsyn till mannens önskan att på ålderns dar bo nära sina anhöriga kunde ju inte komma i fråga. Ville han bygga skulle han bygga i en tätort, och därmed basta. Förmodligen med anledning av dessa uttalanden gick kammarkollegiet emot köparens och pastoratets önskan och avtog ansökningen om medgivande till försäljningen.

Herr talman! Den här sagan är en sannsaga från vårt svenska folkhem av i dag, och den bör väl ändå ge oss anledning till en stunds eftertanke i fråga om utvecklingen inom frihetens stamort. För en tid sedan ställde en motionär här i kammaren frågan: »Vad gör samhället för närvarande för att hindra människor att bosätta sig på landsbygden?» Den frågan är sannerligen inte omotiverad. Den har en skrämmande aktualitet.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Det var en mycket tacksam och vänlig interpellant socialministern hade att svara i dag, och man skall väl inte störa samförståndet när det är så gott. Jag skulle dock vilja tillägga, att bostadsstyrelsen enligt min erfarenhet tidigare haft en som jag tycker alltför restriktiv inställning när det gäller att ta hänsyn till landsbygdens speciella förhållanden. Jag har tidigare diskuterat denna sak med socialministerns företrädare. Det förefaller mig dock som om bostadsstyrelsen numera, kanske just efter samråd med Kungl. Maj:t, omprövat sin praxis i detta avseende och visat något större förståelse. Det vore emellertid tacknämligt om socialministern ville fortsätta att stödja de berörda myndigheterna i uppfattningen att de skall följa utvecklingen på

landsbygden och verkligen ta vederbörlig hänsyn, ty jag skulle kunna anföra många exempel av samma art som det den föregående talaren här åberopade.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**:

Herr talman! Det ärende som herr Antby här berörde faller inte inom mitt departements verksamhet; jag vill därför inte yttra mig om det. Allmänt sett vill jag gärna vitsorda, att man naturligtvis så långt möjligt bör tillgodose människornas önskemål i fråga om uppförande av bostadsfastighet. Jag gav det beskedet i mitt interpellationssvar, att jag anser 1953 års riksdags uttalande i dessa stycken fullt tillfredsställande. Där sades nämligen ifrån, att man skall vägra endast under förutsättning att tomtplatsen är direkt olämplig. Sedan kan det naturligtvis alltid diskuteras, hur långt en lokal styrelse bör gå när det gäller att under hänsynstagande till åtskilliga omständigheter bedöma, om det kan anses vara lämpligt att bygga på platsen.

Jag har under den tid jag varit i socialdepartementet — och jag vet att min företrädare tillämpat samma principer — sökt ge positiva besked i de fall vi funnit, att man kanske kan tillgodose önskemålen. Detta gäller allmänt taget om bostadsbyggande med statslån. Frågor om avstyckning och andra ting som hänger samman därmed vill jag inte yttra mig om, eftersom jag inte kan de sakerna, men vad gäller bostadsbyggande med statslån har jag i interpellationssvaret utlovat en mycket välvillig prövning och en positiv inställning till byggnadsverksamheten på landsbygden.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! De frågor som här diskuteras har varit mycket aktuella alltsedan den nämnda förordningen kom till.

Herr förste vice talmannen sade i sitt

Svar på interpellation ang. samordningen mellan arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring

inlägg, att svårigheterna beror på bostadsstyrelsen. Jag är inte riktigt säker på att felet ligger där. Det är nog intet fel med denna lag, om tillämpningen blir förständig och länsbostadsnämnderna lagar efter lägenhet och tar hänsyn till omständigheterna i de olika fallen.

I AT för i dag står på sid. 9 ett mycket belysande exempel från Rydboholm i boråstrakten. Fallet har gått till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har givit klaganden rätt. Jag har, herr talman, begärt ordet för att säga, att det gläder mig mycket att vederbörande, Rune Fyhr, tydligen får bygga som han vill.

Om myndigheterna ute i länen — länsarkitekter, lantmätare och andra teoretiker — som ibland är mera konungsliga än konungen själv, vill bedöma ärendena med hänsyn till omständigheterna i de olika projekten med gott omdöme, så bör nog både den prästgårdsarrendator som det var tal om här och andra kunna få bygga var de själva vill.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Det är klart att man kan finna sådana fall som herr Antby drog fram, och det är klart att man söker syndabockarna här uppe. Jag vet annars ett fall i Östergötland där en familj, som består av sju personer, hade mycket stort behov av en bättre bostad. Där var det inte länsbostadsnämnden eller bostadsstyrelsen som avlog, utan de kommunala myndigheterna satte stopp för möjligheten för denna familj att få ett eget hem.

Om man vill söka syndabockar, kan man nog göra det på närmare håll.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. samordningen mellan arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, som yttrade:

Herr talman! Fröken Elmén har efter att ha anfört omständigheterna i ett särskilt försäkringsärende till mig ställt följande frågor: Anser herr statsrådet att samordningen mellan arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring är tillfredsställande? Om icke, vilka åtgärder vill herr statsrådet vidtaga för att nå en bättre samordning?

Som svar härå vill jag meddela följande.

Enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor får understöd från erkänd arbetslöshetskassa endast utgå till sådan arbetslös medlem som är arbetsför. Denna bestämmelse medför bl. a., att medlem av dylik kassa, som på grund av sjukdom är helt arbetsoförmögen, ej äger uppbära understöd från arbetslöshetskassa. Härav följer att om sådan medlem uppbär hel sjukpenning från allmän sjukkassa kan han ej samtidigt uppbära daghjälp från arbetslöshetskassa.

Av betydelse i detta sammanhang är uppenbarligen frågan hur arbetslösheten påverkar storleken av den sjukpenning den arbetslöse äger uppbära från sjukförsäkringen under iråkad sjukdom. Till belysning av denna fråga får jag lämna en kortfattad redogörelse rörande grunderna för tillhörigheten till den obligatoriska sjukpenningförsäkringen.

Tillhörigheten till den obligatoriska försäkringen för tilläggssjukpenning enligt sjukförsäkringslagen — d. v. s. placering i högre sjukpenningklass än den första — skall enligt lagen grundas på den årsinkomst av tjänst som medlem i sjukkassa kan antagas komma att tills vidare åtnjuta. Hänsyn skall härvid tagas inte endast till inkomst av stadigvarande anställning utan även till inkomst av tillfällig anställning. Förutsättning för att hänsyn skall tagas till anställning av tillfällig natur är emellertid, att medlemmen beräknas årligen

Svar på interpellation ang. samordningen mellan arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring

under längre eller kortare tid ha sådan anställning och att inkomsten därav någorlunda säkert kan beräknas. Vid förarbetena till sjukförsäkringslagen uttalades, att vid beräkningen av årsinkomsten hänsyn inte skulle tagas till tillfälliga inkomständringar. Ej heller skulle kortare arbetslöshetsperioder föranleda någon ändring av sjukpenningförsäkringen, om dessa perioder inte kunde beräknas bli mera regelbundet återkommande. Vidare uttalades att oförvårdad arbetslöshet i regel inte borde föranleda ändring av sjukpenningförsäkringen, om den inte kunde anses innebära, att vederbörande inom överskådlig tid inte kunde komma upp till den inkomst han hade innan han blev arbetslös.

Enligt vad jag inhämtat har riksförsäkringsanstalten redan före ikraftträdandet av sjukförsäkringslagen fäst sjukkassornas uppmärksamhet på de av mig nyss återgivna uttalandena i sjukförsäkringslagens förarbeten. Riksförsäkringsanstalten har också upplyst, att sjukkassorna vid behandling av ärenden rörande placering i sjukpenningklass av arbetslösa genomgående synes ha följt de sålunda angivna riktlinjerna. Endast i ett fall — sannolikt det av interpellanten åsyftade — har hänvändelse gjorts till anstalten, varefter rättelse skett.

Vad angår medlemmar av erkänd arbetslöshetskassa, som under arbetslöshet uppbär halv sjukpenning från allmän sjukkassa, har arbetsmarknadsstyrelsen utfärdat vissa direktiv i fråga om rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Däri föreskrives att sådana medlemmar äger anmäla sig som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen för att, om lämpligt arbete icke kan erbjudas dem, söka ersättning även från arbetslöshetsförsäkringen.

Slutligen har i fråga om bestämmelserna om karenstid en viss samordning

åstadkommit mellan sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna genom att i sjukförsäkringslagen införts en bestämmelse, enligt vilken karenstid ej tillämpas när den försäkrade vid sjukperiodens början äger uppbära daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa. I den nu gällande förordningen om erkända arbetslöshetskassor finnes icke någon motsvarande bestämmelse. I proposition den 16 mars 1956, nr 144, med förslag till ny förordning om erkända arbetslöshetskassor har emellertid föreslagits, att reglerna om karenstid i arbetslöshetsförsäkringen i viss utsträckning skall anpassas till motsvarande bestämmelser i sjukförsäkringslagen.

Med hänsyn till vad jag nu anfört anser jag mig f. n. sakna anledning att taga något ytterligare initiativ i fråga om samordningen mellan sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna.

Vidare anförde:

Fröken **ELMEN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation.

Enligt svaret tycks allting fungera bra, och jag förstår att det i detta fall kanske är tillämpningen från sjukkassan som inte har varit riktig. Personen i fråga, som är arbetslös, vände sig till sjukkassan för att fråga, hur det skulle bli för henne vid en eventuell sjukdom. Hon fick det svaret, att om arbetslösheten varade över tre månader, hade hon inte ens rätt till grundsjukpenning. Statsrådet talar emellertid i sitt svar endast om tilläggssjukpenning; vederbörande skall sålunda alltid ha rätt till grundsjukpenning, om jag fattat riktigt.

Den person jag här talar om hade emellertid fått det beskedet, att hon inte ens skulle ha rätt till grundsjukpenning, och hon blev också tillrättad att söka privat försäkring för att på så sätt kunna få de tre kronorna i grund-

Svar på interpellation ang. samordningen mellan arbetslöshetsförsäkring och sjukförsäkring

sjukpenning vid eventuell sjukdom. Då hon hade tillhört den gamla vanliga sjukkassan tyckte hon, att hon kommit i en sämre situation än förut.

Nu har hon vidare fått meddelande — jag har just talat med vederbörande i telefon — att vid upp till sex månaders arbetslöshet skulle hon i fortsättningen kunna få sjukpenning, men inte därutöver. Efter vad hon kunde förstå var detta något exceptionellt för hennes vidkommande.

I svaret talas det om kortare arbetslöshetsperioder. Det står inte direkt hur långa arbetslöshetsperioderna skall vara för att sjukförsäkringen eventuellt skall bortfalla. Eller får sjukkassorna rätt att besluta i olika fall, eller finns det direktiv som säger att efter så och så lång arbetslöshet har man inte längre rätt till sjukpenning? Jag skulle vilja fråga statsrådet vad som menas med kortare arbetslöshetsperioder.

När hon meddelade att hon hade fått nytt arbete och ville anmäla ändrad arbetsinkomst, ville man absolut ha reda på om detta arbete skulle vara över sex månader, ty annars skulle hon hänföras till klass 0. Men har man kortare arbeten eller blir arbetslös undan för undan skall man inte avföras från sjukkassan, utan man skall i fortsättningen ha rätt till sjukpenningen, om jag har förstått svaret rätt.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Avsikten med mitt svar var ju att ge besked om att i detta speciella fall över huvud taget ingen ändring skulle ske, ty ändring bör inte ske i försäkringsvillkoren om inkomstbortfallet är av tillfällig karaktär. Det är den grundläggande principen.

En annan princip i sjukförsäkringslagen är, att om man kan bedöma vederbörandes ekonomiska status, så att

hon för framtiden når en viss inkomst, och man vågar räkna med att den blir av någorlunda bestående karaktär, så är detta det avgörande för inplacering i sjukhjälpsklass. Principen är att kortvarig arbetslöshet skall mötas med arbetslöshetsförsäkring. Om arbetslösheten blir längre och det inte sker någon ändring på sex månader, får en ny bedömning ske.

Det frågas sedan om man kan bli utförsäkrad. Ja, det är klart att om läget skulle vara så tröstlöst att vederbörande är i arbetsför ålder och inte kan få inkomst framöver, kan han inte få tilläggssjukpenning. Men detta kan man inte räkna med i normala fall. Sjukkasorna har av riks-försäkringsanstalten blivit anvisade eller ålagts skyldighet att göra på detta sätt. Det har bara kommit in ett enda fall till tillsynsmyndigheten, där det har skett ändring. Jag har dragit den slutsatsen, att här inte föreligger någon brist på samordning mellan sjukkassa och arbetslöshetskassa vid de kortvariga inkomstbortfallen. Här skall man över huvud taget inte ändra utan att det har gått åtminstone sex månader.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! När jag läst svaret och fått en ytterligare förklaring av statsrådet, förstår jag att det hela fungerar på ett riktigt sätt. Men det var just detta besked, att man inte ens skulle erhålla en grundsjukpenning, som man tyckte var mycket hårt för den som är över femtioårsåldern.

Sedan vet man inte om en arbetslöshet, som drabbar i den åldern, är av tillfällig karaktär eller inte. Den kan bli långvarig, och det är svårt att komma in i arbetet igen. Men enligt svaret tycks det hela fungera på ett hyggligt sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation i anledning av att de nya vägarna mellan Hässleholm och Malmö och mellan Gärsnäs och Tomelilla dragas fram över värdefull åker

Herr statsrådet HJALMAR NILSON erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat mig om jag uppmärksammat, att de nya vägarna dels mellan Hässleholm och Malmö och dels mellan Gärsnäs och Tomelilla kommer att vid respektive Sösdala och Gårdlösa dragas fram över värdefull åkerjord utan att ett sådant förhållande är av omständigheterna påkallat.

Som svar härpå får jag anföra följande.

Vad beträffar den förstnämnda vägen så dömdes en arbetsplan för omläggning av delen till Sösdala till utförande redan år 1938. Efter besvär hos Kungl. Maj:t fastställdes vägsträckningen därefter år 1941. Förslagets igångsättning blev emellertid aktuellt först sedan arbetet intagits i flerårsplanen för byggnad av länsvägar under perioden 1955—1959. En framställning från vissa ortsbör om upprättande av ny arbetsplan, avseende en sträckning i närmare anslutning till den gamla vägen och medförande mindre ianspråktagande av odlad mark, avslogs år 1954 av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Detta avslag föranledde nya besvär hos Kungl. Maj:t. Undersökningar i samband med detta besvärsmåls behandling gav emellertid till resultat, att sådan ändrad sträckning som de nämnda ortsbörna önskade icke skulle giva vägen tillräckligt god och trafiksäker standard.

Kungl. Maj:t har därför genom beslut den 16 mars i år ej funnit skäl göra ändring i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beslut att vidhålla den ursprungligen fastställda vägsträckningen.

Vid därefter angår vägen Tomelilla—Simrishamn är vägdelen vid Gårdlösa f. n. under byggnad. Även denna väg-

sträckning har varit föremål för ingående prövning. Tidigare upprättad arbetsplan reviderades år 1953 och fastställdes slutgiltigt genom ett Kungl. Maj:ts beslut i november 1954. Vägens nya sträckning är förutom av rent tekniska och ekonomiska motiv föranledd av trafiksäkerhetsskäl, då den nuvarande vägen har en synnerligen otillfredsställande sträckning genom bebyggelsen.

Jag vill framhålla, att den standard, som vid anläggningarna skall givas vägarna är en fråga som måste bedömas från fall till fall med utgångspunkt från vägens betydelse och den trafik som den skall tjäna. I de båda här aktuella fallen gäller det vägar vilka redan har stora och förväntas komma att få än större trafikmängder. Den ena ingår i den viktiga förbindelseleden över Hässleholm mellan riksvägarna 2 och 4, den andra ingår i den även viktiga öst—västliga förbindelsen mellan Malmö och Simrishamn. Båda dessa vägar tillhör det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens delegation för översiktlig planläggning nyligen offentliggjorda förslaget till stamvägnät. Vid vägar av denna karaktär blir man tyvärr ibland tvungen att välja sträckningar, som åstadkommer större intrång på odlad mark än som är fallet då det gäller vägar av mindre betydelse.

Härpå anförde:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Hjalmar Nilson för svaret på min interpellation, men jag kan tyvärr inte denna gång säga att jag tackar för innehållet. Jag hade tänkt mig, att det skulle bli ett något positivare svar. Något mera negativt än detta kan man inte tänka sig.

Jag har personligen intresserat mig för dessa båda fall. Jag har på ort och ställe undersökt dem. Jag har tagit noga reda på hur man tänkt sig sträckningen av dessa vägar från första början och vilket slutresultat man kommit till. Jag kan inte med bästa vilja i värl-

Svar på interpellation i anledning av att de nya vägarna mellan Hässleholm och Malmö och mellan Gärsnäs och Tomelilla dragas fram över värdefull åker

den säga någonting annat än att här har man använt större våld än nöden kräver.

Vad vägen Hässleholm—Malmö beträffar har det berättats mig — jag förmodar att det är sanningsenligt — att statsrådet själv besökt orten för att skapa sig en bild av förhållandena. Är denna uppgift riktig, vilket jag tror att den är, kan jag inte förstå att herr statsrådet kommit till det resultatet, att man skall dra vägen i den nya sträckningen. Jag har genomgått saken mycket noga och är fullt på det klara med att man inte ur vägsynpunkt behövt riskera någonting, om man följt den ursprungliga sträckningen.

Nu vet jag, att herr statsrådet kommer att säga, att det ligger ett hus i närheten av mejeriet, vilket gör att vägen inte kan gå fram där. Efter herr statsrådets besök har jag fått meddelande om att det fortfarande finns möjlighet att flytta detta hus, givetvis inte på ägarens bekostnad utan på vägförvaltningens. Således behöver detta hus inte ligga i vägen för den tidigare planerade sträckningen.

Sedan skulle man också spara mycket värdefull åkerjord, om man gick fram med vägen genom en lantbrukares trädgård och fortsatte fem à tio kilometer och tog en remsa av hans jord. Detta betyder ur jordbrukarsynpunkt inte någon större förlust. Men att låta vägen klyva tre stycken värdefulla jordbruk från den ena ändan till den andra, så att man får en triangel på vardera sidan om vägen, framstår ur praktisk synpunkt som ett icke godtagbart resultat av vägbyggandet. Det gäller här de tre bästa jordbruken i trakten. Att förstöra dessa fastigheter, när man så lätt kan undvika det genom att förlägga vägen längre åt norr är inte försvarbart. Jag hade hoppats, när herr statsrådet själv var nere och såg på det hela, att det skulle bli ett annat resultat.

Vidare är att märka att sikten blir

dålig vid korsningen mellan vägen från Häglinge och den nya riksvägen till Sösdala. Visserligen kan det sägas, att stopplikt gäller för den som kör in på den nya vägen, men nog skulle det varit till fördel att få sikt åt båda hållen, vilket man fått om man följt den först tänkta sträckningen.

För den andra vägen, Tomelilla—Gärsnäs, är det samma förhållande. Vid Gårdlösa finns det sju jordbruk som på samma sätt skall klyvas från den ena ändan till den andra, så att man får en triangel på ömse sidor om vägen. Ingen kan förvåna sig över att jordbrukarna där försöker rädda sin jord så länge som möjligt. Även där gav man andra bud. Även där fanns möjlighet att av vederbörande ägare inköpa en del av deras hus, som de inte behövde. Dessutom erbjöd man mark gratis, om vägen drogs fram genom byn, varigenom förstörelse av åkerjorden för dessa sju jordbruk kunde undvikas. Det gick vägmyndigheterna inte med på. Jag uppmanade dessa jordbrukare att försöka skaffa sig rättelse här uppe, och jag gav dem också en viss uppmantran, när jag rådde dem att söka statsrådets hjälp. Även detta blev en besvikelse för dem.

Nu säger statsrådet att det är nödvändigt, när det gäller anläggning av större vägar, att man går fram efter linjal. Man skall kunna flyga fram med 120 kilometers hastighet i timmen. Men när det gäller dessa jordbrukare i Gårdlösa har man dock byggt ut en större kurva — varför vet jag inte. Lika väl skulle man kunnat bygga en kurva med den gamla vägsträckningen, ty med nuvarande vägteknik spelar en väl lagd kurva inte någon som helst roll.

Jag hade inte tänkt mig att statsrådet som praktisk jordbrukare lika litet som någon annan i denna kammare skulle medverka till en sådan lösning, och skulle det komma flera sådana fall skulle jag vilja be herr statsrådet att

Svar på interpellation i anledning av att de nya vägarna mellan Hässleholm och Malmö och mellan Gärsnäs och Tomelilla dragas fram över värdefull åker

för framtiden inte medverka till en sådan sträckning.

En av dessa små jordbrukare i Gårdlösa har ytterligare drabbats av vägens sträckning, nämligen på det sättet, att den väg som skall ansluta Smedstorps samhälle med den nya vägen skall komma att korsa hans ägor en gång till. Av hans lilla jordbruk återstår praktiskt taget ingenting som kan kallas för jordbruk. Det blir endast små lappar, som han får mycket svårt att bruka. Om han skall driva åkerbruk med traktor löper han stor risk att stå på huvudet i diket tillsammans med traktorn. Man kan inte inbilla någon att denne jordbrukare tycker det är trevligt.

En annan jordbrukare kan på grund av den nya vägens sträckning inte utföra tröskning, ty där han skall ha sin tröska skall den nya vägen gå fram.

Jag vill säga herr statsrådet på fullt allvar, att nog borde man, även med beaktande av att vi behöver nya vägar, kunna ta någon hänsyn till de människor som berörs av dessa frågor och inte går fram på allra värsta sätt.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! När det gäller vägar av den storleksordning det här är fråga om har man att välja mellan att göra vägarna så trafiksäkra som möjligt eller att gå in för en mindre trafiksäker sträckning med större risker för människors liv och hälsa. Jag har varit och studerat platsen vid Sösdala. Den uppgiften är riktig. Efter grundlig besiktning av förhållandena där har jag vid mina överväganden kommit till det resultatet, att det är nödvändigt att lägga vägen utanför bebyggelsen. Huruvida den kommer att läggas precis i den sträckning som från början stakats eller i en något ändrad sträckning som vid nämnda tillfälle uppgavs vålla mindre intrång, kan jag för dagen inte säga.

Orsaken till att jag ansåg det var

nödvändigt att välja en så trafiksäker sträckning som möjligt med hänsyn till människor, som dock är väsentligare än ekonomiska ting, var trafikintensiteten där. Sösdalavägen har för närvarande en trafik på 1 250 motorfordon per dygn i medeltal under sommarmånaderna och 1 000 motorfordon per dygn i medeltal under hela året. Trafiken beräknas mot slutet av en tioårsperiod framåt räknat omfatta i medeltal mellan 4 000 och 5 000 motorfordon per dygn under sommarmånaderna och 3 000 till 4 000 under hela året. Vid Smedstorp räknar man med ett dygnsmedeltal på respektive 1 500 till 2 000 under sommaren och 1 200 till 1 500 under hela året.

När man kommer upp till sådana trafiksiffror inom en relativt närliggande framtid, så måste omtanken om människorna väga betydligt tyngre än då det är fråga om en väg, som passerar av något hundratal fordon per dygn. Det är dessa hänsyn som har varit avgörande för ställningstagandet.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Mellan mig och statsrådet råder inga delade meningar om att vi har stort behov av nya och bättre vägar. Men jag tror i alla fall, att jag har rätt då jag säger, att man inte behöver använda större våld än nöden kräver. Det går inte att resonera sig bort ifrån att man här ändå har underlåtit att välja en sträckning, som hade varit lämpligare ur alla synpunkter.

Statsrådet sade i sitt senaste anförande, att nya vägar skall planeras så, att man inte utsätter trafikanterna för risker till liv och hälsa. Jag är inte så övertygad om den saken, om statsrådet därmed avser, att vägarna skall vara så raka som möjligt och praktiskt taget utan kurvor. Jag är gammal bilist även jag. Jag tror inte det skadar, att vi har

Svar på interpellation ang. ökad kvot till Västerbottens län för investering i väg- och brobyggnader

några kurvor på vägarna. De nya och förträffliga vägarna blir genom sin raka sträckning mycket enformiga, vilket lätt leder till att förarna kör så vilt, att de åsidosätter säkerheten med risker både för egen del och för övriga trafikanter på vägarna.

Sedan är det visserligen riktigt, såsom här sagts, att det är stor trafik på vägen vid Sösdala, men jag vidhåller min uppfattning, att den sträckning som först föreslogs ger bättre sikt åt alla håll. Jag har, som jag sagt i mitt första anförande, mycket noga undersökt förhållandena. Som praktisk jordbrukare tycker jag, att visst skall vi bygga bra vägar. Men vi skall inte låta det gå ut över ett stort antal bra jordbruk bara för att få vägarna raka som en linjal. Statsrådet vet bättre än jag, att man på militärt håll inte heller är så intresserad av dessa kilometerlånga raksträckor, utan man vill ha avböjningar här och där. De är till fördel även ur den synpunkten.

Jag vill vädja till statsrådet, att han för framtiden inte ger sin sanktion åt sådana lösningar som dessa nu aktuella utan försöker ta större hänsyn till de människor, vilkas ägor berörs av vägbyggena. Skulle det vara så, som statsrådet lät framskymta i sitt senaste anförande, att frågan om vägens sträckning vid Sösdala ännu inte är slutgiltigt avgjord, vill jag säga: Använd då det sunda förnuftet för att få rättelse till stånd!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. ökad kvot till Västerbottens län för investering i väg- och brobyggnader

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Östlund har frågat mig om jag är villig att medverka till att Västerbottens län, med hänsyn till de speciella förhållanden som där är rådande, i fördelningsplanen för investering i väg- och brobyggnader för år 1956 tillföres en ökad kvot.

I anledning härav får jag lämna följande upplysningar.

Flerårsplanerna för den ordinarie statliga väg- och brobyggnadsverksamheten grundar sig för den löpande perioden 1955—1959 på det program, som legat till grund för 1954 års riksdags beslut om automobilskattens storlek. För år 1956 upptager planerna arbeten till en total kostnad av 355 miljoner kronor, vilket belopp också anvisats av riksdagen. För Västerbottens län är i dessa flerårsplaner upptagna arbeten till ett belopp av 15,2 miljoner kronor för år 1956.

Vid fastställandet av flerårsplanerna för vägbyggnadsverksamheten har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelsen varit av samma mening, och fastställelsen har därför icke behövt hänskjutas till Kungl. Maj:t. Länsstyrelsen torde alltså få anses ha delat väg- och vattenbyggnadsstyrelsens mening, att vid 355 miljoner kronors omfattning av hela vägbyggnadsverksamheten 15,2 miljoner kronor utgör skälig andel till länet.

Av kända skäl har emellertid inskränkning i medelsanvändningen i förhållande till programmet i flerårsplanerna måst ske. För innevarande år har en investeringsram om tills vidare 275 miljoner kronor fastställts. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t vidare i december 1955 fastställt fördelningen mellan länen och mellan de olika anslagen enligt den angivna i förhållande till flerårsprogrammet beskurna medelsförbrukningsramen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag till medelstildelning för Västerbottens län upptog det belopp interpellanten nämnt eller 12,3

Svar på interpellation ang. ökad kvot till Västerbottens län för investering i väg- och brobyggnader

miljoner kronor. För Västerbottens län innebar en sådan begränsning, att länet drabbades lindrigare än övriga län.

I yttrande över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag hemställde praktiskt taget alla länsstyrelserna om större anslagstilldelning än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit. Länsstyrelsen i Västerbottens län begärde att vid fördelningen av anslagen till riksvägar och länsvägar de stora behoven av ombyggnad och förstärkning av såväl vägar som broar inom länet måtte beaktas. I anledning härav höjde Kungl. Maj:t den föreslagna medelstilldelningen för länet till 12,8 miljoner kronor. En längre gående medelstilldelning bedömdes ej möjlig med hänsyn till behoven i andra län. Nämnas må att länet efter den av Kungl. Maj:t beslutade höjningen kommit att erhålla 84 % av flerårsplansbeloppet, medan den genomsnittliga medelstilldelningen i förhållande till flerårsplanerna uppgår till 77 % för landet i dess helhet. Länet har sålunda blivit förhållandevis väl tillgodosett inom den totala investeringsramen.

Huruvida det kan bli möjligt att senare under detta kalenderår öka denna ram kan jag ej nu yttra mig om.

Härefter anförde:

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Först ett tack till herr statsrådet Hjalmar Nilson för det svar jag fått på min interpellation.

Anledningen till att jag framställde interpellationen var att Västerbottens län synes ha kommit på efterkälken i fråga om anslag till byggande och förstärkning av vägar. Det har nämligen från sakkunnigt håll befarats att en fortsatt utveckling efter dessa linjer kommer att medföra stort förfång för näringslivet och de framtida försörjningsmöjligheterna i denna del av landet. Länsstyrelsen i Västerbottens län

har i skrivelse till Konungen i december förra året anförts starka betänkligheter mot den företagna nedskärningen av vägbyggnadsanslaget och därvid påvisat de stora faror, som är förenade med en fortsatt successiv nedbrytning av vägnätet under de sistförflutna åren, detta särskilt under en tidsperiod då trafiken hastigt växer i såväl tyngd som intensitet.

I samma skrivelse har länsstyrelsen pekat på det stora behovet av anslag för ombyggnad, breddning och förstärkning av broar, justering i plan och profil av riks- och länsvägar, ävensom beläggning av en del mycket hårt trafikerade vägsträckor inom länet. Det torde inte vara någon överdrift att säga att Västerbottens län har bland de sämsta vägarna i landet. Exempel härpå har jag framfört i min interpellation, och jag skall därför inte trötta kammaren med att upprepa dem.

Det förefaller därför rätt underligt, att anslaget till vägarna i Västerbottens län är väsentligt lägre i förhållande till antalet vägkilometer än vad det är i övriga delar av landet. En jämförelse i de fem norrlandslänen ger vid handen att totalanslaget i kronor per kilometer väg är för investering respektive underhåll: i Gävleborgs län 2,8—6,8, i Västernorrlands län 2,3—5,5, i Jämtlands län 2,3—4,8, i Norrbottens län 1,7—4,0 och i Västerbottens län 1,4—3,4. Västerbotten har således den lägsta siffran eller jämnt hälften mot Gävleborgs län.

Det kan inte hjälpas att man måste ställa sig frågande inför en sådan fördelning av väganlagen, detta särskilt med hänsyn till att tyngdpunkten i landets kraftverksbyggnader med därav följande ökat vägunderhåll nu förlagts till Västerbotten. Gruvindustriens landsvägstransporter inom länet har under de senaste åren mer än femdubblats och översteg under föregående år 20 miljoner ton per kilometer. Härtill kommer tendenserna inom skogsindustrien till

Svar på interpellation ang. ökad kvot till Västerbottens län för investering i väg- och brobyggnader

ökade landsvägstransporter på grund av nedläggning av en del mindre flottleder och inskränkning av flottningen i de större flottlederna. De allmänna vägarna har därför kommit att tjäna som stamvägar för en stor del av virkestransporterna. Även de i övrigt mindre trafikerade vägarna har därigenom blivit mycket hårt belastade. Allt detta i förening med den starkt ökade trafiken i övrigt har satt vägarna i ett tillstånd, som ur trafiksynpunkt måste anses vara mycket otillfredsställande.

Det är riktigt som herr statsrådet säger, att begränsningen av medelsförbrukningen i kronor räknat för år 1956 icke drabbat Västerbottens län hårdare än andra län, men det är att märka att det anslagsbelopp, som för länets vidkommande legat till grund för upprättande av flerårsplanerna och som även enligt statsrådet godkänts av länsstyrelsen i Västerbottens län, har av samma länsstyrelse bedömts som ett absolut minimibelopp, om en fortsatt försämring av vägnätet skall kunna undvikas. Såsom jag tidigare anförde har länsstyrelsen i Västerbottens län uttalat mycket starka betänkligheter mot den nedskärning av väganslaget, som företagits för innevarande år.

Jag skall, herr talman, sluta med att uttala den förhoppningen, att dessa av länsstyrelsen anförda betänkligheter måtte beaktas och att några begränsningar i fråga om de anslagsmedel för vägarna som beviljats av riksdagen icke skall förekomma i fortsättningen.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Huruvida det i fortsättningen kommer att företagas någon begränsning av anslagsbeloppen för vägarna eller inte, beror väl delvis på hur man i Västerbottens län önskar fördela den totala byggnadsverksamheten. Vill man inskränka på andra områden och kan man lägga fram planer över önske-

målen, så visst kan vi tänka oss en omfördelning av medlen!

När herr Östlund talar om att Västerbottens län har kommit på efterkälken beträffande vägarna, vill jag emellertid ännu en gång erinra om att man där har fått anslag utöver vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har föreslagit, och medelstillelningen där har i viss mån skett på bekostnad av anslagen till andra län, där länsstyrelserna också har anförde vägande skäl för att inga begränsningar borde göras. Vi har med andra ord att här göra en avvägning inte bara av anslagens storlek utan också mellan olika län i landet.

Vidare sade herr Östlund, att man i Västerbotten har de sämsta vägarna i landet, men jag uppvaktas ideligen av människor, som med samma övertygelse förklarar att de just i sitt län har landets sämsta vägar. Vad som i det fallet är sanning, är därför ganska osäkert att uttala sig om. Herr Östlund anförde i det sammanhanget en del siffror, och det kan jag också göra — inte för att jag tror att siffror lösryckta ur sitt sammanhang är så upplysande i en diskussion av detta slag, utan för att visa att även andra siffror än dem som herr Östlund anförde kan framlockas i detta stycke. Det finns sålunda intet län här i landet, som har så låg trafik på huvudleden genom länet som Västerbottens län har på stora delar av kustlandsvägen. Där ligger Västerbottens län betydligt under alla andra län i Sverige. Och utöver kustlandsvägen har Västerbottens län knappast någon väg med en medeltalstrafik på upp till 500 fordon per dygn — och ändå har det där skett en icke obetydlig överflyttning av skogstransporter från flottlederna till vägarna.

Vidare finns det en annan siffra, som det i sammanhanget kan vara av ett visst intresse att belysa. Den är hämtad ur den på enskilt initiativ utgivna broschyren *Bilismen i Sverige 1955*,

Svar på interpellation ang. ökad kvot till Västerbottens län för investering i väg- och brobyggnader

och uppgiften kan därför kontrolleras. Jag syftar här på att man i Västerbottens län för varje i länet inregistrerad bil ger ut bortåt 2 000 kronor per år, och i många län håller man sig långt under hälften av det beloppet.

Herr talman! Jag har med det anförda endast velat visa att Västerbottens län har fått en så stor andel, som det varit möjligt att medgiva. Så långt föreliggande svårigheter — vilka vi alla känner väl till — har medgivit, har vi försökt hjälpa Västerbottens län i den situation, som där råder, men det finns också andra län, där man brottas med betydande svårigheter på här ifrågavarande område.

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Jag förstår mycket väl de svårigheter som uppstår, då det gäller att fördela detta anslag, och att därför jämförelsesiffrorna alltid kan bli något haltande; det erkänner jag villigt. Men jag erinrar om att länsstyrelsen i Västerbottens län fortsättningsvis sagt följande: »En allt starkare kritik mot väghållningen har under senaste år kommit till uttryck såväl i pressen som hos allmänheten, industrierna, skogsbolagen, åkarsammanslutningarna och andra företagare. Vid två tillfällen under innevarande år har å länsstyrelsen sammanträden hållits, varvid starka krav framförts på höjning av tillåtna axeltrycken. Länsstyrelsen har med hänsyn till de många svaga vägarna och broarna endast i ringa utsträckning kunnat tillmötesgå de framförda önskemålen. För belysning av olika företagares och pressens bedömning av hit hörande problem bifogas i avskrift skrivelse till länsstyrelsen från Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare...»

Jag vill erinra om att Västerbottens län är bland de län som har det lägsta antalet vägmil med ett tillåtet axeltryck på över sex ton, men att Väster-

bottens län också har de längsta vägarna med ett tillåtet axeltryck understigande sex ton. Det är klart att trafikens betydelse kan mätas efter bilarnas antal o. s. v., men i fråga om den tunga trafiken är att beakta att långtradarna inte har möjlighet att ta sig över broarna, vilket självfallet är ett hinder för näringslivet i dess helhet.

Jag skall inte förlänga debatten i denna fråga. Jag har med detta endast velat framhålla angelägenheten av att i fortsättningen länsstyrelsens krav på en större medelstillelning kan beaktas.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Jag vill till detta endast erinra om att Kungl. Maj:t på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag har begärt ett avsevärt ökat anslag till vägunderhåll. Om riksdagen godtager det förslaget torde också Västerbotten i fortsättningen kunna påräkna betydligt ökade anslag till vägunderhållet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande proposition nr 144, med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick förordningsförslagen till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Härpå föredrogos var efter annan följande propositioner; och remitterades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 145, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1955 vid dess sjunde ordinarie möte fattade beslut;

till statsutskottet propositionen nr 149, angående riktlinjer för sjöräddningsväsendet; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 153, med förslag till förordning om

Interpellation ang. faran för förstöring och förorening av grundvattnet bl. a. i grusåsarna

ändrad lydelse av 10 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution.

§ 8

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna:

nr 714, av herrar *Hagberg* och *Holmberg*,

nr 715, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 716, av herr *Dahlén*,

nr 717, av herr *Christenson* i Malmö,

nr 718, av herr *Odhe m. fl.*,

nr 719, av herr *Andersson* i Ronneby m. fl.,

nr 720, av fru *Lindskog*,

nr 721, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 722, av fröken *Karlsson*,

nr 723 och 724, av fröken *Löwenhielm m. fl.*,

nr 725, av herr *Nestrup* och fröken *Löwenhielm*,

nr 726, av herr *Nestrup m. fl.*,

nr 727, av herr *Helén m. fl.*,

nr 728, av herr *Nilsson* i östersund m. fl., och

nr 729, av herr *Lindberg m. fl.*

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 5, 59—63 och 68, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 8—12 och 14, andra lagutskottets utlåtanden nr 20 och 21, tredje lagutskottets utlåtanden nr 9 och 10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 15—21.

§ 10

Föredrogs den av fröken *Wetterström* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående lämpligheten av att militära tvättanstalter konkurrera med civila tvättinrättningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11

Föredrogs den av herr *Magnusson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående undersökningen rörande rationaliseringsverksamhetens utformning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 68 skulle uppföras främst och samma utskotts utlåtande nr 61 sist bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 13

Interpellation ang. faran för förstöring och förorening av grundvattnet bl. a. i grusåsarna

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LUNDBERG** (s), som yttrade:

Herr talman! Enligt § 1 i gällande hälsovärdsstadga skall hälsovårdsnämnd bl. a. verka för att erforderliga åtgärder vidtages till motverkande av vattenförorening. En hälsovårdsnämnd skall tillse, att en stads eller ett samhälles försörjning med gott och rent vatten till dryck, matlagning och andra hushållsändamål är säkrad. Skall detta svåra och viktiga uppdrag kunna fullföljas, måste de öppna vattendragen samt kanske i än högre grad de grundvattenförande grusåsarna effektivt kunna skyddas mot förorening och förstörelse.

Inom Uppsala län kommer hushållsvattnet till huvudsaklig del från grusåsarnas grundvatten. Den s. k. Uppsalaåsen, med sin sträckning genom länet

Interpellation ang. statligt stöd åt upptagning av kulturhistorisk film

från Uppsala till Älvkarleby, förser drygt hälften av länets samtliga invånare med hushållsvatten av god kvalitet. Ur denna synpunkt, samt med tanke på bl. a. samhälls- och naturintressena inom länet, framförde jag i motioner under 1940-talet krav på att samhällsintresset skulle tillvaratas genom att de gamla samhällseliga impedimenten — grusåsarna — skulle överföras till samhället. Riksdagen avlog detta förslag, och vattenföreningen har sedan dess stegrats i nästan samma takt som grusåsarna alltmer försvinner ur den svenska landskapsbilden.

Ur bad- och fiskesynpunkt har en viss förändring i tänkesättet i vattenfrågorna under senare tid kunnat förmärkas. En ändrad lagstiftning har ställts i utsikt. Då det gäller skydd av grusåsarna och deras grundvatten, förefaller det som om betydelsen därav icke blivit tillräckligt beaktad. Men är rent vatten för bad och fiskbeståndet behövt, så måste man väl anse att ett rent och drickbart hushållsvatten är ett än mer vitalt behov. Detta framgår exempelvis av att Uppsala stad med dess ca 75 000 invånare för närvarande är helt beroende av Uppsalaåsens grundvattentillgångar. Trots detta synes hälsovårdsnämnden och länsstyrelsen sakna de maktbefogenheter, som erfordras för att effektivt kunna ingripa och skydda detta hushållsvatten från förorening och förstörelse.

Grustag kan nu öppnas mitt i ett samhälle och i direkt anslutning till vattentäkterna. Oljeeldning och oljeupplag har tillkommit och utgör en verklig farohärd om de ligger i anslutning till en vattenförande grusås, och sopupplag i gamla grusgropar är inte ovanliga etc.; allt detta synes kunna ske utan att varken länsstyrelser eller hälsovårdsnämnder effektivt kan ingripa och förhindra detsamma. Ur samhällssynpunkt förefaller det både rimligt och absolut nödvändigt, att länsstyrelser och hälsovårdsnämnder får

befogenhet att effektivt skydda utnyttjade eller för framtiden behövliga grundvattenförekomster. Detta är nödvändigt även för att kunna fylla kraven på de olika hälsovårdande uppgifter de har sig förelagda. Varje bebyggelse, upplag av oljor och andra kemikalier samt förstörelse av grusåsar m. m. bör helt kunna förbjudas, om detta erfordras för att kunna åstadkomma ett effektivt skydd för vattentäkterna i våra grusåsar, som tillika kanske kan betecknas som våra förnämsta reningsverk. Här måste det enskilda intresset helt få ge vika för samhällsintresset.

Med hänvisning till det anförda hemställas om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet Hjalmar Nilson få framställa följande frågor:

1. Har statsrådet uppmärksammat faran för ytterligare förstörelse och förorening av grundvattnet i bl. a. våra grusåsar och de författnings- eller lagstiftningsmässiga brister, som synes vara ett hinder för länsstyrelser och hälsovårdsnämnder att effektivt kunna fullgöra sina åligganden att säkra tillgången på ett rent och gott hushållsvatten?

2. Om så är fallet, vilka åtgärder anser statsrådet behövliga för att kunna få en rättelse till stånd i de nämnda frågorna?

3. Kan man förvänta, att statsrådet kommer att taga initiativ för att skyndsamt, och om möjligt omedelbart, vidtaga de lagstiftnings- eller andra åtgärder, som erfordras för att skydda grusåsarnas grundvatten och därmed stärka skyddet för tillgång på ett hushållsvatten med kvalitet?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. statligt stöd åt upptagning av kulturhistorisk film

Herr NIHLFORS (fp) erhöi på begäran ordet och anförde:

Interpellation ang. åtgärder för att minska vantrivseln bland folkskolans lärare

Herr talman! I statsutskottets av 1953 års riksdag godkända utlåtande nr 185 i anledning av väckta motioner, vari begärdes utredning angående lämpligaste sättet att på statlig väg främja vetenskaplig forskning och allmän folkupplysning genom upptagning av kulturhistoriska filmer, förklarade sig utskottet vara ense med motionärerna om att kulturhistorisk film hade stor betydelse för ovanberörda uppgifter. Utskottet fann det därför befogat att statligt stöd i någon form lämnades för tillgodoseende av det angivna syftet och att det borde ankomma på Kungl. Maj:t att taga spörsmålet under närmare omprövning.

Utskottet ifrågasatte därvid, om icke anslag ur lotterimedelsfonden kunde ställas till förfogande. Dessutom borde undersökas, om och i vilken utsträckning understöd för dylik verksamhet kunde påräknas från filmindustriens sida.

Efter vad som inhämtats skulle anslag från lotterimedelsfonden ännu icke ha kunnat erhållas. De belopp, som kunna tänkas bli disponibla för andra ändamål än den statliga teaterverksamheten och orkesterföreningsverksamheten, är förhållandevis obetydliga och skall räcka till så många angelägna ändamål att stöd till upptagning av kulturhistorisk film icke kunnat ges.

Från Kungl. Maj:ts sida synes ej heller i övrigt ha vidtagits några åtgärder för att föra frågan om statligt stöd till upptagning av kulturhistorisk film fram till en positiv lösning, ehuru 1953 års riksdag ansåg det befogat med statligt stöd i någon form.

På grund av vad här anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet få rikta följande frågor:

1. Delar statsrådet den uppfattningen att upptagning av kulturhistorisk film med syfte att till eftervärlden bevara

gamla seder och bruk m. m. bör stödjas av staten?

2. Har statsrådet för avsikt att snarast verkställa den undersökning, som synes erforderlig för att klarlägga vilka former för statligt stöd som kan anses vara lämpliga?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Interpellation ang. åtgärder för att minska vantrivseln bland folkskolans lärare

Ordet lämnades på begäran till

Herr BRACONIER (h), som yttrade:

Herr talman! Under 1955 gjordes i Stockholm en undersökning för att utröna hur folkskolans lärare trivs med sitt yrke och hur de ser på sina arbetsförhållanden. Av undersökningen framgår, att en icke obetydlig del av lärarna är missnöjda med de förhållanden under vilka de arbetar.

Bestämmande för denna inställning är främst disciplinproblemen. Genom den förda kvoterings- och anslagspolitiken i fråga om skolbyggnader har en betydande brist på klassrum och undervisningslokaler uppstått. För att de stora årskullarna skall kunna beredas plats i skolorna har klassavdelningarna måst göras större. Härigenom har disciplinsvårigheterna ökat och den individual-psykologiska behandlingen av barnen blivit svår att genomföra. Barnens beteende har under de senaste årtiondena också förändrats. Skrikighet, notorisk oro, bristande koncentrationsförmåga och ouppmärksamhet är nu mera utbredda än tidigare. För att få ordning i de stora klasserna måste lärarna ägna en stor del av den tid, som är anslagen till undervisning, till att skapa förutsättningar för denna.

En annan huvudorsak till folkskollärarnas vantrivsel är tillsynen vid skolmåltiderna. En bidragande orsak härtill är den orättfärdiga behandling som läraren anser sig utsatt för genom att

Interpellation ang. åtgärder för att minska vantrivseln bland folkskolans lärare

han eller hon är skyldig utöva vakt-hållning utan någon tillräcklig ersättning. I distrikt där barnen måste äta i skift kan den situationen uppstå, att lärarens hela frukostrast går åt till vakt-hållning. Härigenom reduceras lärarens möjlighet till avkoppling, vilket inverkar menligt på undervisningen. Bland flertalet lärare betraktas också vakten vid skolmåltider som den mest påfrestande skolsituationen.

Andra omständigheter, som skapar trivselproblem bland lärarna, kan nämnas: de stora skolenheterna, önskemålet från myndigheternas sida om nya undervisningsmetoder, för vilka läraren icke alltid har någon speciell utbildning, reducerade möjligheter till avkoppling på grund av lokalbristen, de ökade krav som ställs på läraren i olika avseenden, utan att någon kompensation, t. ex. i tid eller pengar, getts.

I den pågående skolreformen har folkskolan kommit att få en allt större betydelse. Härigenom har kravet på folkskollärarna ökat. För att läraren skall kunna fullgöra sitt ansvarsfulla arbete på ett tillfredsställande sätt är det därför av största vikt, att han känner sig uppskattad och anser sig arbeta under gynnsamma förhållanden. Man kan nämligen inte förvänta ett entusiastiskt och aktivt engagemang i den nya skolan, om lärarna inte känner trivsel i arbetet utan känner sig pressade från olika håll.

Under åberopande av vad jag här an- fört hemställer jag om kammarens till- stånd att till herr statsrådet och che- fen för ecklesiasikdepartementet få stäl- la följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att komma med något förslag för att mins- ka vantrivseln bland folkskolans lärare?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar rörande egentliga statsutgif- ter för budgetåret 1956/57 under tion- de huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsom- råde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar angående anslag för bud- getåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad proposition- en avser handelsdepartementets verk- samhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för för- svarets fastighetsfond för budgetåret 1956/57,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar angående anslag å kapital- budgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser socialdepartementets verksamhets- område, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar angående anslag å kapital- budgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser inrikesdepartementets verksam- hetsområde;

bankoutskottets utlåtande nr 13, i an- ledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner angående placeringen av prästlöne- fondsmedel, och

nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring av 14 § folkbokföringsför- ordningen;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt kemiska analyslaboratoriet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök m. m., och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemstäl- lan rörande anslag till Fiskerilänefon- den jämte i ämnet väckta motioner.

§ 17

Anmäldes och godkändes följande för- slag till riksdagens skrivelser till Ko- nungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar angående anslag å kapital- budgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 till ras- biologiska institutet, farmaceutiska in- stitutet m. m. jämte i ämnet väckta mo- tioner;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställning angående avlöningar till re- geringsrätten; och

nr 158, i anledning av väckta motio- ner om stöd åt produktionen av svensk barnfilm; samt

från tredje lagutskottet:

nr 154, i anledning av väckta motio- ner om underlättande av arrendatorers friköp av arrendegårdar under större gods m. m.

§ 18

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 147, med förslag till allmän pris- regleringslag, m. m.,

nr 148, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom nä- ringslivet m. m.,

nr 150, med förslag till taxeringsför- ordning m. m.,

nr 152, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 19 november 1886 (nr 84 s. 14) angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada,

nr 155, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt,

nr 156, med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihets- straff m. m., och

nr 160, angående tjänstgöringstiden för tandläkare inom folktandvården.

Dessa propositioner bordlades.

§ 19.

Anmäldes, att till herr talmannen un- der sammanträdet avlämnats en motion, nr 730, av fröken *Vinge* och herr *Helén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi- tion, nr 143, med förslag till allmän ord- ningsstadga, m. m.

Motionen bordlades.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 17.08.

In fidem

Gunnar Britth

Onsdagen den 11 april

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Bankofullmäktige David Hall vårdas sedan den 30/3 å Malmö allmänna sjukhus, medicinska avdelningen, för cardioscleros + incompensatio cordis och är ur stånd att fullgöra sitt riksdagsmannaupdrag åtminstone till och med den 30/4 1956, vilket härmed intygas.

Malmö den 6 april 1956

Gunnar Biörck
Med. dr, docent

Kammaren beviljade herr Hall ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 30 nästlidna mars tills vidare.

§ 2

Svar på interpellation ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Agerberg har frågat dels om jag har min uppmärksamhet riktad på de konsekvenser i trafikhänseende, som kommer att uppstå å vägen väster om Östersund i anledning av den nya mellanriksvägen över Storlien och dels om jag i så fall ämnar medverka till att medel ställs till förfogande för en upprustning snarast möjligt även av övriga delar av riksvägen väster om Östersund och länsvägen Duved—Enafors.

I anledning härav får jag anföra följande.

Det av interpellanten väckta spørsmålet har anmälts av länsstyrelsen i Jämt-

lands län i en särskild framställning den 14 december 1955. Länsstyrelsen har därvid hemställt om ökad medeltilldelning till länet för forcerad ombyggnad av riksvägen Östersund—Duved och anslutande länsväg Duved—Enafors med anledning av den påbörjade s. k. Trondheimsvägen. Länsstyrelsen har förutsatt, att det för tillgodoseende av de mest angelägna behoven skulle för ombyggnad av en vägsträcka om ca 90 km erfordras en investeringsökning av 5 miljoner kronor per år under en femårsperiod med början år 1957. Därtill kommer ytterligare ca 45 km, som anses kunna sättas i andra hand och som beräknats kosta närmare 15 miljoner kronor. I nu gällande flerårsplan för byggande av riksvägar under perioden 1955—1959 ingår av dessa vägdelar ca 30 km för en beräknad totalkostnad av ca 11 miljoner kronor att påbörjas åren 1958 och 1959.

I nyligen avgivet remissyttrande över framställningen har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bl. a. framhållit, att det av styrelsens delegation för översiktlig vägplanering offentliggjorda förslaget till stamvägnät upptar vägen Sundsvall—Bräcke—Östersund—Duved—norska gränsen. Styrelsen anser, att utbyggandet av denna stamväg bör ske med hänsynstagande till vägen i dess helhet, varför ett tidigareläggande av företaget på delen Östersund—Ånn bör bedömas i samband med angelägenhetsprövningen av företagen på övriga sträckor av vägen. Detta bör närmast ske i samband med flerårsplanernas förnyelse för perioden 1958—1962.

I anslutning härtill vill jag framhålla följande. Den nuvarande riksvägen 14 inom Jämtlands län, som utgör huvuddelen av den föreslagna stamvägen

Svar på interpellation ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien

fram till norska gränsen, har under senare år varit föremål för en kontinuerligt bedriven upprustning. Vägförbättringen har fortskridit med bl. a. ombyggnad och permanentbeläggning i den turordning, som standarden och trafikmängden m. m. på de olika vägnit-ten ansetts motivera. Härvid har det mesta arbetet hittills varit koncentrerat till sträckan Bräcke—Östersund, men en del arbeten har också utförts på delarna väster om Östersund. Upprustningen fortsättes enligt gällande flerårsplaner dock med den eftersläpning, som orsakas av den gjorda begränsningen i medelstillelningen. Såsom tidigare belysts, kommer redan med nu tillgängliga resurser för väginvesteringar omfattande arbeten att påbörjas under åren 1958 och 1959.

Omfattningen och turordningen av den fortsatta upprustningen av riksväg 14 och därtill anslutna länsväg fram till Enafors kan givetvis komma att påverkas av den blivande, nyss påbörjade mellanriksförbindelsen. Trafiken på den nya vägen behöver därvid emellertid ej nödvändigtvis innebära en däremot svarande trafikökning på vägen öster om Duved, emedan en överflyttning av trafik från den nuvarande Skilstugevägen till den nya vägen är att förutse. Hänsyn torde även böra tagas till att en trafikökning troligen till stor del kommer att bestå av personbilstrafik under sommarmånaderna, då vägar- na bättre motstår trafikens påfrestningar.

Under alla förhållanden är det enligt min mening ovisst, huruvida man har att emotse en sådan ökning av trafiken, framför allt av det tunga slaget, att en forcerad utbyggnad av den nuvarande vägen Östersund—Enafors blir nödvändig. Man måste även beakta, att en sådan utbyggnad förutsätter en på andra läns bekostnad ökad medelstillelning till Jämtlands län, som redan i viss

grad gynnats genom tillkomsten av Trondheimsvägen.

Som svar på interpellantens frågor vill jag avslutningsvis — med hänvisning till länsstyrelsens framställning i ärendet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande häröver — framhålla, att jag har min uppmärksamhet väl fäst på ifrågavarande vägproblem och att jag kommer att i vanlig ordning medverka till att berörda vägdelar i Jämtlands län snarast upprustas i den utsträckning, som förhållandena påkallar och investeringsmöjligheterna medger. Frågan måste emellertid bedömas under hänsynstagande ej blott till den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna stamvägen i dess helhet utan även till andra angelägna vägbehov i landet.

Härefter anförde:

Herr **AGERBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet Hjalmar Nilson för svaret på min interpellation.

Om jag får lov att börja från slutet, vill jag med tacksamhet notera, att statsrådet har framhållit, att han har sin uppmärksamhet fäst eller till och med väl fäst på ifrågavarande vägproblem. Sedan säger statsrådet, att han »kommer att i vanlig ordning medverka till att berörda vägdelar i Jämtlands län snarast upprustas i den utsträckning, som förhållandena påkallar och investeringsmöjligheterna medger». Jag höll på att säga, att det fattas bara annat, men jag skall väl notera också detta med tacksamhet.

Om jag sedan går till de förhållanden, som skall påverka denna sak, alltså behovet av en snar upprustning, kan jag inte hjälpa, att jag inte är riktigt nöjd med den uppfattning, som enligt min mening framskyntar i interpellationssvaret. Statsrådet framhåller, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i ett remissyttrande över det nya förslag till

Svar på interpellation ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien

stamvägnät, som har framlagts — det gäller alltså i detta fall vägen Sundsvall—Bräcke—Östersund—Duved—norska gränsen — anser, »att utbyggandet av denna stamväg bör ske med hänsynstagande till vägen i dess helhet», och att ett tidigareläggande av vägdelen Östersund—Änn bör bedömas i samband med hela frågan.

Det är klart, att man måste göra det, men jag vill påpeka, att det råder alldeles speciella förhållanden kring vägdelen väster om Östersund. Då man reser söder- eller österifrån till Östersund har man flera vägar att välja på, inte bara stamvägen från Sundsvall utan också vägen över Bispgården, Hammarstrand och Stugun till Östersund. Denna tar en stor del av trafiken. Vi har även en mycket betydande vägtrafik över Dalarna och Härjedalen fram till Östersund, men väster om staden skall en enda väg ta upp hela trafiken.

Såsom jag sade redan i min interpellation, är det en kolossalt stark trafik speciellt närmast väster om Östersund. Trafiktätheten är där mellan 3 000 och 4 000 bilar om dygnet sommartid. Också längre västerut, där vägen är mycket smalare och sämre, är trafiken mycket stark. Det företogs en trafikräkning i slutet av år 1954 efter det att den värsta turisttrafiken ebbat ut, och då visade det sig, att man på denna ytterst dåliga väg mellan Mörsil och Järpen hade en trafiktäthet på över 1 300 bilar per dygn. Just där är trafiken alltså redan nu oerhört stark, och det har på senare tid inträffat en hel del allvarliga olyckor och olyckstillbud, därför att vägen är så smal och krokig. Biltrafiken har ju genomgått en mycket snabb utveckling. Turisterna skall numera åka bil. Vissa tider på sommaren ligger det ofta på denna väg en hel rad av bilar, den ena efter den andra, och det är mycket stora risker, när de skall försöka göra omkörning. Det händer många olyckor i sådana sammanhang.

Jag tror — i direkt motsats till statsrådets uppfattning — att trafiken kommer att öka ytterligare under de närmaste åren. Statsrådet säger i sitt interpellationssvar, att den fortsatta uppbyggnaden av denna väg »kan givetvis komma att påverkas av den blivande, nyss påbörjade mellanriksförbindelsen. Trafiken på den nya vägen behöver därvid emellertid ej nödvändigtvis innebära en däremot svarande trafikökning på vägen öster om Duved, emedan en överflyttning av trafik från den nuvarande Skalstugevägen till den nya vägen är att förutse.» Så säger statsrådet vidare: »Hänsyn torde även böra tagas till att en trafikökning troligen till stor del kommer att bestå av personbilstrafik under sommarmånaderna, då vägarna bättre motstår trafikens påfrestningar.» Under alla förhållanden är det enligt statsrådets mening ovisst, huruvida man har att motse en sådan ökning av trafiken, framför allt av det tunga slaget, att en forcerad utbyggnad blir nödvändig.

Därvidlag har jag, som sagt, en helt motsatt uppfattning. Den nya turistleden över Storlien kommer alldeles säkert att locka en stor mängd nya bilturister. Vägen går genom mycket vackra trakter och det blir nog många som vill prova den.

Vidare vill jag erinra om att inom den närmaste tiden blir en ny väg över Kall färdigställd, alltså en ny mellanriksväg som går över Melen och in på gamla Norgevägen. Denna väg kommer också att gå genom en del av Jämtlands allra vackraste turistområden och den kommer säkerligen att dra till sig en hel del ny turisttrafik.

Vad den tyngre trafiken beträffar har den redan börjat öka ganska avsevärt. Om man färdas vägen Östersund—Duved, såsom jag ganska ofta har anledning göra, möter man numera gång på gång stora tunga lastbilar. Det är i stor utsträckning virkestransporter, men ock-

Svar på interpellation ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien

så andra transporter; inte minst bensin och oljor transporteras nu betydligt mera per landsväg, och för denna tunga trafik stoppar inte denna väg. Det är klart att speciellt personbilstrafiken ökar på sommaren, men inte heller för den trafiken stoppar vägen när det är regnig väderlek. Då blir den sönderkörd, och skulle den tunga lastbilstrafiken öka ytterligare, skulle förhållandena bli mycket besvärliga, såsom också vägförvaltningen i länet har påpekat.

Jag måste säga att jag finner statsrådets uppfattning på denna punkt litet verklighetsfrämmande, och jag undrar vilken myndighet som står för de uppgifter som här lämnats. Länets vägförvaltning kan det i varje fall inte vara, ty den har en annan uppfattning.

Givetvis är vi i Jämtland mycket tacksamma för den nya mellanriksvägen över Storlien. Denna väg kommer att göra mycket stor nytta för näringslivet i hela området. Det skall investeras mycket pengar på den svenska sidan, men Sverige skall också lägga ned en hel del medel på ombyggnad och förbättring av vägen på den norska sidan. Jag tycker att dessa investeringar är dåligt använda pengar, om vi inte samtidigt tar bort den trånga flaskhals som vägen mellan Östersund och Duved utgör. Man kan över huvud taget inte utnyttja den nya vägens trafikkapacitet, om man inte förbättrar också den återstående delen av denna vägförbindelse.

Vi är i Jämtland också mycket tacksamma över den nya möjlighet till transitotrafik som kommer att öppnas genom mellanriksvägen över Storlien. Även om SJ:s nya taxesättning kommer att tillföra järnvägen ytterligare godstrafik, så kommer det dock säkert att ske en stark ökning av lastbilstrafiken. När trafiken nu inte längre bara kommer att vara hänvisad till vägen över Skalstugan, som över huvud taget knappast varit framkomlig under långa delar

av året, kommer den tunga lastbilstrafikens andel av transitotrafiken sannolikt att kraftigt ökas. Vi behöver bara påminna oss issituationen i vintras, som gjorde det nödvändigt att transitera gods denna väg. SJ:s godsvagnar räckte inte alls till för det ökade transportbehovet och det kan även i fortsättningen bli samma förhållande.

Nu vet jag att det har beräknats medel för en upprustning av denna väg under senare delen av perioden för nu gällande flerårsplan, men efter vad jag kan förstå är dessa medel inte tillräckliga och upprustningen kommer därigenom för sent. Det blir alltså ett för stort dröjsmål med iordningsställandet av vägdelen Östersund—Änn för att man skall kunna utnyttja den nya mellanriksvägen i full utsträckning. Jag hoppas alltså att jag inte bara kan ta fasta på herr statsrådets uttalande att han har uppmärksamheten väl fästad på detta vägproblem, utan jag vågar också uttala min förhoppning om att statsrådet kommer att visa mer positivt intresse för förhållandena än som skymtar fram i dagens interpellationssvar.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Herr Agerberg har använt en god del av tiden för sitt anförande till att argumentera för vad han säger är en motsatt uppfattning mot den jag gett uttryck åt. Vad jag gjorde gällande var, att det allttjämt bedömes som ovisst, hur trafiken i dessa trakter kommer att utveckla sig. När vi får en säkrare ledning för bedömningen, är vi beredda att ånyo pröva dessa frågor. Vi vill alltså inte deklarera någon bestämd uppfattning nu. Därvidlag tror jag att det råder full överensstämmelse mellan min och de ansvariga myndigheternas uppfattningar.

Vi vill avvakta utvecklingen litet längre. Det finns flera omständigheter att ta hänsyn till än vad man i dag

Svar på interpellation ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien

säkert kan bedöma. Den nya Kallsjövägen exempelvis, som herr Agerberg också talade om, beräknas kunna tas i anspråk i sommar eller i höst för lättare trafik. Den vägen kommer enligt uppgifter som jag har fått att medge en öppen led hela året ned till Jämtlands gamla handelsplats Levanger, som ligger ganska väl till i många avseenden för den traditionella jämtlandstrafiken på Norge. Kommer en god del av trafiken att välja denna väg, som dessutom i naturskönhet sannolikt väl kan tävla med storlienvägen, blir det praktiskt taget bara den korta sträckan Järpen—Mörsil som måste användas av hela norgetrafiken. Både väster och öster om denna sträcka finns möjligheter att turistiskt använda olika vägar.

En annan sak att ta hänsyn till är att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har planerat åtskilliga arbeten på huvudvägen genom Jämtland öster om Östersund. Det är dels pågående, dels i flerårsplanen intagna arbeten, dels också arbeten som bedöms erforderliga men som inte är intagna i flerårsplanen. Det finns möjligheter för Jämtland själv att bedöma vilka arbeten öster och väster om Östersund som är angelägnast och som, när man säkrare kan bedöma utvecklingen, lämpligen bör få förtur. Osäkerheten är enligt min mening så stor, när man har alla dessa olika möjligheter att beakta, att man alltjämt bör dröja med att ta definitiv ställning.

Herr **AGERBERG** (h):

Herr talman! Jag är, herr statsråd, fullt medveten om att man kan bedöma den framtida trafikutvecklingen fel, men när jag talar om trafiken på storlienvägen tror jag inte att jag står på svag grund. Jag kan också åberopa vad vägförvaltningen i Jämtlands län har sagt. Det är i stor utsträckning på uppgifter därifrån som jag har byggt min interpellation och mina anföranden här

i dag. Denna vägförvaltning är fullt på det klara med att ökningen av trafiken kommer att fortsätta och har också själv ansett att den medelstilleddning, som skett eller planerats för den pågående perioden är otillräcklig, samt begärt en höjning.

Vad beträffar Kallsjövägen sade jag också att den kommer att bli färdig nu i sommar. Men vi betraktar detta som ytterligare en sak, som kommer att öka trafiken mellan Östersund och Järpen. Speciellt den vägsträcka statsrådet nämnde, sträckan mellan Mörsil och Järpen, som ju måste uppta all trafik på de tre mellanriksvägarna över Kall, Skalstugan och Storlien, är ytterligt dålig och skulle behöva upprustas under den allra närmaste tiden, om det inte skall ske flera olyckor, speciellt med tanke på den tunga trafiken.

Beträffande just den tunga trafiken vill jag påpeka, att den nya vägdelen över Storlien, också på den norska sidan, är beräknad för trafik med upp till tio tons axeltryck men att större delen av den nuvarande vägen inte tål mer än sex eller möjligen sju ton och alltså utgör en mycket svår flaskhals, som hindrar att den nya vägen kan utnyttjas i full utsträckning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 147, med förslag till allmän prisregleringslag, m. m., och

nr 148, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen

nr 150, med förslag till taxeringsförordning, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 152, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 19 november 1886 (nr 84 s. 14) angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada,

nr 155, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38, s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, och

nr 156, med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 160, angående tjänstgöringstiden för tandläkare inom folktandvården.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den på bordet liggande motionen nr 730, av fröken *Vinge* och herr *Helén*.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 10 och 64—67, bankoutskottets utlåtande nr 13, tredje lagutskottets utlåtanden nr 11 och 12 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 14 och 15.

§ 6

Föredrogs den av herr *Lundberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Hjalmar Nilson angående faran för förstöring och förorening av grundvattnet bl. a. i grusåsarna.

Kammaren biföll denna anhållan.

Statstjänstemännens löner under år 1956

§ 7

Föredrogs den av herr *Nihlfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående statligt stöd åt upptagning av kulturhistorisk film.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av herr *Braconier* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående åtgärder för att minska vantrivseln bland folkskolans lärare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Statstjänstemännens löner under år 1956

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1956 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 81 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 23 februari 1956, föreslagit riksdagen att fatta vissa närmare angivna beslut rörande statstjänstemännens löner m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckta motioner (II: 76 och II: 658).

Utskottet hemställde,

A. att motionen II: 76 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 658,

Statstjänstemännens löner under år 1956

1) besluta att till de i statens grundlöneförordning angivna månadslönerna skulle, med de undantag varom Kungl. Maj:t kunde finna gott förordna, under år 1956 läggas särskilda lönetillägg enligt de grunder, som angivits i en i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 23 februari 1956 omnämnd överenskommelse;

2) besluta att sådant rörligt tillägg på pensioner m. m. som enligt av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter finge utgå efter grunder, fastställda av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut, skulle under år 1956 — med beaktande av vad i statsrådsprotokollet anförts beträffande en fortsatt provisorisk samordning av tjänstepension och folkpension — utgå efter 71 procent av tilläggsunderlaget;

3) besluta att kristillägg under år 1956 skulle utgå enligt grunder, som angivits i statsrådsprotokollet;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948 (nr 436) samt kungörelsen den 4 mars 1955 (nr 68) om obekvämetstillägg, som erfordrades för genomförande av förslagen om höjning från och med den 1 juli 1956 av sjötillägg och obekvämetstillägg;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1955/56 och 1956/57 medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som kunde förmedlas av vad under 1—5 föreslagits;

7) till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för vissa löne- och pensionsförmåner å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 45 000 000 kronor;

8) till Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för vissa löne- och pensionsförmåner för budgetåret 1956/57 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 100 000 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! I anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet rörande propositionen nr 81 om statstjänstemännens löner ber jag att få säga några ord.

Jag vill då först deklarerera, att när jag biträdde överenskommelsen och utskottets förslag i ärendet var det främst av två orsaker. För det första anser jag att man inte utan starkt tvingande skäl skall rucka på ett förhandlingsresultat, som godkänts av de olika parterna. För det andra måste den samordning som åstadkommits mellan denna överenskommelse och de centrala överenskommelser som tidigare träffats mellan Arbetsgivareföreningen och LO respektive TCO givetvis accepteras även av statstjänstemännens olika organisationer. Att exempelvis nu försöka riva upp ett sådant förhandlingsresultat anser jag vara både orimligt och olyckligt.

Sedan detta sagts vill jag emellertid gärna göra några kommentarer. Detta gjorde jag också vid ärendets behandling i femte avdelningen. Det har ju ute i landet uppstått åtskilligt missnöje inte minst bland de lägre statstjänarna. Försöker man vara rättvis måste man nog medge att det finns vissa skäl till dessa missnöjesyttringar. Förr i tiden hette det, att kronans kaka var knapp men säker. En personaltidning skrev nyligen att den nu är bara knapp. Förr fäste man på statstjänarhåll stor vikt vid de trygghetsförmåner vid sjukdom och ålderdom som gavs. Man godtog därför ofta en lägre löneställning. Sedan allmänna sjukförsäkringen nu införts och tjänstepensionering förekommer vid allt-

fler enskilda företag har staten inte längre så mycket att locka med.

Arbetsförmedlingsstatistiken för år 1955 visar, att av platserna i statlig tjänst 73 procent tillsattes genom arbetsförmedlingen mot 83 procent av samtliga andra anmälda platser. Ungefär 25 procent av platserna vid järnvägen, posten och televerket kunde inte besättas. Kommunikationsverkens distrikt i Stockholm fick i stor utsträckning nöja sig med tillfällig personal. Beträffande de tekniska befattningarna var förhållandet ännu sämre. Nära 70 procent av platserna kunde inte besättas genom arbetsförmedlingen.

Konjunkturjournalen för i år visar olika löners stegring från 1938. Om indextalet för detta år sätts till 100 är siffran vid 1955 års ingång för lantarbetarna 450, för manliga industriarbetare 340 och för lägre statstjänstemän i högsta dyrort 260.

Nu kan man naturligtvis invända att exempelvis lantarbetarna år 1938 var dåligt betalda, det medger jag gärna. Men man kan väl inte heller påstå att de lägre statstjänarna vid den tiden var överbetalda.

För att ytterligare belysa läget kan jag nämna, att om man nu sätter industriarbetarlönen på 5-ort, d. v. s. högsta dyrort, till 100, så kommer en statsanställd i 13 löneklassen — där den stora gruppen av lägre statstjänstemän, exempelvis i kommunikationsverken, är placerade — endast upp till 86, d. v. s. hela 14 enheter lägre. Härtill kommer också att den senare gruppen ofta har skiftarbete med ojämn tjänstgöring på kvällar och nätter och även under helgdagar. Det är sant att det finns obekvämlighetstillägg, men de anses säkerligen inte till fullo kompensera obehaget av den ojämna tjänstgöringen. Man kan således inte komma ifrån att statstjänstemännen och då främst de i de lägre lönegraderna släpar efter i förhållande till andra grupper.

Nu har ju civilministern tillkallat en

Statstjänstemännens löner under år 1956

särskild beredning för att göra en förut-sättningslös utredning om de lägre statstjänstemännens löner, och det förhållandet är också omnämnt i utskottsut-låtandet. Det måste väl främst gälla att lyfta de i 10:e lönegraden placerade stora grupperna av tjänstemän, exempelvis brevbärare, stationskarlar och tullvakter, någon lönegrad, men justeringar måste givetvis också ske beträffande andra grupper.

Civilministern uttryckte nyligen i ett tal önskemål om dels en ny förhandlingsordning för statstjänarna och dels en överarbetning av de statliga löneplanerna så att de bättre anpassades till nuläget. Jag vill gärna instämma i dessa önskemål ävensom i uttalandet att en fortlöpande tjänsteförteckningsrevision ur alla synpunkter är bättre än en stor utredning vart tionde eller vart femtonde år.

Herr talman! Dessa frågor kommer naturligtvis i sinom tid att bli föremål för förhandlingar mellan de olika parterna. Jag ber som sagt att få tillstyrka utskottets förslag, men eftersom civilministern är inne i kammaren just nu vill jag gärna be att till honom få ställa frågan: Kan beredningen bli färdig med sitt utlåtande under sommarens lopp så att förhandlingar med organisationerna kan tas upp under hösten? Jag tror att det vore värdefullt om herr statsrådet kunde lämna ett sådant meddelande.

I detta yttrande instämde herrar *Königson* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Larsson* i Stockholm (fp).

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Utskottet har som skäl för avstyrkandet av vår motion i denna sak endast hänvisat till den uppgörelse som träffats på den allmänna arbetsmarknaden, och utskottet godtar helt Kungl. Maj:ts förslag i anslutning till denna uppgörelse. Ett sådant ställnings-tagande från utskottets sida var givetvis inte oväntat. Det var länge sedan ett utskott i någon mera betydande fråga

Statstjänstemännens löner under år 1956

avvek från vad som föreslagits av regeringen. I denna fråga hade det dock varit ur alla synpunkter hälsosamt om utskottet i ena eller andra formen markerat sin mening om den onekligen allvarliga situation som uppstått genom att de lägre statstjänarnas krav på en rimlig avlöning på nytt nonchalerats genom en uppgörelse som, om den hade ställts till avgörande bland statstjänarna, skulle ha förkastats med en förkrossande majoritet. Jag vill erinra om att ingen enda av de fackföreningar som omsluter statstjänare i lägre grader har godkänt det framlagda förslaget. Tvärtom har praktiskt taget alla protesterat mot uppgörelsen, och man får gå långt tillbaka i tiden för att finna ett motstycke till den starka opposition och förbittring som statstjänarna nu gett uttryck åt.

Statsutskottet är väl medvetet om denna opinion. Dess ledamöter kan inte skylla på att de inte känner till läget bland de lägre statstjänarna. Många uttalanden har tillställts utskottet, och alla har gett uttryck åt den besvikelse och oro som behärskar statstjänarna i de lägre graderna. Utskottet har emellertid ingenting att säga därom. Det föredrar att med tystnad förbigå inte minst för statstjänsten själv viktiga omständigheter och yttrar sig högst formellt och knapphändig om den under så uppseendeväckande former tillkomna propositionen. För utskottet synes endast den omständigheten, att en uppgörelse träffats mellan statstjänarnas topporganisationer och regeringen, vara av betydelse. Att denna uppgörelse endast är preliminär och att riksdagen har både formell och reell möjlighet att ändra på densamma synes utskottet inte låtsas om. Det skall medges att det naturligtvis måste föreligga starka skäl för att ändra på en träffad uppgörelse, även om denna endast är preliminär. *Men utan tvekel föreligger sådana skäl beträffande årets löneuppgörelse för statstjänarna.*

För det första har Svenska arbetsgivareföreningen genom den s. k. samordningen tillåtit öva ett otillbörligt inflytande på lönesättningen för statens tjänstemän. Staten är som bekant inte medlem av Svenska arbetsgivareföreningen. Det är onekligen enastående i den svenska statsförvaltningens historia att en privat organisation på sätt som här skett uppträtt som förhandlande part beträffande statstjänarnas löner och medverkat till att fastställa ramen för desamma.

För det andra är det väl bekant att statstjänarna i gemen icke beretts tillfälle att yttra sig över uppgörelsen. Visserligen föreligger inga formella hinder för statstjänarnas topporgan att träffa bindande uppgörelser, men reellt sett föreligger ändå det faktum, att den stora massan av de statstjänare som uppgörelsen gäller icke fått tillfälle att ta ställning, och vidare att de i en kraftig opinionsrörelse efter det uppgörelsen träffats allmänt underkänt densamma.

Redan dessa två omständigheter borde enligt vår mening ha föranlett utskottet att ta sig en funderare över om inte något mera borde göras än att bara svälja uppgörelsen och Kungl. Maj:ts förslag. Någon viljeytring borde väl ändå ha kommit till stånd, om inte annat så genom vad man kallar en »väl-villig skrivning» i motiveringen. Som bekant har ju förhandlingarna om det s. k. storstadstillägget visat, att samordningslinjen icke kan hållas för statstjänarnas del. Visserligen har dessa förhandlingar nu måst uppgivas, men faktum kvarstår: fyraprocentlinjen är ohållbar och anses ganska högt upp vara ohållbar.

För så vitt inte viktiga statliga funktioner skall äventyras måste en snabb förbättring av de lägre tjänstemännens löner betydligt över ramen för den s. k. samordningen komma till stånd. Rekryteringssvårigheterna vid kommunikationsverken är betydande och kan inte elimineras genom lönetillägg åt vissa

grupper i vissa större städer. En allmän löneflyftning, som återställer statstjänarna i paritet med andra motsvarande löntagare, måste genomföras om statsverket skall kunna uppehålla sina ömtåliga funktioner och inte äventyra säkerheten vid kommunikationsföretagen.

Utskottets ställningstagande har skett vid en tidpunkt, då bilden av de skakande olyckorna vid SJ ännu är i färskt minne. Det är givetvis svårt att med säkerhet fastställa orsakerna till dessa gripande händelser. Men den måste vara blind för livets realiteter som inte förstår, att en dålig behandling av personal som arbetar i säkerhetstjänst har sin dryga andel i ansvaret för förspillda människoliv och förlust av materiel. En hetsad personal, som tillika är så dåligt avlönad, att den måste offra sin fritid för att få en någorlunda acceptabel levnadsstandard, kan inte påräknas visa det maximum av säkerhet och vaktsamhet, som måste fordras av folk som har ansvaret för människoliv och dyrbar materiel. Statstjänarna i de lägre graderna befinner sig i detta läge. De dåliga lönerna har för många av dem förvandlat åttatimmarsdagen till en illusion. Fritidsarbetet har blivit en institution bland de lägre statstjänarna. I stället för att betala sina anställda så, att de kan ställa sin arbetskraft utslutande till verkens förfogande, har staten genom en dålig lönepolitik drivit dem att sälja sin fritid som en billig handelsvara i öppna marknaden.

Jag frågar kammarens ledamöter: Är inte detta ett orimligt tillstånd, inte bara ur de anställdas synpunkt utan också ur statens egen synpunkt? Hur många olyckor skall inträffa vid trafikföretagen, innan man inser vådan av den personalpolitik staten bedriver, med usla löner, med indragningar av personal i säkerhetstjänst och inskränkningar i säkerhetsanordningar? Det är i och för sig bra att järnvägsmyndigheterna från Frankrike lånar s. k. urspåringsvagnar för anställande av prov

3 — *Andra kammarens protokoll 1956. Nr 13*

Statstjänstemännens löner under år 1956

vid våra järnvägar. Men hundrafalt bättre vore att genom en förnuftig personalpolitik förstärka den avgörande mänskliga faktorns inflytande på säkerhetstjänsten.

Det är under dessa förhållanden inte att förundra sig över att verken får allt större rekryteringssvårigheter och att allt flera befattningshavare lämnar statstjänsten och övergår till andra yrken. För dem som på grund av att de offrat sina bästa år i statstjänsten inte kan byta sysselsättning blir olusten och osäkerheten allt större. Redan har personal i säkerhetstjänst beslutat att frånsäga sig allt ansvar för vad som kan inträffa på grund av de abderitiska förhållanden som inträtt under senare år.

Utän tvekan kan man påstå, att verkningarna av en sådan personalpolitik måste gå ut över staten själv. Och det är minst sagt beklagligt att statsdriften, som har alla förutsättningar att visa sin överlägsenhet över privatdriften, skall skötas så, att den blir komprometterad i både de anställdas och allmänhetens ögon.

Tyvärre föreligger nu ett enhälligt utskottsutlåtande till förmån för propositionen. Inte ens representanterna för de partier, som älskar att framställa sig som speciella tjänstemannapartier, nämligen högern och folkpartiet, har gett till känna att de hyser en annan mening än den som uttryckes av fyraprocentlinjen. Av allt att döma kommer också kammaren att ansluta sig till utskottets förslag.

Under sådana förhållanden och med utgångspunkt ifrån det jag nyss nämnde vill jag inskränka mig till att ställa ett förslag om ett tillägg till utskottets motivering som syftar till att så snabbt som möjligt få upp frågan om de lägre statstjänstemännens löneläge till förnyad prövning. Detta tillägg har följande lydelse: Efter det stycke i utskottets utlåtande, som börjar med orden »Av utskottets ställningstagande» och slutar med orden »de lägre stats-

Statstjänstemännens löner under år 1956

tjänstemännens löner m. m.», införes ett nytt stycke av följande lydelse: »Utskottet förväntar att ifrågovarande utredning bedrivs med sådan skyndsamhet att förslag till förbättring av de lägre statstjänstemännens löneläge kan föreläggas innevarande års höstriktdag.»

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Av herr Senanders anförande synes framgå, att de statsanställda skulle vara mycket illa behandlade av samhället och att det skulle finnas en mycket stor klyfta mellan de i statens tjänst anställda och dem som är anställda i enskilda företag. Nu är det i verkligheten inte så, utan man har från fackföreningsrörelsens sida fört en solidarisk lönepolitik, som syftat till en utjämning av lönerna mellan olika samhällsgrupper, och det har också varit den fackliga rörelsens mening, att man skulle föra en solidarisk lönepolitik. Denna strävan har ju måst leda till att vissa grupper, som tidigare har varit i en mera gynnad ställning, inte har fått samma fördelaktiga förändringar i lönerna som andra grupper. Herr Nelander har ju här pekat på hur exempelvis lantarbetarna successivt har fått ett löneläge, som är mera jämförbart med andra grupper.

Nu tror jag inte att herr Senander menar vad han säger. Han har nämligen i en motion till årets riksdag framfört en rakt motsatt uppfattning när det gäller löneförhållandena i enskilda företag och i statliga. Jag vill bara påpeka för kammaren, att herr Senander i sin motion nr 158 angående förbättring av pensionerna till anställda hos enskilda järnvägsföretag, vilka sedermera har övertagits av staten, bland annat säger: »Till detta kommer att förstatligandet av flera trafikföretag trots principbeslut uppskjutits undan för undan, vilket medfört att möjligheterna till förbättrade löne- och pensionsförmåner varit mindre än eljest.»

Förbättringen av löner och pensionsförmåner för dessa har alltså varit mindre än om företagen i fråga hade förstatligats. Det måtte ju ändå tala för att herr Senander i verkligheten har den uppfattningen, att de statliga lönerna är bättre än lönerna inom de enskilda företagen. Det är här fråga om de enskilda järnvägsföretagen, men jag tror vi kan dra paralleller även till andra grenar av det svenska näringslivet.

Sedan sade herr Senander i sitt anförande, att en obehörig part, nämligen Svenska arbetsgivareföreningen, hade inträtt i förhandlingarna till följd av samordningen. Men nu vet väl vi alla som sitter här i denna kammare, att det inte är Svenska arbetsgivareföreningen som har begärt att det skulle bli en samordning av avtalsrörelsen 1956, utan det är den svenska fackföreningsrörelsen som har enats om att försöka få till stånd en samordning av lönerörelsen under detta år. Orsaken till detta är väl den utveckling som skedde under fjolåret, då lönelöftningarna var till den grad skiftande inom olika grenar av näringslivet, att det, när man mot slutet av året fick se resultatet, visade sig att en del av lönelöftningarna hade ätits upp av prisstegringar, så att det icke blev någon reell löneförbättring för vissa av de anställda inom näringslivet. Det är alltså i första hand fackföreningsrörelsen som har drivit fram en samordnad lönerörelse.

Det har här sagts, att detta är en överenskommelse som träffats efter förhandlingar, och riksdagen brukar ju för sin del inte göra någon ändring i en sådan förhandlingsöverenskommelse. Det finns väl inget skäl att göra det i dag heller. Å andra sidan finns det vissa ting som talar för att man bör ta upp till prövning frågan om de lägre statstjänstemännens löner. Detta har ju också skett genom att statsrådet har tillsatt en beredning, som har att dra upp riktlinjer för en eventuell justering av

de lägre statstjänstemännens löner, och jag förutsätter att statsrådet med uppmärksamhet följer denna berednings arbete och framlägger de förslag som han för sin del anser vara motiverade till en förändring av löneläget för dessa tjänstemän.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Det som utskottets talesman nu sist erinrade om, nämligen att det har tillsatts en utredning beträffande de lägre statstjänstemännens löneförhållanden, slår ju ihjäl hela hans tidigare resonemang om att det inte skulle existera något särskilt för statstjänarnas vidkommande. Om statsrådet ansett sig böra tillsätta en speciell utredning för att se på de lägre statstjänstemännens löneförhållanden, måste väl den motiveringen finnas bakom, att det verkligen förekommit en betydande eftersläpning gentemot grupper med likartade arbetsförhållanden på andra områden av arbetsmarknaden. När herr Andersson i Mölndal söker göra gällande, att det egentligen inte förekommer någon eftersläpning för statstjänarnas vidkommande i förhållande till den allmänna löneutvecklingen här i landet, så ber jag att få hänvisa till nr 2 av Konjunkturjournalen. Där finns dels statistiska uppgifter beträffande detta förhållande och dels ett diagram som visar att från 1938 och fram till den 1 juli 1947 har statstjänarnas och industriarbetarnas löner löpt jämsides och nära nog sammanfallit, men efter den senare tidpunkten har löneutvecklingen för de privatanställda industriarbetarna varit sådan, att klyftan vidgats betydligt till statstjänarnas nackdel.

Sedan har jag tillåtit mig kritisera det förhållandet, att Svenska arbetsgivareföreningen har kopplats in som förhandlingspart när det gäller statstjänarnas löner. Det måste väl betecknas

Statstjänstemännens löner under år 1956

som någonting enastående och orimligt att en privat arbetsgivarorganisation, även om den bara är en förhandlande part bland flera andra, tillåts utöva ett sådant inflytande över lönesättningen för statens egna tjänstemän som här är fallet. Jag tror mig kunna spåra i de uttalanden som gjorts, att någon liknande samordning icke kommer att ske i framtiden. Hur kan man då stå här och med sådan emfas försvara vad som skett i det här fallet?

Herr ANDERSSON i Mölndal (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Senander säger att min sista mening skulle slå ihjäl vad jag tidigare sagt. Jag vill bara erinra om att jag har kommenterat herr Senanders två olika synpunkter vid två skilda tillfällen. Herr Senander har själv understrukit i sin motion, att herr Senander har den uppfattningen att de statliga lönerna är bättre än lönerna vid vissa enskilda företag, i detta fall järnvägarna.

Jag har låtit göra en liten undersökning. Den är bara representativ för en ort, en 4-ort, där det är pappersarbetare som är den stora gruppen jämte textilarbetare. Man finner där att en pappersarbetare i driften under 1955 haft en inkomst på fyra kronor fyra öre per timme. Han har alltså på ett fullt arbetsår 9 696 kronor. En löntagare i statens tjänst i 10 lönegraden har 728 kronor i månaden, alltså 8 736 kronor under hela året. Det är alltså mindre än vad pappersarbetaren har. Men om jag tar en medellön för 10 och 13 löneklasserna — herr Nelander underströk ju för en stund sedan att det stora antalet statstjänare är placerad i 13 löneklassen — så har de 9 294 kronor. Detta är alltså i 13 löneklassen, medan däremot de anställda i 13 lönegraden och högre upp har betydligt mycket bättre. Om jag då jämför de olika lönerna plus andra förmåner som utgår till de an-

Statstjänstemännens löner under år 1956

ställda i enskild och statlig tjänst, så kommer jag till det resultatet att skillnaden mellan anställda i 10 lönegraden och pappersarbetare icke är av den storleksordning som herr Senander här vill göra gällande, utan dessa grupper är väl jämförbara. Men det finns, som jag tidigare sagt, ändå vissa skäl som talar för att man för de lägre tjänstemännen gör en utredning, som statsrådet här har föreslagit.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga, att nog har man hunnit bra långt i utförsbacken när man för att försvara det dåliga löneläget för statstjänarna anställer jämförelse med de *sämst* betalda industriarbetarna. Är det värdigt staten såsom mönsterarbetsgivare att jämställa statstjänarna med de *sämst* betalda arbetarna här i landet? Borde man inte i stället göra jämförelsen litet högre upp på skalan?

Herr Andersson i Mölndal trodde att han gjort ett verkligt fynd då han i min motion beträffande frågan om jämställdhet mellan pensionerna vid av staten övertagna enskilda järnvägar och pensionerna vid statens järnvägar funnit att jag påstått, att genom att man fördröjt övertagandet av järnvägarna har pensionärer och löntagare vid de enskilda järnvägarna stannat i ett sämre läge. Det innebär väl i all rimlighets namn inte att jag därmed erkänner att statstjänarna och pensionärerna hos staten har det bra ställt och att löneläget där skulle vara tillfredsställande. Det innebär ju bara att de enskilda järnvägarna betalat så usla löner och pensioner att deras befattningshavare t. o. m. fått en förbättring när de övertagits av staten.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Då man blickar tillbaka på årets avtalsuppörelse finner man, som redan tidigare anförts i denna de-

batt, att den i väsentlig grad skiljer sig från framför allt den avtalsrörelse, som förekom i vårt land förra året. Man har från de fackliga organisationernas sida eftersträvat att samordna kraven på löneökningar så att det inte skulle bli samma splittring som förra året. Vid förra årets avtalsrörelse pendlade ju resultaten mellan tre procent för järnbruken och verkstäderna, som först gjorde upp, och femton procent för dem som gjorde den sista uppörelsen. De som gjorde den sista uppörelsen vid förra årets avtalsrörelse fick alltså fem gånger så många procent i löneökning som den grupp som först träffade uppörelse. Uppörelsen medförde ju också vissa andra omständigheter. Vi fick förra året en viss prisstegring, som praktiskt taget åt upp hela resultatet för dem som träffade uppörelse först. Jag skulle tro att vad som ligger bakom strävandena att samordna årets avtalsuppörelse är den erfarenhet man då gjorde plus en önskan att ge ett bidrag till den stabilisering av penningvärdet, som från statsmakternas sida bedrivs.

Det är klart att man vid en sådan avtalsuppörelse får lov att generalisera på ett helt annat sätt än man gör i en mera fri avtalsrörelse. De nyanseringar, som där kan förekomma, försvinner ju. En avtalsuppörelse efter denna linje innehåller ju inte bara nackdelar utan också fördelar. Det betyder att grupper, som genom fri avtalsrörelse kanske skulle ha nått ett sämre resultat beroende på vinstmarginaler och sådant inom vissa delar av näringslivet, genom samordningen har lyckats få en bättre uppörelse än de eljest skulle ha fått. När man ifrån fackorganisationernas sida godkände denna samordning, måste jag för min del ge uttryck för en tillfredsställelse med detta. Därigenom lyckades man i vårt land samordna lönerörelserna, så att vi slapp sådana upprivande strider, som vi har bevittnat i en del grannlän-

der. Jag tror det är ett bevis både på styrka och mognad inom den svenska fackföreningsrörelsen, vilket är glädjande att den har givit prov på.

Det blev ju helt naturligt, att man, när man från statens sida skulle förhandla om statstjänarnas löner, också sökte anpassa den statliga löneuppgörelsen till den som fackföreningsrörelsen på den öppna marknaden hade godtagit. Resultatet blev ju också som bekant en kombination med ett golv och en fyraprocentsregel, som vi efter diverse operationer lyckades samordna organisationerna att enhetligt tillstyrka.

I den debatt som har förts i denna kammare har herr Nelander givit uttryck åt den uppfattningen, att han för sin personliga del inte velat gå emot uppgörelsen, nämligen dels därför att den är ett förhandlingsresultat och dels med hänsyn till den samordningstanke som ligger bakom. Det har emellertid inte hindrat herr Nelander att göra gällande, att statstjänstemännen under senare år har blivit illa behandlade. Han nyttjar därvid statistik på ett sätt som man inte borde göra. Han går tillbaka till 1930-talets löneläge och bygger på den relation som då fanns mellan industriarbetare och statstjänare, men han förbigår helt de ting som måste vara grundläggande vid en sådan statistisk jämförelse. Det var ju så, att på 1930-talet tillhörde järnbruksarbetare, sågverksarbetare, massaarbetare och en del andra grupper de verkliga låglönegrupperna. Genom den konjunkturutveckling som sedan dess ägt rum har exempelvis järnbruksarbetarna i dag kommit i ett helt annat läge än de var då. De befinner sig inte längre bland de verkliga låglönegrupperna. Det är emellertid klart, att om grupper av den storleksordningen flyttas upp, skall vi säga, till den övre kvartilen, så medför det givetvis också vissa statistiska förskjutningar, som leder till, att en sådan jämförelse som herr Nelander gör inte blir hållbar. Därtill kommer en annan

Statstjänstemännens löner under år 1956

faktor, som givetvis också har påverkat dessa förhållanden, nämligen att betydande grupper har övergått från lägre avlönade yrkesområden till högre avlönade sådana. Hela den förskjutning av arbetskraft från lantbruket till industrien som skett är ett uttryck för detta, som givetvis återspeglas siffermässigt, när man ser på löneutvecklingen i stort.

Enda förutsättningen för att herr Nelander skall kunna föra det resonemang han gör är, att han har den uppfattningen, att de relationer som var riktiga på 1930-talet alltså skulle vara riktiga, dvs. att t. ex. järnbruksarbetare skall tillhöra låglönegruppen. Det är endast under den förutsättningen, som herr Nelander med någon större framgång kan argumentera som han gör. I så fall vill jag emellertid för min personliga del säga, att jag vägrar att godta ett dylikt betraktelsesätt.

Herr Nelander framställde också en fråga till mig. Han frågade mig, om den beredning angående de lägre statstjänstemännens löner som har tillsatts kan beräknas bli färdig fram emot sommaren, så att man skall kunna få ett förhandlingsunderlag från densamma. I det resonemang, som har förts med organisationerna, innan denna beredning tillsattes och jämväl sedan den tillsatts, har vi byggt på den förutsättningen, att denna beredning skall bli färdig i så god tid, att dess arbete skall kunna utgöra underlag för förhandlingarna om 1957 års löner. Såvitt jag nu kan bedöma, kan vi räkna med att det skall finnas betydande möjligheter, att beredningen blir färdig i så god tid, att detta kan ske. Denna målsättning har också organisationerna varit eniga om enligt en speciell kommuniké, som lämnats från ett förhandlingsmantråde som jag haft med representanter för statstjänarkartellen och TCO. Det är alltså min mening, att denna beredning skall arbeta i sådan takt, att vi till nästa års löneuppgörelse skall

Statstjänstemännens löner under år 1956

ha ett underlag som resultat av dess arbete. Det är också meningen att då försöka komma fram på linjer, som gör det möjligt att i någon mån rationalisera det nuvarande lönekineseriet i fråga om de lägre lönegraderna. Mera kan jag givetvis inte säga i dag på denna punkt.

Herr Senander berörde också i sitt inlägg vissa frågor. Han startade med att säga att de lägre statstjänarnas lönefråga hade nonchalerats. Nog är det väl ändå att ta till alltför starka uttryck, när man vill göra gällande, att de lägre statstjänarnas lönefråga har nonchalerats vid den förhandlingsuppgörelse som träffats! Det var ju tvärtom så, att man vidtog speciella åtgärder för att ge de lägre statstjänarna en något större lönehöjning än de skulle ha fått på en ren fyraprocentlinje. Det golv som man lyckades få fram är väl ändå ett uttryck för att man har beaktat deras intresse så långt som det var möjligt inom ramen av den summa man hade att röra sig med.

När herr Senander senare i sitt inlägg kommer tillbaka till uttalanden, som han gjorde i anslutning till remissen av lönepropositionen, så måste jag reagera. Herr Senander vill ge den bilden av årets löneuppgörelse, att det är Svenska arbetsgivareföreningen som har dikterat innehållet i densamma. Det torde ändå inte vara obekant för herr Senander, att då det gällde förhandlingsuppgörelsen på den öppna marknaden hade arbetsgivareföreningen den uppfattningen, att man i år skulle ha status quo, alltså oförändrade löner. Att sedan de fackliga organisationerna vid förhandlingsbordet träffade uppgörelse om en fyraprocentig löneökning vittnar väl om att det är någon annan än arbetsgivareföreningen, som haft ett betydande inflytande på utvecklingen i år.

Sedan måste jag bestämt reagera, när herr Senander söker ge kammarens ledamöter intryck av att den statliga

löneuppgörelsen har dikterats av arbetsgivareföreningen. Så är ingalunda fallet.

Till slut kanske jag också kan notera en sak till, och det är att herr Senander har gått ifrån yrkandet i sin egen motion. Jag gör det med en viss tillfredsställelse, inte av skadeglädje utan därför att på det viset har ju också herr Senander givit uttryck åt att han vill respektera ett förhandlingsresultat, som har framkommit efter uppgörelse mellan organisationerna.

Herr talman! Detta var de synpunkter jag ville anföra, och jag vill för min del rekommendera kammarens ledamöter att följa statsutskottet.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte gå med på att det förhållandet, att jag frånträtt yrkandet i min motion, skulle betyda att jag hyser någon djupare respekt för förhandlingsuppgörelsen. Jag anser nämligen denna vara tillkommen under sådana förhållanden, att man inte kan tillmäta den samma betydelse som tidigare uppgörelser för statstjänarna.

Härmed är jag också inne på frågan om Svenska arbetsgivareföreningen som förhandlande part. Jag har aldrig sagt någon gång, att Svenska arbetsgivareföreningen har *dikterat* uppgörelsen för statstjänarna, och jag trotsar vem som helst med påståendet, att det är omöjligt att finna något vare sig i tal eller skrift, där jag hävdat något dylikt. Jag har endast sagt, att det är orimligt att koppla in en privat arbetsgivarorganisation som förhandlande part, när det gäller statstjänarnas löner, och ingenting annat. Det är allt vad jag har sagt, och någonting annat skall man inte heller söka göra gällande.

Varför jag frånträtt yrkandet i min motion har jag motiverat. Jag anser det nämligen vara utsiktslöst att vidhålla det, men för att ändå kunna utvinna något har jag föreslagit en ändring i

motiveringen som innebär, att riksdagen uttalar att avgörandet i den till-satta beredningen måtte påskyndas, så att man kan få en snabbare lösning av statstjänarnas lönefråga.

Jag har inte heller förklarat att stats-tjänarnas lönefråga nonchalerats. Jag har sagt, att statstjänarnas krav på en rimlig betalning för sitt arbete har non-chalerats, och det är en väsentlig skill-nad. Frågan har nog behandlats, den har blötts och stötts i olika instanser och i samband med löneuppgörelser, men det är inte det jag har anmärkt på utan på att kravet på en rimlig betal-ning har nonchalerats.

Slutligen vill jag säga ifrån, att själv-fallet måste vid en statistisk bedöm-ning utgångsläget, såsom också stats-rådet framhöll, då det gäller en jäm-förelse mellan statstjänarna och indu-striarbetarna ha sin betydelse, men ändå existerar det en eftersläpning som är anmärkningsvärd och som man mås-te ta hänsyn till.

Herr NELANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar herr stats-rådet och chefen för civildepartemen-tet för hans förklaring, att avsikten med denna beredning är att den skall komma fram till ett resultat så snart som möjligt, vilket skall kunna bilda underlag för förhandlingar beträffande 1957 års löner. Jag anser det vara vä-sentligt att detta blir utsagt, och jag tror att det kommer att tas emot med tillfredsställelse just på statstjänarhåll.

Sedan polemiserade herr statsrådet mot mig, när jag använde Konjunktur-journalens lönekurva för olika grupper, och menade att det kunde man inte göra annat än under en förutsättning, nämligen om man ville hålla kvar låg-lönegrupperna vid samma nivå som på 1930-talet. Jag sade tydligt ifrån, att lantarbetargruppen och vissa andra lönegrupper var orimligt lågt avlönade på 1930-talet, men jag menade att det i

Statstjänstemännens löner under år 1956

alla fall var bevisat, att de lägre stats-tjänstemännen fått en mindre höjning än åtskilliga andra grupper. För övrigt måste väl den omständigheten, att stats-rådet tillsatt en beredning just för att undersöka de lägre statstjänarnas löne-förhållanden, vara ett belägg för att även statsrådet anser, att deras löne-ställning är för låg.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Herr Senander förkla-rade, att han visserligen frånträdde sitt yrkande, men att det inte innebar att han ändrat sin uppfattning och hyser respekt för förhandlingsresultatet. Det kan vara av väsentligt värde att notera det yttrandet just nu, därför att herr Senander har dels genom motion i denna kammare och dels i den offentliga debatten gång på gång krävt, att statstjänstemännen skall få full för-handlingsrätt såsom man har på den öppna marknaden.

Vad beträffar det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, har förhand-ling förts på precis samma sätt som för-handlingar förts på den öppna mark-naden, och därför är det väl ändå så, att herr Senander får välja här mellan att antingen avstå från sina krav på full förhandlingsrätt för statstjänste-männen eller också får han respektera det förhandlingsresultat, som uppnås med befullmäktigade ombud för stats-tjänstemännen.

Sedan talade herr Senander om efter-släpningen och om hur pass kraftig den är. Ja, det är klart att det är bero-ende på hur man läser statistiken. Om man räknar bort, som skett i den of-fentliga debatten, ett års löneökning för statstjänstemännen och sedan star-tar med en jämförelse mellan den öppna marknads löner och stats-tjänstemännens, så kommer man till ett felaktigt resultat. Men det träffades ju en uppgörelse förra året mellan tjäns-

Statstjänstemännens löner under år 1956

temannaorganisationerna och civildepartementet, som godkändes av riksdagen och som innebar, att man skulle ha 8—10 procents löneökning, varav 3 procent var ersättning för den eftersläpning som förekommit inom statstjänsten. Förra årets avtalsuppgörelse nollställde alltså den dittillsvarande eftersläpningen. När herr Senander talar om denna mycket kraftiga eftersläpning, så skall det i så fall vara den som skett efter denna nollställning förra året.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Det förhållandet, att jag inte vill acceptera denna uppgörelse, kan jag inte finna att det ligger något anmärkningsvärt i, därför att det inte är en uppgörelse av vanligt slag. Jag har pekat på vissa särskilda omständigheter men dessutom, och det är det avgörande, att detta är en preliminär uppgörelse, som är beroende av riksdagens godkännande för att vinna giltighet. Om vi icke utan vidare säger ja och amen till denna preliminära uppgörelse utan håller på det faktum, att riksdagen fortfarande har det slutliga avgörandet, så måste man väl ändå kunna få säga detta utan att det missförstås så, att vi inte hyser den rätta respekten för en uppgörelse. Det förhållandet, att jag talat för full förhandlingsrätt för statstjänarna, står väl inte i motsättning till att man vid olika tillfällen kan kritisera ett resultat av förhandlingarna och till och med säga, att man inte hyser respekt för en uppgörelse. Det betyder inte att man brister i respekt för själva förhandlingsrätten. Jag anser att när en bindande uppgörelse träffats om löner och detta skett på ett sätt som inte kan antastas, så måste man respektera den träffade uppgörelsen.

Herr AHLBERG (h):

Herr talman! Efter herr statsrådets senaste anförande hade jag kunnat avstå från ordet, men jag vill begagna till-

fället att utveckla några synpunkter på frågan, som jag menar bör ytterligare understrykas.

Hur statstjänstemännens löner skall kunna bestämmas så, att rättvisa skipas och statstjänstemännen inbördes blir någorlunda nöjda och att staten som arbetsgivare också är tillfredsställd, är ett problem, som man självfallet inte löst och väl aldrig kommer att kunna lösa. Utan någon som helst tvekan är det i dag så, som herr Senander rätt påpekat, att stora grupper inom statstjänstemannakåren anser sig ha fått lönerna bestämda utan att ha beretts tillfälle att öva tillräckligt inflytande därvidlag. Man tycker att lönerna inte är sådana som de borde vara. Jag tror emellertid, att det också finns ett missnöje på arbetsgivarsidan, i det att många myndigheter anser att inte heller de har tillräckligt inflytande över de löner, som skall fastställas för de hos dem anställda. Nu har man ju proverat olika vägar. Vi har haft en period, då lönerna för statstjänstemännen fastställdes efter förslag och också överläggningar inom de statliga myndigheterna men där prövningen skedde i lönenämnden. Denna prövning åsyftade att det skulle bli balans olika grupper emellan, och att man inte genom det starka trycket från ett håll fick löner, som inte korresponderade med lönen för motsvarande funktionärer på ett annat område av statens verksamhet. Under denna period — och den varade ju länge — ansågs det också tämligen självfallet, att riksdagen skulle genom motioner eller på annat sätt se till att lönerna blev justerade i de fall man ansåg tillräckliga skäl för en sådan justering föreligga.

Men så önskade statstjänstemännen, i likhet med de privatanställda arbetstagarna, att få större inflytande över lönesättningen. Därför valde de delegerade och krävde rätt att med statens representanter göra upp om de löner, som skulle gälla från en viss tidpunkt.

Det är den formen riksdagen har accepterat — men givetvis med bibehållande av rätten att träffa slutgiltigt avgörande i lönefrågorna. Vid de riksdagar, i vilka jag har deltagit, har det dock klart sagts ifrån, att någon ändring i den på organisationsmässig väg träffade uppgörelsen icke borde ske med mindre det förelåg alldeles särskilt starka skäl härför.

Nå, nu finns det täckning för påståendet att lönerna till de lägst avlönade statstjänstemännen är låga — låt oss säga för låga — och följaktligen kan man i likhet med herr Senander m. fl. talare förorda en justering av lönerna för deras del, i varje fall inom en nära framtid. Jag har ingenting att erinra mot detta. Jag vill emellertid samtidigt deklarera, att de argument, som kan anföras för justering av lönerna för nämnda låglönegrupper, även kan anföras beträffande vissa andra statstjänstemannagrupper, även om dessa senare befattningshavare har löner, som är nominellt högre. För sistnämnda befattningshavare kan de nämligen ändå framstå som klart otillfredsställande, med hänsyn till att arbetstagarna dels utför ett ansvarsfullt och krävande arbete och dels har fått kosta på sig en långvarig utbildning, under vilken de har varit tvungna att avstå från alla arbetsinkomster.

Vi har med andra ord här att göra med bedömningsfrågor. Lönen kan för en arbetstagare framstå som mycket otillfredsställande, även om vederbörande inte tillhör de lägst avlönade, och därför får vi alltid räkna med förekomsten av missnöjda statstjänstemannagrupper. Det är inte svårt att leta fram sådana, och vi vet ju också att staten har svårt att hålla kvar vissa tjänstemän med kvalificerat arbete. Det är också därför som jag menar, att det är förenat med vissa risker att här i riksdagen plötsligt rycka ut en arbetstagargrupp i den statliga sektorn och presentera den såsom en med rätta miss-

Statstjänstemännens löner under år 1956

nöjd grupp i lönehänseende. Det måste här ske jämförelser och överväganden utefter hela linjen, och det är sådana överväganden man förväntar skall ske, när arbetarpartens organisationer förhandlar med statens representanter. Där skall sådana särskilda hänsyn tagas. Att så inte alltid skett och sker i full utsträckning tillstår jag och beklagar, men detta förfaringssätt är ju ändå den form, som vi en gång har valt för löneuppgörelser. Jag anser i likhet med civilministern, att eftersom vi har valt denna form och accepterat statstjänstemännens organisationer som förhandlingspart, så har vi när överenskomelser träffats mellan statstjänstemännen och staten på detta sätt i varje fall moralisk skyldighet att godkänna de träffade uppgörelserna — låt vara att de formellt sett är preliminära — genom ett beslut här i riksdagen.

Herr talman! Det är på grund av här anförda skäl, som jag kommer att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag fick en känsla av att herr Senander i sin iver att bevisa de lägre statstjänarnas usla läge kanske rent av bevisar litet för mycket. Herr Senander säger i sin motion, att avståndet mellan statstjänarna och andra arbetstagargrupper ökar. I en replik till herr Andersson i Mölndal sade han emellertid, att han inte avsåg pappersarbetarna, vilka herr Senander tydligen bedömde som en lågavlönad grupp och ansåg att man inte i första hand skulle jämföra med. Om herr Senander studerar föreliggande lönestatistik för olika LO-grupper, skall han emellertid finna att den karakteristiken inte står sig.

Eftersom metallarbetarna i regel — dock inte alltid — brukar betecknas som en höglönegrupp, kan det måhända tillåtas mig att här göra några statistiska jämförelser mellan metallarbetarna och de lägre statstjänarna. Innan

Statstjänstemännens löner under år 1956

jag gör det, vill jag dock peka på vilka metoder man använder sig av från det håll, som herr Senander representerar. Enligt den metoden är det nämligen just den vid varje tillfälle aktuella gruppen, som är lågavlönad. Detta gäller såväl metall- som pappersarbetare och över huvud taget varje arbetstagargrupp, för vilken uppgörelse träffas. När herr Senander i sin motion anställer jämförelser mellan olika arbetstagarer, vill jag fråga med vilka grupper herr Senander jämför de lågavlönade statstjänarna? I varje fall tycks det inte vara med metallarbetarna, vilka som sagt i allmänhet betraktas som liggande på den övre delen av löneskalan. Vid det just nu aktuella styrelsevalet för metallarbetarna i Stockholm säger emellertid herr Senanders partivänner följande i ett flygblad, som de delar ut: »Omkring 25 procent av metallarbetarkåren kan direkt räknas till socialvårdsklientelet då deras löner är så låga att de i många fall icke överstiger fattigvårdens minimistandard.» Detta är alltså herr Senanders partivänners egen karakteristik av metallarbetarnas läge i Sverige. Nu skall vi inte ta alltför stor hänsyn till dessa påståenden, utan jag skall tillåta mig att nämna några siffror, som Metalls statistiska avdelning har sammanställt och som kanske något mer sakligt kan belysa det verkliga förhållandet.

Om man tar ett genomsnitt av verkstadsarbetarnas löneläge över hela landet och jämför detta med genomsnittet för statstjänstemän i 10 och 11 lönegraderna, finner man att verkstadsarbetarna ligger på 104 procent. Vid denna jämförelse har man emellertid inte tagit hänsyn till de sociala förmånerna. Tar man hänsyn till dessa skulle resultatet enligt denna statistiska uträkning bli, att verkstadsarbetarna ligger på en nivå av 97 procent av genomsnittet för statstjänarna i 10 och 11 lönegraderna. Då har man också att ta hänsyn till att samtliga arbetare är inräk-

nade i denna statistik, alltså både den högst kvalificerade yrkesarbetaren och alla tempoarbetare. Tar jag den tidavlönade tempoarbetargruppen för sig över hela landet, ligger deras löner på en nivå av 85 procent av statstjänarlönerna.

Jag skall villigt erkänna, att läget är sämre för statstjänarna i fjärde och femte ortsgrupperna än vad detta genomsnitt utvisar, ty det är en betydligt större spännvidd på industriarbetarlönerna på den enskilda arbetsmarknaden än på den statliga. Jag skall dock tillåta mig att redovisa ytterligare några siffror för att belysa talet om att statstjänarna skulle ligga så mycket sämre till än många andra grupper.

Jag har framför mig en statistik, som också gäller den svenska metallindustrin och den svenska verkstadsindustrin, och den visar att under 1955 fanns det inte mindre än 38 000 verkstadsarbetare, som hade en lön understigande 3 kronor 68 öre i timmen. Det är de verkliga siffrorna och jag skall gärna lägga fram dem, om herr Senander vill ha dem. Men jag antar att han och många andra gör jämförelser med de högst avlönade och högt kvalificerade yrkesarbetarna, exempelvis vid varven i Göteborg, vilket i varje fall herr Senander har gjort. Jag tycker att en sådan jämförelse inte kan vara den riktiga när man här talar om de relativa lönelägena.

Herr talman! Jag har inte med detta velat påstå, att statstjänare i 10 och 11 lönegraderna skulle ha en lön som jag anser vara för hög. Men jag har ändå ansett, att det kunde vara på sin plats att redovisa några siffror som belyser det verkliga läget, eftersom herr Senander både i motionen och i sina anföranden försöker göra gällande, att statstjänarna skulle ha så mycket sämre ställt än andra grupper. Enligt mitt förmenande finns det fortfarande i detta samhälle grupper, som ligger betydligt sämre till och som man i varje fall från

mina utgångspunkter i första hand borde ha i åtanke, då man försöker genomföra förbättringar.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag är helt ense med herr Gustafsson i Stockholm att det finns grupper som har det sämre än statstjänarna. Men jag har tidigare sagt och jag upprepar det, att det inte är staten värdigt, om den fortfarande skall försöka upprätthålla skenet av att vara mönsterarbetsgivare, att anställa jämförelser nedåt.

Jag har emellertid inte bara här i riksdagen utan också ute i den offentliga debatten varit mycket försiktig med dessa jämförelser. Jag har inte varit någon större vän av att man anställer jämförelserna i fråga. Att jag ändock nu har gjort jämförelser beror på att jag fick i min hand Konjunkturjournalen, som är utgiven av konjunkturinstitutet. Den har ett diagram jämte sifferuppgifter, som visar att löneutvecklingen — jag talar hela tiden om löneutvecklingen — för statstjänarna i jämförelse med industriarbetarna har varit synnerligen oförmånlig sedan den 1 juli 1947.

Jag vill framhålla, att jag inte har någon övertro på statistik över huvud taget; den är ofta missvisande, den kan hanteras på så många olika sätt och kan tjäna så många skilda syften. Om man emellertid tar 1938 som basår och går fram till 1954, finner man enligt denna källa att lönerna för lägre statstjänstemän på högsta dyrort då låg på ett index av 262. Lönerna har alltså stigit med 162 procent över utgångsläget. För industriarbetare, vuxna män, har index under samma tid stigit till 333, d. v. s. med 233 procent från utgångsläget. Och det är detta, att klyftan hela tiden vidgas beträffande löneutvecklingen för de lägre statstjänstemännen och industriarbetarna, som jag anser att man bör uppmärksamma.

För mig är emellertid inte detta det väsentliga, utan det är att de lägre stats-

Statstjänstemännens löner under år 1956

tjänarna i stor utsträckning har löner, som de faktiskt inte kan existera någorlunda drägligt på, varför de måste söka sig till extra arbete på fritid vid sidan av sin tjänst. Jag tror därför att även om jämförelserna mellan industriarbetare och lägre tjänstemän inte i och för sig är så värst smakliga, kan man inte undgå att göra dem, då skillnaden i löneutveckling är så markant som visas av bland annat denna statistik.

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Jag skall bara säga några få ord till det som redan sagts i denna fråga.

Det är ju känt för alla, att den samordnade lönerörelsen förutsatt en medverkan från samtliga grupper av löntagare och att det i denna förhandlingsform inte funnits utrymme för en särbehandling av vissa grupper, oavsett om de varit anställda inom den offentliga sektorn eller hos enskilda arbetsgivare. Detta innebär naturligtvis, att i den mån eftersläpningar förelegat har dessa för innevarande år konserverats. Skillnaden mellan låglönegrupperna och de högre lönegrupperna har kommit att kvarstå, även om de allra lägst avlönade genom den garanterade minimiförhöjning, som Landsorganisationen och Statstjänarkartellen påfordrade, har kommit att erhålla en något större procentuell förbättring än den som genomsnittligt utgått. Detta har bl. a. haft betydelse för stora grupper av lågavlönade kvinnor och därmed också inneburit ett litet fjät vidare på vägen till likalönsprincipens genomförande.

Det kan sägas — och det är väl framför allt från herr Senanders sida som det sagts — att en förhandlingsordning av det slag, som tillämpats detta år, är omöjlig att använda i fortsättningen, då den leder till alltför stora olägenheter. Det är klart, att om förhöjningen blir i stort sett likartad över hela löneområdet, så kan detta sägas innebära en otymplig ordning. Å andra sidan

Statstjänstemännens löner under år 1956

har det gällt att för detta år väga de fördelar och de nackdelar, som skulle uppkomma genom en samordning av lönerörelsen. Om lönerörelsen förts enligt en friare ordning är det möjligt, att de nominella löneökningarna blivit större än vad de nu genomsnittligt blev. Men det finns inte någon som helst garanti för att vare sig de statsanställda eller andra skulle ha fått bättre reallöner än de som uppnåts genom den i år tillämpade ordningen. Erfarenheterna från tidigare år visar, att mycket stora löneökningar följs av otrevliga prisstegringar, och därvid kommer i första hand de grupper, som har fasta löner, att bli lidande.

Det har i diskussionen förts ett rätt långt resonemang om de eftersläpningar, som skulle föreligga för de statsanställda. Både herr Nelander och herr Senander har anfört vissa uppgifter från Konjunkturjournalen. Jag vill till det resonemanget bara säga, att om man går till de statistiska uppgifterna i Konjunkturjournalen skall man vara på det klara med att det inte ligger en likvärdig statistik bakom siffrorna för industriarbetarnas löneutveckling och den löneutveckling, som redovisas för de lägre statstjänarna. Då det gäller industriarbetarna rör man sig med ett genomsnitt för alla grupper i hela landet, men i fråga om statstjänarna har man tagit ut en *speciell löneklass i högsta dyrortsgrupp*. Det är ju känt att utvecklingen på de högre dyrortsgrupperna varit ofördelaktigare än på de lägre, och om man tog genomsnittet, skulle bilden bli en annan. I Konjunkturjournalens uppgifter kommer vidare de förändringar att bli utelämnade, som är en följd av ändrad lönegradsplacering och av genomförda förbättringar vid sidan om löneklasslönen. Man kan alltså inte använda detta som ett direkt jämförelsematerial. Skillnaden blir mindre än vad som framträder, när man ser på de båda diagrammen.

Jag tror emellertid för egen del, att

vi ändock har att konstatera en eftersläpning i löneutvecklingen under de senaste åren för de statsanställda. Det beror inte på att statstjänarna vid de ärligen träffade överenskommelserna skulle ha fått mindre ökningar utan på att en rätt stor del av den samlade inkomstökningen för industriens del under en högkonjunktur sker icke genom direkta överenskommelser utan genom en fortlöpande löneglidning vid sidan om de träffade överenskommelserna. Någon motsvarighet till detta finns inte inom de områden där lönesystemet är mera bundet, såsom inom den statliga sektorn men också på andra håll. Eftersläpningen blir särskilt markerad på de orter, till vilka den av konjunkturen mest gynnade industrien är lokaliserad, och i storstäder, där goda konjunkturer särskilt gör sig gällande och bristen på arbetskraft gärna blir konstant.

Jag skall inte nu ta upp något resonemang om de lönejämförelser, som kan göras mellan olika grupper. Den överenskommelse som träffats innebär ju, att en prövning skall ske av de lägre statstjänarnas löner. Detta är alltså inte någon nyhet för dagen, utan överenskommelse därom träffades samtidigt med beslutet om vilka löner som skulle utgå för detta år. Det är en allmän förhoppning, att det skall vara möjligt att komma fram till objektiva jämförelser mellan de lägre statstjänarnas och andra gruppers löneförhållanden, varvid hänsyn också skall tas till de olikheter, som kan råda för sådana orter. Det är emellertid också, såsom civilministern här sade, önskvärt att man efter det att beredningen fullgjort sina undersökningar försöker komma fram till en ordning, som gör det statliga lönesystemet mer följsamt i förhållande till den allmänna utvecklingen än vad det nu är, med den form som f. n. tillämpas för reglering av de lägre statstjänarnas löner.

Jag tror att det finns all anledning att

Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet

utgå ifrån att den tillsatta beredningens arbete och de förhandlingar, som kan komma att bli en följd därav, skall leda till att det som nu kan sägas vara en orättvisa i lönesättningen så långt möjligt blir eliminerat.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring i motiveringen, som följde av bifall till det under överläggningen av herr Senander framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med det tillägg till motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Senander.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han ansåge flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 194 ja och 7 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Utgifter under riksstatens femte huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag på denna punkt fogat en blank reservation till utskottets utlåtande är främst det förslag, som här föreligger när det gäller chefen för socialstyrelsens förlikningsmannasexpedition. Socialstyrelsen har nu fyra år å rad begärt, att innehavaren av denna befattning skall få byråchefens ställning, men framställningen har varje gång avslagits från departementets sida. Förslaget har emellertid varje år upptagits i motioner här i riksdagen.

Utskottet motiverar nu främst sitt avstyrkande av förslaget om att vederbörande skulle få byråchefens ställning därmed, att expeditionen inte är tillräckligt stor. I fortsättningen säger utskottet: »Huruvida förlikningsärendena såsom anföres i motionerna I:185 och II:347 bör tillmätas sådan vikt att en byrå ändock bör inrättas kan möjligen diskuteras.» Detta förefaller mig vara en mycket underlig motivering. Man sätter expeditionens storlek i första hand och ärendenas vikt i andra hand. Skall det vara antalet ärenden och de-

Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet

ras vikt och betydelse eller antalet tjänstemän, som är avgörande för huruvida t. ex. en byråchefstjänst eller ett verk med egen generaldirektör inrättas, så kommer det nog att bli en ambition att anställa så många tjänstemän som möjligt.

Det är också egendomligt att finna, att departementschefen säger, att han inte anser tillräckliga skäl föreligga för ett undantag i förevarande hänseende, så att expeditionen ombildas till en byrå. I de motioner, som väckts i denna fråga och som framförts av representanter både för arbetsgivar- och löntagarorganisationerna, har man hela tiden framhållit vilken betydelse för samhället förlikningsmannasexpeditionens verksamhet har. Herr Valter Aman säger i den motion han framlagt i år, att expeditionen genom sitt arbete kontinuerligt räddat stora penningbelopp åt samhället. Alla är således ense om att expeditionens verksamhet är av den största vikt, och man anser att den som leder arbetet där bör ha byråchefs ställning också med tanke på den auktoritet han bör äga utåt.

Att förslaget om byråchefs ställning har avstyrkts även i år är beklagligt inte minst med hänsyn till den ämbetsman, som för närvarande är chef för expeditionen och som har gjort en utomordentligt god arbetsinsats. Herr Valter Aman yrkar i sin motion, att den nuvarande innehavaren av denna tjänst borde personligen få byråchefs ställning, om man inte vill göra om tjänsten till en byråchefstjänst. Men när den nuvarande chefen för expeditionen om några år skall pensioneras, blir det naturligtvis svårt att få en ersättare, som verkligen har de kvalifikationer vilka krävs för detta arbete.

Det är som sagt beklagligt, att utgången i detta ärende blivit den som den nu är, men vi får väl hoppas att staten så småningom ser om sitt hus och ordnar så, att här ifrågavarande tjänsteman får den ställning som han bör ha.

Vad sedan beträffar nykterhetsvårdsbyrån har utskottet varit enigt med departementet om att där skall ske en uppdelning på två avdelningar. I motioner har det emellertid yrkats, att avdelningscheferna skulle hänföras till 31 lönegraden, vilket inte departementet har gått med på och inte heller utskottet. Man hänvisar till att utredningsmannen, som har förarbetat denna organisation, anser att ärendena, med vilka avdelningarna skall arbeta, inte är av sådan betydelse, att man behöver ha så hög lönegrad för avdelningscheferna. Jag anser emellertid, att detta verkligen är frågor, som för närvarande är av allra största betydelse för samhället. Vi har nog alla erfarenhet av vad det rör sig om. Vi förstår också, att det blir en större och större anhopning av ärenden, som det gäller att på rätt sätt angripa. Därför får man förutsätta, att Kungl. Maj:t verkligen ser till, att man även i detta fall ger tjänsterna en sådan ställning, att man får behålla tjänstemännen och får kvalificerat folk till arbetet.

Herr talman! Detta var endast en blank reservation och jag har intet yrkande.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammararens förhandlingar, instämde fröken *Ager* (fp).

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig först få ge uttryck för tillfredsställelsen med Kungl. Maj:ts förslag om en uppdelning av nykterhetsvårdsbyrån på två avdelningar, såsom det här antydde av fröken Elmén och som det också står i utskottets rekommendation på denna punkt till riksdagen.

Mindre tillfredsställelse känner man inför det förhållandet, att utskottet sagt A men inte velat säga B. Jag syftar på uppflyttningen av de båda tjänsterna — innehavarna i en högre och mera

Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet

självständig tjänsteställning. Enligt min mening hör de båda frågorna lika ofrånkomligt samman som A och B.

Det hedrar utskottet, att det dock skickat med en liten brasklapp i det stycket. Det heter nämligen i dess utlåtande, att det inte är »berett att i nuvarande läge, då närmare erfarenheter av arbetsuppgifterna saknas, tillstyrka motionärernas förslag utan förordar att beslut nu fattas om placering i 29 lönegraden». Det betyder enligt min uppfattning ingenting annat än ett uppskov, medan man kommer underfund med att upprustningen är otillräcklig. Detta uppskov skulle möjligen vara försvarligt i ett normalt arbetsläge, men alla vet, herr talman, att läget nu är speciellt allvarligt. Vi står ju mitt uppe i en omorganisation av den svenska nykterhetsvården, en omorganisation, som i hög grad är beroende av socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå. För närvarande måste ju denna med sin underbemanning betraktas som en flaskhals, där en hel del värdefulla initiativ med naturnödvändighet stoppas upp. Behovet har aktualiserats ytterligare i dag genom det värdefulla meddelande, som nått oss genom tidningarna och som säger, att socialministern överväger att tillsätta en snabbutredning med anledning av alkoholistvårdens kritiska läge. Detta initiativ skall socialministern ha ett särskilt tack för, men det är ytterligare ett skäl till att man i god tid borde försöka skapa förutsättningar för det centrala organ, som skall verkställa alkoholistvårdens utbyggnad.

Varpå grundar sig nu Kungl. Maj:ts och utskottets tvekan, när det gäller att redan nu genomföra en radikal upprustning av nykterhetsvårdsbyrån, en upprustning som motsvarar behovet och ändå i sin helhet stannar vid en utgiftsökning på mindre än 44 000 kronor? Ja, jag kanske måste säga att man gömmer sig bakom byråchefen Wildemans utredning, en utredning som är dagtecknad den 1 november i fjol. I den utred-

ningen rekommenderar herr Wildeman den uppdelning som jag här uttryckt min tacksamhet över. Däremot avstyrker han för närvarande en förändring när det gäller uppflyttningen av dessa båda tjänster, om vilka jag och många ledamöter här i en fyrpartimotion hemställt. Det förefaller nog, herr talman, som om utredningsmannens slutsats beträffande personalen är mindre starkt underbyggd. Noga räknat finns där ingen underbyggnad alls. Han bara föreslår att ingen förändring tills vidare bör ske på den punkten. Herr Wildeman uppger för övrigt att det redan nu finns två förste byråinspektörer närmast under byråchefen. Detta måste antingen vara en felskrivning eller en missuppfattning eftersom vi — om jag läst rätt — i toppen på nykterhetsvårdsbyrån för närvarande har en byråchef, en förste byråinspektör i lönegrad Ca 29 och en byråinspektör i Ca 27.

Socialstyrelsen har naturligtvis yttrat sig över denna utredning av Wildeman och säger bl. a. följande, vilket är avgörande för denna frågas belysning: »Vad beträffar de båda avdelningschefernas tjänsteställning anser styrelsen alltjämt, att dessa tjänstemän böra vara byrådirektörer. Deras arbetsuppgifter måste, om byråchefen skall kunna effektivt avlastas från löpande göromål för att kunna ägna huvuddelen av sin verksamhet åt planläggnings- och samordningsfrågor, vara av mycket kvalificerad natur. Avdelningscheferna böra vara föredragande i ärenden rörande det löpande arbetet på respektive områden och i sådana ärenden äga fatta beslut samt därjämte närmast under byråchefen vara verksamma för nykterhetsvårdens utveckling, kvalitativt och kvantitativt, i hela landet. På dem ankommer att inspektera länsnykterhetsnämnder, kommunala nykterhetsnämnder, vårdanstalter, inackorderingshem och familjevård, varjämte de ha att uppehålla kontakter med olika organ

Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet

inom län och kommuner samt anstaltsstyrelser. Sådana uppgifter, självständigt handlagda, motivera den begärda tjänsteställningen. Det må framhållas att befattningshavare ute på fältet, som beröras av inspektionerna, numera äro placerade i lönegraderna 27, 31, 32, 33 och till och med 37. Betydelsen av de ifrågakvarande två befattningshavarnas arbetsuppgifter framgår även därav, att de medel som utanordnas genom byrån, enligt riksstaten för budgetåret 1955/56 uppgå till icke mindre än drygt 11 miljoner kronor.» Detta socialstyrelsens yttrande borde man, tycker jag, tillmäta större betydelse än vad utskottet gjort.

Vidare skulle man i detta sammanhang kunna säga, att vi här borde ha framställt ett yrkande lika väl motiverat som denna socialstyrelsens framställning samt låtit riksdagen ta ställning till det. Jag vill inte föreslå något sådant. Jag tror inte att det lönar sig att i detta läge ställa ett yrkande. Jag vill för dagen endast ha antecknat i protokollet, att representanter för den svenska nykterhetsrörelsen — och med oss säkerligen ett stort antal andra ansvarskännande medlemmar i denna kammare — gärna skulle ha önskat, att det goda förslaget om en uppdelning av byrån i en avdelning för öppen och en för sluten vård hade kompletterats med ett friskare grepp på personalorganisationen. Det torde bli nödvändigt att återkomma i detta sammanhang, såvida inte Kungl. Maj:t till nästa år tar detta vällovliga initiativ, vilket skulle hälsas med synnerlig glädje.

Häruti instämde herr *Nihlfors* (fp).

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Vad först beträffar fröken Elméns yttrande, att chefen för förlikningsmannaxpeditionen skulle ha byråchefens ställning, vill jag erinra om att man inte gärna utnämner en byråchef när det inte finns någon byrå. Vi

dare vill man ha ett något större antal människor anställda på en byrå än bara fem stycken. Därför vill man inte vara med om att acceptera en byråchef på denna plats. Utskottet har också anslutit sig till det uttalande som i detta hänseende har gjorts av departementschefen.

Vad nykterhetsvården beträffar så har herr Rimmerfors i sitt anförande själv pekat på att en utredningsman sysslat med dessa frågor innan man tog ställning till frågan om en uppdelning på två avdelningar, en öppen och en sluten vårdavdelning. Denna utredningsman har emellertid också sysslat med lönefrågan, och han har förordat just det som utskottet gått in för.

När man har att ta ställning till lönefrågor skall man nog vara ganska försiktig. Om man höjer på en punkt drar detta så lätt med sig en hel del andra höjningar. Därför bör man inte höja lönen utan att det finns starka skäl. När nu utredningsmannen och Kungl. Maj:t gått emot en höjning till 31 lönegraden och i stället föreslagit 29 lönegraden, så har vi i utskottet ansett att man inte bör göra någon ändring så länge man inte har erfarenhet om vad detta arbete egentligen innebär. Detta har vi också pekat på i utskottets motivering.

Det är med hänsyn till detta, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **RIMMERFORS** (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Rubbestad säger, att vi bör ställa oss avvaktande tills vi fått mera erfarenhet, vill jag bara säga, att jag tillmäter socialstyrelsens bedömning av förhållandena minst lika stort bevisvärde som enmansutredningens, så mycket mera som man märker, att enmansutredaren inte ens haft riktigt klart för sig de nuvarande tjänstemännens tjänsteställning.

Mödrahjälp

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rubbestad säger, att jag har ställt ett yrkande. Det har jag inte gjort.

Vad beträffar herr Rubbestads uppfattning, att det inte kan vara motive- rat med en byråchefstjänst där det bara finns några få underordnade tjänstemän, tycks det vara en skillnad i principerna därvidlag mellan verk och departement. Vad gäller verken har det flera gånger hänt att man inte har kunnat tänka sig en byråchefstjänst, därför att det inte funnits så många underställda tjänstemän. Men jag har för mig att det i departementen finns byråchefer, som inte har några sig underställda tjänstemän.

Herr AHLBERG (h):

Herr talman! Jag skall inte polemiserar mot herr Rubbestads uppfattning, att om man skall ha en byråchef måste man ha en byrå. Det är naturligtvis så det skall vara. Hur många tjänstemän som skall vara anställda på en avdelning för att det skall röra sig om begreppet byrå, är väl däremot inte alldeles klart. Men om nu chefen för förlikningsmannarexpeditionen inte kan befordras till byråchef, illustrerar detta på ett strålande sätt, hur vi har fastnat i det lönesystem som gäller för stats-tjänstemännen. Här har vi en person, om vilken det från alla håll omvittnas att han har särskilda kvalifikationer, en person som i egenskap av chef för förlikningsmannarexpeditionen har arbetsuppgifter med de mest långtgående samhällsekonomiska effekter, alltså en man som bör ha en löneställning helt annan än den han har i dag, om lönen skall stå i relation till hans arbetsuppgifter, ansvar och personliga kvalifikation. Jag beklagar, att ett yrkande om bifall till motionen i dag inte kan komma i fråga. Jag får inskränka mig till att med detta anförande ge till känna vad jag och många andra tänker och känner, när ett förslag sådant som det

4 — *Andra kammarens protokoll 1956. Nr 13*

här motionsvis framförda inte kan bifallas.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 4—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13

Mödrahjälp

Kungl. Maj:t hade (punkt 13, s. 27) föreslagit riksdagen att — i avbidan på närmare erfarenhet av mödrahjälpens omfattning efter ikraftträdandet av lagen om moderskapshjälp — till Mödrahjälp för budgetåret 1956/57 anvisa ett oförändrat förslagsanslag av 4 500 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft tre motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av fru *Löfqvist* och fru *Holmqvist* väckt motion (II: 491), vari hemställts att riksdagen måtte besluta, att mödrahjälp skulle utgå med högst 900 kronor vid ettbarnsfödelse och med 1 200 kronor vid flerbarnsbörd samt anslaget till mödrahjälp uppräknas till 6 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Magnusson* och *Arrhén* (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagård m. fl.* (II: 351), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, hemställts att riksdagen måtte dels till mödrahjälp för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor och dels beakta de synpunkter beträffande mödrahjälpens handhavande som i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 491 ävensom motionerna I: 182 och II: 351, i vad de berörde förevarande anslag,

Mödrahjälp

till Mödrahjälp för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 491 ävensom med bifall till motionerna I: 182 och II: 351, i vad de berörde förevarande anslag, till Mödrahjälp för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! När man talar om mödrahjälp, bör man se den i sammanhang med vår syn på socialvården i övrigt. När det är fråga om en viss omläggning av mödrahjälpen, menar inte jag och jag tror inte någon annan heller, att man skall ta bort stödet och hjälpen i och för sig. Anmärkningarna gäller närmast den nuvarande ordningen för hjälpen.

När mödrahjälpen kom till en gång i tiden, hade man den uppfattningen, att den var ett nödvändigt tillskott till våra befolkningspolitiska åtgärder. Men inte ens då den infördes var man enig om dess utformning. Man tvekade framför allt beträffande själva organisationen.

Mödrahjälpen är en behovsprövd hjälpform i likhet med fattigvården, och som det nu har blivit är den faktiskt ingenting annat än en modifierad form av statlig fattigvård.

Arbetet med denna hjälp är i huvudsak förlagt till barnvårdsnämnderna i kommunerna. Dit kommer ansökningarna, och där provas framställningarna i första hand. Därefter överlämnas ärendena till mödrahjälpnämnderna. Vi har många gånger varit inne på önskvärd-

heten av en omläggning av denna organisation.

Beloppen för detta ändamål har ständigt gått ner, ifrån en gång 16 å 17 miljoner kronor årligen till de fyra och en halv miljoner kronor som nu begärs.

När vi hade frågan om socialhjälpen uppe fördes det många resonemang om just mödrahjälpens del i det socialvårdande arbetet, och det var förvånande att finna, att min uppfattning om mödrahjälpen som en form av socialhjälp var genomgående bland ledamöterna i det utskott, som behandlade denna fråga. Särskilt de kvinnliga deltagarna i arbetet anslöt sig till densamma.

Nu sysslar ju statsrådet Ulla Lindström med familjestöd i vidare bemärkelse, och jag djärves därför framställa en önskan, att man tar upp denna sak och försöker finna en uppläggning av frågan i dess helhet och att i varje fall organisationen blir annorlunda. Denna gång från barnvårdsnämnderna i kommunerna till de statliga organen, mödrahjälpnämnderna, är något som man tycker skulle kunna läggas om. Jag skall inte antyda min egen uppfattning, men det skulle vara intressant om det kunde företas någon åtgärd i detta avseende från familjeutredningens sida.

Beträffande själva anslagsfrågan är det i dagens läge inte så mycket att säga. Anslaget har varit föremål för nedprutningar i motioner, och man har hänvisat till vad som inträffat i de sista av dessa dagar, nämligen införandet av moderskapsförsäkringen med dess stora betydelse. Jag har inte tillgång till några siffror som utvisar vad detta betyder i fråga om nedgång i belastningen på ifrågavarande anslag, och det spelar mindre roll i detta sammanhang. Jag vet vara att beloppet i en medelstor svensk stad har sjunkit till ungefär hälften, och då har vi i vår mån sökt minska organisationen så att halva antalet befattningar dragits in. Man har i konsekvens härmed tänkt sig en viss

Mödrahjälp

nedprutning även i mödrahjälp snämndernas organisation.

Det finns, herr talman, ingen anledning för mig att ytterligare utveckla denna fråga. Jag ber därför att få yrka bifall till den vid utlåandet fogade reservationen nr 2.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Efter alla de övertygande försäkringar om en familjevänlig politik, som inte minst under årets remissdebatt uttalats av representanter för samtliga partier i denna kammare, finner jag det ganska egendomligt och svårt att förstå att utskottet inte har kunnat bifalla motionen nr 491 i denna kammare. Om man verkligen menar något med allt det vackra talet om en allmän lyftning av barnfamiljernas standard, har jag än svårare att förstå varför man inte i första hand försöker se till att räkna en hjälpande hand till de sämst lottade barnfamiljerna. Och ännu mycket svårare har jag att förstå reservanternas på denna punkt.

I sin skrivning uttalar reservanternas sig nämligen för att reglerna för mödrahjälpen skall tillämpas så, att endast mödrar, som är i verkligt behov av stöd utöver den hjälp som utgår genom moderskapsförsäkringen, kommer i åtnjutande av mödrahjälp. Det tillägges att en sådan tillämpning av reglerna borde ge möjlighet att minska anslaget för mödrahjälp med två miljoner kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Den som deltar i arbetet med behandling av mödrahjälpssärende vet emellertid alltför väl, att redan nu gällande bestämmelser talar om uppenbart behov. Nuvarande normer innebär alltså att mödrar, som är i behov av mödrahjälp, över huvud taget inte får någon hjälp och att de, som befinner sig i ett verkligt uppenbart behov inte kan bli tillgodosedda på ett tillfredsställande sätt.

Med tanke på de normer, som nu ut-

gör socialstyrelsens råd till mödrahjälpssnämnderna och som drar upp vissa riktlinjer för nämndernas arbete, vill också jag rikta en vädjan till dem det vederbör i departementet att ta en liten titt på normerna. För närvarande är utgångsläget i varje detalj inte lika för de olika yrkes- eller inkomstgrupperna. Ena gången måste man ta hänsyn till den bruttoinkomst, som uppgivits i vederbörande ansökningshandling, i ett annat fall skall man ta hänsyn till nettointäkten och i ett tredje fall till den taxerade inkomsten. Större rättvisa skulle väl åstadkommas, om man vid normernas tillämpning utgick från den taxerade inkomsten eller det beskattningsbara beloppet.

Det finns tyvärr alltför många barnfamiljer, vilkas inkomster efter skatteavdraget inte uppgår till det belopp som nu allmänt anses utgöra existensminimum. Mödrahjälpssnämnderna har emellertid vid sin granskning av ansökningshandlingarna inte möjlighet att ta hänsyn till detta. I flertalet sådana fall skall bruttoinkomsten läggas till grund för beräkningarna, och därutöver har man möjlighet att skriva upp beloppet en aning endast i de fall då så att säga särskilda skäl utvisar att behovet är alltför skriande.

Jag förstår mycket väl, att det nu kan vara svårt att bedöma, hur stort belopp som behövs för att täcka behovet för ifrågavarande ändamål, alldenstund vi icke har haft något helt redovisningsår, sedan den nya moderskapsförsäkringen trädde i kraft. Socialstyrelsen har av den anledningen inte haft möjlighet att lämna besked om hur anslaget i fråga skulle kunna räkna, men enligt uttalanden från ledamöter av socialstyrelsen har man den uppfattningen, att behovet på detta område är skriande och att det nu tillgängliga beloppet även med de snäva normer som nu tillämpas mycket väl kommer att gå åt.

Det är av den anledningen som fru

Mödrahjälp

Holmqvist och jag i en motion i denna kammare har velat rikta uppmärksamheten på hur oerhört svårt otaliga — det gäller faktiskt otaliga — familjer och ensamstående har det vid det tillfälle när en ny medborgare skall se dagens ljus.

När vi fick reformen med moderskapsförsäkringen, äskades det samtidigt en nedskrivning av mödrahjälpsbeloppet med hänvisning till att en stor del av behovet därefter komme att täckas via moderskapsförsäkringen. Det är alldeles riktigt, och jag är helt tillfreds med den reformen, sådan den är utformad. Jag är övertygad om att den gör all nytta som den kan göra för dem som kommer in under reformens bestämmelser. Det är gott och väl om fru Pettersson har möjlighet att kvittera ut ett tillägg till sin moderskapspenning på 7 eller 8 kronor om dagen, om vi anser att det är vad hon behöver för att avstå från förvärvsarbetet under en viss tid för att ta hand om barnet, eller om vederbörande har varit anställd tillräckligt länge för att av den anledningen ha rätt att lyfta ett belopp trots att hon slutar sitt förvärvsarbete när barnet kommer, men detta hjälper inte alla de familjer och ensamstående mödrar som inte har någon möjlighet att komma in under denna försäkrings skydd. En hel del av de mödrar som haft förvärvsarbete har icke tillräckligt lång karenstid för att över huvud taget få åtnjuta tilläggspenning, och det finns många mödrar med ett eller flera barn hemma som, kanske av rent lokala skäl, inte har möjlighet att ta förvärvsarbete i någon form som ger rätt till tilläggspenning. Därtill är familjens inkomster många gånger mycket små. När vi i stora offentliga sammanhang så ofta deklarerar vår vilja att lyfta barnfamiljernas allmänna standard, tycker jag att vi i första hand borde se till att skapa bättre möjligheter för de familjer som har det svårast ställt.

Som väl är förhåller det sig inte på

det sätt som herr Hagård säger, att människor i allmänhet har den uppfattningen, att detta är en statlig fattigvård. Jag skulle nästan kunna tolka herr Hagårds uttalande så att han menar, att vi kan överföra mödrahjälpen direkt till socialhjälpen. För egen del har jag ingen lust att instämma i detta. Alltför väl känner jag till hur olika människor behandlas i olika småkommuner, och jag vet hur fattigvårdsandan fortfarande lever kvar i våra fattigvårdsnämnder. Hur ledsen jag än är att behöva säga det, är jag övertygad om att denna anda kommer att leva kvar en lång tid framåt även i våra nya socialhjälpnämnder.

Herr Hagård sade sedan någonting om att han önskade en omorganisation av mödrahjälpnämnderna. För min del har jag ingenting emot att här sker en omorganisation; huvudsaken är att omorganisationen blir till fördel för dem det vederbör. Men så länge som vi inte har fått förslag till en omorganisation, som enligt mitt sätt att se skulle ge dessa grupper i samhället en förmån i stället för en nackdel, så länge anser jag att vi inom den nuvarande lagens utrymme bör se till, att de människor som är mest beroende av samhällets hjälp också blir hjälpta.

Sedan kan jag inte uraktlåta att påpeka en annan liten detalj. Jag frågar mig nu liksom så många gånger tidigare, varför vi, när det gäller hjälp åt de sämst ställda, fortfarande kallar hjälpen för fattigvård, medan vi, när det gäller andra grupper och klasser, kallar den för subventioner eller dylikt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 491 i denna kammare.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Löfqvist hade en anmärkning att göra gentemot mitt påstående att mödrahjälpens handhavande förutsätter en behovsprövning, som jag likställde med fattigvård i vårt nuvarande läge eller sedermera socialhjälp,

Mödrahjälp

och att detta är en statlig uppgift. Anordningen med dylikt statligt ingripande är mycket egendomlig i vår allmänna sociala, behovsprövande organisation. Så fort vi talar om en god ordning i vårt samhälle beträffande socialvården, har vi riktat anmärkning i detta sammanhang.

Så vill jag tillfoga, och det var detta jag egentligen avsåg då jag begärde republik. När fru Löfqvist talar om att jag nog syftade till socialhjälp, så är det precis vad jag menar. Fru Löfqvist och jag och alla andra, som har intresse av god socialvård i det svenska samhället, måste hjälpa till, så att den nya anda vi vill införa i samband med socialhjälp-lagen verkligen kommer till uttryck, och inte gång på gång försöka misstänkliggöra den och på förhand misstänkliggöra socialhjälp. Så bör inte svenska medborgare och medborgarinnor uppträda.

Fru LÖFQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Hagård säger att vi är överens om att överflytta prövningen av dessa ärenden från mödrahjälpnämnderna till socialvårdsnämnderna, kan jag inte förstå att där ligger någon skillnad, att man inte skulle kalla det för fattigvård även i fortsättningen. Ärendena måste även där bli behovsprövade. Jag tycker mig förstå att herr Hagård slagit fast, att det i och med att ärendena lägges under behovsprövning blir någonting av samma typ som den gamla fattigvården.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad fru Löfqvist sagt beträffande mödrahjälp. Jag vill till herr Hagård säga, att det här från högers sida inte främst handlar om en omorganisation, utan här handlar det om att skära ned det sammanlagda beloppet till denna hjälpform med två miljoner.

Men på denna punkt börjar en lång

rad högerreservationer, och eftersom det härvidlag tydligen främst handlar om budgettekniska frågor skall jag för att spara tid redan nu ge en sammanfattande kommentar till alla dessa högerreservationer.

Även i fråga om anslagen till socialdepartementets verksamhetsområde följer de borgerliga partierna och särskilt högern samma linje som vi redan känner från behandlingen av andra huvudtitlar och investeringsprogram. Det är en variant av regeringens totalbalansering. Även regeringen har prutat på anslagen till driften av barnhem och semesterhem, till upplysningsfilm och utrustningen av samlingslokaler o. s. v. för att få mera till rustningar och budgetöverskott. Men eftersom högern vill ha ännu mera till rustningar och dessutom inte vill röra budgetöverskottet men föreslår skattelättnader för bolag och stora inkomsttagare, har högern skärpt regeringslinjen även på det andra hållet, alltså i fråga om nedskärningen av anslagsbeloppen till socialpolitiska åtgärder och andra angelägna uppgifter.

Man kan ta vilken som helst av högerreservationer som exempel. Tendensen kan belysas exempelvis genom att erinra om de olika förslagen i fråga om samlingslokalerna. Det är framför allt för landsbygden en viktig fråga. Var och en som vet hur oerhört svårt det kan vara för folkliga organisationer att ordna lokalfrågor av enklaste slag, måste beteckna snålheten på detta område som cynisk och kulturfiendlig. Anslaget har tillkommit bl. a. som ett led i nykterhetspolitiska åtgärder, som riksdagen velat främja. Regeringen har också prutat ned anslaget med 50 000 kronor, men sedan kommer nu högern och vill slopa anslaget helt! Är detta ett uttryck för högers bedömning av nykterhetstillståndet just nu?

Även ur andra synpunkter är njuggheten mot samlingslokalerna oförsvarlig. Redan nu är det oerhörda brister

Mödrahjälp

i allt som gäller ungdomens förkovran och fritidssysselsättning. Och framför allt är förhållandena därvidlag på landsbygden långt under all kritik och bidrar naturligtvis till ungdomsflykten. Men dessutom får vi ju årligen under lång tid framåt en stark tillväxt av ungdomskullarna. I den situationen kommer emellertid nu högern med geddesyxan i högsta hugg mot praktiskt taget allt som skulle kunna bidra till att skapa tillförsikt och trivsel för ungdomen.

Här gäller det nu samlingslokaler, men till högerns bedrifter på detta område hör ju dessutom förslag om nedskärning med flera miljoner för olika skoländamål och med en och en halv miljon till ungdomens fritidssysselsättning och till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationerna.

Den enda ungdomsverksamhet som högern vill ha större anslag till är militärövningarna. Men på det området är ju högerns krav i stället praktiskt taget utan gräns.

Särskilt reaktionär framstår högerns linje i den nya attacken mot mödrahjälpen och ferieresorna för barn. Jag behöver inte ange varför socialreformer av denna typ bland de »vanliga människorna», som herr Hjalmarson brukar tala om, har framstått såsom mycket värdefulla framgångar för demokratiska strävanden. För fattiga barnrika familjer har mödrahjälpen spelat en roll som högerfolk förmodligen aldrig kan fatta. Och anslagen till barnresorna är för massor av familjer den enda möjlighet som finns för dem att göra en resa utanför den närmaste hembygden. Men nu vill högern ha också dessa pengar till rustningar!

Ferieresorna för barn har stått i skottgluggen tidigare. Dåvarande socialminister Möller varnade på sin tid skarpt mot den tendens han spårade i sådana attacker. Den borgerliga fortsättningen av den attacken i dag visar hur rätt Möller hade. Man har sedan

länge naggat socialreformerna i kanten genom nedskärning av anslagen, genom att slopa en och annan reform, som fattigt folk har haft nytta av, och framför allt genom att vägra kompensation för penningvärdets försämring, så att praktiskt taget alla socialförmåner har kommit att få ett sämre reellt värde än de ursprungligen hade.

Men nu har högern känt sig så uppmuntrad av den här tendensen, att man har ansett tiden vara inne för en stor offensiv mot socialreformerna över huvud taget. Gustav Möller sade under de tidigare debatterna om barnresorna, att röstningen om barnresorna lämpligen kunde användas som blodprov på vederbörandes demokratiska halt. Skall vi använda den prövningen på högerreservanterna, så får vi tydligen skrämmande resultat. Då blir det väl inte så många promille demokratiskt blodvärde, men så mycket mer av skadliga ingredienser. Så mycket angelägnare är det därför också att vi i tid stoppar deras farliga framfart i den socialpolitiska trafiken. Det skall med andra ord inte vara någon högertrafik av den sorten.

Herr talman! Detta är några sammanfattande synpunkter på högerreservationerna över huvud taget. Beträffande den punkt vi nu behandlar ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! De farhågor herr Holmberg uttalade för en reaktionär inställning till socialhjälpen tror jag gärna kan skrinläggas. Jag tycker utvecklingen har visat, att man inte behöver hysa sådana farhågor.

Mödrahjälpen är ju en hjälpform vid sidan om moderskapsförsäkringen. För de förvärvsarbeteande kvinnornas del tror jag att det är ordnat relativt bra, men för alla icke förvärvsarbeteande mödrar ligger det till på ett helt annat

Mödrahjälp

sätt. De behöver ett visst stöd, och det är ju vad som här avses. Att lämna hjälp utan något slags behovsprövning tror jag är mycket svårt, och därför är det nog viktigt att vi har dessa mödrahjälpsnämnder, som skall pröva ärendena efter framställning från de kommunala organen.

Nu pågår det ju för övrigt en utredning angående hela familjepolitiken. Utskottet vill därför inte nu ta någon annan ställning än att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende för att man inte på något sätt skall föregripa den framtida prövningen på hela detta område.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Vi har just hört av utskottets talesman, hur utskottet har resonerat när det föreslagit avslag både på högermotionerna om en sänkning av anslaget till mödrahjälp med 2 miljoner kronor och på den socialdemokratiska motionen om uppräknning av samma anslag med 1,5 miljoner kronor. Herr Rubbestad hänvisade till pågående utredningsarbete på familjepolitikens område.

Högerreservanterna menar dock, att man oberoende härav kan pruta ned detta anslag med nära hälften. Till stöd för sitt yrkande anför de i reservationen till utskottets utlåtande, att detta bör kunna gå, om reglerna för mödrahjälpen tillämpas så, att endast mödrar som är i verkligt behov av stöd erhåller sådant. Det skäl som herr Hagård anförde här i talarstolen — att man borde avskaffa mödrahjälpen som en »statlig fattighjälp» — är dock knappast något skäl för en reducering av det aktuella anslaget. Vill herr Hagård ha bort mödrahjälpen som sådan, får han väl motionera om en utredning om den av honom kritiserade bidragsformen di-

rekt i stället för att försöka svälta ihjäl den under hand. Riksdagen beslöt dock så sent som i december i fjol, att mödrahjälpen skulle bibehållas vid sidan om socialvården, så att det är kanske inte stora utsikter att den kommer att tillstyrka förslag om en ny utredning så nära inpå. Inom den nu arbetande familjepolitiska beredningen kommer mödrahjälpen in i blickfältet i så måtto, att man måste ta hänsyn till dess tillvaro, när man skall överblicka och bestämma den samlade samhällsinsatsen på familjepolitikens område. Skulle man besluta en höjning om 1,5 miljoner kr. i år, som fru Löfqvist pläderade för, skulle det kunna medföra, att man låste fast möjligheterna till reformer på andra, för mödrarna kanske viktigare områden.

För närvarande utnyttjas det här anslaget helt. Under andra halvåret 1955 förbrukades sålunda litet mer än hälften av det för hela budgetåret upptagna beloppet på 4,5 miljoner kronor. Det är alltså redan väl in-tecknat, och ingenting talar för att det skulle bli mindre anlitat nästa budgetår. Behovet av mödrahjälp är alltså stort trots levnadsstandardförbättringen; det visar erfarenheten och behovsprövningen, som ingalunda är för frikostig. För att er-hålla högsta mödrahjälpsbeloppet, 600 kronor, får en mor som föder sitt första barn inte ha högre årsinkomst än 1 900 kronor i ortsgrupp 2 och 2 200 kronor i ortsgrupp 5. Någon anledning att skärpa behovsprövningen finns sann-nerligen inte.

Herr Hagård efterlyste siffror för utnyttjandet av mödrahjälpen. Jag kan ange några preliminära siffror för 1955, som visar att bara 19 578 ansökningar av 32 451, eller 60 procent, beviljades. Ändå har, som jag sade nyss, anslagsförbrukningen för sista halvåret 1955 överskridit hälften av det för hela budgetåret avpassade. Olikheten i ekonomisk standard i olika delar av landet är fortfarande stor. I Norrland får

Mödrahjälp

i genomsnitt varannan och i Stockholm var nionde förlöst kvinna mödrahjälp. Det är utomordentligt vanskligt att beräkna hur mycket behovet kan avta från det ena året till det andra på grund av inkomstförbättringar. Det är därför inte rimligt, som jag ser det, att, som högerreservanterna vill, hugga av detta anslag på mitten. Jag rekommenderar kammaren att följa utskottet i detta stycke.

Fru WALLIN (s):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad motionärerna fru Löfqvist och fru Holmqvist sagt om att det finns ett behov av hjälp utöver den moderskapsförsäkringen kan ge. Jag är emellertid inte lika övertygad som motionärerna om att en höjning av maximibeloppet skulle göra det möjligt att ge mera hjälp. Jag tror att det nu fastställda maximibeloppet räcker ett gott stycke, om mödrahjälpnämnderna har möjlighet att ge maximibeloppet.

Det är långt viktigare att de normer, som nu tjänar som vägledning för mödrahjälpnämndernas bedömning, arbetas om och blir generösare. Det har sagts i denna kammare vid andra tillfällen att dessa normer ju endast är en vägledning. Det är de. Men de är dock en mycket restriktiv vägledning. Det är ytterst få sökande som nu kan få maximibeloppet. Jag skulle tro att om mödrahjälpnämnderna hade möjlighet till en generösare bedömning, skulle mödrahjälpnämnderna även med nuvarande maximibelopp kunna hjälpa en hel del. Därför vill jag hemställa till statsrådet Lindström att öva inflytande på socialstyrelsen för att få till stånd en omändring av de grundläggande normerna för mödrahjälpnämndernas bedömning.

Med hänsyn till de begränsade möjligheter som mödrahjälpnämnderna har kan jag inte biträda motionärernas hemställan om en ökning av maximibe-

loppet. Jag kommer därför att rösta med utskottet.

Till högerreservanterna vill jag säga att redan nu är bedömningen så restriktiv, att inte andra än de mest behövande mödrarna kan få hjälp och knappt det.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Det var ett uttalande av statsrådet fru Lindström som jag inte ville låta passera oanmärkt.

Statsrådet säger, att herr Hagård skall inte försöka så här under hand motionera direkt hos statsrådet utan får motionera i vanlig högtidlig ordning, om han skall få sina önskemål upptagna.

Det vet jag mycket väl att man skall göra, men, statsrådet Lindström, detta är inte första gången som vi här talar om denna sak. Jag har gjort det mot den bakgrund som jag förut angivit, nämligen att vi måste lära oss i det svenska samhället att spara på administrationskostnaderna, tjänstemän och sådant, och i stället behärta att vi ger det innehåll i socialhjälp som är värdigt vårt samhälle för närvarande.

Emellertid har vi tidigare, när vi talat om detta, fru Lindström, fått den vänliga erinran, jag tror t. o. m. från tjänstgörande statsrådet i socialdepartementet, att vi tills vidare skall bibehålla mödrahjälpens men att han var villig att ompröva den. Nu vågar jag inte lita på mitt minne, men jag har den uppfattningen att det sades, att när vi tar upp frågan om familjestödet i hela dess vidd skall även denna fråga tas upp.

Det är att märka, statsrådet Lindström, att jag sade alldeles särskilt, att man bör ta bort den organisation som vi har för närvarande och som tynger alldeles oerhört.

Jag hoppas att man en smula skall se på denna sak och att det jag önskade också snart blir gjort.

Mödrahjälpnsnämnderna

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II:491; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 14

Mödrahjälpnsnämnderna

Kungl. Maj:t hade (punkt 14, s. 27) föreslagit riksdagen att till Mödrahjälpnsnämnderna för budgetåret 1956/57 anvisa ett oförändrat förslagsanslag av 140 000 kronor.

I de under föregående punkt nämnda likalydande motionerna I:182 och II:351 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till mödrahjälpnsnämnderna för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:182 och II:351, såvitt nu vore i fråga, till Mödrahjälpnsnämnderna för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:182 och II:351, såvitt nu vore i fråga, till Mödrahjälpnsnämnderna för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Här kan jag yttra mig mycket kort. Med åberopande av mitt anförande under föregående punkt ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 3.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 14:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 15

Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor

Kungl. Maj:t hade (punkt 15, s. 27—30) föreslagit riksdagen att till Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* och herr *Bergman* (I: 65) och den andra inom andra kammaren av fru *Johansson* i Skövde *m. fl.* (II: 124), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta, att fr. o. m. kalenderåret 1957 statsbidrag skulle utgå till socialhjälpverksamhet i överensstämmelse med vad i motionerna anförts och till högst 3 500 heltidsanställda eller ett däremot svarande antal deltidsanställda hemvårdarinnor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jacobsson* och fru *Hamrin-Thorell* (I: 66) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöstrand m. fl.* (II: 127), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, hemställts att riksdagen måtte besluta att fr. o. m. 1957 statsbidrag av nuvarande storlek skulle utgå utan nu gällande begränsning i proportion till kommunernas invånarantal för högst 3 500 heltidsanställda hemvårdarinnor,

dels två likalydande motioner, väckta

den ena inom första kammaren av fru *Svenson m. fl.* (I: 67) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Bakeröd (II: 143), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att statsbidrag till avlönande av hemvårdarinna finge utgå för heltidsanställd befattningshavare med 2 000 kronor om året samt för deltidsanställd befattningshavare med 4 kronor 25 öre för hel arbetsdag eller däremot svarande belopp för del av arbetsdag samt att till Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor anvisa 5 150 000 kronor för budgetåret 1956/57,

dels ock en inom andra kammaren av fröken *Wetterström* och fru *Ewerlöf* väckt motion (II: 562), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, med upphävande av nu gällande bestämmelse, att statsbidrag till hemvårdarinna skulle få utgå oberoende av invånarantalet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. beträffande statsbidragsbestämmelserna till den sociala hemhjälpverksamheten, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna II: 562, I: 65 och II: 124, I: 66 och II: 127, I: 67 och II: 143, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförte;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 67 och II: 143, i vad de berörde anslagsberäkningen, till Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fru JOHANSSON i Skövde (s):

Herr talman! Den sociala hemhjälpverksamheten har blivit en av alla samhällsgrupper högt skattad institution. Hemvårdarinnan kommer som en räddande ängel in i en familj, som tillfäl-

ligt av en eller annan anledning står utan husmoderns tillsyn. Arbetet utföres i regel på ett utomordentligt tillfredsställande sätt, så att familjens medlemmar kan känna trivsel i sin många gånger förtvivalade situation. Men det finns ett irritationsmoment för såväl de hjälp-sökande som för den hemhjälpnsnämnd, som har att fördela arbetet, och det är att hemvårdarinnorna i regel inte räcker till för alla dem som vore berättigade till hjälp. Det är denna sak som föranlett den motion som jag här vill säga någonting om. Den syftar till att stimulera kommunerna till ytterligare utbyggnad av verksamheten.

Som framgår av motionen nr 124 i andra kammaren är utbyggnaden av hemhjälpverksamheten utomordentligt olika i olika kommuner, varför det enligt motionärernas mening är mycket vanskligt att beräkna antalet hemvårdarinnor efter antalet invånare. I de allra flesta kommuner ansluter sig dock antalet hemvårdarinnor mycket nära till det antal invånare, som berättigar till statsbidrag nämligen 4 000 i stad och 2 000 i landskommun, även då det av rent samhällsekonomiska och humanitära skäl skulle vara anledning att anställa flera. Utskottet säger i anledning av vår motion, att det delar våra synpunkter och att det är angeläget att den sociala hemhjälpverksamheten byggs ut, men yrkar dock avslag på motionen under hänvisning till pågående utredning, som även har att behandla frågan om hemhjälpverksamheten. Dessa skäl för avslag på det i motionen framförda yrkandet, nämligen att ett statsbidrag på 1 400 kronor borde utgå till kommun för varje heltidsanställd hemvårdarinna och med 4 kronor per arbetsdag för varje deltidsanställd sådan oavsett kommunens folk-mängd och dess karaktär av stad eller landsbygdskommun, synes utskottet bärande. Med tanke på det stora behov som föreligger för en utbyggnad av hemhjälpverksamheten är det otill-

Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor

fredsställande att denna fråga, som även utskottet anser angeläget att lösa, skall behöva skjutas på framtiden. Då det emellertid inte finns någon reservation här och jag är medveten om att ett yrkande om bifall till motionen inte skulle leda till ett resultat i en av motionärerna önskad riktning har jag, herr talman, inget yrkande men har ändå velat framföra dessa synpunkter på denna som vi ser den mycket viktiga, ja vitala samhällsfråga.

I detta anförande instämde fru *Torbrink* (s), fru *Wallin* (s), herr *Lundqvist* (s) och fru *Renström-Ingenäs* (s).

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Med hänvisning till utskottets motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM**:

Herr talman! Det föreligger ju på denna punkt flera motioner, som utskottet avvisat med hänvisning till den pågående utredningen på familjepolitikens område. Jag kan förstå, att motionärerna, som fru Johansson i Skövde representerade — och jag instämmer i stort med henne i hennes synpunkter — inte tycker om ett sådant här uppskov. Det ligger ju åtskilligt förnuft i yrkandena i tre av de föreliggande motionerna att man skall slopa de nuvarande bestämmelserna om invånarantalet som grund för statsbidrag till hemvårdarinnor, och man kan tycka, att detta skulle kunna ske omgående utan allt vidare utredande. Fru Johansson i Skövde nämnde om hur dessa bestämmelser är utformade, hur det fordras 2 000 invånare i landsbygdskommun och 4 000 i stad som befolkningsunderlag för att få statsbidrag till hemvårdarinna. Under 1955 lämnades statsbidrag till 2 881 heltidsanställda och 189 deltidсанställda hemvårdarinnor, men vi är på det klara med, att det är ett anspråkslöst antal, och att det är önskvärt, som fru Johans-

Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor

son nämnde, att hemmen får tillgång till flera hemvårdarinnor i fortsättning. Nu är dessa mycket ojämnt fördelade över landet, beroende på det mer eller mindre stora kommunala intresset för verksamheten. Jag vill påpeka att det finns städer, som skulle kunna erhålla statsbidrag till flera hemvårdarinnor än de har, medan andra städer på egen bekostnad byggt ut sin hemvårdarinnerverksamhet till det dubbla antalet mot det som statsbidrag skulle kunna utgå till. Och det förhåller sig på samma sätt på landsbygden. T. ex. i en kommun här utanför Stockholm, Hudinge, finns det sex hemvårdarinnor på 22 000 invånare, medan Burträsk har nio stycken på drygt 10 000 invånare. Det är klart att härvidlag mycket beror på det kommunala intresset.

I frågan hur man skall bära sig åt för att stimulera de kommuner, som inte byggt ut den sociala hemhjälpen i den omfattning, som statsbidraget vill uppmuntra, finns det olika meningar. Det kan — såsom skett i bondeförbundsmotionen — hävdas, att man skall stimulera intresset genom att höja statsbidraget, så att kommunerna får större anslag per hemvårdarinna än de nu har. Man kan också göra på det sätt fru Johansson i Skövde pläderade för, och det förefaller mig nog som om det skulle kunna verka mera sporrande på kommunerna: nämligen att ta bort bestämmelserna om ett visst invånarantal som villkor för statsbidrag. Vilken väg man skall slå in på här är inte fullt klart. Det lämpliga är att saken utreds ordentligt, och det sker nu inom den utredning, som rör familjepolitiken. Denna undersöker bl. a. normerna för statsbidrag, frågan om ambulering hemvårdarinnor, om deltidstjänster för hemvårdarinnor, om hur man skall ta till vara den elastiska arbetskraften m. m. — viktiga problem för en social hemhjälpsverksamhet, som säkerligen får stora arbetsuppgifter i framtiden, inte minst genom de nya

principerna för åldringsvården. Det finns därför all anledning att låta den nu pågående utredningen om familjepolitiken arbeta igenom problemet och inte f. n. företa några ändringar i den ena eller den andra riktningen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru SJÖSTRAND (fp):

Herr talman! Jag behöver antagligen inte spilla många ord på vår av utskottet avstyrkta motion i denna fråga, och jag kunde kanske ha nöjt mig med att till alla delar instämma i vad fru Johansson i Skövde här anfört beträffande sin motion. Jag vill emellertid understryka att ett uppskov med vidtagande av åtgärder på hemhjälpens område är en betänklig sak.

Denna fråga har varit uppe i riksdagen gång på gång, och socialstyrelsen har år efter år i sina petita framställt önskemål, som dock aldrig beaktats. Vidare har motioner väckts i frågan vid flera tillfällen, men varje gång har framställningarna avslagits med olika motiveringar. Även nu har utskottet kommit med en ny motivering för avslag. Men det är väl inte så alldeles säkert att den tillsatta familjberedningen redan nästa år kan framlägga förslag i frågan. Det kan komma att dröja rätt lång tid ännu.

Jag tycker inte heller att frågan om hemvårdarinnorna nödvändigtvis behöver avgöras i samband med utformningen av hela den s. k. familjevänliga politiken. Den kan mycket väl brytas ut och lösas separat. Det är nämligen inte bara husmödrar med småbarn, som behöver hjälp hemma, utan det behöver också många andra, t. ex. ensamma kvinnor som är bundna av någon kroniskt sjuk, handikappad eller invalidiserad anhörig. Vidare kan det i en del hem finnas spastiska barn o. s. v. Alla dessa husmödrar behöver hjälp. Frågan om hemhjälpen behöver

Allmänna barnbidrag

därför inte sammankopplas med den familjevänliga politiken i övrigt.

Jag har emellertid begärt ordet huvudsakligen för att understryka vad två föregående talare redan har anfört om de orättvisor, som har uppstått vid kommunsammanslagningen. Jag kan där ta exempel från mitt eget län. Där hade vi två kommuner med litet över 2 000 invånare vardera, och man fick sålunda statsbidrag till en hemvårdarinna i vardera kommunen. Men efter sammanslagningen miste den nya kommunen statsbidraget till den ena hemvårdarinnan. I dylika fall vill man kanske inte i den sammanslagna kommunen skjuta till vad som fattas för att även i fortsättningen ha två hemvårdarinnor — det är alldeles riktigt som statsrådet fru Lindström framhöll, att frågan om hemvårdarinnorna i många fall är ett kommunalt intresse — och man får därför animera en sådan kommun att göra en insats på det området. I en dylik kommun, där man före sammanslagningen har haft två hemvårdarinnor, och den ena försvinner, får den kvarvarande plötsligt sin arbetsbörda fördubblad, och då stannar hon i många fall inte länge på sin plats. Detta går i så fall ut över lanthushållsmödrarna, som inte får den hjälp i hemmen som de behöver och sålunda inte heller någon möjlighet att ta den semesterledighet, som denna yrkeskategori så innerligt väl behöver. Lanthushållsmödrarna är nämligen den kategori, som har allra svårast att ta sig ledigt för semester. Det är bland annat därför som det är så viktigt att något göres i hemvårdarinnefrågan.

Ur statsbidragssynpunkt hade det heller inte inneburit några större risker att bifalla vår motion, eftersom vi har begränsat vårt förslag så, att riksdagen själv skulle bestämma hur många bidrag som skulle beviljas per år, nämligen för det här året statsbidrag till 3 500 heltidsanställda hemvårdarinnor. Det hade sålunda inte inneburit några risker för staten i utgiftshänseende.

Jag vill vidare understryka att hemvårdarinnespörsmålet i dag är en psykologisk fråga, eftersom tillströmningen av elever till kurserna för hemvårdarinnor just nu är alldeles ovanligt stark. Det tillfället borde vi ta vara på. Ingen vet hur det därvidlag blir om två, tre eller fyra år. Man bör, som det heter, smida medan järnet är varmt.

Herr talman! Med det anförda vill jag till skillnad från fru Johansson i Skövde yrka bifall till vår motion nr 127 i denna kammare, men jag vill dessutom utsträcka mitt yrkande till bifall även till fru Johanssons i Skövde m. fl. motion nr 124 och fröken Wetterströms och fru Ewerlöfs motion nr 562 i denna kammare.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna II: 124, II: 127 och II: 562; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 16—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22

Allmänna barnbidrag

Kungl. Maj:t hade (punkt 22, s. 39—42) föreslagit riksdagen att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 527 000 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 120) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att ett provisoriskt tillägg av 60 kr. per år och barn skulle utgå å de allmänna barnbidragen från den 1 juli 1956 och att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 635 miljoner kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen

Allmänna barnbidrag

mätte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 120 till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 527 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det kan förefalla som om det skulle vara ganska lätt att vinna förståelse för en höjning av de allmänna barnbidragen, när utredningen, samhället och barnfamiljerna konstaterat, att sedan 1947 har det reella värdet av barnbidragen, om man bara tar hänsyn till penningvärdeförsämringen, sjunkit med ungefär 40 procent. Det har även företagits en utredning i denna fråga inom det socialdemokratiska kvinnoförbundet — den kvinnoorganisation, som jag anser representera de husmödrar och de hem, som i främsta rummet kan bedöma behovet av att höja barnbidragen. Denna utredning har enligt referat i Morgonbris givit till känna, att 71,6 procent av de tillfrågade velat få barnbidraget höjt, och man har ansett detta vara viktigare än skattesänkning.

Jag yrkar i min motion nr 120, att riksdagen måtte besluta att ett provisoriskt tillägg med 60 kronor per år och barn skall utgå på de allmänna barnbidragen från den 1 juli 1956. Jag utgår från att oavsett vad den arbetande beredningen kan ge för resultat så går det inte att komma under 60 kronor per år och barn, och därför har jag ansett det vara rimligt att begränsa höjningen till 60 kronor. Men jag hade även ett annat skäl, när jag skrev min motion. Jag var tveksam, huruvida det ekonomiska läget var sådant, att vi skulle kunna göra något ingrepp i budgetöverskottet, och så länge vi har premiesparandet och andra åtgärder för att försöka styra den ekonomiska utvecklingen, anser jag att vi bör vara försiktiga med utgiftsökningarna. När man emellertid nu fått ta del av såväl regeringens som hö-

gerns och folkpartiets skattesänkingsförslag — det har ju föreslagits skattesänkningar på mellan 375 miljoner och 800 miljoner — måste man väl säga sig, att om det någon gång skulle finnas förutsättningar för att genomföra en social reform, låt vara begränsad, så är det väl nu, när partierna ser så ljusblått på situationen, att de kommer med dessa optimistiska skattesänkingsförslag.

Någon säger måhända, att skattesänkingsförslagen bygger på en ekonomisk optimism utan reellt underlag och att de förslag om höjda barnbidrag, som framförts i olika motioner, är taktiska åtgärder. Men man måste väl ändå förutsätta, att partiledarna i en så viktig sak som frågan om ekonomisk balans eller inflation inte handlar lättsinnigt. Jag kan då inte heller betrakta ett bifall till de väckta motionerna, som skulle innebära utgifter på 108 miljoner kronor, såsom ett utslag av lättsinne, utan det finns en reell grund därför. Skulle jag bli beskyldd för lättsinne med anledning av min motion, måste jag å andra sidan fråga: Hur skall man då beteckna regeringens förslag, för att inte tala om folkpartiets och högerns bud i skattefrågan, stödda av partiledarna?

Vi har ju längre fram på föredragningslistan ett utskottsutlåtande, där det från olika håll betygas, hur viktigt det är att barnbidragen höjs. Men jag har en känsla av att man mest ger uttryck åt fromma tankar och egentligen inte säger vad man vill. Jag hävdar den Carlyleska satsen, att en människas mål är handling, ej tanke, vore den aldrig så ädel. Om herrarna och damerna här tänker ädelt och vackert men inte ser till att det blir handling, så innebär det att barnfamiljerna får vara kvar i det vida sämre ekonomiska läge som de har nu jämfört med vad de hade 1947. Kanske herr Rubbestad på utskottets vägnar kommer att säga, att vi kan ju fira tioårsminne av barnbidragens in-

Allmänna barnbidrag

förande nästa år, och det är lämpligt att då höja med några procent. Men om man skjuter på en fråga, kan det bli så, att en hel del som har behov av hjälp inte kommer i åtnjutande av sådan. Ur den synpunkten tycker jag det vore vettigt att i år tillmötesgå detta krav på en anslagshöjning med 108 miljoner kronor, d. v. s. en förbättring med 60 kronor per barn och år.

När jag kommer att begära votering på denna fråga gör jag det därför att jag tror, att det kan vara intressant för statsrådet fru Lindström att liksom få ett blodprov på hur kammaren reagerar. Vi vet hur vi har det i ekonomiskt avseende i år, men ingen kan säga hurudant läget är nästa år, om man genom ekonomiskt lättsinne i fråga om skatter har slagit undan grunden för en god socialpolitik. För egen del anser jag att det inte bara är socialpolitiken utan jämväl kulturpolitiken, vetenskap och forskning, som måste ha pengar nästa år i vida större utsträckning än för närvarande. Om man i år låter dessa möjligheter gå sig ur händerna kan man inte veta, hur man ett följande år tvingas att handla i en viss situation.

Jag skall med stort intresse ta del av resultatet av ett sådant »blodprov» på kammarens reaktion i detta sammanhang. Måhända är det så, att kvinnoförbundets uppfattning är felaktig. Måhända är det så, att de slutledningar man kan dra, när man läser igenom utredningen Samhället och barnfamiljerna, är felaktiga, och statsrådet bör naturligtvis därför beakta även reaktioner från riksdagens sida i detta sammanhang. Därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till motionen nr 120, som jag har väckt i denna kammar och som alltså innebär förslag om höjning av barnbidraget från den 1 juli 1956 med 60 kronor per år och barn.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Lundberg har

självfallet tagit upp försvaret för sin motion om en provisorisk barnbidragshöjning på den här punkten, där den både formellt och reellt hör hemma. Men eftersom ingen reservation föreligger till förmån för motionen och det därför måste bli en mycket begränsad debatt i ämnet — kanske endast mellan oss två? — och eftersom vi om en stund skall behandla barnbidragen utförligt i anledning av andra lagutskottets utlåtande nr 20 och vi inte gärna kan dubblera denna diskussion, vill jag nu bara säga, att jag skall spara mina kommentarer i barnbidragsfrågan till debatten kring andra lagutskottets utlåtande.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Vi har i statsutskottet inte kunnat biträda denna motion av herr Lundberg om en höjning av barnbidraget med 60 kronor per år och barn. Anledningen därtill är att en särskild beredning är tillsatt för att pröva olika förhållanden när det gäller familjevården och familjeskyddet, varför vi inte vill föregripa den fria prövningen på området. Jag har lagt märke till att det finns remissinstanser som yttrat sig över utredningen och som gått in för att vissa barnbidrag — för en- och tvåbarnsfamiljer — skall behållas vid den hittillsvarande nivån, medan man anser att det bör utgå ett större stöd när det blir flera barn i familjen.

Ett bifall till herr Lundbergs förslag om en höjning över hela linjen med 60 kronor skulle följaktligen kunna föregripa den fria prövningen av detta ärende. Det är vidare självklart att detta även skulle medföra, som herr Lundberg påpekade, en ökad utgift på 108 miljoner kronor, vilket vi alltså icke velat vara med om.

Härefter skulle jag vilja mera privat säga ett par ord till herr Lundberg. När man talar om det stora behovet av barnbidrag bör man inte bortse från den utveckling som ägt rum sedan 1947,

Allmänna barnbidrag

när dessa bidrag infördes. Jag har införskaffat upplysningar från riksbankens statistiska avdelningskontor beträffande löne- och levnadskostnadsutvecklingen sedan 1948. Genomsnittet av lönerna har sedan dess höjts med 80 procent, men hur mycket har levnadskostnaderna ökat med? Jo, med endast 39 procent.

Jag vågar därför konstatera, att behovet av barnbidrag relativt sett inte är större nu än det var 1947, detta med hänsyn till de på alla områden ökade lönerna. Jag tror att man i denna fråga bör ta någon hänsyn till utvecklingen och inte fastna vid siffrorna vid det tillfälle då bidragen infördes. Man får inte bortse från de höjda lönerna, som nu säkerligen ger minst lika goda möjligheter för en familj att försörja sina barn som 1947.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Vi kommer, som statsrådet nämnde, att få diskutera denna fråga vidare vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 20.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till statsrådet fru Lindström skulle jag vilja säga, att en diskussion om denna fråga under andra lagutskottets betänkande är ganska meningslös, därför att detta utskottsutlåtande, oavsett om man följer utskottet eller reservationen, ju bara konstaterar ett faktum, nämligen att statsrådet såväl som regeringens ledamöter i övrigt har sagt, att proposition kommer nästa år, och det är ingenting i sak.

I anslutning till frågan om denna utredning om ett föregripande skulle jag vilja svara herr Rubbestad, att vi har haft en utredning, som har konstaterat hurudant läget är, och med utgångspunkt från denna utredning vet vi vad vi gör, om vi genomför en höjning för närvarande. Den ökning, som jag har föreslagit, innebär bara en halv kom-

pensation för penningvärdeförsämringen efter år 1947.

Sedan framhåller också herr Rubbestad, att man inte skall bortse från löneutvecklingen efter år 1947. Jag vill fråga herr Rubbestad: Är det bara barnfamiljernas löner, som har höjts? Förhåller det sig inte på det sättet, att det har skett en allmän standardförbättring och en allmän reallönehöjning? Menar herr Rubbestad, att riksdagen skall se till, att standardhöjningen eller reallöneökningen icke skall komma barnfamiljerna till del? Hans resonemang för ju till den uppfattningen — såvida han inte kan bevisa, att det finns två slags löner, en för barnfamiljer och en för andra — att barnfamiljerna icke skall ha en reallöneökning, utan att man skall ha en mindre förbättring för dem än för andra inom samhället.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Då herr Lundberg talar om denna utredning angående barnfamiljerna och menar, att den skall tillmätas all respekt och tilltro, vill jag påpeka, att jag också har läst den. Jag måste dock betyga, att jag aldrig har blivit så överraskad som när jag i denna utredning läste, att det nu krävs en kostnad av inte mindre än 290 kronor i månaden för varje barn. Finns det någon här i kammaren, som har 4—5 barn och tror på dessa siffror, 290 kronor per månad? Den skulle jag vilja se.

Herr Lundberg var kanske inte närvarande här i kammaren år 1939, då vi diskuterade lönesättningen i samhället, vad den gällde både den enskilda företagsamheten och den statliga. Då var vi alla eniga om att det skulle vara en familjelön som bestämdes, inte en lön, som avsåg bara den enskilde individen, utan en lön, som skulle vara tillräcklig för en person, som hade både hustru och ett par tre barn. Så har lönerna varit avvägda, och så är det meningen att

Allmänna barnbidrag

de skall vara avvägda, att man inte behöver för varje individ bestämma, att den som icke är gift skall ha lägre lön än den som är gift. Det skulle föra till orimliga resonemang och vara svårt att tillämpa både i det enskilda näringslivet och inom statsförvaltningen. Därför har vi tillämpat principen om familjelön, och min jämförelse gällde också denna för 1947 och för i år.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Rubbestad, att jag aldrig har talat om 290 kronor per månad. Jag sade, att man skulle höja de 290 kronorna per år med 60 kronor till 350 kronor. Sedan är det givet, att — som den utredning konstaterar, vilken vi diskuterat — en höjning, som motsvarar den penningvärdeförsämring, som ägt rum efter 1947, skulle innebära en uppräknig med 40 procent eller från 290 kronor till 400 kronor per barn och år och medföra en kostnadsökning på cirka 200 miljoner kronor. Om bidraget återigen skulle höjas så att det hade samma effekt som ursprungligen, d. v. s. utgjorde samma andel av de faktiska barnkostnaderna som år 1947, skulle det öka med 65 procent till 480 kronor, vilket skulle leda till en årlig kostnadsökning på 340 miljoner kronor. Dessa siffror har icke herr Rubbestad jävat, och så länge som man kan fastslå att de gäller, gäller även behovet av att höja barnbidragen. Jag vågar påstå, att man inte föregriper någonting, om man ger en halv kompensation för den penningvärdeförsämring, som har skett sedan år 1947, och det är med utgångspunkt därifrån som jag, herr talman, vidhåller mitt yrkande.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Rubbestad har givit sig ut på litet vida vatten, när han diskuterar denna fråga. Om han hade nöjt sig med att yrka avslag på herr Lundbergs motion och hållit diskussio-

nen där omkring, hade det kanske inte behövt sägas så mycket.

Av dessa 290 kronor i månaden som utredningen uppskattar barnkostnaderna till var 125 kronor beräknade för vårdkostnader. Man har räknat med något, som aldrig tidigare uppskattats, nämligen att en mors arbetskraft också kan värderas i pengar. Det är klart, att man kan förneka detta och säga, att värdet är en skrivbordsprodukt, men man bör redovisa vad utredningen menat med de 125 kronorna i månaden, som gör, att summan av barnkostnaden kommit att bli så hög.

Jag förstår, att man kan säga, att ett beslut nu om att höja barnbidraget med 60 kronor skulle föregripa en helt fri prövning av det, och därför vore det oriktigt, att som herr Lundberg genom att begära votering mena sig få ett slags blodprov på intresset för en höjd standard i barnfamiljerna. Det kan man inte få bevis för av voteringsciffrorna.

Själv har jag väckt en motion, där jag föreslår en skatterestitution på 60 kronor för barnfamiljerna; därigenom skulle man inte på något sätt föregripa prövningen av frågan om det allmänna barnbidragets utformning, utan man skulle ha full frihet att avgöra t. ex. en gradering med hänsyn till antalet barn i familjen.

Det är en alldeles felaktig tolkning av herr Lundberg att göra gällande, att de, som nu i likhet med mig kommer att rösta med utskottet, inte skulle vara beredda att redan i år ge lika mycket pengar till barnfamiljerna som herr Lundberg. Men vi är framför allt intresserade av att i framtiden få barnbidraget uppskrivet, inte med 60 kronor utan med betydligt större belopp.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När fru Eriksson här börjar tala om en skatterestitution på 60 kronor, så måste jag säga att detta för tanken på Arboga-ölet. Fru Eriksson har kanske kommit underfund med

Allmänna barnbidrag

att hennes motion var ungefär plus minus noll — bara ett allmänt önskemål utan något reellt underlag.

Jag kan inte finna att det är någon skillnad mellan att ge 60 kronor i skatte-restitution och att höja barnbidraget med 60 kronor. Men en sådan skatte-restitution innebär att man krånglar till det hela mer än vad nöden kräver. För egen del anser jag att vi bör hålla oss till barnbidraget, ty det ger dock mera för de lägre inkomsttagarna än om man börjar experimentera med skattepoli-tiska åtgärder.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Lundberg har rätt i att för den som tar emot pengarna är det inte någon reell skillnad mellan att få 60 kronor i skatterestitution eller 60 kronor i barnbidrag. Men det är den skillnaden att man inte genom en skatterestitution föregriper den kommande översynen av barnbidraget, och således kan inte detta skäl, som åberopas från utskottets sida och som herr Lundberg kanske kallar för svepskäl, ha någon bärighet.

Det finns ingen anledning att spekulera över om det är verklig känsla för barnfamiljerna eller inte som ligger bakom motionerna, utan vi får nog utgå ifrån att de som väckt motionerna menar vad de säger, när de förklarar sig vilja tillgodose barnfamiljernas intres-sen.

Jag är lika angelägen som herr Lundberg om att barnbidraget höjes, och jag skulle ha varit mycket glad, om utskottet nu ansett sig kunna göra en höjning på det sätt herr Lundberg föreslagit — ja, på vilket sätt som helst för resten. Men i en situation, där det inom utskottet inte finns en enda reservation för en omedelbar höjning av barnbidraget, vore det både löjligt och oriktigt att bedöma en votering här till förmån för utskottets utlåtande såsom ett bevis för att hela riksdagen skulle

vara ointresserad av ett höjt barnbidrag.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har också den uppfattningen att det kan vara tveksamt, om man bäst företräder barnfamiljernas intressen genom att herr Lundberg driver sitt yrkande gentemot utskottets, till votering.

Innan jag går in på sakfrågan vill jag emellertid säga några ord med anledning av att när herr Rubbestad här framförde utskottets synpunkter tillfogade han en del personliga funderingar. Han framhöll själv att de var rent personliga, och jag vill nu understryka detta, så att inte någon får den uppfattningen att herr Rubbestad i det avseendet företrädde utskottsmajoriteten.

Jag kan betyga att inom den avdelning av statsutskottet, som behandlat denna fråga, fanns det mycket starka sympatier för att snarast möjligt förstärka stödet till barnfamiljerna. När utskottet talar om orsakerna till att man inte vill föregripa den allmänna översyn av barnbidraget, som regeringen ställt i utsikt, är det en omständighet som inte skrivits in i utlåtandet och som inte heller nämnts i debatten här. Jag tänker på det förhållandet att den utredning, som skall överväga frågan om stödet till bostadsförsörjningen, också måste komma in på frågan om familjebostadsbidraget. Det är möjligt att man därvidlag finner att lösningen av denna fråga måste kombineras med utformningen av det allmänna barnbidraget.

Fru Eriksson i Stockholm tyckte att statsutskottet kunde ha antytt en lösning i enlighet med hennes motion. Men vi har sagt oss att detta var en fråga som inte statsutskottet hade att yttra sig över, utan som ankom på ett annat utskott. Jag vill nu bara framhålla att jag inte är riktigt övertygad om att det inte är någon reell skillnad

Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnvård

mellan herr Lundbergs och fru Eriks-
sons förslag, ty det finns t. ex. barn-
familjer som inte betalar någon skatt.

Herr talman! Jag hemställer om bi-
fall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Man talar här om att
föregripa. Om vi även nästa år skapar
en motivering för att utreda det och
det är det alldeles självklart att vi kom-
mer att utreda och utreda under det att
de människor som behöver hjälp inte
blir hjälpta efter en stor utredning.
Man har haft denna utredning även ute
bland de svenska kvinnorna till en in-
gående granskning. Man har där gett
sin anslutning till principerna. Då frå-
gar man sig om det är vettigt att nu
fördröja en låt vara blygsam förbät-
ring som här har föreslagits.

När fru Eriksson talar om denna skatt
så vill jag säga — och det har herr
Åkerström redan påtalat — att det finns
mycket stora grupper som inte betalar
någon skatt. Dessa beklagansvärda män-
niskor, som är i den situationen att de
inte har någon skatt eller endast har
en liten skatt, behöver verkligen hjälp.
Därför menar jag att fru Erikssons mo-
tion kan ge hjälp åt en del människor
som kanske har det bäst ställt.

Sedan förstår jag inte herr Åkerströms
oro för ett blodprov. Jag tror att det
kan vara lämpligt att få ett sådant till
stånd för att undersöka det ungefärliga
intresset för frågan i år. Andra lagut-
skottets ledamöter har ju varit mycket
angelägna om att skriva på ett visst sätt,
trots att man vet att frågan kommer
upp nästa år. Det kan också vara lämp-
ligt att ge folk möjligheter att i praktisk
handling visa om de har intresse för att
göra någonting eller om det bara är
teori och ord som är avgörande. Jag
har kanske fel, och då är det givet att
jag kommer att böja mig. Jag tror att vi
ändå måste komma ihåg, att detta fa-
miljebetänkande har gett en allvarlig
tankeställare om hur vi sedan 1947 har

behandlat det som ändå var grundte-
mat i Gustav Möllers sociala arbete på
detta område.

Härmed var överläggningen slutad.
Herr talmannen gav propositioner dels
på bifall till utskottets i punkten gjorda
hemställan dels ock på bifall till den i
ämnet väckta motionen; och fann herr
talmannen den förra propositionen vara
med övervägande ja besvarad. Herr
Lundberg begärde emellertid votering,
i anledning varav efter given varsel föl-
jande voteringsproposition upplästes
och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
statsutskottets hemställan i punkten
22:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit
motionen II: 120 av herr Lundberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter
intagit sina platser och voteringspropo-
sitionen blivit ännu en gång uppläst,
verkställdes omröstning genom uppres-
ning. Därvid befanns, att flertalet av
kammarens ledamöter röstat för ja-pro-
positionen, vadan kammaren bifallit ut-
skottets hemställan.

Punkterna 23—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28

**Bidrag till driften av anstalter för halv-
öppen barnvård**

Kungl. Maj:t hade (punkt 28, s. 48—
51) föreslagit riksdagen att till Bidrag
till driften av anstalter för halvöppen
barnvård för budgetåret 1956/57 an-
visa ett reservationsanslag av 3 650 000
kronor.

I en inom andra kammaren av herrar
Malmberg i Skövde och *Dahlén* väckt
motion (II: 492) hade hemställts, såvitt

Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård

nu vore i fråga, att anslaget till Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård måtte höjas från av Kungl. Maj:t föreslagna 3 650 000 kronor till 4 210 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 492, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 3 650 000 kronor;

II. i anledning av ett av riksdagens år 1955 församlade revisorer i ämnet gjort uttalande i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Löfroth*, fröken *Ager* och herr *Nelander*, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 492, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård anvisa ett reservationsanslag av 4 210 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **AGER** (fp):

Herr talman! På denna punkt angående anslaget till anstalter för halvöppen barnavård finns en reservation. Kungl. Maj:t har föreslagit en ökning av anslaget till 3 650 000 kronor, men reservanterna har föreslagit en ökning till 4 210 000 kronor.

Den ökning av anslaget som Kungl. Maj:t har föreslagit har motiverats med de kostnadsökningar som skett sedan 1943, när man bestämde statsbidragsbeloppet till kostbidrag och löner. I motiveringen hänvisar man också till situationen på arbetsmarknaden; kvinnor med småbarn står ofta kvar i förvärvsarbetet och behöver denna hjälp av daghemsplatser.

Vi reservanter anser, att situationen för lekskolorna är precis likadan. Det ökade statsbidraget skall ju endast utgå till daghemsplatserna. Det har emellertid även blivit kostnadsstegringar för lekskolorna. Situationen på arbetsmarknaden beträffande lekskolorna är också den, att halvtidsanställda husmödrar med småbarn kan få lämna in sina barn där. Det finns också stora grupper av husmödrar som har småbarn hemma och som anser det vara önskvärt att få lämna in barnen några timmar på dagen för att få avlastning i sitt arbete.

Något som vi alla måste fastslå är, att lekskolorna inte är några lyxinstitutioner. Vi hoppas att alla barn mellan 5 och 7 år skall få tillfälle att vistas på en lekskola. Vi reservanter anser att denna sak borde ha kunnat brytas ut från utredningen angående den familjevänliga politiken och även från statsbidragsutredningen. Med den motiveeringen yrkar jag alltså bifall till reservationen på denna punkt.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp) och herr *Larsson* i Stockholm (fp).

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Utskottet har här hänvisat till pågående utredningsarbete beträffande familjepolitiken och jämväl till allmänna statsbidragsutredningens arbete och sagt att detta är skäl nog att inte nu bifalla denna motion.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM**:

Herr talman! Reservanterna har här yrkat bifall till den motion, som de och flera andra har undertecknat, om utsträckning av statsbidragshöjningen med 40 procent till att omfatta även förskolorna. Utskottet har — som vi just hört — avvisat detta förslag bland annat med hänsyn till den familjepolitiska beredning som arbetar. Innan denna beredning var vare sig tillsatt eller plane-

Bidrag till utbildning av personal inom den halvöppna barnavården m. m.

rad — ty familjeutredningens betänkan-
de var ännu ute på remiss — tog jag i
statsverkspropositionen på denna punkt
ett första och enda avsteg från det prin-
cipiella »status quo», som hänsynen till
statsbidragsutredningens väntade prin-
cipförslag upprätthållit under flera år.
Avvikelsen var helt och hållet föranledd
av de akuta svårigheter, som fullsyssel-
sättningssamhället medfört just för dag-
hemmen. Situationen på arbetsmarkna-
den med det stegrade antalet gifta för-
värvsarbetande kvinnor — antalet öka-
de med över 55 procent bara mellan de
sista folkräkningarna — och den ökade
köbildningen vid daghemmen gjorde, att
det fanns starka skäl för en höjning av
bidragen just till daghemmen, ja, ett så
starkt skäl att det fick bryta igenom
det principiella »status quo». Den före-
slagna höjningen av bidraget i årets
statsverksproposition är också avsedd
att söka mer vrida över det kommunala
intresset mot inrättande av daghem, då
förskolorna nog hittills haft en större in-
teckning i det kommunala intresset än
vad daghemmen haft.

Jag vill inte säga annat än att för-
skoleverksamheten är av utomordentligt
värde. Jag tror för min del att den i
framtiden på ett eller annat sätt kom-
mer att naturligt infogas i vår skolorga-
nisation. Men än så länge är den främst
en socialpedagogisk verksamhet, vars
tillvaro inom ramen för denna huvud-
titel markerar, att den ännu så länge
betraktas mera som social än som peda-
gogisk. Som socialinstitution är den
dock mera av en högstandardåtgärd
än av nödvändighetskaraktär såsom dag-
hemmen. Förskolorna kan ju inte ge de
förvärvsarbetande gifta kvinnorna nå-
gon riktig avlastning av barntillsynen,
även om de kan göra det under kortare
tid för hemkvinnornas del. När regering-
en har ansträngt sig att hålla utgifterna
nera för nästa budgetår och inte har gjort
anslagslyftningar annat än efter mycket
sträng behovsprövning, har det befuns-
nits riktigast att sätta in den bidrags-

ökning, som kunde komma i fråga, helt
och hållet på institutioner för heldags-
vård i stället för att breda ut beloppet
både på daghem och förskolor.

Jag rekommenderar kammaren att
följa utskottet.

Härmed var överläggningen slutad.
Herr talmannen framställde proposi-
tioner dels på bifall till utskottets hem-
ställan dels ock på bifall till den vid
punkten fogade reservationen; och fann
herr talmannen den förra propositionen
vara med övervägande ja besvarad. Frö-
Ager begärde emellertid votering, i an-
ledning varav efter given varsel föl-
jande voteringsproposition upplästes
och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
statsutskottets hemställan i punkten
28:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit
den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter
intagit sina platser och voteringspropo-
sitionen blivit ännu en gång uppläst,
verkställdes omröstning genom uppres-
ning. Herr talmannen tillkännagav, att
han funne flertalet av kammarens leda-
möter hava röstat för ja-propositionen.
Fröken Ager begärde emellertid rösträk-
ning, vadan votering medelst omröst-
ningsapparat anställdes. Därvid avgå-
vos 145 ja och 54 nej, varjämte 4 av
kammarens ledamöter förklarade sig av-
stå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-
tets hemställan.

*Punkten 29***Bidrag till utbildning av personal inom
den halvöppna barnavården m. m.**

Punkten föredrogs; och yttrade där-
vid:

Bidrag till utbildning av personal inom den halvöppna barnvården m. m.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet fru Lindström få ställa en fråga som jag skulle sätta stort värde på att få besvarad.

Under denna punkt diskuteras i motionerna och i statsutskottets utlåtande frågan om huvudmannaskapet för utbildningsanstalterna för förskolelärarinnor. Utskottet säger sig icke vilja göra något uttalande i detta avseende eftersom den av socialstyrelsen bebadade utredningen ännu inte är färdig. Det hänvisar också till det pågående utredningsarbetet på familjepolitikens område. Skulle statsrådet kunna lämna ett svar på frågan när socialstyrelsens utredning kan förväntas leda till resultat så att det blir möjligt för riksdagen att ta ställning till denna fråga?

Det är såvitt jag kan bedöma naturligt att statsmakterna tar större ansvar för denna värdefulla utbildningsverksamhet. Jag noterade med intresse att statsrådet här för sin del ansåg att förskoleverksamheten måste utvidgas på sådant sätt att denna art av verksamhet för barn flyttas över från socialvårdens till skolans område. Det tyder ju på att även statsrådet har den uppfattningen att verksamheten måste bli av mycket betydande omfattning. För min del kan jag inte se något hinder för att — om denna verksamhet får fortsätta på ett naturligt sätt — ungefär 100 procent flera barn än nu kan få förmånen vara med i förskolorna i mitten av 1960-talet. Skall detta bli möjligt kräves ju en ökad utbildning av förskolelärarinnor. Utbildningsanstalternas nuvarande kapacitet torde inte räcka till härför, det föreligger redan nu ett underskott. Arbetskraftutredningen redovisar i sitt betänkande att bristen på lärarinnor vid en utveckling i angiven takt kommer att uppgå till inte mindre än 800 i mitten av 1960-talet. Vi kommer inte att få denna utvecklingstakt om inte åt utbildningsanstalterna ges en större kapacitet. Det skulle vara mycket intressant

att få höra statsrådets synpunkter på det tidsschema, som jag antar ändå har uppgjorts på denna punkt.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill först anknyta till vad herr Dahlén sade med anledning av mitt tidigare anförande, där jag betonade, att förskolorna har en socialpedagogisk karaktär och att jag trodde att de så småningom skulle komma att inordnas i skolorganisationen. Ja, det tror jag utan att därför kunna säga något om i vilken takt detta kan förmodas ske. Än så länge står ju förskolorna under socialhuvudtiteln, såsom en i första hand social institution, men de pedagogiska dragen kommer givetvis att bli mer och mer markerade, och förr eller senare uppkommer väl frågan, om inte förskolan skall bli allmän med utrymme för alla barn i åldern närmast under skolåldern. Som jag ser saken är emellertid detta en utveckling på lång sikt, och någon tidtabell är inte möjlig att ange.

Vad sedan beträffar förskoleseminarierna och huvudmannaskapet för dem är inte heller denna fråga i närheten av någon lösning. Socialstyrelsen har själv anmält, att styrelsen under detta år tänker lägga fram förslag om ett eventuellt förstatligande av förskoleseminarierna, och vi bör enligt min mening först avvakta och se vad detta förslag kan innehålla för att utvärdera, om det är så tillfredsställande, att det kan läggas som underlag för ett förslag till riksdagen, eller om det kan behöva någon komplettering, bl. a. med hänsyn till den osäkra huvudmannaskapsfrågan. Socialstyrelsen är ju knappast fullt opartisk på denna punkt. Men frågan om huvudmannaskapet kan ju lösas separat.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Min fråga gällde inte i första hand utvecklingstakten beträff-

fande antalet tillgängliga platser i förskolorna, även om givetvis också det ligger i den fråga jag verkligen ställde. Jag har länge hävdad att det är omöjligt att tänka sig något annat än att förskoleverksamheten skall glida över i skolororganisationen, och jag noterade sålunda med tillfredsställelse att statsrådet också gjorde ett uttalande av denna innebörd. Den fråga jag ville ha svar på — och också fick ett svar, men tyvärr ett ganska otillfredsställande sådant — var: Kan vi räkna med att statsrådet skulle vara villig att — redan nästa år, om statsrådet får tillfälle därtill — medverka till att dessa anstalters kapacitet ökas och är ett förstatligande nödvändigt härför? På den punkten fick jag inte något tillfredsställande svar, vilket var mycket beklagligt. Jag förmodade, att det uttalande som i år gjorts under femte huvudtiteln ändå skulle kunna tas till intäkt för att man var inställd på att något skulle ske nästa år. Jag noterar alltså att statsrådet här inte kunnat ge ett tillfredsställande svar på denna fråga.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag kanske inte har svarat på allt vad herr Dahlén ville veta. Men frågan om seminariernas kapacitet och undervisningen där och flera sådana ting kommer att undersökas inom beredningen för familjepolitiska frågor. Detta har familjeutredningen och många av de remissorgan, som yttrat sig över dennas betänkande, föreslagit.

Vad jag svarade på var den speciella frågan om förstatligande av förskoleseminarierna, som socialstyrelsen tänker ta upp. Frågan om förskoleseminariernas organisation och kapacitet blir alltså belyst från två håll: i socialstyrelsens beramade utredning och i beredningen för familjefrågor.

Överläggningen var härmed slutad. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30

Ferieresor för barn

Kungl. Maj:t hade (punkt 30, s. 55—57) föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredragande statsrådet förordad ändring i bestämmelserna rörande ferieresor för barn dels ock till Ferieresor för barn för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 400 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 183) och den andra inom andra kammaren av herr *Dickson* (II: 353) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå föredragandens förslag om ändring i statsbidragsbestämmelserna rörande ferieresor för barn samt till ferieresor för barn för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. avslå i motionerna I: 184 och II: 350 framställt yrkande om översyn av bestämmelserna rörande ferieresor för barn;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 353, såvitt nu vore i fråga, godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1956 förordad ändring i bestämmelserna rörande ferieresor för barn;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 353, såvitt de berörde anslagsberäkningen, till Ferieresor för barn för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 400 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort under II och III hemställa, att riksdagen måtte,

med bifall till motionerna I: 183 och

Ferieresor för barn

II: 353, såvitt nu vore i fråga, avslå i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1956 förordad ändring i bestämmelserna rörande ferieresor för barn;

III. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 353, såvitt de berörde anslagsberäkningen, till Ferieresor för barn för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Herr Holmberg ansåg sig på ett tidigt stadium i debatten böra göra några generella uttalanden angående högerns asociala inställning till de olika problem, som här kommit upp. Jag vill inte ta upp någon debatt med herr Holmberg, men jag vill försäkra honom att diskussionerna i tredje avdelningen i statsutskottet, där denna huvudtitel behandlades, har varit ytterligt lugna och att det där har förekommit få meningsskiljaktigheter. Men det är väl rätt naturligt, att man i en huvudtitel, som omfattar inte mindre än 2,8 miljarder kronor, på vissa punkter kan ha olika meningar om hur pengarna skall disponeras. Beträffande de saker som vi diskuterar i dag har vi från vårt håll kommit med besparingsyrkanden på ungefär 4 miljoner kronor, efter vad jag har försökt räkna ihop under debatten. Det är en mycket blygsam del av hela det belopp, som det är fråga om under huvudtiteln.

Emellertid finns det på punkten 30, som gäller anslaget till ferieresor för barn, en reservation av herr Bergh med flera. Det kan synas anmärkningsvärt att man vill göra en besparingsaktion här, eftersom vederbörande föredragande i departementet på punkten har tagit upp samma anslag som föregående år, d. v. s. 2,4 miljoner kronor. Anledningen till att vi på högerhåll har ställt oss så som vi har gjort på denna punkt

är framför allt, att anslaget till ferieresor för barn på senare år tycks ha blivit allt mindre utnyttjat för sitt egentliga ändamål. År 1953 var inte mindre än 40 189 barn ute och reste för pengar från detta anslag. Men år 1954 hade antalet barn sjunkit till 28 828. Kostnaderna för barnens resor var 1954 790 500 kronor, medan medföljande vårdare kostade nästan dubbelt så mycket, 1,4 miljoner kronor. De 40 000 barnen som reste 1953 hade med sig 28 000 vårdare, men de 28 000 barnen som reste 1954 hade inte mindre än 21 000 vårdare med sig. Det är denna disproportion som onekligen inger vissa betänkligheter. Man frågar sig vad det är för orsaker som gör, att bidraget inte så mycket utnyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Man kan till att börja med peka på bilismen. Det är sannolikt, att många som eljest skulle begärt bidrag till ferieresor får tillfälle att följa med grannar, vänner eller bekanta, som har något motorfordon, och att de därför klarar ferieresorna utan att göra rekvisition av bidrag. För det andra är det inte samma normer för vad som fordras för att man skall få resa som vårdare som för att man skall få bidrag från anslaget till ferieresor för husmödrar. Därför lär det i rätt stor utsträckning förekomma att damer, som inte kunnat få bidrag till husmodersresor, far i väg som vårdare och därmed kommer i åtnjutande av anslag.

Till sist sägs det naturligtvis med rätta, att det minskade anlitandet av detta anslag när det gäller barnen beror på de stigande löneinkomsterna. När anslaget kom till 1946, säger föredragande statsrådet, var det meningen att familjer med inkomster, som låg strax över den genomsnittliga industriarbetarlönen, skulle få bidrag. 1954 var denna genomsnittliga industriarbetarlön 11 000 kronor. Man har hittills satt gränsen för att kunna få bidrag vid 5 200 kronor beskattningsbar inkomst, och om man lägger till ortsavdrag och

Feriesor för barn

dylikt kommer man till en faktisk inkomst på 10 500 kronor, som bildar gräns för bidrag. Då kommer alltså inte denna genomsnittliga arbetarinkomst med, och därför vill man nu höja tröskeln med 500 kronor till 5 700 kronor beskattningsbar inkomst.

Om vi ser det rent principiellt och bortser från det enstaka fallet, så är ett sådant resonemang inte helt invändningsfritt. Vid stigande realinkomst är det väl strängt taget ganska naturligt att kretsen av dem som skulle vara i behov av olika sociala bidrag blir mindre. Den stigande inkomsten betyder då bara att familjerna i allmänhet har kommit i ett så förbättrat läge, att de utan stöd av det allmänna kan klara vissa utgifter som de inte kunde klara förut. Detta är i och för sig glädjande.

Vad jag nu har sagt är en allmän reflexion, och jag vill därmed inte påstå att inte en viss jämkning av bidrags-tröskeln här skulle kunna behöva ske. Men vad reservanterna vänder sig emot är framför allt att man ger sig in på att ändra en sådan här tröskel under pågående utredning på det familjepolitiska området. Det brukar ju vara en mycket säker tradition, med vilken man avlivar motioner i stor utsträckning inom statsutskottet och inom riksdagen, att man aldrig gör sådana ändringar medan utredning pågår. Det är också respekten för den traditionen, som har förmått reservanterna att också avvisa de utredningsyrkanden, som framställts i motionerna I:184 och II:350, den sistnämnda av fru Boman och fröken Karlsson och som gick på en allmän översyn av ferieresorna för barn.

Herr talman! Det är reservanternas och även min mening att det anslag på 2 miljoner kronor, som reservanterna här vill ställa till förfogande, är tillräckligt för att med oförändrade regler bibehålla ferieresorna för barn i ungefär samma utsträckning som förra året. Jag anser mig därför böra yrka bifall till den vid punkten 30 fogade reservationen av herr Bergh m. fl.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Ändringen i grunderna för detta bidrag är ju den, att det beskattningsbara beloppet har höjts med 500 kronor från 5 200 till 5 700 kronor. I övrigt är grunderna för resorna precis desamma för det kommande budgetåret som för det innevarande. Utskottet har ansett att vi inte skall göra någon ändring i detta förhållande med hänsyn till den utredning på hela familjepolitikens område, som man hänvisar till vid de olika punkterna.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Löbbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 175 ja och 28 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Ferieresor för husmödrar — Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar

Punkten 31

Ferieresor för husmödrar

Kungl. Maj:t hade (punkt 31, s. 57 och 58) föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredragande statsrådet förordad ändring i bestämmelserna rörande ferieresor för husmödrar dels ock till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 1 140 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått jämväl de under föregående punkt nämnda motionerna.

I motionerna I: 183 och II: 353 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts att riksdagen måtte avslå föredragandens förslag om ändring i statsbidragsbestämmelserna rörande ferieresor för husmödrar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. avslå i motionerna I: 184 och II: 350 framställt yrkande om översyn av bestämmelserna rörande ferieresor för husmödrar;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 353, såvitt nu vore i fråga, godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1956 förordad ändring i bestämmelserna rörande ferieresor för husmödrar;

III. till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 1 140 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 183 och II: 353, såvitt nu vore i fråga, avslå i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1956 förordad ändring i bestämmelserna rörande ferieresor för husmödrar.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Vid denna punkt föreligger en reservation av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*. Den reservationen går bara ut på att inkomstgränsen för att komma i åtnjutande av resebidrag för ferieresor för husmödrar i avbidan på pågående utredning icke nu skall ändras. Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten föregående reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 32—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 35, s. 61—72) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, som föranleddes av vad departementschefen förordad dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57 dels ock till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 5 290 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått tre motioner.

Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Wallentheim m. fl.* (I: 406) och den andra inom andra kammaren av fru *Torbrink m. fl.* (II: 487), hade hemställts att riksdagen måtte, med bifall till socialstyrelsens framställning om fem bokhållartjänster i Ce 21 och två kanslibiträdestjänster i Ce 11, för ändamålet, utöver av Kungl. Maj:t begärda 30 000 kronor, anvisa ytterligare 52 980 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 406 och II: 487 ävensom II: 490, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1956 förordat;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57;

c) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 5 290 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Hesselbom*.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fru **TORBRINK** (s):

Herr talman! Den ökade ungdomskriminaliteten är oroväckande, såsom vi dagligen kan läsa om i tidningarna. Tillräckliga resurser, ändamålsenligt fördelade och snabbt insatta, för att motverka den olyckliga utvecklingstendensen får i nuvarande läge anses som utgifter av hög angelägenhetsgrad.

Uppgiften att tillrättaföra de intagna och normalisera deras förhållande till

omvärlden blir för ungdomsvårdsskolorna allt svårare, eftersom klientelet har en benägenhet att verka besvärligare när det kommer dit. Erforderliga fördjupade insikter hos personalen, önskad arbetsinriktning och målsättning för skolornas arbete eftersträvas av socialstyrelsen genom krav på fortbildning, bl. a. genom egen specialinriktad kursverksamhet. Vad som därutöver behövs är tid, framför allt för rektorer och assistenter, att hjälpa de här ungdomarna att komma till rätta med sig själva. Tillräcklig tid för detta finns inte på skolor som saknar kameral arbetskraft eller har otillräcklig sådan. På den punkten är flickskolorna anmärkningsvärt mindre väl försörjda än skolor för manligt klientel.

Detta är anledningen till att jag tillsammans med fru *Wallentheim* i första kammaren har motionerat om ökad kameral hjälp i enlighet med socialstyrelsens begäran på denna punkt. Departementschefen har varit positiv i sakfrågan, men han har inte funnit möjlighet att tillmötesgå socialstyrelsens och alltså i detta fall även motionärernas krav på en utökning. För att åstadkomma en viss arbetsavlastning rekommenderas skolorna att anlita lämplig person i omgivningen för att biträda med kontorsarbetet, och för detta ändamål äskar departementschefen 30 000 kronor, vilket utskottet har tillstyrkt.

Detta är gott och väl, och skolor som ligger i eller nära tätorter kan många gånger få en god deltidshjälp, men åtskilliga skolor har mycket svårt att utnyttja denna möjlighet, och man kan ibland fråga sig, huruvida det är att spara på rätt ställe, att inte ge skolorna den kamerala arbetskraft de så väl behöver.

Om man vet, vilken tid dessa göromål tar, måste man säga sig att det blir till förfång för det centrala i verksamheten att rektorerna skall syssla med så många skrivgöromål. De skall uppbära och redovisa till skolan inflytande

Anslag till Statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare: Vissa byggnadsarbeten

statsmedel och skolans övriga inkomster samt svara för att behöriga likvider i rätt tid inflyter eller indrivs, granska utgiftsverifikationer och ansvara för att debiterat belopp är till siffran riktigt, ävensom tillse att sådan verifikation försetts med vederbörlig attest innan utanordning äger rum, o. s. v. Det finns många andra sådana uppgifter, som jag inte skall gå in på här. Jag kan dock försäkra, eftersom jag har nöjet att själv vara ordförande för en ungdomsvårdsskolestyrelse, att det ingalunda är någon liten mängd papper man får handskas med. Vi har det så ordnat, att vi har en deltidshjälp.

Jag vill till slut bara säga, att vi motionärer nog tycker att man, i en tid då det är så svårt att tillrättaföra ungdomarna, borde låta den utbildade personalen på våra ungdomsvårdsskolor verkligen få ägna sig helt och odelat åt detta arbete. Man bör i stället anställa särskild personal, som i vissa stycken kanske kan utföra de kamerala göromålen bättre och fortare, så att de som har utbildning för den direkta ungdomsvårdande verksamheten verkligen får ägna sig åt den.

Med hänvisning till det jag har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen i andra kammaren nr 487.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Det är inte tu tal om att de synpunkter som här har anförts kan vara berättigade. Utskottet har nu inte velat biträda motionerna, men vi betonar klart och tydligt, att Kungl. Maj:t bör ta upp frågan till förnyad prövning. Beträffande biträdestjänsterna för kontorsgöromål och dylikt åt rektorerna har vi ansett, att det förslag som departementschefen förordat, nämligen att man skall anlita arvodesanställda människor, som behärskar dessa göromål, är bättre än att inrätta fasta tjänster.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen II:487; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 36—43

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44

Anslag till Statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare: Vissa byggnadsarbeten

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Under denna punkt redovisas en motion som har väckts av herr Rimmerfors och undertecknad, där vi har hemställt om en skyndsamt utredning om behovet av vårdplatser för alkoholister med tuberkulos, vilka enligt nykterhetsvårdslagen bör intas på alkoholistanstalter, och att på grundval av resultatet av denna utredning en sådan anstalt skulle inrättas. Denna motion kan kanske sägas vara till mer än hälften tillstyrkt av statsutskottet, och jag kommer inte heller att ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Men det förefaller, som om utskottet inte riktigt förstår, hur allvarlig situationen på detta område är. Därför vill jag åtminstone till protokollet och gärna även till socialministern framföra några ytterligare synpunkter på denna fråga.

Frågan har givetvis i alldeles särskild grad aktualiserats efter den 1 oktober, då spriten blivit dels lättöverkomlig, dels väsentligt billigare att förvärva för det klientel, som man kan beteckna som alkoholister.

Anslag till Statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare: Vissa byggnadsarbeten

Visserligen finns det inte något naturligt samband mellan tuberkulos och alkoholism så att det faktum, att en människa drabbats av tuberkulos, gör det naturligt eller lättare för vederbörande att också bli alkoholist. Det torde snarare vara tvärtom. Personer som en längre tid varit hemfallna åt alkoholism, levt allmänt sett slarvigt och vårdslösat sin mathållning, kanske också saknat eller haft dåliga bostäder, drabbas lättare av tuberkulos, vilken i många fall är en sjukdom, som har sitt upphov i sociala missförhållanden. Detta är anledning till att antalet tuberkulösa alkoholister är så stort här i landet som det är.

Enligt en utredning som gjorts av sanatorieläkare fanns det i detta land under 1955 302 personer som borde ha vårdats på sanatorium för lungsjukdom men som icke mottagits där på grund av sin alkoholism. Samtidigt fanns det enligt samma utredning 241 som fick vård under 1955 vid sanatorium men som icke borde ha fått det på grund av alkoholism. Vad säger dessa siffror? Jo, de säger, att vi här i landet har ungefär 300 människor, som är rätt hårt angripna av tuberkulos men som inte kan få vård för denna sjukdom, därför att de på grund av sitt alkoholistiska beteende inte kan tas emot på sanatorium. Det är givetvis en allvarlig företeelse. De innebär samtidigt en viss risk i smittohänseende, i synnerhet i storstäderna där de i huvudsak går omkring.

Jag tycker det är nästan allvarligare med de 240, som vårdas på sanatorium men som inte borde vara där, därför att de är så alkoholiserade, att de skapar en förfärlig otrevnad inom sanatorierna. Det är väl inte så många i denna församling som vet, vad ett sanatorium innebär. Det är en värld för sig, en ganska isolerad värld med rätt stränga förhållningsregler. Om livet över huvud taget skall gå att leva i denna instängda värld, fordras det en oerhörd anpass-

ningsförmåga av dem som är intagna. Har man då ett antal dylika oroselement, blir hela tillvaron svårare att utvärda. Det är dessutom på det sättet att dessa människor med sin allmänt cyniska attityd till tillvaron, förhållningsregler och annat kan verka förledande på i synnerhet ungdom som vårdas på sanatorium. Jag vill därför poängtera, att det är nödvändigt att man här snabbt vidtar åtgärder. Det är nödvändigt ur många synpunkter att en ändring utan dröjsmål kommer till stånd.

Nu är det emellertid riktigt, som man säger i utskottsutlåtandet, att det gäller framför allt att öka platsantalet över huvud taget för dem som är sjuka i alkoholism. Jag skall inte bestrida den saken, men jag tror nog att det ändå finns anledning att, om man inte lyckas klara denna sak, speciellt se på detta klientel, i fråga om vilket det är oerhört nödvändigt att man vidtar snabba åtgärder.

Som jag sade i början av mitt anförande, anser jag, att motionen är till mer än 50 procent tillstyrkt av statsutskottet. Jag har därför ingen anledning att ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag har emellertid med dessa ord velat litet kraftigare än vad utskottet gjort poängtera, hur oerhört betydelsefull denna sak ändå är i synnerhet för de människor som skall vårdas på våra sanatorier.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom den sista ärade talaren inte ställde annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan skulle jag inte behöva säga något. Jag vill emellertid bara omvittna, att i statsutskottets tredje avdelning har vi tagit del av alla de synpunkter som herr Jonsson i Strömsund här anför, och vi är på det klara med att det är ett allvarligt problem. Vi har även fått ta del av synpunkter på denna fråga från läkare, som

Anslag till Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare: Avlöningar

sysslat med detta klientel. Dessa synpunkter är delvis av den beskaffenheten att jag tycker att det inte riktigt passar sig att andra dem här i kammaren. De skulle kanske kunna missförstås.

Jag nöjer mig således, herr talman, med att hänvisa till vad utskottet anfört och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 45—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 49***Anslag till Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare: Avlöningar**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HELEN** (fp):

Herr talman! I en motion under denna punkt har det med instämmande i ett anslagsäskande från styrelsen för Venngarns-anstalten yrkats att en läkartjänst skulle få inrättas vid denna stora alkoholistanstalt. Trots att för närvarande det ordinarie antalet platser är uppe i 140 — det finns ytterligare ett 30-tal vårdtagare i speciella anläggningar och dessutom är till anstalten knuten en mindre anstalt för kvinnligt klientel — existerar där icke någon ordinarie läkartjänst, utan läkarvården har måst upprätthållas under många år med provisorier. Styrelsen har år efter år lagt fram förslag, och ändå finner utskottet det i år motiverat att säga, att det inte är lämpligt att ännu ta ställning.

Jag skulle ha förstått, om utskottet sagt: Vi har en rad utomordentligt angelägna önskemål, och även om vi behjärtar detta kan vi inte ställa det i första rummet. Men utskottet har valt en formulering, som jag tycker är mycket olycklig och som jag inte kan anse

vara något annat än de obofärdigas förhinder.

Jag skulle vilja vädja till statsrådet och chefen för socialdepartementet att se på den här saken helt oberoende av vad som här i dag beslutas och ställa sig positiv till de önskemål som från styrelsens sida kan komma att framföras om att lösa denna fråga med ianspråktagande av medel å den förslagsanslagspost som finns. Såvitt jag förstår måste det vara en god hushållning som i så fall iakttas. Redan nu kostar den bristfälliga läkarvård som kan upprätthållas cirka 21 000 kronor om året, och med en relativt blygsam ökning skulle man kunna få en läkarvård av helt annan kapacitet. Det skulle innebära att de som tas in på Venngarns-anstalten kunde bedömas och fördelas efter medicinska principer, och vårdtiden skulle därmed för en hel del förmodligen kunna förkortas och samhällets samlade kostnader mycket snabbt gå ned. Som det nu är — och jag har redan i remissdebatten tagit upp denna fråga — har det inträffat händelser, som är utomordentligt beklagliga och som direkt är följden av att trots personalens alla ansträngningar man inte kunnat göra en klassificering av det intagna klientelet och anpassa vården med hänsyn härtill. Skulle man nöja sig med en så passiv inställning som utskottet visat, tar man på sig ett mycket stort moraliskt ansvar.

Jag vill alltså vädja till herr statsrådet att ta ställning snabbt och positivt till de förslag som kan framföras av anstaltsstyrelsen.

Jag har mot denna bakgrund, herr talman, inget yrkande.

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Jag vill vädja till herr Helén att läsa såväl departementschefens uttalande som utskottets. Då skall han nog finna, att det icke föreligger något bryskt avvisande.

Departementschefen säger, att han

Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

finner det tveksamt, huruvida förutsättningar finnes för att lösa frågan på det sätt som är föreslaget, och i varje fall är han inte *nu* beredd att göra det. Frågan kommer att prövas ytterligare, och skulle det visa sig möjligt kommer den säkerligen att lösas.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 50—53

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54**Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Det har på detta speciella område, nykterhetsvården, under de senaste dygnet inträffat händelser som gör, att de som här fört fram vissa önskemål kan föra sin argumentering mycket sparsamt.

Jag vill närmast hänvisa till att herr Cassel och jag ansett det i högsta grad brådskande att här få fram ett inskrifande, och vi har begärt en snabbutredning. Nu har emellertid enligt förkljudande, som det heter i dagsnyhetererna i dag, socialministern för avsikt att tillsätta en beredning för detta ändamål. Det skulle vara lämpligt, i stället för några utläggningar från min sida, att få höra, vad socialministern har att förtälja på detta område.

Jag vill bara tillägga att de som sysslar med denna verksamhet ute på fältet i kommunerna är för närvarande högst bekymrade över utvecklingen. Jag vill därför hoppas att det som här skall ske verkligen får karaktären av en snabbutredning, åtminstone i de detaljer som kan snabbutredas.

När man ifrån många håll bryter sta-

ven över socialstyrelsen, som närmast bär ansvaret för detta, skulle jag vilja nämna en sak som i någon mån kan ge ett försonande skimmer åt vad som hänt eller händer. Jag vill inte lägga skulden härför ensamt på socialstyrelsen, utan den ligger även högre upp. Den slutliga tillsynen har ömsom legat hos inrikesdepartementet och ömsom hos socialdepartementet, vilket vållat tvekan vid tillämpningen, och växlingen mellan olika departement har inte skapat den arbetsglädje, som man skulle önskat sig i ett centralt ämbetsverk. Men vi har här i riksdagen också ett gruvligt ansvar i detta fall. Vi har nämligen inte velat förstärka nykterhetsvårdsbyrån i socialstyrelsen utan tvärtom avslagit framställningar härom från styrelsen. Detta har hängt samman med saker, som jag här inte närmare skall gå in på, men jag vill som sagt inte helt ge socialstyrelsen skulden för det inträffade.

Jag hoppas emellertid på ett klarläggande av socialministern på detta område så att vidare diskussion just nu kan vara onödig. Jag får, herr talman, för övrigt tillstyrka det förslag som föreligger från utskottet.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! Jag har på denna och följande punkt tillsammans med herr Rimmerfors en motion, som jag kanske kan säga behandlats välvilligt av utskottet men dock inte på långt när i allt tillstyrkts.

Vi har i motionen omnämnt vissa anstalter och överbeläggningen på dessa samt behovet av upprustning. Det finns emellertid en anstalt som inte är omnämnd i motionen och inte heller i något annat sammanhang, och jag skall därför be att få säga några ord i första hand om Värnåshemmet. Vederbörande där inlämnade redan 1954 en ansökan om tillstånd att få bygga en delvis ny anstalt, en anstalt som skulle kunna ta emot 18 nya interner. Det skulle ock-

Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

så vid denna anstalt bli andra anordningar, som var nödvändiga för anstaltens drift och vården som sådan. Sålunda skulle det byggas en sjukavdelning, en badinrättning m. m. På grund av att byggnadsstyrelsen och socialstyrelsen båda hade med denna sak att göra kom ansökningsen att ta väldigt lång tid att behandla. Det måste göras omarbetningar o. s. v. Elaka människor har frågat sig om det kunde vara anledning att bara för flyttningen av ett badkar eller ett tvättställ skjuta på avgörandet av en sådan här viktig fråga under så lång tid som skedde. När frågan kom under Kungl. Maj:ts prövning blev den snabbt avgjord, vilket skedde den 17 februari i år. Det hade då tagit tiden från den 11 december 1954 till den 17 februari 1956 innan Kungl. Maj:t kunde avgöra ärendet. Därefter gick detta till arbetsmarknadsstyrelsen, som beviljade byggnadstillstånd. Nu trodde man att det hela skulle vara klart för en omedelbar lösning, men man hade hos dem som hyste den uppfattningen glömt bort att det finns en myndighet som heter länsarbetsnämnden. Denna nämnd beslöt vid ett sammanträde att bordlägga ärendet, men för hur lång tid sades inte. Nu kommer det kanske lustigaste i hela situationen — om nu det kan betecknas som lustigt att man förför på det sätt som man gjorde under en tid då det är skriande brist på platser i den öppna alkoholistvården. Man har från Katrineholms-Kuriren intervjuat direktören i länsarbetsnämnden i Södermanlands län, som därvid sagt att han personligen var ledsen för den ställning ärendet kommit i, men att han inte kunde upphäva regeln om sunt förnuft vid behandling av igångsättningstillstånd.

Om de centrala myndigheterna avvägt lämnandet av byggnadstillstånd bättre och kommit tidigare med det hade det blivit en annan sak. Det borde inte varit dem obekant att tillstånd givits för en centralskola i Vingåker

för 3 miljoner samt ombyggnad av järnvägsstationen i Vingåker. En utomordentligt hård belastning medförde också den stora bygghuset i Katrineholm under 1955.

Jag vet inte vad man skall säga om detta. Det finns ju möjlighet att tolka detta direktörens yttrande på ett par sätt, och jag kanske för säkerhets skull skall anföra båda. För det första var han själv angelägen om att frågan om igångsättningstillstånd inte skulle bordläggas, men det sunda förnuftet måste ju råda. Ergo representerar inte direktören för länsarbetsnämnden i Södermanland det sunda förnuftet, utan det gör de övriga ledamöterna. Direktören hade för att inte stöta sig med nämndens övriga ledamöter sagt, att det sunda förnuftet skulle avgöra. Men för det andra säger han att de högre myndigheterna, Kungl. Maj:t och arbetsmarknadsstyrelsen borde sett sig för en smula innan de gav sina medgivanden. Kungl. Maj:t kan känna sig ganska lycklig över att ha sådana underordnade myndigheter som vakar över att Kungl. Maj:t inte överskrider sina befogenheter i ett enda avseende. Det är emellertid sorgligt att denna historia skulle få ta en sådan där vändning just i en tid då behovet av vårdplatser är som allra störst. Nu kanske detta ärende uppskjutes ända till hösten eller ännu längre, det vet vi ingenting om. Det är också möjligt att Kungl. Maj:t får ompröva ärendet och därvid kanske förordar en annan behandling av det för att få frågan löst. Den saken kan man emellertid inte nu göra någonting åt.

Vårnäs hemmet hade ursprungligen fått ett byggnadsanbud på den tillämnade anstalten, vilket av alla betecknades som mycket förmånligt. Den byggmästaren har emellertid nu blivit skild från sitt anbud, på grund av att igångsättningstillstånd icke beviljats, och om jag är riktigt underrättad, så förklarar byggmästaren att han inte kan lämna ett lika förmånligt anbud igen, därest

Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

igångsättningstillstånd nu skulle beviljas. Sådant sker alltså i en tid, då vi med en mängd provisorier, ombyggnad av äldre lokaliteter o. s. v., försöker skapa lämpliga utrymmen för att ta emot alkoholister i öppen vård!

Det hade funnits anledning säga mycket mera om denna förhållningsmetod för Värnähemmets vidkommande, men det sagda får räcka.

En annan fråga, som beröres i vår motion, är vårdtiden vid anstalterna. På grund av den rådande platsbristen har den tanken vid olika tillfällen framkastats, att vårdtiden vid anstalterna skulle skäras ned. Det torde också vara klart att påfrestningarna så småningom kommer att bli så stora att vårdtiderna måste avkortas. I så fall får vi ett försämrat vårdresultat. Om den nuvarande belastningen blir bestående en längre tid, kommer vi därför i ett ännu sämre läge redan om något år, vilket är högst beklagligt.

Vidare finns det en annan fråga, som just nu är aktuell men som inte kommer till synes i det tryck, som föreligger i detta ärende. Det är kostnaderna för internerna vid våra alkoholistanstalter. Det har tid efter annan undrats varför de är så höga som fallet är för närvarande. Jag vet inte vad genomsnittskostnaderna per dag kan vara. Låt oss säga att det rör sig om 17 à 18 kronor per vård dag eller kanske något mera. Det förefaller ju relativt högt. Men därvid får vi komma ihåg, att det arbete som internerna vid alkoholistanstalterna kan utföra under den första tiden där inte är värt mycket. De kan då inte bidra så mycket med egna arbetsinkomster, utan det blir nästan uteslutande utgifter med deras vistelse vid anstalten. Man har i det sammanhanget dragit fram Schweiz som exempel och sagt att det där är ordnat på ett bättre sätt och att anstalterna där i stort sett är självförsörjande. Detta är riktigt. Men i Schweiz är den kortaste intagnings tiden på de öppna anstalter-

na ett år. Så lång tid får vederbörande intern vid inskrivningen förbinda sig att stanna. Han hinner därigenom komma i ordning på ett annat sätt och har helt andra möjligheter att utföra ett mera högkvalificerat och värdefullt arbete än vad fallet är med de på de svenska anstalterna intagna. Vi har som bekant intagnings tider varierande mellan 4 och 6 månader. Detta är en av orsakerna till att man i Schweiz kan uppvisa ett bättre resultat än vi. Med detta vill jag inte ha sagt att vi skall öka ut vårdtiden här till ett år. Det går inte att genomföra, och det är kanske inte lämpligt heller. Jag har bara nämnt denna sak som en förklaring till varför kostnaderna blir relativt höga här i Sverige för de på alkoholistanstalterna intagna internerna.

Som jag nyss sade har utskottet på båda här ifrågavarande punkter förordat viss utredning och därvid ställt vissa utomordentliga fullmakter till Kungl. Maj:ts förfogande att använda pengar och få utgifterna godkända av riksdagen i efterskott. Detta är att hälsa med tillfredsställelse, eftersom det ger Kungl. Maj:t möjligheter att handla litet snabbare än tidigare varit möjligt. Utskottets utredningskrav är emellertid ganska begränsat och jag vill därför hemställa till departementschefen att han låter den tilltänkta utredningen omfatta litet mer än vad utskottet har förordat. Det är nämligen ganska många frågor, som i detta sammanhang tål att granskas ingående. I de väckta motionerna lämnas också anvisningar, som mycket väl kan följas, när man gör upp planerna för utredningens arbete.

Herr talman! Jag har icke något yrkande, utan jag hemställer endast till departementschefen att han har kravet om en mera omfattande utredning i minne, när den planerade utredningskommittén får sina direktiv.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Det finns all anledning

Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

att med tillfredsställelse notera vad statsutskottet i denna punkt i förevarande utlåtande skrivit beträffande alkoholistvården. Jag tror också att jag kan uttrycka nykterhetsrörelsens tacksamhet för att statsmakterna nu synes vara beredda att ta de krafttag, som kan vara nödvändiga för att komma till rätta med den akuta bristsituationen.

Det behov av ett ökat antal vårdplatser, som har påtalats i ett flertal motioner, har styrkts från olika håll, och det torde inte föreligga några delade meningar om den saken. Jag vill emellertid här peka på det aktuella och akuta behov av nya vårdplatser som föreligger. Där har man från myndigheternas sida under de gångna månaderna i viss mån försökt tillgodose behoven.

Jag finner det angeläget att uttala min tillfredsställelse över att vissa nya initiativ tagits. Närmast tänker jag på åtgärden att använda Örenäs, den stora Reso-anläggningen i Skåne, men också andra initiativ har tagits i samma riktning.

Nykterhetsrörelsen är fullständigt enig i sin uppfattning om behovet av en upprustning av vårdmöjligheterna för de alkoholskadade. Men den kommande utredningen i frågan får kanske gå fram efter två linjer. Först och främst måste naturligtvis det för dagen aktuella behovet av ett ökat antal vårdplatser undersökas, och där bör den signalerade utredningen kunna komma fram till en snabb lösning. För min del skulle jag dessutom vilja uttala en önskan om att utredningen även får ta upp frågan om den mera kvalificerade vården på längre sikt, som ju är mycket viktig för att komma till rätta med alkoholskadorna. Jag framför en vädjan till socialministern, att han beaktar dessa synpunkter.

Herr talman! Jag har egentligen inte mycket att tillägga i själva sakfrågan. Jag tror att de fullmakter, som utskottets skrivning ger Kungl. Maj:t, skänker full täckning åt förhoppningen, att stats-

makterna skall vara beredda att göra vad som är möjligt för att övervinna svårigheterna. Låt mig sluta med att säga, att även om det för dagen finns ett stort akut behov av ett tillskott av vårdplatser, så innebär detta enligt min mening inte, att vi just nu skall binda oss för en omfattande utbyggnad av anstaltsvården. Vi vet just inte mycket om hur behovet kommer att gestalta sig efter något eller några år. Vad som är angeläget just nu är en partiell upprustning och en utredning om den framtida vården av de alkoholskadade, och därvid bör framför allt uppmärksammas de bättre vårdmöjligheter som bör åstadkommas.

Fröken ÖBERG (s):

Herr talman! Jag kan helt och fullt instämma i vad herr Engkvist sagt och skall därför inte upprepa alla de argument han framförde. Jag har i stället begärt ordet för att få ställa en fråga till utskottets representanter, eftersom jag tycker att de i slutet av sin skrivning dämpar ned sitt tidigare positiva uttalande. De säger: »Det är enligt utskottets mening angeläget att den utredning, som utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t beslutar med anledning av styrelsens framställning» — vi har också nu hört att Kungl. Maj:t beslutat härom — »bedrives med största skyndsamt och att härunder framkomna uppslag av Kungl. Maj:t tillvaratages i den mån så befinnes lämpligt och möjligt.» Därefter framhåller man, att förutsättningen för en utbyggnad givetvis är att ekonomiska resurser står till förfogande. Man berör också yrkandena i motionerna och slutar: »Utskottet har icke ansett sig böra biträda yrkanden i sådan riktning, men förutsätter att Kungl. Maj:t, därest omständigheterna därtill föranleder», — jag understryker »därest omständigheterna därtill föranleder» — »vidtager erforderliga åtgärder för att riksdagen skall kunna ef-

Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

ter närmare prövning av behovet anvisa medel i särskild ordning.»

Jag är rädd för att detta är en liten brasklapp, som kan uppfattas så, att utskottet ger med den ena handen men samtidigt varnande höjer den andra och påpekar för statsrådet, att utbyggnaden kanske inte är så nödvändig och att han skall vara sparsam med medlen. Jag hoppas dock att någon sådan betydelse inte behöver inläggas i yttrandet, men skulle denna min förhoppning inte vara riktig, så vädjar jag till statsrådet att inte bry sig om denna skrivning utan göra allt vad som kan göras för en utbyggnad. Som redan påpekats föreligger ju ett stort behov av flera platser för vård av de alkoholsjuka.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! De föregående talarna har vitsordat det ökade behov av vårdplatser som har gjort sig gällande under senare tid. Detta behov dokumenteras på många sätt. Om man ser på länsstyrelsernas beslut om intagning på anstalt så är siffrorna helt klara. Om man ser på statistiken för ansökningar — där beslut alltså ännu inte har fattats — får man samma bild. Det är med andra ord uppenbart, att vi för närvarande har ett mycket stort behov av nya vårdplatser, och därför framträder denna fråga i dag på ett mer aktuellt sätt än tidigare.

Vi disponerar nu ungefär 1 100 platser totalt. Av dessa 1 100 är ungefär 200 platser nytillkomna fram till den 1/3 innevarande år. Till anstaltsplatser av provisorisk karaktär hör den anläggning, som är förhyrd och som herr Engkvist nyss talade om. Den får vi disponera fram till den 1/5. Sedan måste vi vänta över sommaren och kan eventuellt tänka oss att få disponera den över vintern på nytt. Det hindrar emellertid inte att det kvarstår ett ytter-

ligare platsbehov. Vi kan nu se att det går att mobilisera ungefär 125 platser ytterligare i år, men även med denna ökning är bristen alltjämt stor. Jag tror att det tjänar föga till att försöka sig på prognoser i fråga om platsbehovet framöver. Det är till att börja med inte möjligt att dra en gräns mellan vad vi anser vara behov av en provisorisk utökning och vad som kan bli bestående på längre sikt.

När vi i riksdagen behandlar dessa frågor har jag uppfattat situationen här vara den, att när det gäller anslag är alla partier ense om att dessa skall ställas till förfogande. Å andra sidan är det angeläget, att man får både ett begrepp om hur man skall förfara på litet längre sikt och vad det är som över huvud taget påverkar detta vårdbehov för framtiden. När man försöker bedöma dessa frågor kommer man till det resultatet, att det föreligger ett behov av en närmare analys, en utredning av åtskilliga frågor.

Man finner exempelvis att behovet av dessa platser förekommer mycket ojämnt inom landet, och det är en faktor som man bör ta hänsyn till då man planerar nya vårdplatser. Vidare är det nödvändigt att försöka intensifiera den öppna vården på sådant sätt, att vi slipper att i alltför stor utsträckning göra frihetsberövande ingrepp. Lika naturligt är, att man bör eftersträva att förkorta tiden för behandlingen av dessa alkoholmissbrukare.

Från åtskilliga håll har man vitsordat behovet av ökade medicinska inslag i denna vård. Därav följer att man kanske får undersöka möjligheterna av en samordning mellan denna vård och sjukvården i allmänhet. Betraktar man alkoholismen som en sjukdom kanske man också bör se på dessa ting med utgångspunkt från våra samlade resurser. Vårt sjukhusväsende, alldeles speciellt sinnessjukvården, ligger i stöpsleven. Om vi skall sätta i gång en utredning om dessa ting, bör de sakkun-

Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

niga, som överväger dessa spörsmål inom sinnessjukvården, få kontakt med den utredning som skall behandla här föreliggande problem.

Vi har vidare frågan om statsbidragsformen, formen för den uppmuntran staten bör ge. Det föreligger en riksdagsskrivelse om statsbidrag till landsingen för den särskilda alkoholistdispensärverksamheten, och det finns framställningar om ett utbyggande av nya statliga anstalter. Över huvud taget är det här fråga om ett väldigt stort område, där vi vet för litet och där vi därför inte känner oss riktigt säkra på hur vi bör ordna det praktiska arbetet.

Om man startar en sådan utredning — det hoppas jag skall ske inom en nära framtid — måste vissa uppgifter forceras. Man må då hysa den förhoppningen, att dessa utredare skall ha möjlighet att lägga fram förslag i anledning av det aktuella läget inom en rimlig tid. Därefter kommer turen till frågor av annan karaktär, som vi nog måste finna oss i att det tar litet längre tid att få utredda. Jag tänker t. ex. på huvudmannaskapet för våra erkända alkoholistanstalter, där vi nu har en ordning som innebär, att staten betalar så gott som alla kostnader. Det är därför angeläget att man i förväg kunde få reda på vilka planer som hyses av styrelserna för de olika anstalterna. Detta aktualiserar frågan om huvudmannaskapet och det vore ju lämpligt, att en utredning kunde få titta litet på dessa saker.

Av vad jag här anfört, herr talman, framgår att åtskilliga spörsmål på detta område har den karaktären att de måste närmare utredas. Alla är ense om att det inom en snar framtid bör göras vad som är möjligt för att mobilisera större resurser för nykterhetsvården. Jag tolkar också statsutskottets utlåtande på det sättet, att man ger Kungl. Maj:t fullmakt att disponera de medel som kan anses erforderliga. Under sådana för-

hållanden kommer inte ändamålsenliga lösningar att behöva förhindras av brist på medel.

Det är klart att inom en verksamhet som denna händer det saker och ting som är mindre tillfredsställande — herr Lindberg i Stockholm relaterade här ett sådant fall. De lokala myndigheterna är suveräna, men de fullgör ju sina skyldigheter enligt givna instruktioner. I det här relaterade fallet hade på vederbörande lagts ansvaret för arbetsmarknaden inom ett visst område, och om de hyste en bestämd mening om hur denna skulle ordnas, så är kanske inte detta någonting som man i och för sig kan klandra. Om vissa intressen därvid kommit i kläm, så får man hoppas, att eftersom överordnade myndigheter sagt sin mening skall det tämligen snart finnas möjlighet att tillgodose de önskemål som uttalats därifrån.

Herr Jonsson i Strömsund gjorde här vissa påpekanden rörande framför allt behovet av vårdplatser för tbc-sjuka. Jag vill gärna vitsorda att det föreligger behov av sådana vårdplatser. Har varit i tillfälle att besöka sjukvårdsavdelningen vid en av våra alkoholistanstalter och jag har därvid fått det bestämda intrycket, att det härvidlag finns ett verkligt utrymme för reformer. För min del kan jag emellertid inte nu säga mer än att eftersom riksdagen visat stor välvilja vid behandlingen av anslagsfrågan skall jag göra vad på mig ankommer för att åstadkomma det bästa möjliga.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att vi alla är socialministern tacksamma för den orientering han här lämnat beträffande sina egna planer på detta område.

Det glädde mig särskilt att socialministern därvid inte bara uppehöll sig

Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

vid den slutna vården — man hade annars kanske varit frestad att tro, att det här bara var fråga om anstaltsvården — utan uttryckligen framhöll, att även den förebyggande verksamheten, den öppna vården, måste utbyggas. I det avseendet har säkerligen socialministern ett gott stöd särskilt i länsnykterhetsnämnderna, med de erfarenheter dessa har om förhållandena inom det egna länet.

Det är en sak som vi inte skall glömma bort i detta sammanhang, nämligen att även för den öppna vården tarvas det på sätt och vis anstalter, vårdhem utan större pretentioner, där man kan för avgiftning och omedelbar hjälp lägga in dem som behandlas i den öppna vården. Detta är ett moment i den praktiska nykterhetsvården som vi alltid måste ta stor hänsyn till.

Om inte denna sak kommer att tas upp i samband med den utredning om landstingspoliklinikerna, som satts i gång för ett par tre månader sedan och om vilken vi inte hört någonting sedan dess, så hoppas jag att den kommer att beröras i samband därmed, så att det blir en ny utredning eller i varje fall det hela får en knuff framåt.

Genom statsutskottets skrivning har Kungl. Maj:t lämnats en sådan fullmakt, att vi har anledning hoppas på att man så fort sig göra låter vidtar i varje fall de anordningar, som är absolut ofrånkomliga för att den öppna vården skall kunna bedrivas på ett riktigt sätt. Jag håller med herr Engkvist om att man bör vara försiktig när det gäller att bygga nya stora anstalter, men sådana anstalter, som utgör ett supplement till den öppna vården, bör enligt min mening komma till stånd så snart som möjligt.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottet har erinrat om att det i samtliga motioner har uttalats farhågor för att de föreslagna åtgär-

derna i syfte att öka antalet vårdplatser icke skall visa sig tillräckliga. Utskottsavdelningen sökte, innan den tog slutlig ställning, införskaffa de färskaste uppgifterna, och vi kan också säga, att de vitsordar riktigheten av motionernas farhågor. Vi visste även, att det skulle bli en utredning. I dag har vi fått veta, att den är ett faktum.

Nu återstår måhända bara att söka svara på en fråga av fröken Öberg. Statsrådet och chefen för socialdepartementet har tolkat vårt uttalande i annan riktning än fröken Öberg. Jag skulle för egen del vilja säga, att statsrådet säkerligen har lyckats bättre i sin tolkning än fröken Öberg. Att hon har känt behov av att vända sig mot orden »lämpligt och möjligt» förvånar mig. Man kan väl inte säga, att man skall ta med sådant, som är olämpligt och omöjligt? Vi har ju sagt, att medel skall ställas till förfogande och att riksdagen skall ha tillfälle att pröva. Trots att det är ett allvarligt läge som uppkommit, därför att vi kanske inte varit tillräckligt förutseende och inte räknat fullt ut med följdverkningarna av den reform, som genomförts på spritförsäljningens område, anser vi inte, att det är någon idé att här söka göra någon ansvarsfördelning; vi konstaterar bara faktum, och inför detta faktum har utskottet ställt sig så positivt, som över huvud taget kan begäras. Vi har inte haft behov av att göra några som helst invändningar.

Vad beträffar hur det i praktiken kan komma att bli med frågan om medelsanvisningar kan det tänkas, att det kan ske på tilläggsstat. Det torde inte heller föreligga formella hinder för en särskild proposition till höstriksdagen. Vi har icke på något sätt avsett att söka förhindra, att man skall kunna göra vad som är lämpligt och möjligt på kortast möjliga tid.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

Fröken ÖBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu är jag avsevärt mycket nöjdare, ty nu har jag fått en litet utförligare motivering än utskottet enligt min mening givit i utskottsutlåtandet. Jag sade, att jag tyckte det var synd, att den positiva inställningen i början av utlåtandet liksom kom bort genom de mindre positiva uttalandena i slutet. Det är ju inte vanligt, att man skriver till statsrådet, att han skall ta vad som är lämpligt och möjligt och i den mån det visar sig nödvändigt med ett anslag skall man också få det. Vid en utbyggnad blir det ju behövt med anslag. Jag är emellertid nöjd nu.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Redan i socialministerns svar på min interpellation i höstas utlovades en del hjälp av delvis temporär beskaffenhet, och det skall tacksamt erkännas, att den har effektuerats. Nu förhåller det sig emellertid så — och det förutskickade socialministern redan då — att en del hem och anstalter av vissa skäl måste upphöra inom en längre eller kortare tidrymd. Det ger oss naturligtvis bekymmer, exempelvis att Örenäs av allt att döma kommer att läggas ned om 14 dagar. Dessutom har ju platsbehovet ökat. Det har talats om att man skulle fortsätta att skapa provisorier och kanske vara något försiktig med permanenta anordningar. Jag vill inte särskilt understryka den synpunkten. Det råder säkerligen ett så pass allvarligt platsbehov, att man inte bör sikta på alltför provisoriska åtgärder utan försöka skapa så många permanenta platser som möjligt, bland annat därför att det utöver det behov, som har anmälts, säkert föreligger ett dolt platsbehov. Nykterhetsnämnderna tvekar nu ofta att anmäla behoven, eftersom de ju vet hur svårt det är att klara dem.

För övrigt hälsas med tillfredsställelse den signalerade utredningen, som

enligt vad socialministern själv nyss antydde, helt visst inte bara kommer att syssla med de allra närmast liggande provisorierna utan också får ta itu med svårare och mera långtsyftande åtgärder. Möjligen kan man tänka sig, att en sådan utredning får leverera de förslag, som den kan bli färdig med, på ett tidigt stadium — den har åtminstone i pressen tills vidare kallats snabbutredning — men att det ändå sker en kontinuerlig bearbetning i departementet av vårdbehovet i stort.

Jag är tacksam också för den komplettering, som statsrådet gav åt frågan om nyansering av platsbehovet, exempelvis när det gäller de tbc-sjuka alkoholisterna. Därvidlag har herr Jonsson i Strömsund och jag beträffande vår motion fått en utskottsskrivning och ett beslut, som vi på det hela taget har anledning att vara tillfredsställda med. Det hör till nykterhetsvårdens utbyggnad, att vi inte bara kvantitativt ökar platsmöjligheterna utan även att vi försöker gå in för en differentiering av klientelet och en förbättring av vårdkvaliteten, inte minst i medicinsk riktning.

Herr Lindbergs och min motion liksom den som framlämnats av herr Englund och fröken Öberg m. fl. har tillgodosetts beträffande utredningskravet, och jag kan ännu en gång understryka tillfredsställelsen över det löfte som givits om utredning — jag gjorde det också tidigare i ett anförande i dag i samband med ett annat socialärende.

Beträffande folkpartiets motion om en medelsanvisning redan nu för budgetåret 1955/56 på 500 000 kronor tycker jag nog att utskottet hade kunnat kosta på sig en rekommendation om bifall till denna. Då hade man varit mera säker på att det verkligen stått medel till förfogande. Nu har man i stället valt att överlämna saken till Kungl. Maj:t, som skall begära medelsanvisning i särskild ordning. I realiteten betyder det mindre vilketera man gör. Jag ser i

Bidrag till länkrörelsen

detta senare förslag ett uttryck för att man tillmötesgår det väsentliga i det som motionen verkligen gäller, nämligen att, som utskottet självt uttrycker det, »tillräckliga medel står till förfogande». Det kan hända, att det från socialdepartementet kommer ett äskande, som överstrider det föreslagna beloppet. Vi skall inte sörja över det, ty detta är ett vårdområde där vi måste hjälpas åt att rädda människor.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 55—62

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 63***Bidrag till länkrörelsen**

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det har syns mig, att denna punkt i utskottsutlåtandet inte skulle få passera alldeles obemärkt. Det gäller här frågan om den s. k. länkrörelsen och samhällets inställning till och ansvar för denna rörelse.

För närvarande utgår ett litet anslag på 15 000 kronor till detta arbete. Departementschefen har föreslagit en höjning med 10 000 kronor, men det finns i denna kammare de som anmält missnöje, däribland undertecknad, och motionerat om kraftigare tag, förslagsvis 50 000 kronor. Vi kan verkligen inte tycka att detta är uttryck för någon som helst överbudspolitik. Ställt i relation till den vikt saken har måste anslaget — även om det sålunda höjdes till det dubbla — tvärtom betraktas som ytterst blygsamt.

Var och en som gjort sig det minsta förtrogen med länkrörelsens arbete måste säga sig, att om det är någonting som man skulle vilja och behöva satsa på i dagens nykterhetspolitiskt utomordentligt bekymmersamma läge — tillräckligt känt, tillräckligt omvitnat här

nys i debatten — så är det det arbete som länkorganisationen bedriver. Det är ju här fråga om att ta hand om de allra grövsta alkoholmissbrukarna och att göra det på ett personligt sätt, i en okonventionell anda och under former, som kanske är en aning fria men som ändå har visat sig vara utomordentligt effektiva och slagkraftiga. Jag menar alltså, att det i detta läge finns dubbel anledning att på ett helt annat sätt än som nu sker stödja de många länkvadningarna landet runt. Det är — jag upprepar det — en praktiskt betonad, personligt anbringad nykterhetsinsats, som i otaliga fall har visat sig ytterst verkningsfull.

Till länkarna kommer folk först sedan de bränt sina skepp, har det sagts. I länkarnas kamratkrets har många alkoholmissbrukare kommit till rätta med sina svårigheter, lyckats få reda i sin ekonomi, fått kontroll över sina förstörda nerver o. s. v. Det är naturligtvis ingen konst att här visa upp exempel på misslyckanden och bakslag — underligt vore det annars. Men det är självfallet inte misslyckandena och bakslagen som skall vara avgörande för vårt ställningstagande. Det väsentliga är, menar jag, att länkrörelsen i så många lätt kontrollerbara fall verkligen dokumenterat sig som ett utomordentligt vapen i kampen mot det grova alkoholmissbruket, alltså just det som för närvarande bereder samhället och oss alla det allra största bekymret.

Ett faktum är ju också, att tvångsinförpassning på anstalt i åtskilliga fall helt enkelt har kunnat annulleras, eftersom saken har retts upp ändå, just i kraft av den starka hjälpvilja, som finns i länkrörelsen och som där har tillfälle att verka — observera — utan all kostnadskrävande administrativ apparatur. De goda erfarenheterna av länkrörelsens arbete vitsordas också av myndigheterna.

Det förtjänar i detta sammanhang erinras om att när den organiserade nyk-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

terhetsrörelsen i dagarna var samlad till centrala överläggningar och hade att sammanfatta sina önskemål i olika punkter, så kom uttalandet också att rymma en klar och otvetydig rekommendation av just länkrörelsen och dess insatser. Man gjorde också en kraftig appell till statsmakterna att verksammare än som nu sker stödja denna rörelse.

Ja, herr talman, jag inser väl, att det, opinionsmässigt sett, inte lönar mycket att yrka bifall till den motion, som väckts i denna kammare och som går ut på ett förhöjt anslag till länkorganisationen, även om jag funne det sakligt berättigat att så göra och även om jag mycket gärna skulle vilja göra det. Som saken nu ligger till kommer det emellertid inte att ske. Jag ser inte socialministern här, men jag skall ändå, även om han förut har bestormats av vädjanden, tillåta mig att rikta även en enträgen vädjan till honom, den nämligen att när anslagsfrågan för länkorganisationen ett annat år blir aktuell han då verkligen går in för att ge denna samhällsnyttiga och effektivt arbetande organisation ett väsentligt ekonomiskt stöd. Det är en investering, om vars lönsamhet det inte kan råda skymten av tvivel.

I detta anförande instämde fröken Öberg (s) samt herrar Lundqvist (s), Nestrup (fp) och Rimås (fp).

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottet har ju ungefär samma mening om länkrörelsen som statsrådet. Statsrådet har sagt, att erfarenheterna av ifrågavarande verksamhet synes vara goda och att det är önskvärt, att rörelsen utvecklas ytterligare, och han har därför tillstyrkt en höjning av anslaget från förutvarande 15 000 kronor till 25 000 kronor, således en procentuellt sett ganska kraftig höjning. Utskottet har följt Kungl. Maj:t och sagt, att det sker »utan att underskatta bety-

delsen av länkrörelsen». Till detta skulle vi kunna lägga, att länkrörelsen har möjligheter — och den utnyttjar dem också — att få kommunala anslag, på sina håll ganska väsentliga kommunala anslag. Vi får väl säga oss, att det inte är något fel att kommunerna stöder denna rörelse. Vi är nog alla liksom den föregående talaren förvissade om att vi får stor nytta av denna rörelses verksamhet för att rädda alkoholister och förebygga återfall bland dem som varit besvärade av denna sjukdom.

Med hänvisning till vad som sagts ber jag att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 64***Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 64, s. 143—155) föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, som föranleddes av vad departementschefen förordad dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57 dels ock till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 4 672 800 kronor.

I en inom andra kammaren av herr Dahlén m. fl. väckt motion (II: 114) hade yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en samarbetsnämnd för planläggningen av den högre undervisningen, särskilt yrkesundervisningen och den vetenskapliga fackutbildningen, tillsattes i huvudsaklig överensstämmelse med vad arbetskraftsutredningen föreslagit.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

Utskottet hemställde,

I. att motionen II: 114, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, som föranledes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1956 förordat;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 4 672 800 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Löfroth*, fröken *Ager* och herr *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 114, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en samarbetsnämnd för planläggningen av den högre undervisningen, särskilt yrkesundervisningen och den vetenskapliga fackutbildningen, tillsattes i huvudsaklig överensstämmelse med vad arbetskraftsutredningen föreslagit.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! I reservationen på denna punkt yrkas i likhet med vad som föreslagits i arbetskraftsutredningens betänkande, att det inrättas en samarbetsnämnd för att planlägga den högre undervisningen, framför allt yrkesundervisningen. Det är mycket väsentligt, att vi dels får fram prognoser och dels kan planlägga denna utbildning. När vi ser oss om i samhället, finner vi överallt, att så enormt mycket brister just

när det gäller att få fram utbildad arbetskraft, när det gäller lärarförsörjning och mycket annat, som måste bero på att vi inte i tid har sett vad som komma skall, att vi t. ex. inte har berett oss på de nuvarande stora årskullarna. Den snabba utvecklingen i samhället framför allt på det tekniska området ställer oss inför ett oerhört stort behov av utbildat folk, framför allt människor med högre teknisk utbildning. Men hänsyn till allt detta är det nödvändigt, att det såsom här begärs i motionen kommer till stånd en samarbetsnämnd, som skall vara ett auktoritativt och självständigt organ med representanter för undervisningen och arbetsmarknaden. Man anser det inte riktigt, att dessa ärenden handläggs i Kungl. Maj:ts kansli, vilket skulle bli mera bundet.

Med tanke på detta men också på att man nu inte kan skjuta längre på att här vidta några åtgärder, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Utskottets utlåtande är en stor missräkning. Vi skall alltså få vänta ännu längre på det så hett eftertraktade prognosinstitutet. Utskottet hänvisar till universitetsutredningen men tycks inte beakta, att den utredningen bara avser en del av detta stora och komplicerade område.

Det är egentligen två helt olika slag av prognoser vi behöver: å ena sidan prognoser rörande behovet av arbetskraft med viss utbildning, å andra sidan prognoser rörande utbildningsmöjligheter för den arbetskraft som skall fylla behovet. När man har fått fram prognoser, skall man försöka vidta åtgärder, som också är av flera olika slag. Det gäller åtgärder för att anpassa utbildningen till behovet men också åtgärder för att om möjligt få ett utbud som motsvarar behovet. Till det senare området hör bland annat frågor som gäller yr-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

kesorientering och yrkesvägledning, typiska uppgifter för arbetsmarknadsstyrelsen, och till det förra området hela frågan om vårt undervisningsväsende. I de flesta fall gäller det att öka utbildningskapaciteten, men i vissa fall kan det vara fråga om att minska utbildningen på något område. Allt detta är frågor som berör vitt skilda organ.

Man kan kanske säga, att arbetskraftsutredningen nu lagt fram ett förslag beträffande behovet av arbetskraft. Det var emellertid en engångsutredning, och vi behöver fortlöpande undersökningar; förhållandena ändras ju nästan från dag till dag. Vi behöver bara peka på sådana frågor som automationens inverkan på behovet av å ena sidan kvalificerad och å andra sidan mindre kvalificerad arbetskraft inom näringslivet. Vi kan också peka på alla de åtgärder, som vi beslutar här i riksdagen och som kan påverka behovet. Om vi vill förbättra läkarvården på något område, förbättra tandläkarvården, förbättra undervisningen o. s. v., påverkar detta självfallet behovet av arbetskraft. Utbudet av arbetskraft påverkas emellertid också — bland mycket annat — av de åtgärder vi vill vidtaga för att underlätta för gifta kvinnor att ta förvärsarbete. Jag skall inte gå in på några detaljer, jag är säker på att statsrådet fuller väl vet vad jag syftar på.

I fråga om utbildningsmöjligheterna är jag överens med utskottet om att det beträffande de akademiska områdena inte finns någon anledning att just nu föreslå en skrivelse till Konungen, detta dels på grund av att universitetsutredningen har sitt utredningsuppdrag på detta område och dels därför att vi ju nu äntligen genom riksdagens beslut i år och tack vare förberedelser som pågått under ett par år får en upprustning av universitetsstatistiken. Innan folk kommer till universiteten skall de emellertid ha annan utbildning, skolutbildning. Vi vet för närvarande trots alla utredningar för litet om vårt skolvä-

sende. Vi kan säkerligen vara överens om att vi inte har någon tillfredsställande skolstatistik. Skolöverstyrelsen är den första att erkänna detta, och från detta håll har begärts viss arbetskraftsförstärkning, som dock säkerligen inte räcker långt. Om vi skall åstadkomma en upprustning på detta område är det inte bara fråga om den skolstatistik vi nu har — den är otillräcklig — men vi har ju praktiskt taget inte någon statistik alls när det gäller yrkesutbildningen.

Att i största allmänhet föreslå en upprustning är emellertid mycket farligt. Det kan bli fråga om mycket omfattande saker. Det är nog så, att producenterna när det gäller statistik lika väl som på andra områden bör ta hänsyn till vad konsumenterna begär. Konsumenterna i detta fall är inte bara skolmyndigheterna utan också bland annat de olika arbetsmarknadsorganen och de statliga organ, som sysselsätter arbetskraft i större utsträckning. I detta avseende tror jag, att just den föreslagna samarbetsnämnden eller en nämnd av ungefär den typ som arbetskraftsutredningen föreslagit skulle kunna bli ett konsumenternas organ. Nämnden skall kunna säga: vad är det vi för närvarande behöver veta beträffande vår utbildning, beträffande skolutbildningen, yrkesutbildningen och även naturligtvis universitetsutbildningen, och den bör komma fram med de krav som de statistiska organen sedan skall försöka tillfredsställa. Det är inte min mening att denna samarbetsnämnd själv skall göra några statistiska undersökningar. Man skall nog också här skilja på statistiken och prognoserna. Arbetskraftsutredningen har nu föreslagit, att statistiken skall åligga de nuvarande organen. När det gäller universitetsstatistiken är jag fullt på det klara med att den bör ligga hos statistiska centralbyrån. Jag tror nog att undervisningsstatistiken även i övrigt skulle må väl av att ligga hos centralbyrån, som ju bland

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

annat har ett utredningsinstitut som kan göra intervjuer.

Statistiken, insamlingen och bearbetningen av det material som är grundvalen för prognoserna är *en* sak. De statistiska organen skall emellertid, såvitt jag förstår, inte göra prognoserna. Dessa prognoser, som skall grunda sig på en analys av det statistiska materialet, är en annan sak, och där tror jag att samarbetsnämnden har en viktig uppgift. Den skall väl inte själv göra dessa prognoser utan kan, såvitt jag förstår, använda arbetsmarknadsstyrelsen som organ för att utföra dem, men ledningen måste ligga hos denna samarbetsnämnd, en samarbetsnämnd, som kanske bör bli något mera allsidigt sammansatt än vad arbetskraftsutredningen föreslagit — jag föreställer mig att departementschefen kommer att ta hänsyn till vissa förslag som framställts av remissorganen.

Herr talman! Av vad jag här sagt framgår, att jag skulle önska, att vi fick en samarbetsnämnd i huvudsaklig överensstämmelse med vad arbetskraftsutredningen föreslagit. Det är också vad reservanterna förordat. Jag tror dock, att det under remissbehandlingen har framkommit vissa synpunkter som man måste ta rätt stor hänsyn till, innan beslut fattas om den slutgiltiga utformningen av denna samarbetsnämnd. Det förefaller mig emellertid, som om man hade tillräckligt med material för att kunna utarbeta ett förslag. I arbetskraftsutredningens förslag och i remissinstansernas yttranden finns förslag, som bör kunna överarbetas inom departementet. Jag hemställer till statsrådet att han ville vidtaga åtgärder för igångsättande av denna verksamhet. Uppgiften är så brådskande och omfattar så många olika moment, att de delar av arbetet — och de är många — som redan nu kan igångsättas, omedelbart bör påbörjas. Jag vill alltså rikta denna vädjan till departementschefen

och ber i övrigt att få yrka bifall till reservationen.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få anknyta några synpunkter till vad fröken Elmén och fröken Vinge har sagt.

Arbetsmarknadsfrågorna har ju fått väsentligt mycket större betydelse än man kunde tänka sig för något decennium sedan. De var av stor betydelse då också, men intresset inriktades från annan utgångspunkt än det som är aktuellt i detta utskottsutlåtande. Det är nu fråga om hur vi skall få tillräcklig tillgång på fackutbildad arbetskraft. Jag skall inte gå närmare in på den sidan av saken utan hänvisar bara till vad de föregående talarna har sagt. Behovet av utbildad arbetskraft är utomordentligt stort — därom kan vi väl alla vara överens.

Anledningen till att jag ändå vill anknyta några reflexioner till utskottets utlåtande på denna punkt är att jag har råkat syssla med dessa saker i arbetskraftsutredningen, och jag har tillsammans med herr Cassel och herr Severin i Stockholm väckt en motion i anslutning till propositionen.

Departementschefen godkänner förslaget från arbetskraftsutredningen, att arbetsmarknadsstyrelsen skall få en sektion, som skall insamla och bearbeta det statistiska material som behövs för att man skall kunna få säkrare prognoser för tillgång till och efterfrågan på fackutbildad arbetskraft, och det är tacknämligt att detta har skett.

Den andra delen av arbetskraftsutredningens förslag ställer departementschefen däremot på framtiden, nämligen om en samarbetsnämnd som skulle lägga ihop alla pusselbitarna till en enhetlig bild. I denna nämnd skulle sitta representanter för de statliga myndigheter, som främst har att göra med utbildningsfrågor, men även för sådana myndigheter, som har intresse för behovet av arbetskraft. Fackliga organisationer

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

skulle också vara representerade, liksom några av de organisationer som skall tillvarata deras intressen som utbildar sig.

Departementschefen ställer som sagt inrättandet av denna nämnd på framtiden. Liksom fröken Vinge skulle jag vilja säga, att det är beklagligt att så sker. Den motivering departementschefen har fiskat upp från universitetskanslern, att man inte bör tillsätta en sådan nämnd medan universitetsberedningen arbetar, måste jag säga är ganska svag, herr talman! Såsom här redan har påpekats och såsom skrivs i motionerna finns det så stora områden av arbetsmarknaden för fackutbildade, som universitetsberedningen inte har att syssla med, att jag tycker det i stället skulle vara ganska lämpligt att en sådan samarbetsnämnd fick ett mindre område av hela arbetsmarknaden att börja med. Den har fullt upp med arbetsuppgifter ändå. Landsorganisationen har t. ex. i sitt remissutlåtande sagt, att samarbetsnämnden synes vara viktigast av de organ som arbetskraftsutredningen föreslår.

Nu vill jag understryka, att departementschefen endast har ställt denna fråga på framtiden och tydligen tänker ta upp den vid en senare tidpunkt. Detta dröjande och litet tvekande intresse för dessa frågor tycker jag emellertid är beklagligt. År 1949 kom en hel del framstötter om att någonting måste ske på det här området; Sveriges förenade studentkårer gjorde en framställning, statskontoret skrev till Kungl. Maj:t, i riksdagen framlades motioner i ärendet, och alla var överens om att åtgärder måste vidtas. Det ledde till att arbetskraftsutredningen tillsattes.

Det skall villigt erkännas, att arbetet med uppgörande av prognoser var mycket svårare än någon kunde tro. Direktivskrivare, direktivgivare, motionärer och inlämnare av skrivelser till Kungl. Maj:t trodde att det var litet lättare — jag har i varje fall personligen haft stor

anledning att konstatera detta — men det hindrar inte att man bör försöka ge sig i kast med uppgiften, och det har departementschefen också sagt att man skall göra. När man är så rörande överens om behovet, tycker jag det är beklagligt att man nu inte tar steget fullt ut.

Detta är den ena sidan av vad jag vill framföra. Den andra är att vad departementschefen säger synes ge vid handen att han anser det vara lämpligt att ett statsråd är ordförande i denna samarbetsnämnd. Där har motionärerna en principiell invändning. Vad är det här fråga om? Jo, representanter för stat och kommun, för fackorganisationer och studentorganisationer skall gemensamt göra en avvägning av de olika utbildningsbehoven i detta samhälle, inte bara för den offentliga sektorn utan även för näringslivet. Det finns då självfallet stor risk att kärsynpunkter och gruppintressen gör sig gällande. Man försöker åstadkomma kompromisser i ett sådant samarbetsorgan — det är en relativt god svensk tradition att man försöker komma överens — men med de starka organisationer vi har och med det inflytande som statsmakterna har är det risk att man där gör kompromisser, som kanske inte står sig inför en allmän bedömning.

Det är stor risk att det med eller utan berättigande kommer att talas om dirigering av arbetskraft när de beslut nämnden har fattat diskuteras. Skulle då till råga på allt regeringen binda sig redan på diskussionsstadiet genom att ha ett statsråd som ordförande i nämnden, tror jag att de kritiska invändningarna om dirigering av arbetskraft mycket väl kan göra sig gällande i den allmänna debatten. Därför har jag den rent principiella synen på denna sak, att regeringen icke bör blanda sig i diskussionerna kring de rekommendationer en sådan samarbetsnämnd skall göra. Regeringen bör verkligen i sitt eget intresse försöka hålla sig på av-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

stånd. Sedan nämnden har framlagt en rekommendation med eller utan reservation — det är möjligt att man inte kan nå någon kompromiss — bör den allmänna debatten få belysa rekommendationen. Den belysningen kan givetvis äga rum även om ett statsråd sitter som ordförande, men det är väl ingen som kan komma ifrån att regeringen har mer eller mindre bundit sig för den rangordning, efter vilken olika utbildningsintressen skall tillgodoses, om man har ett statsråd som ordförande.

Jag skulle därför verkligen vilja hemställa till socialministern, som ju för närvarande har ärendet om hand, att ta under allvarligt övervägande om det kan vara ur den fria och öppna debattens synpunkt önskvärt, att regeringen på ett tidigt stadium skall binda sig för dessa svårbedömbara arbetskraftsfrågor. Såvitt jag förstår talar mycket starka skäl emot en sådan bindning, och det vore ganska intressant att här från statsrådets sida få höra om verkligen statsrådet och regeringen definitivt bundit sig på denna punkt. Jag tycker det skulle vara utomordentligt beklagligt om så vore fallet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Man har ju konstaterat att departementschefen betonat att det varit mycket kritiska anmärkningar mot denna samarbetsnämnd, som föreslagits av 1949 års arbetskraftsutredning. Vi har också observerat att han själv har ansett lämpligast, att ärenden av denna art handläggs i Kungl. Maj:ts kansli. Vi har nog delat den uppfattningen i tredje avdelningen i statsutskottet och menar att det åtminstone tills vidare bör vara på det sättet.

Sedan vill jag säga rent personligt beträffande dessa prognoser, som man här har yrkat på, att statistiken på detta område skall vi inte lita alltför mycket på. Vårt samhälle växlar från tid till

annan. Statistiken visar vid det ena tillfället att det bör vara så och så, men inom mycket kort tid visar kanske statistiken något annat. Därför tycker jag att vi inte skall bygga alltför mycket på de prognoser som framkommer, utan vi får nog låta verkligheten själv visa sig som den är. Framför allt om vi gillar den enskilde individens personliga frihet — och det skall vi väl alla göra — skall vi inte låta oss dirigeras av sådana prognoser alltför mycket.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Fröken VINGE (fp) kort gemäle:

Herr talman! Jag är fullkomligt överens med herr Rubbestad om att man inte skall bygga för mycket på prognoser, eftersom förhållandena ändrar sig så att prognoserna snabbt blir föråldrade. Det är av denna anledning jag menar, att vi skall ha ett organ som fortlöpande gör prognoser. Jag tror att herr Rubbestad håller med om att vi inte skulle reda oss utan prognoser. De drar upp de gränser inom vilka man kan räkna med att utvecklingen rör sig. En prognos säger inte att det kommer att bli så och så, men den säger att under vissa angivna förutsättningar blir det sannolikt på ett visst sätt, under vissa andra förutsättningar blir det sannolikt på visst annat sätt. Man får vissa hållpunkter för bedömningen. Jag tror alla är överens om att man behöver prognoser, men man får använda dem med urskillning och förnuft.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det kanske inte är så värst många som inte önskar att vi skall få möjlighet till bättre överblick över vår arbetsmarknad på alla dess områden. Det var väl detta som var motivet till att det tillsattes en särskild utredning, arbetskraftsutredningen, och denna utredning i sin tur utmynnade i

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

att man ville föreslå en nämnd, som skulle få till uppgift att utarbeta översiktliga planer eller prognoser för undervisningens och fackutbildningens behov. Det var den ena delen av förslaget. Den andra delen var att man ville ha bättre tillgång till statistik och översikt över arbetsmarknaden, och man föreslog en särskild sektion inom arbetsmarknadsstyrelsen för detta ändamål.

Det ställningstagande, som har gjorts i statsverkspropositionen, innebär att man tills vidare inte velat binda sig för denna nämnd men att man har begärt pengar för att få personal till den senare delen av detta förslag. Jag har inte hört någon kritik emot detta sistnämnda förslag, och det har också tillstyrkts av statsutskottet. Det är nu alltså om nämnden man tvistar. Denna nämnd skulle ju bli rätt månghövdad, mycket prominenta personer skulle ingå i densamma, och det har sagts att risken är att denna nämnd blir ett nytt remissorgan. De som framför allt riktar anmärkningar mot förslaget är universitetskanslern och högskolorna. Man har sagt att detta skall man inte göra nu, så länge vi håller på med universitetsutredningen.

Det sades i första kammaren, att det är märkvärdigt att ecklesiastikministern varit med om att skjuta på en så viktig sak. Det förvånar inte mig, att ecklesiastikministern vill ha rådruum till dess han ser vad hans speciellt tillkallade sakkunniga har att säga.

Nu erkänner herr Dahlén själv att prognoser är mycket svåra att göra. Sedan han blivit sakkunnig på arbetskraftsfrågorna, har han insett att det var ännu svårare än han trodde tidigare. Det är nog en upptäckt många har gjort, att det är svårt att få prognoser som slår bra in. Annars går det att göra prognoser av allehanda slag.

Nu betonade herr Dahlén att det ställningstagande som gjorts inte innebär, att vi definitivt sågat av förslaget om

en sådan här nämnd, och det vill jag vitsorda.

Herr Dahléns bekymmer för hur den här nämnden skall organiseras i framtiden tycker jag inte man bör spilla så många ord på. Det kan omöjligen bli den principfråga han vill göra den till, i synnerhet som han översätter fritt när han skall återge vad jag har föreslagit. Jag har aldrig sagt, att ett statsråd skall bli ordförande i nämnden. Varifrån herr Dahlén har fått det vet jag inte, om han inte läst ut det ur det som universitetskanslern eller statskontoret antyder. Jag har i varje fall inte tagit ställning. Jag tycker att tiden inte är mogen för att vi skall fatta beslut om denna sak, och därför har jag ställt det öppet.

Det finns enligt min mening goda skäl för detta ståndpunktstagande, i synnerhet som det i stor utsträckning måste gälla just arbetskraft som får sin utbildning vid universitet och högskolor. Ofta är det den arbetskraften man i första hand tänker på. Vad gäller annan arbetskraft har man sökt tillmötesgå det här önskemålet om bättre överblick genom att inrätta några nya tjänster. Det kan naturligtvis alltid sägas, att detta är otillräckligt. Framtiden får utvisa, om det här är en ändamålsenlig sak och om det behövs flera tjänster. Jag tycker därför det är tillfredsställande om kammaren följer statsutskottets förslag.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle vara mycket glad om jag missuppfattat vad statsrådet sagt om nämndens ställning, vilket jag uppfattat som att man tänker sig ett statsråd såsom ordförande i en sådan här nämnd. Jag hälsar med utomordentlig tillfredsställelse att jag har fått den upplysningen på denna punkt, att regeringen inte är bunden, om nu statsrådets tolkning är riktig, vilket jag förutsätter.

Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar

Statsrådet berörde inte att en stor del av den arbetsmarknad det här är fråga om inte är föremål för universitetsberedningens arbete. Det skäl, som statsrådet anförde för att inte nu tillätta en samarbetsnämnd som skulle försöka lägga ihop pusslet, ger ett intryck av att man tvekar att ge sig i kast med de här problemen, och det tycker jag är beklagligt. De områden som ligger utanför är mycket stora: det är socialvårdens personal, den lägre handelsutbildningen, kommunikationsverkens personal och inom sjukvården sjuksköterskor, barnmorskor och skötarpersonal. Det finns ytterligare områden som denna nämnd har anledning att syssla med och som inte hör till universitetsberedningens område.

Jag förutsätter att statsrådets uttalande ger vid handen, att han om han får tillfälle därtill återkommer till ärendet nästa år.

Jag vet inte om jag missuppfattade herr Rubbestad. Jag fattade det så att han sade, att statsutskottet har bundit sig för att denna fråga skall handläggas inom Kungl. Maj:ts kansli och att statsutskottet anser att frågan om ordförande i denna nämnd är klar. Jag hoppas det var en missuppfattning från min sida.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 65 och 66

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67**Den offentliga arbetsförmedlingen:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 67, s. 159—167) föreslagit riksdagen att dels besluta att i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingens per-

manenta organisation antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med tio dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57 dels ock till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 20 089 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Ragnar Bergh* (I:190) och den andra inom andra kammaren av herr *von Seth* (II:498) hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 19 289 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:190 och II:498, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med tio;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57;

c) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 20 089 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:190 och II:498, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation antalet

Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar

kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med tio;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57;

c) till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 19 289 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Denna punkt gäller avlöningsanslaget till den offentliga arbetsförmedlingen. Avlöningarna kostar innevarande budgetår 18,3 miljoner, och här föreslås nu en ökning till ungefär 20 miljoner. I den ökningen ingår ett belopp på 175 000 kronor som departementschefen vill ha för arbetsvårdande verksamhet och för ungdomsverksamhet, och reservanterna har inte på något sätt velat röra vid det beloppet.

Reservanterna har däremot observerat att det genom statens organisationsnämnd har gjorts en undersökning, varvid man funnit indikationer på att personalen vid arbetsförmedlingen är för stor. Det finns ungefär 100 befattningshavare, exklusive biträden, mer än som rätteligen skulle behövas.

Arbetsmarknadsstyrelsen tycks inte ha någonting att invända mot det resonemanget, och den är också villig att försöka göra någonting åt saken, fastän den ännu inte har gjort det. Man vet inte riktigt, var de där 100 tjänstemännen finns — det vet inte arbetsmarknadsstyrelsen själv — men den är redo att göra efterforskningar och ta reda på det.

Nu säger utskottsmajoriteten, att den hoppas att arbetsmarknadsstyrelsen utan dröjsmål tillvaratar de möjligheter som kan yppa sig att överföra övertalig personal till arbetsvården och ungdomsförmedlingen eller, där så icke

kan ske, att göra sig av med denna övertaliga personal.

Detta hoppas givetvis reservanterna också, men jag är övertygad om att en sådan förhoppning blir ofantligt mycket mera välgrundad, om riksdagen genom att följa reservanterna sätter arbetsmarknadsstyrelsen under press, tvingar den att verkligen göra allvar av detta och knappa in personalen på ett sätt som står i överensstämmelse med den organisationsundersökning som är gjord.

Vi föreslår av detta skäl att anslaget nu skall sättas 800 000 kronor lägre än enligt det förslag som departementschefen har avgivit. Detta förslag innebär i alla fall en stegring från innevarande års anslag på 18,3 miljoner med 900 000 till 19,2 miljoner.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Bergh m. fl. under denna punkt.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Det är visserligen riktigt, som här nämnts, att organisationsnämnden har konstaterat ett visst överskott, men det är också, som föregående talare påpekade, inte klart, hur det egentligen förhåller sig därmed eller var det finns. Det är ur den synpunkten som utskottet inte vill ta ett så drastiskt steg, som herr Cassel rekommenderar. Utskottet pekar emellertid på att här skall vidtas åtgärder för minskning i den mån så är möjligt och att man även skall se till att försöka överföra viss arbetskraft till denna arbetsvårds- och ungdomsförmedlingsverksamhet, som redan förefinns, och det är detta som gjort, att vi i år gått in för att bifalla det förslag som här föreligger beträffande anslagsfrågan.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hem-

Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader

ställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 67:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 68***Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 68, s. 168—170) föreslagit riksdagen att till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 5 455 000 kronor.

I de under föregående punkt nämnda likalydande motionerna I: 190 och II: 498 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 5 085 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 190 och II: 498, såvitt nu vore i fråga, till Den offentliga arbetsförmedlingen:

7 — Andra kammarens protokoll 1956. Nr 13

Omkostnader för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 5 455 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 190 och II: 498, såvitt nu vore i fråga, till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 5 085 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Vid denna punkt har avgivits en reservation av herr Bergh, m. fl. som går ut på att anslagshöjningen skall begränsas till 400 000 kronor i likhet med vad statskontoret har föreslagit. Jag vill, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till den reservationen.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 68:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 69—81

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 82***Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler**

Kungl. Maj:t hade (punkt 92, s. 238—241) föreslagit riksdagen att till Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Pettersson m. fl.* (I: 104) och den andra inom andra kammaren av fröken *Sandell m. fl.* (II: 140), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte som bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kronor enligt fördelning och grunder som gällde för innevarande budgetår,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Cassel* och fröken *Wetterström* väckt motion (II: 488), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t hemställt under förevarande punkt.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 104 och II: 140 samt II: 488 till Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herr *Birger Andersson*, som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 104 och II: 140 ävensom med avslag å motionen II: 488 till Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kronor;

b) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 104 och II: 140 ävensom med bifall till motionen II: 488 besluta att reservationsanslaget till Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1956/57.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Denna punkt gäller ett anslag på 400 000 kronor till utrustning av vissa samlingslokaler. Av det anslaget utgår 200 000 kronor enligt 1954 års kungörelse och skall användas till lokaler för ungdomsverksamhet. De andra 200 000 kronorna utgår enligt 1955 års kungörelse och skall användas för utrustning med köksinventarier, servis och sådant av allmänna samlingslokaler. Av de första 200 000 kronorna, alltså de enligt 1954 års kungörelse, skall Våra gårdar ha 75 000 kronor och nämnden för samlingslokaler 125 000 kronor. De återstående 200 000 kronorna, som utgår enligt 1955 års kungörelse, skall också fördelas mellan Våra gårdar och nämnden för samlingslokaler.

Förra året motionerades från vårt håll om avslag på det anslag som skulle utgå för köksinventarier och liknande enligt 1955 års kungörelse. Vi ansåg att det egentligen inte innebar något annat än en viss subventionering av enskilda personers och institutioners fester och tillställningar, och för sådant ändamål ville vi inte släppa till skatte-

Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler

betalarnas pengar. Vi lyckades inte samla majoritet för denna restriktiva hållning.

Men låt oss nu se litet grand på vad de säger, som skall få del av detta anslag. Statens nämnd för samlingslokaler säger, att statsbidraget är för litet för att utgöra något effektivt stöd och att detta troligen har medfört, att åtskilliga lokalägande organisationer, som bevisligen bedriver ungdomsverksamhet, ansett att det inte är mödan värt att söka bidrag. Ansökningsförfarandet kräver arbete och kostnader, som de anser inte stå i rimlig proportion till bidragsbeloppet. Även Våra gårdar är tveksam om anslaget och anser, att det administrativa förfarandet är för betungande. Vidare säger statens nämnd för samlingslokaler någonting som är rätt ovanligt när det gäller anslagsäskanden, nämligen att den, efter att ha vägt fördelar och olägenheter mot varandra efter första årets facit, för sin del vore benägen att avstå från att påkalla ytterligare anslag för ändamålet. Beträffande anslaget till anskaffande av köksinventarier och sådant säger sig nämnden inte ha någon erfarenhet att redovisa.

Nu tillkallades för något år sedan en särskild utredningsman, som skulle se över den litet vildvuxna flora av anslag, som kommit fram på detta område. Det har han gjort och lagt fram ett betänkande. Enligt detta betänkande skall utrustningsanslag av denna typ slopas och utbytas mot ett enhetligt inventariebidrag, men någon proposition i detta ämne har ännu inte kunnat föreläggas riksdagen och kommer inte till årets riksdag, såvitt vi fått höra.

Som motionärerna framhållit i motion nr 488 är det väl mera sällan som någon anslagsäskande myndighet begär pengar med mindre entusiasm, och jag är övertygad om att både finansministern, socialministern och riksdagens statsutskott har tvingats att stryka eller beskära anslag för ändamål betyd-

ligt mera behjärtansvärda än det, för vilket 400 000 kronor här äskas.

Med hänvisning till det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ENGKVIST** (s):

Herr talman! Det var med en viss förvåning jag lyssnade till herr Cassel, i synnerhet ett avsnitt av hans anförande, där han som bevis för den uppfattning han företräder i frågan åberopar Våra gårdar såsom varande tveksamma, om det kunde vara nödvändigt med detta bidrag. Jag uppfattade yttrandet på det sättet.

Vad Våra gårdar, som är en riksförening för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler, sagt på denna punkt är endast att vi har medgivit, att det finns arbete förknippat med att fördela dessa pengar, som står till Våra gårdars förfogande, men det innebär inte att man är tveksam om anslaget i och för sig.

Herr Cassel åberopade vidare statens nämnd för samlingslokaler, som beträffande den sist anförda bidragsformen, nämligen anslag för köksutrustning, säger att där har man ännu ingen erfarenhet. Av detta yttrande skulle man närmast få den föreställningen, att anslaget knappast vore av någon betydelse.

Det är emellertid på det sättet, herr Cassel, att innevarande budgetår är det första, då detta anslag utgått, och man kan rimligen inte ha någon erfarenhet av ett anslag innan det trätt i funktion och kommit några lokaler till del.

Jag vill tvärtom mot vad herr Cassel således här har nämnt framhålla, att man inom nykterhetsrörelsen har mycket goda erfarenheter av just denna bidragsform. Jag syftar då helt naturligt på det utrustningsbidrag för ungdomslokaler som riksdagen beslöt för ett par år sedan. Detta bidrag innebär att varje samlingslokal skall utrustas med sär-

Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler

skilda anordningar för ungdomsverk-samhet och att man får ett bidrag från staten maximerat till 1 000 kronor emot att vederbörande lokalägare presterar samma belopp. Det är således att betrakta såsom ett stimulansbidrag.

Det kan här nämnas att om man tar med de ansökningar om bidrag för köksutrustning för nykterhetsrörelsens lokaler, för vilka fördelning nyss har skett, så har man inom den samlade nykterhetsrörelsen under de två år som nu är i fråga för de 300 000 kronor som erhållits i statsbidrag upprustat 274 lokaler för ett sammanlagt belopp av 867 267 kronor. Man finner härav att den egna insatsen från dessa lokal-ägande föreningar varit bortåt 600 000 kronor eller i runt tal ungefär 200 procent av det bidrag staten lämnat. Det är således dubbelt så mycket som förut-sattes för att bidrag över huvud taget skall utgå. Jag tycker att jag med vad jag redan sagt inte behöver säga mera om den reservation, som yrkar avslag på hela detta anslag. Jag förmodar att detta avslagsyrkande ingår som en del i högerns allmänna besparingar för att få täckning för den skattesänkning, som man påyrkar. När högern sagt, att den skall presentera ett hållbart alternativ vid budgetårets slut till partiets skatte-sänkingsförslag, så gäller det naturligtvis att ta med även sådana här i och för sig i detta sammanhang kanske rätt obetydliga anslag.

Emellertid vill jag nu säga några ord om själva bakgrunden till de här beslutade anslagen. Vi har tidigare i dag debatterat samhällets åtgärder för att bereda de alkoholskadade hjälp, de människor alltså som på grund av alltför stor konsumtion av alkohol kommit i personliga svårigheter. Detta ingår som en väsentlig del i den nykterhetspolitik som samhället har påbörjat. Emellertid var det ju inte bara detta, att man skall ta hand om dem som blivit skadade av alkohol som ingick som en väsentlig del i den nya nykterhetslagstiftningen, utan

det var också de förebyggande åtgär-derna, som skulle på längre sikt göra det obehövt att människor kom i svårigheter. I det avseendet är ju det anslag vi nu behandlar visserligen att betrakta som en detalj i de positiva åtgärderna, men ändå en inte alldeles oviktig detalj. Jag vill erinra om att man från början betecknade detta och andra slags beslut i samband med den nya nykterhetslagstiftningen som komplement till den nya frihet under ansvar, som nykterhetsreformen bygger på, och man menade att genom att ge ungdomarna ett handtag och upprustade lokaler för ungdomsarbete skulle man göra dessa ungdomslokaler mera attraktiva och ge ungdomen större möjligheter till fritidssysselsättning. Utan tvekan kvarstår samma motivering med minst lika stor styrka i dag som för något år sedan, då beslutet för första gången fattades. Det är väl också på det sättet att vi har en rätt betydande mängd samlingslokaler i vårt land, som inte med de reguljära anslagen för upp-rustning av samlingslokaler kan komma i åtnjutande av hjälp därför att anslagen är i och för sig rätt begränsade. Nu har man här kunnat få hjälp till att upprusta nära 300 lokaler, som blivit någorlunda tjänliga för sitt ändamål, och då tycker jag att det är rätt små pengar i det stora sammanhanget om man fortfarande satsar på dessa ungdomsgårdar.

Det har från departementschefens och utskottets sida sagts, att den utred-ring, som en särskilt tillkallad utred-ningsman framlagt, har förordat att dessa bidrag skulle slopas och ersättas med ett enhetligt inventariebidrag, förslagsvis angivet till 5 procent av bygg-nadskostnaderna men maximerat, tror jag, till 10 000 kronor till varje lokal. För ändamålet angavs en sammanlagd summa av 500 000 kronor. Jag vill i detta sammanhang påpeka att om det skulle bli så, att utredningsmannens för-slag när detta förslag någon gång, kanske

Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler

nästa år, kommer under riksdagens prövning och vinner bifall, så kommer det i själva verket att med de här angivna siffrorna innebära att nykterhetsrörelsens samlingslokaler får 20 procent av detta inventarieförslag. Det betyder att man i stället för 200 000 kronor för utrustning får bara hälften, d. v. s. 100 000 kronor, vilket knappast kan vara riktigt, allra minst om man betänker att nykterhetsrörelsens lokaler, som har sin spridning framför allt på den svenska landsbygden, under många årtionden har tjänat de andra folkrörelserna och demokratiens framstegsarbete i detta land. Jag vill emellertid påpeka att det är inte bara nykterhetsrörelsens lokaler det här är fråga om utan jämväl de övriga lokaler, för vilka samma anslag utgår. Här administreras anslaget genom statens nämnd för samlingslokaler.

Då herr Cassel yttrade, att statens nämnd för samlingslokaler tidigare yttrat, att man ännu inte har någon erfarenhet om köksutrustningsbidragen, så vill jag nämna att nämnden i dag kan redovisa, att detta anslag till köksutrustning visat sig vara ganska lockande. Det är inte mindre än 185 ansökningar från övriga lokaler, alltså då inte medräknat nykterhetsrörelsens lokaler som ansökt om detta anslag för innevarande budgetår. Om anslaget skulle uttas maximalt för varje sökandeförening blir det inte mer än 20 föreningar som kan få detta anslag; de övriga 165 får sålunda intet bidrag. Det är inte möjligt, menar jag, att med sådana siffror med framgång plädера för att det hela inte har någon betydelse, när det nu visat sig vara en så pass stor efterfrågan.

Nu har utskottet förordat departementschefens förslag om en nedskärning med 50 000 kronor, d. v. s. 25 000 kronor för vardera av statens nämnds och Våra gårdars anslag för utrustning av ungdomslokaler. Jag vill utan att argumentera vidare framhålla vikten av

att åt ungdomsarbetet även för framtiden ges samma möjligheter som ställdes i utsikt då vi fick den nya nykterhetslagstiftningen och att man, då man sålunda inte för närvarande ännu tagit ställning till den av mig tidigare refererade och av utskottet återropade utredningen, borde kunna bifalla den motion som jag och några medmotionärer avlämnat i riksdagen. Den går ut på att anslaget även för nästa budgetår skall bibehållas oförändrat med tillsammans 450 000 kronor, vilket innebär en höjning med 50 000 kronor jämfört med vad departementschefen och utskottet förordat.

Herr talman! Jag ber att med det sagda få yrka bifall till den av herr Birger Andersson under denna punkt avlämnade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Carlsson* i Stockholm (fp), *Dahl* (s), *Hallén* (s), *Bark* (s), *Jacobsson* i Sala (s) och *Hammar* (fp), fröken *Sandell* (s), fru *Torbrink* (s), fru *Wallin* (s), herrar *Jacobsson* i Tobo (fp) och *Almgren* (s), fru *Löfqvist* (s) samt herrar *Sjölin* (fp), *Gustafsson* i Borås (fp) och *Lindberg* (s).

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber om ursäkt, om jag litet vårdslöst citerade vad Riksföreningen Våra gårdar sagt. Så här står det ordagrant i årets statsverksproposition: »Från Riksföreningen Våra gårdar har under hand meddelats att föreningen funnit ifrågavarande bidragsverksamhet gagnande. Föreningen medger dock att administrationsarbetet är ganska tidskrävande.»

När jag går emot här ifrågavarande anslag, vill jag inte att kammarens ledamöter skall tro att jag underskattar den verksamhet som bedrivs framför allt för ungdomarna i landets samlingslokaler, inte minst då i nykterhetsrörelsens gårdar. Från min egen tid som skattmästare i en ungdomsloge minns

Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler

jag hur vi bedrev ett ganska intensivt arbete för att skaffa inventarier, men vi ordnade sådana saker utan hjälp av statsbidrag. Jag tror också att det är en lämplig uppgift för ungdomarna att själva ordna med fester o. d. för att få inkomster att finansiera föreningens verksamhet. Vad däremot gäller större utgifter för byggnader o. d., instämmer jag gärna i att vi bör vara generösa med såväl lån som bidrag.

Det är emellertid rätt ovanligt — det måste väl de båda föregående ärade talarna medge — att en statlig institution som statens nämnd för samlingslokaler, säger att man nästan är benägen att avstå från att påyrka anvisning av ytterligare anslag för ändamålet. Så brukar det ju aldrig låta. I stället brukar alla våra institutioner ligga efter finans- och socialministrarna med begäran om höjda anslag för alla möjliga ändamål. Jag menar därför att vi här har en chans att spara på skattebetalarnas medel, och jag anser det vara min och allas vår plikt att tillvarata varje sådan chans.

Herr LARSSON i Luttra (bf):

Herr talman! Jag hade kanske kunnat nöja mig med att instämma i vad herr Engkvist här anfört, men jag vill ändå tillägga några ord.

Det torde vara väl känt att en mycket stor del av våra samlingslokaler — i synnerhet på landsbygden — är av låg standard och kämpar med stora ekonomiska svårigheter. Varje åtgärd, som syftar till att förbättra standarden, måste därför anses som mycket välkommen. Genom de nu aktuella anslagen har vi, som herr Engkvist redan anfört, kunnat förbättra utrustningen i ett mycket stort antal lokaler i landet. Man kan därför säga att vi sällan har åstadkommit så mycket med så lite pengar.

Herr Cassel var inne på det nya anslaget till inventarier, som utredningsmannen har lagt fram förslag om. Såvitt jag förstår kommer emellertid det an-

slaget att endast kunna användas till inventarier i nya lokaler, och det är sålunda endast det nuvarande anslaget som kan användas för upprustning av inventariebeståndet i de nu befintliga lokalerna. Det parti herr Cassel företräder brukar ganska ofta tala om behovet av att skapa en levande landsbygd. Är man på det hållet inte med om att staten skall offra 400 000 kronor för ett ändamål som detta, då är det väl stor risk för att man inte heller kan åstadkomma något annat i detta syfte än tomma ord.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande som ställts av herr Engkvist.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Kammarens ledamöter har här ställts inför två bud, för att inte säga tre. Kungl. Maj:t har ansett att man bör kunna skära ned detta anslag med 50 000 kronor, medan en del motionärer har yrkat att hela anslaget skall strykas, under det att andra vill att anslaget skall utgå med samma belopp som under det nu löpande budgetåret, vilket sålunda innebär en höjning av Kungl. Maj:ts förslag med 50 000 kronor.

När utskottet har stannat för Kungl. Maj:ts förslag har utskottet därmed försökt skipa så stor rättvisa som möjligt, men uppenbarligen har utskottet tagit större hänsyn till motionerna om en höjning, än dem som går på rent avslag. Det finns då anledning, oavsett vad resultatet kan bli, att erinra om att utskottet har fått veta, att detta anslag — i varje fall enligt ett utredningsförslag — skall komma att ersättas med ett enhetligt inventariebidrag, och »utskottet utgår ifrån att förslag i sådan riktning skall kunna föreläggas nästa års riksdag. Under denna förutsättning tillstyrker utskottet, att den nuvarande verksamheten får fortgå tills vidare i den minskade omfattning som Kungl. Maj:t föreslagit». Utskottets hemställan utmynnar

Social upplysningsfilm

i ett avstyrkande av motionerna och ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Frågan hur detta anslag skall utformas har vi inte ansett oss behöva diskutera. De synpunkter, som herr Larsson i Luttra här anförde, får väl senare beaktas av Kungl. Maj:t.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Birger Andersson vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation som herr Ragnar Bergh m. fl. fogat vid denna punkt; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Cassel votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 82 i statsutskottets utlåtande nr 5 antager det förslag, som innefattas i den av herr Birger Andersson vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Birger Andersson avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 82:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Birger Andersson.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 109 ja och 66 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets hemställan.

Punkterna 83—107

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 108**Social upplysningsfilm**

Kungl. Maj:t hade (punkt 127, s. 299 och 300) föreslagit riksdagen att till Social upplysningsfilm för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Social upplysningsfilm

Ragnar Bergh (I: 188) och den andra inom andra kammaren av herrar *Östlund* och *Dickson* (II: 344), hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 188 och II: 344 till Social upplysningsfilm för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad*, *Staxäng*, *Löfroth* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 188 och II: 344 besluta att reservationsanslaget till Social upplysningsfilm icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1956/57.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! På denna punkt ber jag att få yrka bifall till den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen. Jag avstår från närmare motivering.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag ber att få instämma med herr Cassel. Tidigare har jag i regel varit ensam om detta avslagsyrkande, men denna gång har jag fått inte mindre än fem stycken av statsutskottets ledamöter med mig. Den uppfattningen har inte kunnat bibringas oss, att denna sociala upplysningsfilm är av något värde. Vi anser att vi i nuvarande ekonomiska läge mycket väl kan undvara densamma och därmed spara 30 000 kronor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som föreligger på denna punkt.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! I denna fråga brukar ju herr Rubbestad och jag alltid vara uppe och strida. Det gäller ett mycket litet anslag, som dock är av synnerligen stor betydelse. Vi måste på olika sätt sprida upplysning inte bara om våra sociala reformer utan också om de sociala problem vi har att brottas med i samhället, så att vi kan få de enskilda individernas medverkan till en förbättring.

En väg att sprida denna upplysning är filmen. Det kommer ständigt in förfrågningar från olika organisationer om de möjligheter som kan finnas att få till stånd olika filmer, men anslaget är så litet, att det räcker inte till att varje år spela in film, utan man får inskränka sig till att understödja vissa filmer. Endast en och annan gång kan en egen film spelas in.

Jag tycker det är beklagligt att anslaget skurits ned undan för undan, ty jag anser att den sociala upplysningsfilmen är ovärderlig när det gäller att sprida kunskap om t. ex. föräldrafrågor, barn- o. ungdomsfrågor o. a. Vad herr Rubbestad beträffar vet jag inte, om det är komponenterna i utskottsutlåtandets rubrik som han är allergisk mot. Den består nämligen av ordet »social», ordet »upplysning» och ordet »film». Jag antar att det är dessa tre ord som varje gång får herr Rubbestad att stegra sig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon polemik med herr Rubbestad — han har ju nyss fått sin karaktäristik av fröken Elmén. Det är nog så, att när det gäller sociala frågor och när det gäller upplysning, speciellt då modern upplysning, har herr Rubbestad sin egen uppfattning, och det lär väl inte vara möjligt att ändra på den. Men det förvånar mig att yngre »upplysare» inte

Social upplysningsfilm

uppmärksammat de möjligheter som finns att utnyttja filmen i upplysningens tjänst. Jag tror att alla, som sysslat med något slag av upplysningsverksamhet måste erkänna att filmen här ger stora möjligheter.

Jag har inte begärt ordet närmast för att tala om dessa 30 000 kronor, utan jag skulle vilja vädja till socialministern att han ett annat år föreslår ett anslag, som verkligen står i proportion till behovet. De 30 000 kronorna räcker icke till, utan man måste försöka få stöd ifrån olika håll för att åstadkomma en film. Har Sverige råd att hålla sig med en hel del mer eller mindre undermålig film borde väl också Social-Sverige ha råd att ge ett anslag på 200 000 à 300 000 kronor till social upplysning genom film.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan men samtidigt också rikta en vädjan till herr statsrådet att beakta detta. Eftersom herr statsrådet både har social känsla och social förståelse och tillhör dem, som också har sinne för modern upplysning, hoppas jag, att denna vädjan om ett höjt anslag inte skall förklinga ohörd.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag förutsätter, att herr Lundberg, när han talar om Socialsverige och film, inte blandar ihop de två sakerna och menar, att Sverige utan vidare skall bli ett filmland.

Då fröken Elmén vill göra gällande, att jag skulle bli avskräckt genom själva titeln »social upplysningsfilm», vill jag svara henne, att jag varken är rädd för ordet *social* eller ordet *upplysning*, ej heller för *film*. Jag förstår dessa saker mycket väl och vill vara med om upplysning, men när det gäller de sociala filmerna kan jag tala om för herr Lundberg, att jag har varit och sett på åtskilliga av dem, och jag tycker, att det inte finns det ringaste värde i dem. Det är därför jag finner det orimligt, att vi skall kasta bort 30 000 kronor på

denna sak. Fröken Elmén talar ju ständigt och jämt för den, men vi får då komma ihåg, att hon sitter med i filmkommittén, och hon ivrar naturligtvis för att denna syssla skall fortsätta så länge som möjligt. Vi måste ändå tänka på att vi här skall försöka spara vad som går att spara och att statskontoret tydligt har sagt ifrån, att här är ett område, där man bör hålla igen med utgifterna.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Rubbestad har nog också suttit med i åtskilliga sammanhang och han har naturligtvis då ansett att han haft en viss uppgift att fylla. Huruvida han funnit det svårt att stiga upp från stolen, vill jag inte yttra mig om, men det kan kanske tänkas att så varit fallet någon gång.

Socialsverige måste ta filmen i anspråk för att få kontakt med de grupper som behöver tillgodogöra sig olika sociala förmåner. Jag skulle tro att en anledning till att herr Rubbestad inte uppskattar de sociala filmerna är att man lämnat upplysning även på ett område, där herr Rubbestad anser det onödigt med sådan — jag tänker på filmen »Vi skall ha barn». Men även om den saken finns det ju olika uppfattningar.

Det gäller ju nu ett mycket begränsat anslag, men även om det nästa år skulle bli fråga om ett större anslag, så hoppas jag att herr Rubbestad visar förståelse för filmens betydelse som socialt upplysningsmedel. Jag vill nämna att från jordbrukets sida har man till Social upplysningsfilm framställt olika önskemål, som tyvärr inte kunnat helt tillmötesgå. Jag hoppas emellertid att ett ökat anslag skall göra det möjligt att tillgodose de många olika behov som finns på detta område.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag har intet att tillägga utöver vad herr Lundberg här sagt.

Interpellation ang. en redogörelse för de uppgifter, som från dansk sida lämnats i målet rörande Jane Horneys död

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Det finns ju många slags filmer, och jag har inte sagt att alla filmer är dåliga. Men när det gäller de sociala filmerna — och jag har sett flera stycken sådana — måste jag säga att det är dåligt utbyte som man får för 30 000 kronor. Den upplysning, som ges genom dessa filmer, kan lämnas på helt annat sätt och till mindre kostnader.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 108:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han ansåge flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsappaart verkställdes. Därvid avgåvos 150 ja och 45 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 109 och 110

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111

Lades till handlingarna.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 11

Interpellation ang. en redogörelse för de uppgifter, som från dansk sida lämnats i målet rörande Jane Horneys död

Ordet lämnades på begäran till

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp), som yttrade:

Herr talman! Vid upprepade tillfällen har mordet på Jane Horney varit föremål för stor uppmärksamhet i de svenska tidningarna. Ur allmän svensk rättssäkerhetssynpunkt bör det vara av utomordentlig betydelse att sanningen i dramat kan klarläggas. Inrikesdepartementets förklaring för någon tid sedan innehöll ingenting nytt kring det mystiska dödsfallet.

I juli 1946 meddelade den svenska regeringen i en kommuniké följande: Ett samtal har ägt rum mellan statsråden Möller och Erlander samt danske ministern Frode Jacobsen, som representant för den danska motståndsrörelsens ledning, och departementschefen Eivind Larsen i danska justitieministeriet angående omständigheterna vid den påstådda likvideringen. De danska representanternas redogörelse för fallet begränsade sig till ett uttalande, att ingenting kunde meddelas från dansk sida om vad som förekommit, eftersom det var fråga om en krigshandling.

Förutvarande ministern Frode Jacobsen har emellertid för svenska och danska tidningar förklarat, att han läm-

Interpellation i anledning av vissa olägenheter beträffande skolskjutsarna

nat medlemmar av svenska regeringen en redogörelse om fakta i saken.

Från dansk sida har vidhållits, att en rättsenlig krigshandling föreligger och att Jane Horney var farlig för danska motståndsmän. Svensk opinion kan inte acceptera ett sådant uttalande i denna rättssak, sedan svenska polisen fritagit Jane Horney för spioneri och angiveri.

Med stöd av det ovan anförda anhåller jag vördsamt om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern rikta följande frågor:

1. Vill herr statsministern inför riksdagen lämna en redogörelse om de uppgifter i målet kring Jane Horneys död som lämnats från dansk sida?

2. Är herr statsministern i tillfälle att lämna uppgifter, huruvida Jane Horneys död ägde rum på svenskt eller internationellt territorium?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Interpellation i anledning av vissa olägenheter beträffande skolskjutsarna

Herr ONSJÖ (bf) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Statsbidrag för skolskjutsar utgår till skoldistriktet enligt kungl. kungörelsen 1947: 346. På grund av anordnandet av centralskolor och det i samband med det vikande befolkningsunderlaget på landsbygden även sjunkande barnantalet tenderar skolskjutsarna att väsentligt öka både vad det gäller antal och körsträckor. Det måste hälsas med tillfredsställelse att skolskjutsar kan anordnas, men dessa får å andra sidan inte medföra att onödiga besvärligheter och obehag uppstår för barnen och då i synnerhet de yngsta. De fördelar som en viss centralisering av skolväsendet innebär kan bättre tillvaratas genom skolskjutsar. Det är emellertid nödvändigt att tillse att de

besvärligheter, som fanns före tiden för skolskjutsarna, inte efterträds av andra skadliga förhållanden för barnen.

Tyvärr har den kortare lästiden för de små skolbarnen jämfört med de äldre inneburit vissa nackdelar. De små barnen får ofta vänta på de äldre, innan de får bege sig hem i skolskjutsen. Väntetiden kan röra sig om ett par timmar. Ofta får de små barnen tillbringa väntetiden utomhus, vilket menligt kan påverka deras hälsotillstånd, i synnerhet då det är kallt eller dåligt väder. Orsaken till att de inte får vänta inomhus kan vara att skolan skall läsas eller att barnen befaras störa sina äldre kamrater, om de uppehåller sig i närheten av deras klassrum. Dessa missförhållanden har skapat en förstälilig oro ute i bygderna.

Sådana förhållanden för framför allt de yngsta skolbarnen, som jag här redogjort för, kan enligt min mening inte vara acceptabla. Det måste vara synnerligen angeläget, att en förbättring i detta avseende kan komma till stånd. Det bör vara möjligt att ordna lästiden så, att någon väntetid för de yngsta klasserna inte behöver uppstå. Om de yngre och de äldre barnens lästid samordnas, skulle kanske den bästa lösningen vinnas. De yngre barnen kunde då kompenseras genom att den överskjutande tiden finge tagas igen genom lov dagar. Det torde icke kunna sägas, att en sådan ordning skulle bli mera påfrestande för de yngsta barnen än de svårigheter, som nu följer med att de under timmar måste vänta på skolskjutsen. Om en sådan lösning icke skulle vara möjlig, bör det dock kunna ordnas på så sätt, att barnen under väntan på skolskjutsarna kan få vistas inom skolan.

På grund av det sålunda anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande fråga:

Har herr statsrådet uppmärksammat det påtalade missförhållandet, och om

Interpellation ang. bristen på veterinärer

så är fallet ämnar herr statsrådet då vidta åtgärder för att råda bot på detta?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Interpellation ang. bristen på veterinärer

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr ANDERSSON i Björkäng (bf), som yttrade:

Herr talman! Genom en notis i dagspressen meddelas, att t. f. veterinären i Kopparbergs distrikt förordnats att uppehålla distriktsveterinärtjänsten i Grythyttans distrikt under tiden 9—30 april samt att han under vakans från den 1 maj tills vidare, längst till den 1 juli, skall uppehålla samma tjänst.

Detta förordnande kommer att medföra betydande merkostnader för djurägarna inom Grythyttedistriktet. Avståndet mellan Kopparberg och Grythyttan är 51 km, och större delen av djurägarna inom distriktet får utom sina

tidigare alltför stora resekostnader betala resa till veterinären för ytterligare 51 km.

Härtill kommer att alla djurägare inom båda distrikten får sin djursjukvård avsevärt försämrad. Akuta sjukdomsfall, som kräver snabb veterinärhjälp, kan under väntetiden få dödlig utgång med stora förluster som följd.

I anledning av ovanstående får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

Anser herr statsrådet att bristen på veterinärer är så stor att tvenne distrikt måste skötas av en befattningshavare?

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att hindra att djursjukvården försämrats och fördyras i landets glesbygder?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.16.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 11 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av väckta motioner angående vissa direktiv för den s. k. parlamentariska försvarsberedningen,

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1956/57, och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1956/57 under sjunde huvudtiteln jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2

Åvägabringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av väckt motion om åvägabringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärer vid statens järnvägar.

I en inom andra kammaren av herrar *Senander* och *Hagberg* väckt motion (II: 158) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till innevarande års riksdag i syfte att i princip åvägabringa

full likställdhet i pensionshänseende mellan pensionärerna vid av staten övertagna enskilda trafikföretag och pensionärer vid statens järnvägar.

Utskottet hemställde, att motionen II: 158 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Karl Andersson*, *Hesselbom* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Thapper* och *Löfroth*, fröken *Ager* samt herrar *Nelander* och *Mellqvist*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 158, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag i syfte att i princip åvägabringa full likställdhet i pensionshänseende mellan pensionärerna vid av staten övertagna enskilda järnvägar och pensionärer vid statens järnvägar;

2) av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Vi har tagit oss friheten att motionera i denna fråga, trots att den tidigare varit föremål för riksdagens behandling med negativt resultat. Vi har emellertid gjort det med utgångspunkt från att det vid varje tillfälle då frågan behandlats i riksdagen har visat sig finnas mycket starka stämningar för att åvägabringa jämställdhet mellan pensionärerna vid de av statens järnvägar övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar. Vi menar att detta är ett rättvisekrav.

Det är uppenbart, att man kan åbe-

Åvägabringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar

ropa formella skäl som stöd för den avvisande hållning som riksdagen tidigare har intagit. Men den som inte bara ser till formaliteter utan också fäster sig vid realiteter måste medge, att den nu gällande kategoriklyvningen mellan dessa pensionärer inte står i överensstämmelse med verklig rättvisa. Vi finner det vara nära nog upprörande, att exempelvis en befattningshavare vid ett enskilt trafikföretag, som pensionerats strax före förstatligandet, skall ställas i sämre läge än den befattningshavare vid samma företag, som pensionerats strax efter övertagandet. Det är klart att det alltid måste förekomma gränsfall under dylika förhållanden, men vi menar att ingen med skäl kan bestrida att det här borde vara en akt av rimlighet och rättvisa att jämställa dessa pensionärer, som utfört ett lika värdefullt arbete vid trafikföretag i enskild tjänst, med de tidigare befattningshavarna i statens tjänst. Det finns ingen anledning att ställa dem i undantagsställning. Det vore därför riktigast att man åstadkom jämställdhet mellan dessa båda kategorier.

Då vi i vår motion har åberopat oss på pensionärerna vid Bergslagens järnvägar, så har vi gjort detta därför att då staten skulle överta Bergslagens järnvägar så bibringades de som hade beslutanderätten i sin hand — ledamöterna i Göteborgs stadsfullmäktige — den bestämda uppfattningen att pensionärerna vid BJ skulle jämställas med pensionärerna vid statens järnvägar efter övertagandet. Även om nu detta inte uttryckligen inskrevs i överlåtelsehandlingarna, så var det emellertid för alla som hade att avgöra frågan i Göteborgs stadsfullmäktige oomtvistligt, att detta ingick såsom ett villkor under hand. Nu har emellertid även denna personal ställts i undantagsställning på samma sätt som övriga. Jag har emellertid inte velat göra någon separat aktion för pensionärerna vid BJ,

därför att förhållandet kan vara enahanda och är enahanda även beträffande andra pensionärer. Därför går motionens yrkande ut på att det skall åvägabringas jämställdhet mellan *alla* pensionärer vid de enskilda järnvägarna och pensionärerna vid statens järnvägar.

När utskottet i detta avseende åberopar, att vi i motionen skulle ha gjort gällande, att pensionärerna vid BJ skulle vara särskilt missgynnade, så är denna uppfattning felaktig. Det kan inte utläsas någonting i vår motion, som tyder på att vi hävdar denna mening. Vi har bara åberopat att för denna grupp förelåg den särskilda omständigheten, att man under hand hade kommit överens om att de skulle jämställas med pensionärerna vid SJ.

Ja, herr talman, här har nu till utlåtandet fogats en reservation av inte mindre än nio ledamöter i utskottet, varjämte herr Rubbestad avgivit en blank reservation. Jag anser att detta är ytterst värdefullt och att det måste betraktas som en kraftig opinionsyttring i saken.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Karl Andersson m. fl.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Denna fråga är ju en gammal bekant för andra kammarens ledamöter. Den gäller ju att åstadkomma likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärer vid statens järnvägar.

Frågan har varit uppe till behandling i kammaren vid inte mindre än tre tidigare tillfällen, nämligen 1952, 1953 och 1954. Alla dessa gånger har jag varit med bland undertecknarna av motionen för att åvägabringa denna likställdhet. Vid ett av dessa tillfällen — 1953 — segrade också reservationen,

Ävägabringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar

dvs. det blev bifall till motionens yrkande i denna kammare.

Det är sant att dessa enskilda järnvägar, som under en viss period nästan på löpande band övertogs av staten, inbördes var av mycket olika kvalitet och soliditet. Somliga hade en dålig ekonomisk ställning, andra en något bättre, och några, som exempelvis Bergslagernas järnväg, var i åtskilliga hänseenden fullt jämförbara med SJ.

Det skall gärna erkännas, att personalen vid de övertagna järnvägarna genomgående fick en lönelöftning och som regel jämställdes med SJ:s egen personal. För dem som under åren för övertagandet inträdde i pensionsåldern kunde emellertid pensionsbeloppen — trots i stort sett samma kvalifikationsvillkor — bli helt olika. Såsom den föregående talaren anmärkte kunde en befattningshavare, som avgick någon eller några månader före övertagandet, få 80 procent av en SJ-pension för en likvärdig befattning — enligt de bestämmelser som antogs av riksdagen 1948 — medan en befattningshavare, som avgick helt kort tid efter övertagandet, fick full pension. Det är visserligen sant att man gång på gång och i olika sammanhang påträffar sådana tröskelproblem, men här rör det sig om folk, som praktiskt taget gjort en likvärdig insats i kommunikationsväsendet men som ändå tillerkänts så olika pensionsvillkor.

Man kommer kanske att säga i dag liksom tidigare, att inga rättsliga förpliktelser kan tvinga staten att ge pensionslikställdhet åt ifrågavarande personal. Detta skall jag också medge. Men gör vi inte ofta justeringar av billighetsskäl? Att ändring inte kunnat ävägabringas tidigare anser jag inte vara något skäl för att inte nu göra en ändring, om vi finner det riktigt.

I övrigt bör det bemärkas, att det här rör sig om en grupp av gamla människor, en grupp som för varje år på

grund av dödsfall minskar med flera hundra. Vad som skall göras, måste därför göras snart.

Bergslagernas järnvägs pensionärer anser sig till och med ha fått en minskning i sina förmåner. Järnvägsstyrelsen har med exempel och tabeller sökt visa, att detta inte är fallet. Olikheterna i bedömningen mellan styrelsen och pensionärerna beror tydligen på att statens järnvägar håller sig strikt till avtalet och beräknar pensionernas grundbelopp enligt kassapensionen för 1946, medan pensionärerna anser att de särskilda tillägg, som man fick 1947 och 1948, också borde medräknas. Järnvägen övertogs av staten den 1 juli 1948. Beträffande Bergslagernas järnväg med dess solida ställning har man säkert anledning att anta, att om den enskilda driften hade fortsatt skulle det ha utbetalats med SJ:s pensioner jämförliga pensioner. Denna uppfattning har också kommit till synes i ett yttrande av stadsfullmäktige i Göteborg i en skrivelse, som redan tidigare flera gånger citerats i denna kammare.

Vad övriga enskilda järnvägar beträffar vill jag erinra om att SJ från dessa järnvägars pensionskassor övertog en fond på inte mindre än 168 miljoner kronor.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Karl Andersson m. fl., vilken går ut på att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag i syfte att i princip ävägabringa full likställdhet i pensionshänseende mellan pensionärerna vid av staten övertagna enskilda järnvägar och pensionärerna vid statens järnvägar.

I detta anförande instämde fru *Sjöstrand* (fp).

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Man kan knappast säga, att de pensionärer som det här är fråga

Ävägabringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar

om blivit illa behandlade av staten. I stället bör man påpeka att behandlingen av dessa pensionärer är välvillig i jämförelse med den rätt pensionärerna hade före statens övertagande av dessa järnvägar. Exempelvis Bergslagernas järnvägars pensionskassa skulle till en banvakt ha utbetalat som grundpension 1 848 kronor, medan däremot överenskommelsen stipulerade, att dessa pensionärer skulle komma i åtnjutande av 80 procent av den grundpension som utgår till motsvarande tjänsteman i statens tjänst, vilket motsvarar 2 964 kronor eller 1 116 kronor mera än vad han var berättigad att få ifrån pensionskassan resp. änke- och pupillkassan eller understödsföreningen. Man kan väl inte säga, att behandlingen av dessa pensionärer varit orättvis och orimlig, då man har lyft upp dem väsentligt över vad de annars kunde ha varit berättigade till. Pensionen till en banvakt utgår för närvarande med 5 068 kronor inberäknat 71 procents tillägg på grundpensionen, vilket är väsentligt mera än han var berättigad till enligt de bestämmelser som gällde tidigare.

Reservanterna menar, att det är rättvisekrav, att man nu slopar skillnaden mellan pensionen till de statsanställda och dessa pensionärer, bland annat, säger herr Nelander, med hänsyn till att de utfört en likvärdig insats i kommunikationsväsendet. Det är naturligtvis riktigt att dessa pensionärer har utfört en insats som är likvärdig med den en anställd vid statens järnvägar utfört. Men hur många andra är det inte som utfört samma värdefulla arbete i samhället men ändå ej får pension? Ingen av dessa pensionärer har gjort en enda dags arbete i statens tjänst.

Staten har på detta område visat vederbörlig hänsyn och givit dem ett bättre pensionsunderlag än vad de tidigare hade kunnat få. Att Göteborgs stadsfullmäktige inte var underkunniga om den uppgörelse, som hade träffats

med änke- och pupillkassans och understödsföreningens styrelse, är ett förhållande som riksdagen inte har att ta hänsyn till i detta sammanhang. Järnvägsmannaförbundet lämnade också detta förslag till uppgörelse utan erinran, vilket innebär att detta förbund ansett det vara en skälig uppgörelse för dessa pensionärer. Även om vid något tillfälle här i riksdagen ett större antal ledamöter har röstat för motioner av liknande karaktär, finns väl ingen anledning att nu ändra riksdagens tidigare beslut.

Sedan kan man också fråga vad reservanterna menar med sin reservation. Skall dessa rättviseåtgärder genomföras så, att förbättringen inträder från och med riksdagens beslut eller skall höjningen av pensionerna få retroaktiv verkan? Detta kan man inte utläsa ur reservationen. Om beslutet skulle få retroaktiv verkan, vet mina damer och herrar då vad det egentligen kan komma att kosta statsverket? Hade man reflekterat över detta, hade man säkerligen inte ställt sig bakom reservationen. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr AHLBERG (h):

Herr talman! Från det parti som jag tillhör har man många gånger i skilda sammanhang försökt åstadkomma pensionsförmåner för redan pensionerade tjänstemän, som står i någorlunda god överensstämmelse med de löner som tillkommer dem som är i tjänst. Speciell uppmärksamhet har därvid riktats på förhållandena vid SJ. Tjänstemännen vid SJ hade sedan länge yrkat på förändringar i sin arbetsersättning. Dessa framställningar hade fått vila i avvaktan på den tjänsteförteckningsrevision, som i sinom tid ledde till en lönegrads uppflyttning för praktiskt taget samtliga tjänstemän. Medan man sålunda i avvaktan på denna revision av-

Ävägbringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar

höjde en justering av lönerna, kom ett antal tjänstemän att avgå med pension. När sedan tjänsteförteckningsrevisionen blev genomförd, påyrkades i motioner och på annat sätt en justering av pensionerna för dem, som inte kommit i åtnjutande av pensioner som svarade mot de nya lönerna. Dessa motioner och yrkanden remitterades på vanligt sätt till 1951 års pensionsutredning, och där vilar de. Man har försökt slita loss frågan därifrån och har tryckt på, precis som nyss framhölls, att under tiden som man väntar på 1951 års pensionsutredning, hinner den ene efter den andre av dessa att gå bort. När denna kommitté framlägger sitt slutliga betänkande kvarstår måhända inte så många av dem, som var berörda av den framställning jag här syftar på.

Eftersom jag såsom motionär och talesman för dessa pensionärer har den uppfattningen, att SJ:s tjänstemän och även andra statstjänstemän, som på detta sätt fått sina intressen eftersatta, inte erhållit vederbörlig rättelse, finner jag anledning att också här inta i stort sett samma ståndpunkt. Jag skall tillstå att det föreligger en skillnad mellan statens egna tjänstemän, som på grund av dröjsmål med löneförhöjningar avgått med pension innan lönenivån höjts, och tjänstemän som från privata företag kommit i statens tjänst. I princip tycker jag emellertid att det skulle vara förenligt med inställningen hos en förnämlig och föredömlig arbetsgivare, att tjänstemän som övertagits i samband med övertagandet av enskilda företag skall tilldelas förmåner, som svarar mot de förmåner som beräknas utgå till egna anställda som nu pensioneras. Med hänsyn till detta, herr talman, kommer jag att rösta för reservationen.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av vad utskottets talesman, herr
8 — *Andra kammarens protokoll 1956. Nr 13*

Andersson i Mölndal, anförde. Det måste tydligen vara ganska besvärligt att föra utskottets talan då det gäller problem av denna karaktär, och det är väl närmast detta som har lett till att herr Andersson i Mölndal gjorde en ganska kraftig logisk kullerbytta. Av det resonemang han i förmiddags förde beträffande statstjänstemännens löner i belysning av utvecklingen av lönerna för industriarbetare fick man närmast intrycket, att det var värdefullare att ha anställning utanför statstjänsten. Nu säger han att det aldrig kan anses vara av samma värde, om en människa utför arbete hos ett enskilt företag som sedermera övertages av staten. Arbetet skulle alltså fullständigt ändra karaktär, och värdet av arbetet skulle höjas bara för att staten övertagit företaget i fråga. Jag anser att ett sådant resonemang i detta sammanhang är ytterst inkonsekvent och inte kan tillmätas något sakligt värde.

Sedan vill jag framhålla, att man givetvis inte behöver ha så stort bekymmer rörande innebörden av reservationen. Herr Andersson i Mölndal frågar, om reservanterna menar att utbetalningen av höjda pensioner till dem det här gäller skall ske från och med den tidpunkt riksdagen har fattat beslut i frågan eller om den skall ske retroaktivt. Reservanterna liksom också motionärerna yrkar emellertid, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära en utredning, och då blir det ju närmast Kungl. Maj:t som får framlägga ett förslag som riksdagen eventuellt ändrar, om det inte är sådant, att man anser det vara lämpligt. Den frågan behöver således inte vålla några bekymmer.

Detta är ett spørsmål om rättvisa eller ej för dem, som har varit anställda hos ett privat trafikföretag som sedermera övertagits av staten. Jag kan aldrig acceptera ett resonemang, som går ut på att dessa tjänstemän skulle sättas

Åvägabringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar

i någon undantagsställning just därför att de varit anställda hos ett enskilt företag. Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Utskottets talesman sade, att man inte borde tala om en orättvis behandling av dessa anställda. Själv har jag inte någon gång använt det uttrycket, utan vad jag sade var, att det säkerligen inte föreligger några juridiska förpliktelser för staten men att skäligheten och billigheten borde bjuda att man åstadkommer denna justering.

Det är ju riktigt att Järnvägsmannaförbundet lämnat uppgörelsen utan erinran, men pensionärerna har ingen talan därvidlag, och det anser jag vara värt att påpeka.

Beträffande herr Anderssons i Möln dal fråga om reservanternas menade att beslutet skall få retroaktiv verkan, så ges vår mening klart till känna i reservationen. Det står där, att vi begär ett förslag som i princip går ut på att pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda järnvägarna skall få samma pensionsrättigheter som SJ:s pensionärer. Det förutsattes alltså ett förslag från regeringen, som blir vägledande för det fortsatta arbetet.

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Jag har låtit anteckna en blank reservation vid detta utlåtande. Orsaken därtill är, att jag för min del har ansett det vara rättvist att dessa befattningshavare, som tidigare har varit anställda vid enskilda järnvägar som staten övertagit, skulle få samma pensionsförmåner som pensionärer vid SJ. Jag har emellertid inte kunnat ansluta mig till undertecknarna av reservationen nr 1, ty det förhåller sig inte så, som herr Senander och även herr Nelander gjort gällande, att man har begärt en utredning. Om så varit fallet skulle jag ha anslutit mig till

denna begäran. Här har reservanternas emellertid gått in för en skrivelse till Kungl. Maj:t »i syfte att i princip åvägabringa full likställdhet i pensions-hänseende mellan pensionärerna vid av staten övertagna enskilda järnvägar och pensionärer vid statens järnvägar». Det är alltså en skrivelse, där man bestämmer att det nu skall vara så och så, och det gör man utan att veta vad de ekonomiska konsekvenserna blir. Jag vill också betona, att bakom detta uttalande är inte klart utsagt huruvida man vill att det skall vara retroaktivt eller inte. Jag menar att dessa frågor borde ha varit utredda och klarlagda, så att riksdagen kunde veta vad det blir för konsekvenser i det ena eller andra hänseendet. Det borde alltså ha varit en skrivelse om utredning i detta hänseende, och då skulle jag för min del ha kunnat biträda förslaget.

Jag har velat ge till känna att jag anser att det i princip bör vara likställdhet, men det borde vara utrett först så att man kan se konsekvenserna av beslutet.

Herr **AHLBERG** (h):

Herr talman! Jag kan inte undertrycka den stora tillfredsställelse jag känner när jag nu kan inkassera ett stöd från herr Rubbestad i ett ärende, som gäller en typisk tjänstemannafråga. Herr Rubbestad skulle, som han nyss yttrade här, i princip och även i praktiken ha varit överens med reservanternas, såvida de hade formulerat sitt yrkande på ett något annorlunda sätt, och jag förstår honom i detta.

Den diskussion, som har förts här, lär väl ändå för Kungl. Maj:t komma att innebära den vägledning och den kännedom om riksdagens inställning, som erfordras för att Kungl. Maj:t vid bifall till reservationen skall veta hur man skall verkställa utredning och vad man skall sikta på för att ett förslag sedan skall vinna riksdagens bifall.

Åvägabringande av full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar

Till dem som är tveksamma om de ville rösta för denna reservation av den anledningen, att det inte är klart om ett bifall skulle betyda retroaktivt utgivande av pensionen, vill jag säga, att det problemet måste behandlas och prövas bl. a. med hänsyn till att en del av dem, som gick i pension vid förvärvandet av dessa järnvägar, och en del av dem, som enligt vad jag förut talade om blev utan pensionsförhöjning efter anställning i SJ, redan har hunnit avlida innan detta ärende blivit prövat. Det kan såvitt jag förstår aldrig bli fråga om att utge till sterbhuset en utfyllnad av den pension, som sådana pensionärer skulle ha uppburit. Redan det bör väl vara ett bevis för att man inte så där generellt kan tala om retroaktiv tillämpning av en princip, som eljest skulle kunna accepteras av bl. a. herr Rubbestad.

Även om sålunda yrkandet här kan förefalla vara litet starkt formulerat, hoppas jag att inte detta skall avhålla dem från att biträda reservationen, som anser att staten bör se till att pensionärer från övertagna företag ges samma ställning som man ger statens egna tjänstemän.

Herr PETERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Jag blev litet förvånad när jag hörde herr Rubbestad, och jag kan inte låta bli att undra om det är inför hotet från en eftermiddagstidning som herr Rubbestad intagit en annan ståndpunkt än han brukar göra i ekonomiska frågor.

Men jag kan inte underlåta, herr talman, att gå in på det skäl, som så många har anfört, att därför att dessa varit anställda i ett järnvägsföretag skulle de vara berättigade att få en viss pension. Jag måste se problemet så här: om jag varit anställd i ett privat företag, är det då någon skillnad om detta privata företag driver järnvägstrafik eller annan trafik eller sysslar med någon annan

verksamhet här i landet? Alla järnvägsföretag är ju inte inlösta än. Det finns järnvägsföretag som driver även annan verksamhet än trafik, det finns gruvdrift bredvid och det finns hamndrift. Låt oss säga att staten övertar ett sådant järnvägsföretag. De som varit anställda i trafiken har — jag tar siffran ur luften — en tjänstepension på 6 000 kronor. Där är staten villig att utan vidare lägga på en tusenlapp till. Men de som varit anställda i gruvan eller någon annan verksamhet, som staten också övertagit, skall inte få någonting, ty de har inte haft någon pension förut. Jag måste säga att för alla dem som tillhör låt oss säga Landsorganisationens 60 procent, som vi inte har kunnat lösa pensionsfrågan för, är detta ett slag i ansiktet.

Vad kommer det att kosta? Hur skall det tillämpas? Det finns ingen utredning om någonting. Det skulle vara rätt lättsinnigt av kammaren att bifalla ett dylikt förslag utan att vi vet hur mycket pengar det rör sig om. Att herr Nelande yrkar bifall är inte underligt, han yrkar ju bifall till allting, så det behöver inte kammaren ta så allvarligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr EKDAHL (s):

Herr talman! Det råkar förhålla sig så, att jag har mitt hemvist i en trakt, där det finns en hel rad av staten övertagna järnvägar, och jag hoppas fördenskull att kammaren förlåter mig, om jag söker bära fram ett litet vittnesbörd om den stämning som råder bland pensionärerna vid dessa järnvägar.

Det skall gärna erkännas, att det anförande, som min ärade vän Andersson i Mölndal nyss höll och som präglades av den lugna saklighet han alltid visar när han yttrar sig i denna kammare, kunde vara nog så bestickande i sin formulering. Herr Senander gjorde sig

Åvägabringande av full likställighet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärerna vid statens järnvägar

skyldig till en våldsamt överdrift när han talade om en logisk kullerbytta. Det finns ingen rimlig anledning till en sådan kritik. Både herr Petterson i Degerfors och herr Andersson i Mölnadal har naturligtvis rätt i de jämförelser de gör med vissa andra, sämre löstade grupper. Men å andra sidan känner sig dessa pensionärer vid av staten övertagna järnvägar som kamrater med pensionärerna vid SJ. De kan inte begripa, att det skall vara någon skillnad mellan dem själva och dessa när pensionerna skall utbetalas. Och den omständigheten, herr Petterson i Degerfors, att en del andra medborgare kan göra för sin egen del tråkiga jämförelser med även de lägre pensioner, som E.-J.-pensionärerna lyfter, kan väl ändå inte vara ett skäl för att vi skall vägra att biträda en gård av rättvisa, som visserligen kanske inte är så absolut logiskt underbyggd men som i alla fall har mycket starka moraliska skäl för sig.

Jag vill också till sist erinra om att riksdagen här har ett tillfälle att ge en del gamla trotjänare i kommunikationsväsendets tjänst en känsla av att statsmakterna ömmar för dem utan att fördenskull de ekonomiska konsekvenserna blir så avskräckande. Som vi alla bör ha klart för oss förhåller det sig ju så, att om denna reservation bifalles, så kommer riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära ett förslag om en pensionsförbättring, som innebär starkt sjunkande kostnader från år till år.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Herr Petterson i Degerfors sade, att det inte finns någon utredning om vad detta skulle kosta, men i utskottsutlåtandet över 1953 års motion fanns en utredning härom. Man kan beräkna, att beloppet sedan dess har sjunkit med åtminstone en fjärdedel eller en femtedel.

För övrigt begär vi bara ett förslag

från Kungl. Maj:t. Det ser inte ut som om man har stort förtroende för regeringen, om man inte kan överlåta till regeringen att komma med förslag.

Herr Petterson i Degerfors säger, att jag yrkar bifall till allting. Ja, det gör jag när jag anser det vara riktigt och rätt.

Herr ANDERSSON i Mölnadal (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att reservationen innebär, att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag om att åvägabringa full likställighet i pensions-hänseende. Det betyder alltså en retroaktivitet, som kommer att kosta flera miljoner kronor.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det är inte alls säkert att det behöver tydas på det sättet. Full likställighet mellan dessa pensionärer och pensionärerna vid SJ kan väl åvägabringas utan att det därför blir retroaktivitet. Därför är det heller ingenting utsagt om detta i motionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den

vid utlåtan det fogade reservationen av herr Karl Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 81 ja och 90 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna, vid utlåtan det fogade reservationen.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.,

nr 9, i anledning av väckt motion om anskaffande av en samling porträtt i olja av svenska statsministrar,

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken,

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 57 och 60 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), och

nr 14, angående användande av riksbankens vinst för år 1955.

Kammaren biföll vad utskottet i

Höjning av allmänna barnbidragen

nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 4

Höjning av allmänna barnbidragen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om höjning av de allmänna barnbidragen.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft åtta inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 6 i första kammaren av fru *Wallentheim m. fl.* samt nr 7 i andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna nr 129 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* samt nr 134 i andra kammaren av fru *Nilsson m. fl.*,

dels de likalydande motionerna nr 348 i första kammaren av herr *Wahlund m. fl.* samt nr 375 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna nr 462 i första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* samt nr 493 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 6 och II: 7 hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag så skyndsamt som möjligt till en höjning av de allmänna barnbidragen».

I motionerna I: 129 och II: 134 hade föreslagits, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag snarast möjligt till höjning av de allmänna barnbidragen, med riktpunkt

a) att senast från 1957 minst återställa deras ursprungliga realvärde,

b) att de allmänna barnbidragen indexregleras,

c) att åldersgränsen för utbetalande av allmänt barnbidrag höjes till 18 år i de fall ungdomarna studerar eller undergår yrkesutbildning».

Höjning av allmänna barnbidragen

I motionerna I: 348 och II: 375 hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning och förslag till 1957 års riksdag rörande återställande av barnbidragens realvärde och ursprungliga ekonomiskt utjämnande effekt».

I motionerna I: 462 och II: 493 hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning om höjning av de allmänna barnbidragen som komplettering till införandet av barnavdrag vid beskattningen, varom utredning begärts av oss i annan ordning, i syfte att åstadkomma den på lämpligaste sätt avvägda förbättringen av barnfamiljernas ställning».

Utskottets hemställde att riksdagen i anledning av förevarande motioner, nämligen

1. I: 6 och II: 7,
2. I: 129 och II: 134,
3. I: 348 och II: 375 samt
4. I: 462 och II: 493,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1957 års riksdag om en höjning av de allmänna barnbidragen.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Nils Elowsson, Axel E. Svensson, Grönkvist, Nilsson* i Göteborg och *Bengtsson* i Varberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, nämligen

1. I: 6 och II: 7,
2. I: 129 och II: 134,
3. I: 348 och II: 375 samt
4. I: 462 och II: 493,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

2) av herrar *Mannerskantz* och *Hagård*, vilka jämväl hemställt, att motionerna ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Frågan om en höjning av barnbidragen har under senare år varit föremål för riksdagens prövning. Vid 1952 års riksdag förekom motioner i berörda fråga. Dessa avslogs visserligen av riksdagen, men andra lagutskottet sade sig i sitt utlåtande förutsetta, att Kungl. Maj:t i ett läge som det dåvarande, då levnadskostnaderna var under ständig förändring, med uppmärksamhet skulle följa utvecklingen av de sociala förmånernas faktiska värde för barnfamiljerna. 1953 var frågan återigen föremål för prövning av riksdagen. Andra lagutskottet yrkade visserligen även då avslag men under hänvisning till regeringen att följa frågan. 1954 tillkallades en utredning av statsrådet Ulla Lindström med uppdrag att göra en inventering av de familjepolitiska åtgärderna. Denna utredning blev färdig i september 1955, och så låg frågan till, när andra lagutskottet skulle behandla motionerna.

Jag vill påpeka att här föreligger inga meningsskiljaktigheter i själva sakfrågan, i varje fall inte mellan utskottet och dem som står för reservation nr 1. I denna reservation förutsätter nämligen vi reservanter, att förslag om en höjning av barnbidragen bör framläggas för 1957 års riksdag. I reservationen från högerhåll däremot kryper man ifrån själva sakfrågan genom att rent överraskande börja syssla litet grand bland annat med bostadspolitiken för barnfamiljerna men utan att säga sin mening om barnbidragen. Även högerreservanterna yrkar avslag på motionerna.

Reservanterna i reservation nr 1 och utskottet är således ense i sakfrågan, men det är i själva procedurfrågan som skiljaktiga meningar föreligger. Efter det att lagutskottet hade behandlat detta ärende första gången gjorde statsrådet Ulla Lindström och finansministern ett uttalande till pressen, vari de förklarade — i varje fall så långt jag kunde

Höjning av allmänna barnbidragen

fatta uttalandet — att man ämnade företa en höjning av barnbidragen inom den närmaste tiden, och jag förutsätter, att man menade vid 1957 års riksdag. Detta uttalande av de båda statsråden gjorde, att majoriteten i andra lagutskottet blev litet tveksam, så att ni skall inte tro, att den är så väldigt starkt sammankittad. När detta uttalande kom från statsråden, var det i varje fall fyra ledamöter i andra lagutskottet som ifrågasatte att ändra på utskottets beslut. Det tilläts emellertid inte, och så fick dessa ledamöter följa med det sällskap de hade valt från början. Resultatet blev sålunda, att utskottet nu föreslår riksdagen att i en skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en höjning av barnbidragen vid 1957 års riksdag.

Jag tycker det är en alltför utpräglad »skrivklåda», som andra lagutskottets majoritet här ådagalägger, då utskottet i en fråga, där det redan nu är självklart att regeringen kommer med förslag, föreslår att riksdagen skall skriva för att uppmärksamma regeringen på detta. Det är denna formella meningskiljaktighet som föreligger.

Tillåt mig emellertid säga en enda sak till. Jag vill erinra om att när jag i utskottet ifrågasatte nödvändigheten att skicka denna skrivelse till regeringen, sådant som läget nu är och då regeringen redan flera gånger har fått anvisningar i den riktningen, så var det någon från de borgerliga, som sade att man bör ge regeringen en liten admonition, även om den kan tänkas komma med ett förslag vid den tidpunkt som reservanterna vid det tillfället avsåg.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag får till att börja med bekräfta riktigheten av den skildring av familjeinteriören, som herr Nilsson i Göteborg lämnade från andra lag-

utskottets arbete. Jag skall inte närmare gå in på den, fastän den inte var så fullständig som jag trodde han skulle göra den. Men låt oss sätta punkt för den skildringen!

Herr Nilsson i Göteborg var också inne på en redogörelse för sin och sina kamraters reservation, och han skildrade också innehållet i den reservation som herr Mannerskantz och jag avgivit. Det vore således inte så mycket att tillägga, men eftersom han gav den sistnämnda reservationen så dåligt betyg och sade, att den rörde nära nog ovidkommande saker, nödgas jag något gå in på densamma.

Frågan om familjestödet i allmänhet — det är det som saken här gäller — menar vi, som står bakom reservation nr 2, tarvar ett mera grundligt övervägande. Familjestödet kan lämnas på flera olika sätt, bl. a. genom allmänna barnbidrag men också efter de olika metoder som är skildrade i denna reservation. Här står talat om att familjepolitiken och dess framtida utformning bör avse även andra områden än den direkta kontantutbetalningen. Detta är inte främmande för regeringen, i varje fall inte för statsrådet Ulla Lindström.

Man kommer därvid in på frågan om barnavdrag i skattehänseende, och att den frågan bör behandlas i detta sammanhang, därom är man tämligen allmänt överens. Vidare tycker vi för vår del, att man i samband härmed bör upptaga frågan om rätt till avdrag för periodiskt understöd till studerande och rätt till avdrag i någon form för studie-kostnader.

Självklart är att en så viktig fråga som bostadspolitiken här måste komma in på något sätt. Vi har inte velat skildra närmare på vilket sätt, men den bör beaktas. Det är en viktig sak för ungdomen att den bereds möjlighet att skaffa sig lämpliga bostäder, eget hem eller dylikt.

Det framhålles slutligen i reservation nr 2, att dessa problem liksom andra i

Höjning av allmänna barnbidragen

sammanhanget aktuella bör lösas i samband med de frågor som rör familjestödet i allmänhet. Det är kort och gott innehållet i reservationen, och den sammanfaller i slutyrkandet med den som herr Nilsson i Göteborg presenterade oss. Om slutyrkandet är vi fullständigt ense.

Här kan jag sätta punkt. Jag nöjer mig med denna lilla skildring och yrkar, herr talman, kort och gott bifall till reservation nr 2.

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag får först och främst uttala min glädje över att frågan om de kontanta barnbidragen äntligen avancerat så långt, att ett förslag är att vänta vid 1957 års riksdag, och jag vill ansluta mig till utskottets skrivning i detta hänseende. För mig, som motionerat både vid 1952 och 1953 års riksdagar om höjning av barnbidragen, är det särskilt glädjande, att denna fråga inte längre kan skjutas på framtiden utan får en framträdande plats och anses böra ha förtursrätt när det gäller förbättringar för barnfamiljerna. Det är klart att olika former för hjälp åt barnfamiljerna kan övervägas, men jag anser liksom utskottet, att en höjning av barnbidragen inte längre kan skjutas åt sidan.

Nu föreligger inget konkret förslag, och i väntan på detta förslag vill jag vända mig till regeringen med några synpunkter, som vi har framfört i vår motion i denna fråga och som jag hoppas, att man beaktar i ett kommande förslag.

Först och främst gäller det att realvärdet av de kontanta barnbidragen återställes. Vi får inte glömma bort att barnbidragen icke på något sätt kompenseras för penningvärdeförsämringen sedan de infördes 1948. Man får inte heller glömma bort att barnfamiljerna ej kommit i åtnjutande av den allmänna standardförbättringen. Om man har

detta i minnet hoppas jag, att när förslag kommer i frågan så skall det inte bli vad man i dagligt tal kallar »lappverk», utan nu hoppas jag liksom barnfamiljerna i vårt land, att de skall kunna få ett rejält »handtag» genom en ordentlig höjning av barnbidragen. Detta är det minsta man kan begära efter så lång väntan på kompensation.

Vi har i vår motion föreslagit att barnbidragen borde indexregleras. Detta förslag anser jag vara mycket väl motiverat. Utskottet gör vissa jämförelser med folkpensionerna, som ju är indexreglerade. Och varför skulle då inte barnbidragen kunna vara det också? Mycket vore att vinna härpå. Då skulle vi i framtiden slippa en sådan eftersläpning som nu sker, då skulle barnfamiljerna slippa vänta år efter år på att få en rättmätig kompensation för inträffade kostnadsstegringar. Jag hoppas sålunda, att när förslag kommer även denna synpunkt skall beaktas.

Från barnfamiljerna förs också fram önskemål att åldersgränsen höjes till 18 år för studerande ungdom och för dem som lär ett yrke.

Vårt samhälle kräver yrkeskunnigt folk, och fordringarna på kunniga yrkesarbetare kommer att ständigt stegras. Det är för medellösa föräldrar svårt att kunna hjälpa fram sina barn till yrkeskunniga arbetare; lärlingslönerna är låga, ja, en del är urusla. I det fallet kan föräldrarnas ekonomi hindra barnen att få lära ett yrke, och en lättnad för dessa familjer vore givetvis om barnbidrag utginge till ungdom som går i yrkeslära. Detsamma gäller i lika hög grad den studerande ungdomen.

Detta är några synpunkter på frågan, som jag velat här framföra och som jag än en gång vill understryka. Jag hoppas nämligen att regeringen skall ha dem i minnet när förslag förelägges riksdagen.

Detta är det förslag vi har i vår mo-

Höjning av allmänna barnbidragen

tion, vilken behandlas i dag och som ju går längre än vad utskottet föreslår. Jag skall emellertid nöja mig med att ha framfört dessa synpunkter på frågan; vi får väl återkomma när förslag i densamma föreligger. För dagen avsluter jag mig till utskottets förslag och yrkar bifall till detta.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag tror att den utredning som här gjorts beträffande barnkostnaderna har givit en hel mängd människor en liten tankeställare genom att man i kalla siffror fått se hur barnfamiljernas standard sackat efter i förhållande till de barnlösa familjernas standard. Jag tror också att genom att Socialdemokratiska kvinnoförbundet skickade ut denna utredning till de olika klubbarna och ställde en enkät till dem, hur de såg på dessa saker, blev allmänheten på det klara med att nu måste något göras för att hjälpa upp barnfamiljernas standard. Det var också denna inställning som besjälade utskottsmajoritetens ledamöter när vi började diskutera denna fråga. Det är som bekant fyra av våra politiska partier som väckt motioner med begäran om ökade barnbidrag. Den allmänna meningen i utskottet var också att vi fick lov att göra något i detta avseende och det snart. Det var också därför utskottet vid den första behandlingen beslöt att utskottets begäran skulle utmynna i en skrivelse till Kungl. Maj:t om att vi skulle få ökade barnbidrag redan 1957. Att det hände en del saker sedan vi fattat det beslutet och att vi kanske var i ett visst tvångsläge, när vi gick att justera vårt beslut, hindrar inte att vi i utskottsmajoriteten fortfarande tycker att en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna sak inte vore ur vägen. Vi har tagit reda på de direktiv statsrådet fru Lindström givit den beredning, som inom departementet skall fortsätta undersökningarna, vad det

hela kan komma att kosta och vilka svårigheter som kan komma att möta. I dessa direktiv stod ingenting särskilt om att frågan om barnbidragen skulle ha någon förtursrätt, utan i stället stod, att man skulle försöka komma fram med olika förslag att ställas emot varandra och söka bedöma vad som var nödvändigast att först genomföra och så vidare. Därför ansåg vi också att det skulle vara en källa till styrka för det statsråd som skulle behandla dessa frågor, att riksdagen sade ifrån att nu förväntade den att till 1957 års riksdag få förslag om ökade barnbidrag.

Jag måste säga att när jag hörde herr Nilssons i Göteborg historieskrivning, hur det hela egentligen tillgick i andra lagutskottet, blev jag litet förvånad, ty han slutade sitt anförande med att säga, att det till och med i utskottet framhållits att regeringen gärna kunde få en admonition om att komma fram med förslag, varför det vore nödvändigt med en skrivelse. Den historieskrivningen är fullkomligt felaktig, därför att det var jag själv som sade, att det inte kunde tolkas som en admonition till regeringen, även om vi föresloge en skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan, ty jag var säker på att det måste framstå som en styrka för statsrådet om riksdagen avläte en skrivelse om ökade barnbidrag.

Nu har man ju från reservanternas sida ansett att vårt ställningstagande i utskottet har varit mer eller mindre konstigt, och det må nu stå för reservanternas räkning. Jag tror emellertid att vi i utskottet, som står på majoritetens sida, endast haft det ögonsikte att vad som skall göras skall göras till barnfamiljernas bästa. Jag tänkte på detta i förmiddags när herr Lundberg var uppe och talade för sin motion om ökade barnbidrag redan i år. Han uttryckte då tvivel om ökade bidrag ett annat år, därför att då visste man inte om man kunde få något sådant. Det skulle, menade jag, vara något som kun-

Höjning av allmänna barnbidragen

de avlägsna herr Lundbergs tvivel i detta avseende, om riksdagen nu beslutade en skrivelse till Kungl. Maj:t om att den vill ha ökade barnbidrag redan 1957. Jag tror inte att man behöver orda mera om den saken och slutar mitt anförande med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Det väsentliga i hela den fråga, som här diskuteras, är väl att vi i stort är ense om att vi vill ha en familjevänlig politik — och där föreligger ju heller inte några menings-
skiljaktigheter mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, i varje fall inte när det gäller reservation nr 1. De avvikande meningarna gör sig gällande beträffande frågan huruvida vi skall direkt av regeringen begära en höjning av barnbidragen nästa år eller inte. För min del anser jag det vara mycket väsentligt att vi nu säger ifrån att vi vill ha höjda barnbidrag. Visserligen har man nog överdrivit ibland, när man talat om att barnfamiljerna icke har kunnat följa med i den allmänna standardförbättringen, på grund av att barnbidragen icke har höjts, ty det har ju ändå gjorts en hel del för barnfamiljerna på annat sätt. Men bortsett från dessa överdrifter måste det nu vara mycket aktuellt att höja barnbidragen, och jag anser det som sagt vara av största betydelse att vi säger ifrån detta till regeringen. Det är nämligen ofrånkomligt att regeringens handlande i det fallet ibland har varit litet vagt och trevande.

När det i reservation nr 1 talas om att vi nu, efter det att en beredning tillsatts, kan lita på att barnbidragen höjes nästa år, så vill jag genmäla att det väl inte är så alldeles säkert. Om vi nämligen ser på beredningens direktiv, så finns där inte ett ord om barnbidragen. Jag vill också påpeka att beredningen — som ju skall framlägga förslag om

åtgärder till hjälp åt barnfamiljerna — har fått direkt tillsägelse att icke gradera de föreslagna åtgärderna inbördes. Detta måste väl tyda på att hela frågan om barnbidragen fortfarande är litet vag och osäker. Jag anser det därför högst angeläget att nu säga ifrån att vi vill ha förslag om höjda barnbidrag framlagt till nästa års riksdag.

Från vårt håll har vi vidare pekat på att frågan om barnbidragens storlek hänger intimt samman med frågan om skatteavdrag för barn. Man kan där ha olika uppfattningar, men jag vill peka på vad familjeutredningen framhållit och vad som även står att läsa i föreliggande utskottsutlåtande, nämligen att Sverige veterligt är det enda land där antalet barn inte har någon som helst inverkan på skattens höjd. Det måste väl ändå säga något!

Vid bedömningen av dessa frågor spelar det givetvis stor roll vilken uppgift man tillmäter barnbidragen och skatteavdragen för barn. Man kan se problemet ur åtminstone tre aspekter. Den första är rent socialpolitisk, och då kan man säga att de familjepolitiska åtgärderna skall vara till för att rädda barnfamiljerna från ekonomisk misär. En sådan syn på saken kan naturligtvis ännu ha en viss betydelse, men det är inte den dominerande aspekten i dagens läge.

Vidare kan frågan ses ur befolkningspolitisk aspekt. Jag är emellertid inte så övertygad om att den betyder särskilt mycket i detta sammanhang.

Till slut kan man också se problemet ur den synpunkten att alla skall betala skatt efter bärkraft — och då löser man inte spørgsmålet bara genom att höja barnbidragen. Då måste också skatteavdragen in i bilden. Utskottets skrivning är emellertid ganska vag på den punkten, och utskottet har nöjt sig med att peka på att vi i de väckta motionerna har begärt en särskild utredning. Utskottet föreslår därför att riksdagen endast skall hemställa om

Höjning av allmänna barnbidragen

ett förslag till höjning av de allmänna barnbidragen till 1957 års riksdag. Ur vår synpunkt är detta dock inte tillräckligt, eftersom vi i vår motion också har begärt en särskild utredning om barnavdragen. Men just därför att vi har ansett det väsentligaste vara att nu säga ifrån att vi vill ha höjda barnbidrag, har vi nöjt oss med vad utskottet skrivit. Vi vill dock att man jämsides med de höjda barnbidragen även inför skatteavdrag för barnfamiljerna.

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga, ty det väsentliga är, som jag sade i början, att vi samlar oss kring en familjevänlig politik. Men det är viktigt att vi därvid säger ifrån, att första steget är en höjning av barnbidragen, och för den sakens skull yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NILSSON i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga utskottets ärade ordförande att den historieskrivning som jag här gjorde i all korthet är fullkomligt riktig, men det kan hända att den fördunklades av den våryra eller skall vi säga valyra, som vi väl nyss känt av i kammaren och som man för övrigt också märkt tendenser till i utskottet när denna fråga har behandlats.

Till herr Königson vill jag säga att det var ju med en väldig iver han nu talade för en brådslande höjning av barnbidraget. Något sådant krav på en omedelbar höjning därav förekommer inte i folkpartiets motion, utan där begär man i klämman en utredning om en höjning av barnbidragen och i det sammanhanget framhåller man att en utredning borde företas om på vilket sätt barnavdrag skulle kunna kompletteras med barnbidrag.

Skulle vi ha följt folkpartiet och herr Königson i utskottet, hade regeringen inte kunnat leverera detta förslag med den snabbhet som nu är möjlig. Det är först i utskottet som folkpartiet lämnar frågan om en utredning åsido och som också utskottets majoritet frångår ett sådant krav. Man talar inte om någon utredning, utan man går direkt på en höjning av bidraget. Så det var ju för innerligt väl att från socialdemokratiskt håll motionerats angående en direkt höjning av barnbidraget, ty i annat fall kunde inte herr Königson ha fått sitt förslag genomfört med den snabbhet, som han just nu i kväll pläderar för.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Vårt krav på en utredning hänför sig i mycket stor utsträckning till att vi vill ha en avvägning mellan barnbidrag och skatteavdrag. I direktiven till den beredning, som tillsatts av statsrådet Ulla Lindström, talas det också om den skattepolitiska avvägningen, men det säges samtidigt, att beredningen inte skall ta upp den saken. Frågan måste emellertid beaktas vid övervägandena om barnbidragen. Vi nöjer oss emellertid nu med utskottets förslag, ty huvudsaken är att barnbidragen höjs. I hela det komplex, som familjepolitiken utgör, framträder alltså höjandet av barnbidragen just nu som det väsentliga, men skatteavdragen kommer också in i bilden.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! I sitt yttrande erinrar andra lagutskottet om att barnbidragens realvärde har sjunkit, att dessa bidrag uppenbarligen inte ger barnfamiljerna det stöd som avsågs, när reformen genomfördes, och att barnfamiljernas läge därför har försämrats. Ingen kan ha något att invända mot denna beskrivning — den är riktig. Det har inte heller av de företrädare för olika partier, som i skilda sammanhang tidigare ytt-

Höjning av allmänna barnbidragen

rat sig i ämnet här i riksdagen, rests några invändningar mot slutsatsen, att barnbidragen kan behöva höjas.

Men bakom denna insikt om barnfamiljernas ekonomiska situation och de slutsatser, som man vill dra därav, ligger en ganska nyväckt opinion. 1954 års familjeutredning presenterade sitt betänkande i september i fjol. Det skickades omedelbart ut på remiss och blev därvid läst och diskuterat i organisationer och kommunala samfälligheter långt ut i samhällets yttersta förgreningar och som reflexer härav också i tidningspressen. Först den 15 januari detta år började de första remissyttrandena inkomma med belägg på var den upplysta opinionen befann sig i barnbidragsfrågan, och inte förrän en månad senare, omkring den 15 februari, var tendensen fullt klar. De cirka 240 remissvaren över familjeutredningens betänkande var så gott som samstämmigt *för* en höjning av de allmänna barnbidragen i någon form. Endast några ströröster har avgivits *mot* en höjning.

Remissorganens ståndpunktstaganden hade skett i princip och i allmänhet inte med hänsyn till om praktiska och ekonomiska möjligheter att höja barnbidragen inom den närmaste framtiden förelåg eller inte. Att samhällsekonomien inte tillåter, att vi på en enda gång rustar upp alla avsnitt inom vår familjepolitik, har flertalet remissorgan varit realistiska nog att inse, och de har därför graderat de olika önskemålen, allteftersom de funnit dem viktiga, viktigare eller viktigast. Barnbidragen, såsom den till storleksordningen främsta av de familjepolitiska stödåtgärderna, har man därvid placerat i brännpunkten för intresset, och man har i mycket hög grad sammanlänkat dem med skattefrågorna.

Å ena sidan har man sammanlänkat barnbidragen med skatten på samma sätt som andra lagutskottet i sin skrivning, där barnbidragen ju uppfattas

»som en form av justering av skattestrycket efter skattebetalarnas bärkraft». En höjning av barnbidragen eller ett återinförande av barnavdrag vid beskattningen framstår som två alternativ att välja mellan — ett val, som åtskilliga remissinstanser överväger och diskuterar, fastän flertalet avvisar tanken på återgång till de gamla barnavdragen. Höjda barnbidrag och skattedifferentiering efter försörjningsbördas placeras så att säga i var sin ände av den samhällsekonomiska gungbrädan — när man ökar vikten på den ena sidan, så förlorar den andra sidan kontakten med marken och verkligheten.

Å andra sidan sammanställs barnbidragen med skatten även ur den rent statsfinansiella synpunkten, om vi har råd med höjda barnbidrag och hur stor höjningen i så fall kan bli. De remissinstanser, som yttrat sig över familjeutredningens betänkande, har självfallet inte kunnat uttala några egna meningar, huruvida vi har råd eller inte, men hos en del skymtar resonemanget om en första undsättning till flerbarnsfamiljerna, ifall staten nu inte skulle få råd att lyfta upp barnbidragen för alla.

En barnbidragshöjnings beroende av och sammanhang med skattestrycket belystes däremot direkt i en parallell och samtidig remissbehandling, nämligen av statsskatterevisjonens betänkande. LO:s, TCO:s, KF:s och andras synpunkter på den föreslagna skattesänkningen som en åtgärd, vilken måhända inte bort ges förtur framför en barnbidragshöjning, förstärkte intrycket av att en förskjutning i opinionen ägt rum.

Opinionens utslag blev alltså tydligt först i februari detta år, men innehålllet i statsverkspropositionen bestäms som bekant redan under höstens budgetarbete. Vid jultiden, när de sista orden skrivs under de huvudtitlar, som utskotten yttrar sig om nu på våren, måste regeringen tyvärr konstatera att om dess löfte om ett skattesänkingsförslag till 1956 års riksdag skulle kun-

Höjning av allmänna barnbidragen

na hållas, samtidigt som grindarna mot inflationsfaran måste hållas stängda med vissa spärrhakar av sparsamhet och steriliserade inkomster, fanns det inte något ekonomiskt utrymme för en höjning av barnbidragen under 1956.

Detta konstaterades i statsverkspropositionen, där jag framhöll, att det i fråga om de allmänna barnbidragens belopp inte för närvarande förelåg förutsättningar för ett ställningstagande. Andra lagutskottet har förstått detta och har instämt däri, samtidigt som utskottsmajoriteten gör en beställning på förslag i ämnet till 1957 års riksdag, sedan närmare utredning gjorts beträffande höjningsbeloppet.

Att räkna ut vad det kostar att höja barnbidragen med olika procentsatser, generellt för alla barn eller differentierat efter barnantal i familjerna, är mycket lätt gjort. På några minuter kan man slå upp tabellen i familjeutredningens betänkande, som redovisar de olika utgiftssummorna vid olika alternativ. Däremot är de administrativa komplikationerna, om man till äventyrs skulle differentiera barnbidragen efter familjernas barnantal, i behov av närmare utredning liksom också de tekniska, administrativa och ekonomiska konsekvenserna av många andra familjepolitiska åtgärder, där uträkningarna är svårare, därför att de sammanhänger med inkomstprövning eller med den olika tillgången på den ena eller andra sortens institutioner med familjevårdande uppgifter.

Det är också dessa ting, som det för närvarande arbetas med inom den tjänstemannaberedning som tillsattes den 2 mars. På beredningen ankommer inte, såsom lagutskottet och dess ordförande riktigt påpekat, att komma med förslag om höjning av de allmänna barnbidragen. Inte heller anger direktiven för beredningen, att de allmänna barnbidragen skall komma att förtursbehandlas; anledningen har jag redan antytt här. Barnbidragshöjningens belopp mäs-

te ju bestämmas i samband med den allmänna budgetuppläggningsen för det budgetår, som börjar den 1 juli 1957, och det måste till storleken bli beroende av de inkomstberäkningar, konjunkturbedömningar, konkurrerande anslagsbehov — inte minst för andra familjepolitiska åtgärder — som ingår i ett väl planerat budgetarbete. Det är bedömningar, som regeringen själv måste göra och som riksdagen sedan kan godta eller ändra efter sitt eget omdöme. Det material, som beredningen kommer att lägga fram, blir offentligt och ger alla partier möjlighet att göra sina bedömningar.

Sin avsikt att höja bidragen från och med den 1 juli 1957 — alltså utan angivande av något bestämt belopp — har regeringen redan givit till känna. Närmare bestämt den 26 februari gjorde finansministern och jag tillsammans ett gemensamt uttalande i pressen om denna regeringens avsikt, och där meddelades att förslag om bidragens höjning kunde väntas till 1957 års riksdag. Detta var sedan remissbehandlingen av familjeutredningens och statskattrevisionens respektive betänkanden hade stärkt regeringens förhoppningar på en förankring i den bredare folkopinionen av ett blivande förslag om höjda barnbidrag.

En del undrar kanske, om regeringen behövde övertyga sig om detta. Ja, det behövde den göra. Tidningsopinion är en sak, allmänhetens föreställning om vad som är rättvist, behövt och önskvärt en annan.

Även beträffande riksdagsopinionen måste man säga att den inte tidigare har varit så entydig. Efter 1954 års val, som ju dominerades av oppositionens krav på skattesänkning snarast möjligt, har skattesänkning varit huvudtemat för de principdebatter vi haft här i riksdagen. Skattesänkingskravet upprepades sålunda både vid den senaste höstriksdagens remissdebatt och vid remissdebatten nu i januari. Vid det se-

Höjning av allmänna barnbidragen

nare tillfället togs för resten för första gången på många år inför detta forum upp barnfamiljernas problem jämsides med skattediskussionen, och ett tjugotal talare i båda kamrarna betygade sina sympatier för ökat stöd åt barnfamiljerna.

Oppositionspartiernas ledare var dock rätt fåordiga i detta sammanhang. Högern lät förstå och har senare befast det intrycket, att den önskade ett ökat stöd åt barnfamiljerna över en skattedifferentiering med höjda ortsavdrag för barnfamiljerna och måhända en påspädning av barnbidraget fr. o. m. tredje barnet i flerbarnsfamiljerna. Högerns senaste förslag till skattesänkning har ju en sådan förbluffande storleksordning, att det är svårt att se att det ger någon marginal för en verklig höjning av barnbidraget, naturligtvis inte i år och knappast heller nästa år. Även folkpartiet har velat spåda på den av regeringen föreslagna skattesänkningen och genom förslaget om att göra folkpensionshöjningen retroaktivt visat, att inte heller folkpartiet räknar med något utrymme för höjda barnbidrag i år. Folkpartiet har, såsom herr Nilsson i Göteborg nyss påpekade, nöjt sig med en motion om utredning i barnbidragsfrågan med sikte på ett kommande år. Kommunisternas alternativ, som fru Nilsson här nyss framförde, innebär att man skulle minska försvarskostnaderna och höja barnbidragen. Det har åtminstone den förtjänsten, att det ger anvisning om var pengarna skulle tagas, men att det är praktiskt otänkbart i den världssituation, som vi befinner oss i, är så uppenbart, att det inte lönar sig att spilla ord därpå. Kvar står regeringspartiernas intresse för höjning av barnbidragen, demonstrerat i motioner med begäran om en sådan höjning till 1957 års riksdag. Såsom jag redan sagt, är regeringen helt inställd på att effektuera denna begäran och kommer också att göra det, för så vitt svenska folket vid höstens val visar att man vill ha

kvar denna regering och det inte inträffar några svårare störningar av konjunkturen.

Ur denna synpunkt är det knappast behövt med en sådan riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t som andra lagutskottets majoritet förordar. I Kungl. Maj:ts intresse för denna sak finns full täckning för vad som i reservation 1) säges om att man »förväntar» ett förslag till nästa års riksdag. Å andra sidan kan majoritetens skrivning bli ett kraftigt uttryck för riksdagens vilja att stödja barnfamiljerna genom en höjning av barnbidragen, något som kanske kan vara en nyttig erinran nästa år, i fall riksdagen efter höstens val skulle komma att få en delvis ny sammansättning. Vilken ståndpunkt kammaren här intar — till förmån för utskottsmajoritetens förslag eller för reservation 1) — så kommer jag att bakom denna ståndpunkt se det positiva intresset för att det nästa år göres något i sakfrågan.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Vid behandlingen av ett annat utskottsutlåtande på förmiddagen sade herr Lundberg att han ville ta ett blodprov på kammarens ledamöter när det gällde deras intresse för en höjning av barnbidraget. Vi andra var nog då ganska överens om att tidpunkten därför var olämpligt vald. Nu är däremot rätta ögonblicket inne för kammaren att visa, om man verkligen vill göra någonting för barnfamiljerna. Vill vi göra det, skall vi rösta med utskottet och alltså fatta beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en höjning av barnbidraget till nästa år.

Jag anser det vara nödvändigt att fatta beslut om en sådan skrivelse. Jag betvivlar ingalunda statsrådet Lindströms varma intresse för den sak det här gäller, men jag måste säga att vi hittills inte har sett så värst mycket resultat därav. Vi har inte sett, huruvida hon har någon möjlighet att i re-

Höjning av allmänna barnbidragen

geringen driva igenom sina synpunkter. I dag lät det lovande i det avseendet, men vi kan inte nöja oss med löften. Vi måste genom att bifalla utskottsmajoritetens förslag fatta en bestämd ståndpunkt i frågan.

Jag betvivlar som sagt inte statsrådets intresse för saken. Däremot är jag förvånad över att statsrådet här vill göra gällande att det från övriga partiers sida är fråga om en nyväckt opinion. Jag vill erinra statsrådet om att på 1930-talet framställde alla politiska partier motioner i befolkningsfrågan. Jag vill också erinra statsrådet om att 1944 gav folkpartiet ut en programskrift som hette »Efterkrigstidens samhälle» — inom parentes sagt utkom den några månader före 27-punktsprogrammet — och som innehöll ett mycket positivt familjepolitiskt program. Jag vill vidare erinra statsrådet om att våren 1954 hade folkpartiets kvinnoförbund ett opinionsmöte här i Stockholm, varefter vi gjorde en framställning till den dåvarande socialministern om åtgärder för att underlätta förhållandena speciellt för de förvärsarbetande mödrarna, en framställning som refereras i familjeutredningens betänkande. Slutligen kanske jag får erinra om att jag år 1952 väckte en motion om utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

Jag tycker också att det är egendomligt att statsrådet Lindström här igen framför denna synpunkt, sedan statsrådet gjort det under remissdebatten i första kammaren och därvid blivit bemött av fru Hamrin-Thorell.

Beträffande utskottsutlåtandet konstaterar jag med tillfredsställelse, att det där sägs, att storleken av den höjning, som man kan tänkas ge barnbidragen, givetvis röner inverkan av vilka familjepolitiska åtgärder som genomföres i övrigt. I den mån barnavdrag vid beskattningen införes, påverkar de självfallet också frågan om barnbidragens höjning. Detta är ett resonemang, som

rätt nära överensstämmer med det, som folkpartiets kvinnoförbund förde i sitt remissutlåtande över familjeutredningens betänkande. När vi skulle uttala oss om detta betänkande hade vi onekligen svårt att få något grepp om det. Vi hade nämligen framför oss vad fru Åkerman kallade ett »smörgåsbord», som det bara var att ta för sig av. Alla var ju samtidigt medvetna om att det var mycket, som vi fann sympatiskt. Det var dock inte stor glädje med ett uttalande, i vilket man bara sade, att detta och detta och detta ville man ha. Å andra sidan hade vi ingen möjlighet att göra en avvägning mellan de olika förslagen. Vi uttalade, att det i själva verket knappast är möjligt att ta ställning till sådana åtgärder var för sig, eftersom de i vissa fall måste betraktas som alternativa men i andra fall skulle kunna vidtagas samtidigt. Vi ville därför efterlysa en genomtänkt plan för familjepolitiken, som kunde läggas till grund inte bara för ett principiellt ställningstagande utan också för positiva åtgärder.

Nu vill jag fråga statsrådet, om det är detta som vi kan vänta att få fram till nästa års riksdag: en ordentligt genomtänkt plan, vari man inom den kostnadsram, som regeringen då anser riktig och som vi i vanlig ordning får diskutera, kommer fram med de olika förslag, som man kan tänkas vilja göra för barnfamiljerna, så att vi inte ena gången får förslag om höjning av barnbidragen och andra gången om barnavdrag vid beskattningen — rent riksdagstekniskt krävs det väl olika propositioner därför — men vi behöver i något sammanhang en sammanställning av alla de olika förslag, som gäller barnfamiljerna, även förslag under fente huvudtiteln av den karaktär, som vi diskuterade på förmiddagen. På det viset kan vi verkligen göra en ordentlig avvägning mellan dessa olika förslag, var och en från sina utgångspunkter efter vad vi anser vara riktigt och möjligt.

Höjning av allmänna barnbidragen

Jag skulle härvidlag vilja framhålla, att barnbidrag respektive barnavdrag vid beskattningen enligt min åsikt inte skall betraktas som två saker, som utsluter varandra. Jag hör till dem, som när barnavdragen vid beskattningen togs bort mycket beklagade, att så skedde. Jag anser det fortfarande önskvärt, att man kan återinföra barnavdrag, men detta enbart hjälper inte barnfamiljerna, eftersom det, såsom redan sagts på förmiddagen, inte hjälper de mindre inkomsttagarna. Jag vill tänka mig en kombination av barnbidrag och barnavdrag, men jag skulle också vilja se denna fråga i samband med alla de olika åtgärder, som vi vill vidta för barnfamiljerna.

Herr talman! Med detta har jag bara i korthet velat säga, att jag är mycket glad åt det ställningstagande, som utskottsmajoriteten gjort. Jag hoppas, att riksdagen skall vilja följa utskottsmajoriteten och på det sättet binda Kungl. Maj:t, vare sig det, som statsrådet själv antydde, är den nuvarande eller en annan regering, som skall framföra detta förslag till nästa års riksdag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av herr Königsons och fröken Vinges inlägg i denna debatt återkommer jag till folkpartiets attityder i barnbidragsfrågan. De är tyvärr mycket motsägelsefulla. I en folkpartimotion har man således krävt en skyndsam utredning om höjning av de allmänna barnbidragen som komplettering till barnavdrag vid beskattning. Men om dessa båda ting skulle kopplas ihop i en utredning, skulle ingen skyndsamhet, om än aldrig så skenande, ha kunnat få fram förslag i tid till 1957 års riksdag. Tidigast år 1958 skulle barnfamiljerna kunnat få det större handtag som de behöver. Nu har folkpartiets representanter i andra

lagutskottet släppt kravet på en dylik sammankoppling och förenat sig med bondeförbundare och socialdemokrater i en begäran om höjda barnbidrag till 1957 års riksdag utan att vid detta fästa villkor om en samtidig skattedifferentering. Jag tycker, att det är förståndigt av dem. Men hur kan väl då folkpartiet — och nu tänker jag närmast på herr Königson — samtidigt klanka på att regeringen inte fort nog tagit ståndpunkt till en sådan höjning? Han uttryckte det så gång på gång, att det var viktigt att »säga ifrån», att man ville ha en höjning av barnbidragen, därför att regeringens handlande på denna punkt var vagt och svävande. Är det för att man skall ge valmanskåren intrycket, att det är oppositionen som skjuter på i denna fråga, som man proklamerar sin iver så kraftigt?

Fröken Vinge var mycket upprörd över att jag sade, att opinionen för ökad hjälp åt barnfamiljerna var nyväckt, och tog upp folkpartiets intresse för saken från 1930-talet och framöver. Jag gick inte så långt tillbaka; jag nöjde mig med de sista åren, 1950-talet. Jag förnekar visst inte, att det har funnits ett familjepolitiskt intresse hos folkpartiet, liksom hos de andra partierna under föregående decennier. Med uttrycket »nyväckt opinion» riktar jag inte heller någon särskild udd mot folkpartiet, utan jag menar därmed ett nyväckt intresse över huvud taget för familjepolitik under det sista året, även inom mitt eget parti.

När fröken Vinge här säger, liksom herr Königson, att det är så viktigt att man »säger ifrån» till regeringen, får man det intrycket, att de inte litar på att regeringen fort nog skall göra det som de själva inte skulle ha fått fram, även om deras motion bifallits. Jag hoppas att folkpartiet tänker på, att den beställning från andra lagutskottet, som det har medverkat i, också betyder ett moraliskt åtagande att räkna med kostnaderna för barnbidragshöjningen i den

Höjning av allmänna barnbidragen

budget vi diskuterar nästa år. Då får folkpartiet vara en smula försiktigare med överbuden på skatteförslag och folkpensionshöjningar. Det kan inte hjälpas, att folkpartiet i denna fråga — som i så många andra frågor — påminner mig om sagans Kraka, som för att vinna Ragnar Lodbroks bevägenhet — parallell valmanskåren — uppträdde varken klädd eller oklädd, varken mätt eller fastande, ett diplomatiskt mellanting som dock låter oss gissa vad det genomskinliga fisknätet döljer.

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindströms sista ord här kom mig att tänka på de något olika uppträdanden som hon själv gjort sig skyldig till i exempelvis Stockholm och Värnamo.

Sedan tyckte jag att det var litet egendomligt att man har så svårt att förstå, att när vi talar om en skyndsamt utredning om höjning av de allmänna barnbidragen som komplettering till införande av barnavdrag vid beskattningen, gäller den utredning vi här begär i långa stycken just principen om man skall ha skatteavdrag vid sidan av barnbidrag eller inte. Dessa saker måste utan tvivel påverka varandra. Man bör ganska snabbt få klart för sig detta så att man, när man höjer barnbidragen, även vet om man skall införa skatteavdrag vid sidan av barnbidragshöjningen. Detta behöver inte på något sätt försinka höjningen av barnbidragen.

När jag sedan talar om att det är något vagt och trevande över regeringen i denna fråga tänkte jag på, att när man tillsatte denna beredning efter det att redan beslut fattats i andra lagutskottet, så sades det ändå att det icke skulle ankomma på beredningen att inbördes gradera de olika åtgärderna. När jag sade att familjepolitiken inrymmer ett komplex av frågor men att den väsentligaste just nu var en höjning av barn-

bidragen, då menade jag att det borde ha kommit med i direktiven att detta var det första man skulle ha i tankarna.

Fröken VINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte vem av oss som uppträder som Kraka. Statsrådet fru Lindström vill i ena ögonblicket visa sig ivrig att verkligen få göra någonting för barnfamiljerna. I nästa ögonblick radar hon emellertid upp helt andra skäl som visar, att det är mer eller mindre omöjligt att göra någonting. Hon tycks redan nu vara övertygad om att det inte finns så mycket utrymme i nästa års budget för saken. Detta vet vi strängt taget ingenting om just nu.

Vad sedan utredningen om barnavdrag beträffar var statsrådet övertygad om att man inte skulle kunna få fram ett förslag före 1958 års riksdag. Detta beror väl på när man sätter i gång. Jag tillät mig att efterlysa denna utredning vid höstremissen. Herr Helén efterlyste den under vårens remissdebatt. Vi efterlyste möjligheten att kombinera barnbidragen och barnavdragen. Det hade kanske inte varit så svårt att börja även om vi inte föreslagit det, ty det lyste ganska tydligt igenom i sakkunnigutredningen att detta var någonting som man intresserade sig för. För övrigt talar statsrådet om att vi väntar och väntar med att komma med förslag. Vi kom med förslag under den ordinarie motionstiden. Statsrådet Lindström kunde inte komma med någonting i statsverkspropositionen på grund av att remisstiden inte gått ut. Men det var ju statsrådet Lindström själv — eller det kanske var någon annan, mäktigare person i regeringen — som bestämde när remisstiden skulle gå ut. Det hade kanske gått att forcera fram betänkandet tillräckligt tidigt och tillåta en ordentlig remisstid så att propositionen hade kunnat komma till vårriksdagen. Stats-

Höjning av allmänna barnbidragen

rådet Lindström måste förstå att vi misstänker, att det var med avsikt som tidtabellen ordnades så att det inte skulle gå att komma fram med förslag.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Det är väl ganska ovanligt att man tillsätter en ny utredning, medan den första utredningens betänkande just är utskickat på remiss och innan man vet på vilket sätt remissbehandlingen kommer att ge anvisning om vidare utredning. Kanske en och annan kan tycka, att det var för mycket, när vi tog till fyra månader för remissbehandlingen av detta betänkande. Jag försäkrar dock, att många remissinstanser ansåg att tiden var för kort. Vi har ju förut i riksdagen hört ett evigt klankande på de korta remisstider som regeringen unnar folk. I detta fall ville vi dessutom ta pulsen på den breda opinionen — inte bara på styrelserna i organisationerna utan också på organisationernas medlemmar — för att verkligen få klart för oss hur allmänheten såg på dessa saker. Vi fick också anvisningar, som sade oss en hel del om att det inte skulle ha varit så särskilt klokt, om vi i höstas satt i gång en utredning, som hade tagit upp både skattedifferentieringen och barnbidragen till ytterligare grundplöjning. Det visade sig ju nämligen att det visserligen var många, som vid denna remissbehandling diskuterade skattefrågan jämsides med barnbidragshöjningen, men ganska få som ville ha ett återinförande av de gamla barnavdragen.

Regeringen har, när den nu tillsatt en tjänstemannaberedning för att preparera dessa ting inte funnit någon anledning att ta upp denna fråga i hela dess vidd med det försinkande, som det skulle medföra, herr Königson — herr Königson trodde ju inte att det skulle betyda någon förhållning — att lägga in skattedifferentieringsfrågan i den

snabböverarbetning av de familjepolitiska åtgärderna, som nu pågår och som skall vara klar i höst.

Fröken Vinge frågade, om denna snabbutredning skulle kunna åstadkomma ett familjepolitiskt program, som regeringen kunde lägga fram, detaljerat som en tidtabell. Hon menade kanske också, att storleksordningen för varje åtgärd ordentligt skulle redovisas däri. Jag kan inte svara nu, om vi i ett sådant program kan ange storleksordningen för de olika familjepolitiska åtgärderna. Även tidtabellen måste naturligtvis bli en provisorisk sådan, som kan justeras vid de tillfällen då konjunkturerna och andra förhållanden gör detta nödvändigt. Men vi lägger fram ett material offentligt, som oppositionen får ta del av, så att den kan göra upp sina alternativa program. Sedan får vi ju diskutera våra program sinsemellan, och ni får tillfälle att kritisera regeringen, när dess program kommer på bordet.

Fröken VINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, att vi har anmärkt på remisstiderna när dessa varit för korta. Många har till exempel kritiserat, att remisstiden när det gällde Hemmens forskningsinstitut var bara en månad, en månad som sammanföll med julferierna. Men det är stor skillnad på en månad och fyra. Det hade kunnat gå med litet god vilja att göra en annan avvägning.

Det är givet, att kostnaderna är beroende av tidtabellen. Det är en sak som också hör till vad vi framhållit i folkpartiets kvinnoförbunds remissutlåtande. En viss åtgärd, låt oss säga ett barnbidrag, är i kostnadshänseende beroende inte bara på vad man ger varje enskilt barn utan också på hur många barn i viss ålder man har just vid den tidpunkt, då reformen genomförs. Kostnaderna är därför beroende av tidtabellen. Naturligtvis begär vi inte en tidta-

Höjning av allmänna barnbidragen

bell, som man är absolut bunden av, men jag tillåter mig att efterlysa vad jag efterlyst tidigare, nämligen en plan för den takt och den turordning, som man på regeringssidan tänker sig för de olika åtgärderna. Får vi en sådan, har vi något att utgå ifrån när vi på vår sida skall ta ställning till förslaget från regeringen.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! När jag vid behandlingen av denna fråga i utskottet biträdde majoritetens förslag, var detta ett uttryck för bedömningen, att frågan om återställande av barnbidragens realvärde bör ges prioritet. Utan att vilja ifrågasätta vare sig statsrådets eller regeringens intresse, syntes det mig motiverat, att riksdagen gav uttryck för sin uppfattning om hur det borde bli. I den debatt som har varit fäste jag mig vid att talesmannen för reservationen nr 1 talade om att valyra kännetecknade utskottsmajoritetens beslut. Samma argumentering fördes i första kammaren av talesmannen för reservationen nr 2.

Utan att anföra alltför många siffror, vill jag till belägg för min uppfattning om denna frågas stora betydelse anföra några siffror ur det betänkande, som familjeutredningen har avgivit. Det framgår där, att 7,2 procent av de vuxna personerna i vårt land — med vuxna avses här de som är mellan 16 och 65 år — svarar för försörjningen av 34,4 procent av alla barn.

Det är även ett viktigt landsbygdsintresse att barnbidragens realvärde återställs.

Sedan vill jag, herr talman, bara rent praktiskt resonera om den situation, i vilken andra kammaren såvitt jag kan se befinner sig. Första kammaren har gett sin anslutning till utskottets skrivning och förslag. Vad blir resultatet, om andra kammaren biträder reservationen nr 1 eller nr 2? Jag befarar att ett så-

dant beslut skulle betyda, att riksdagen inte gör något som helst uttalande, att riksdagen alltså svarar ja så i denna viktiga fråga. Jag beklagar, att det inte gick att jämka ihop de uppfattningar som kommer till uttryck dels i utskottets utlåtande och dels i reservation nr 1. Men när nu inte detta var möjligt och vi är i denna situation, skall riksdagen då fatta ett negativt beslut, säga ingenting? Det synes mig vara synnerligen motiverat, att då första kammaren nu biträtt utskottets förslag även andra kammaren gör det.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Sällan har en karamell varit så åtråvärd som barnbidragets höjning. Jag är väldigt glad över att intresset är så allmänt kring barnbidragen. Det är synd, att man skall ha behövt uttrycka detta intresse på två olika sätt, dels i utskottsutlåtandet och dels i den första reservationen. Jag uppfattar det så, att det är precis samma intresse man har velat ge uttryck åt, bara med den skillnaden, att den grupp socialdemokrater, som har skrivit reservationen är litet mera formell. Jag har inte hört att man där ett ögonblick vill gradera sitt intresse och ange det vara mindre än det som kommit till uttryck i utskottsutlåtandet. Jag är glad att det, vad det nu än beror på, har blivit en så allmän uppslutning. Man hade kanske trots ännu mera på denna uppslutning, om man bara hade läst utlåtandet och inte hört debatten här i dag, ty den har något litet förryckt intrycket. Avsikten hos de motionärer som står bakom motionen nr 7 i denna kammare var att rycka barnbidragen ur väntekön och rycka dem framom alla andra intressen som skulle kunna komma att manifesteras sig före ett val. Det var alltså inte tal om att barnbidragets höjning skulle vara jämställd med andra barn-

Höjning av allmänna barnbidragen

vänliga åtgärder eller ett alternativ till andra åtgärder för barnfamiljerna, utan vi ville faktiskt trycka på att barnbidragens höjning är det primära. Vi ville då inte binda oss för vare sig barnbidragens storlek eller hur de skulle graderas mellan olika familjer, utan vi tyckte att det var angeläget att i första hand få intresset riktat på frågan.

Om man i framtiden skall få familjer att skaffa sig flera barn, vilket jag tycker är angeläget, om man skall få familjer att hålla ihop och klara upp situationen, så får man inte inskränka sig till att detta år, före ett val, sluta upp kring tanken att stödja barnfamiljerna. Man får inte bara göra upp en tidtabell för flera åtgärder utan också faktiskt tänka om i flera stycken. Man måste hjälpa alla familjer, där också hustrun har förvärvsarbete, och jag är då inne på tanken att man vid beskattningen skulle kunna ta hänsyn till olika typer av familjer. Man måste dessutom se något vänligare på de familjer där hustrurna är upptagna av att sköta många barn och därför hindras att skaffa sig ett arbete ute i marknaden. Situationen har dock blivit den, att om en familj skaffat sig t. ex. tre eller fyra barn, så är det ingen som med moderna krav på barnuppfostran vill säga, att hustrun i den familjen skall skaffa sig ett förvärvsarbete. Om vi inte tycker det, frågar man sig, varför vi då inte ser efter, om det i framtiden kanske finns möjlighet att på något sätt visa denna uppskattning av hustrurnas arbete i hemmet genom en annan fördelning av barnbidragen. Förslaget om ett graderat barnbidrag har enligt min mening ingen aktualitet vid denna första höjning av barnbidragen, som jag nog tycker bör göras lika stor för alla. Man bör emellertid i framtiden på något sätt stimulera de hustrur som har flera barn, som en kompensation för de inkomster de inte kan skaffa sig men som den barnlösa som ger sig ut i förvärvsarbetet har. Om man skall tänka familje-

vänligt i framtiden, går det enligt min mening inte att stanna vid att bara dra fram de gamla barnavdragen vid beskattningen eller höja barnbidragen något, utan man får då tänka sig en rad åtgärder, inte bara att höja nuvarande bidrag och lämna stöd på det sätt man tidigare gjort, utan tänka litet progressivt. Jag vill där trycka på nödvändigheten av att hjälpa kvinnorna att åtaga sig skötseln av en stor familj. Det är inte någon reaktionär tanke. Enda sättet att få familjer med flera barn är att se till, att stora familjer i framtiden kommer i en annan situation än de hittills varit i. En sådan familj har dels ökade utgifter, dels minskade inkomster, då hustrun i familjer med ett eller två barn kan skaffa sig egen arbetsinkomst.

Med detta för ögonen blir dagens diskussion om vi skall börja med skatteavdragen eller något annat och tvisten om vem som först med intresset för barnfamiljerna, inte så förtvivlat viktig. Det viktiga är att visa, att vi i dag kan samlas omkring frågan att börja bedriva en familjevänlig politik och i första hand höja barnbidragen, som ju uppenbarligen släpat efter, och sedan gå vidare. Där är jag inte främmande för att man även i beskattningen kan ta hänsyn till familjestorleken och att man på många andra sätt kan stödja familjerna utöver vad som redan skett.

Jag hoppas att vi här inte får ett negativt beslut eller låt mig säga ett beslut som ger intrycket att kammaren är ointresserad av denna fråga. Så kan bli fallet om kammaren går på reservationen nr 1, eftersom första kammaren redan har bifallit utskottets hemställan. Vid olika beslut kan frågan alltså, som tidigare framhållits, falla. Det är inte så stor skillnad mellan den första reservationen och utskottsförslaget. Man bör se bort ifrån de interiörer i utskottet som intresserat en del och samlas kring en positiv sak och göra ett uttalande utan att angripa varandra för

Höjning av allmänna barnbidragen

vem som kom först eller vem som har uttalat sig mer formellt eller mindre formellt.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag skulle nog önska att vi haft ett val före denna debatt här i kammaren; i så fall hade det säkerligen blivit litet lugnare toner. Den propaganda som har drivits upp för barnfamiljerna tycker jag har tagit alltför stora proportioner.

När jag läst utskottets utlåtande har jag blivit synnerligen förvånad över den motivering som utskottets majoritet har presterat. Här har man i mer än två tredjedelar av utskottets utlåtande gjort en jämförelse mellan folkpensionärerna och vanliga människor som har arbetsmöjligheter. Man gör gällande, att när folkpensionärerna har kunnat få en höjning med 85 procent, så bör barnbidragen höjas i motsvarande mån. Det förvånar mig att man kan göra en sådan jämförelse. En folkpensionär hade år 1947 1 000 kronor i pension. Det är riktigt att det beloppet har höjts med 85 procent till 1 850 kronor, men det är ändå bara en höjning med 850 kronor. Vad har en vanlig industriarbetare eller tjänsteman fått i inkomsthöjning? Jo, han har fått många tusental kronor. Man måste betänka, att det har blivit en väldig förskjutning i inkomstläget sedan 1947 och 1948. Jag sade för några timmar sedan, att jag vågade försäkra, att det inte är svårare nu för en barnfamilj att försörja sina barn än det var 1947 med de löner som då utgick. Jag vågar fortfarande garantera, att det inte är svårare nu.

Det är nu fråga om en förbättring av de villkor som gäller. Jag har tidigare betonat, att jag anser barnbidragen vara för små för familjer med många barn, och där anser jag att det bör bli en utfyllnad utöver vad som redan utgår, men familjer med ett eller två barn har

inte lika stora svårigheter; den propaganda som har drivits från olika håll är alltså inte objektiv och riktig.

Åstadkommer man ett bättre stöd åt de talrika familjerna med många barn, tycker jag man har gjort en god gärning, men däremot anser jag inte att vi, såsom framkastats av folkpartiet och även på annat håll, skall införa något skatteavdrag, som vi hade före 1947. Jag var med i den kommitté som föreslog borttagande av de gamla skatteavdragen och införande av ett barnbidrag med fixt belopp för alla barn. Det nya systemet medförde större rättvisa än det gamla, ty skatteavdragen verkade så olika i olika inkomstlägen. De som hade stor inkomst fick ett väldigt belopp för sina barn, men de som hade liten inkomst fick mycket litet stöd och i många fall intet alls. Ingenting är rättvisare i det fallet än ett fixerat belopp, lika för alla. Vi bör akta oss för en sammanblandning med skatteavdrag om vi vill ha rättvisa, och jag vädjar till regeringen att inte föreslå någonting dylikt, när vi en gång har avskaffat barnavdragen, med hänsyn till de orättvisor det gamla systemet hade.

Jag är alltså av den åsikten, att det bör lämnas ett stöd till barnfamiljerna och att detta stöd bör avvägas så att det blir större till familjer med många barn.

Jag vill instämma med fru Eriksson i Stockholm när hon uttalar, att kvinnorna bör ta hand om sina barn på ett annat sätt än nu. Vi skulle få ett lyckligare samhälle, och mödrarna skulle kunna uppfostra sina barn på ett helt annat sätt om de inte lämnade dem till barnkrubbor, där kanske slarviga flickor har hand om barnen. Det ekonomiska utfallet blir säkerligen lika bra om mödrarna stannar hemma och sköter om barnen som om de går bort för att tjäna pengar och inte har någonting i ordning när de kommer hem på kvällen. Jag vill alltså rekommendera att så många som möjligt i samhället beaktar det som fru Eriksson sade.

Höjning av allmänna barnbidragen

Sedan vill jag säga ytterligare ett par ord om utskottsmajoritetens motivering. Jag har redan tidigare kritiserat den del i motiveringen, där man gör jämförelser med folkpensionerna, men jag kan inte finna den andra delen bättre, där utskottet så bestämt poängterar att en höjning av barnbidragen *ofrånkomligen måste komma till stånd* redan under 1957, oavsett vilka förhållanden som råder. Jag tycker att detta, objektivt bedömt, inte är rätt. Reservation nr 1 är av en helt annan art. Där uttalar man visserligen en förväntan att barnbidragen skall höjas, men man säger inte att det ofrånkomligen skall ske, vilket utskottsmajoriteten gör. Något dylikt brukar inte riksdagsutskott skriva, och det är alltså någonting helt nytt som här föreslås. Vi har ju dessutom hört av statsrådet, att regeringen säkerligen kommer att framlägga ett förslag om höjning, och om andra kammaren skulle följa reservation nr 1, vilket jag anser vara det enda riktiga, så behöver vi därför inte vara ledsna för att frågan faller. Vi vet ändå att regeringen efter ett övervägande av den ekonomiska situationen i landet kommer att lägga fram ett förslag, som säkerligen kommer att tillfredsställa största delen av det svenska folket.

Jag vill därför, herr talman, yrka att kammaren måtte ansluta sig till reservation nr 1.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast säga att utskottet lägger i Kungl. Maj:ts hand att föreslå, hur stor höjningen skall bli. Följaktligen finns det samma möjligheter till en rättvis avvägning som herr Rubbestad spårade i reservation nr 1.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Det var egentligen herr Königsons anförande som föranledde mig att begära ordet i denna fråga. Han tog där upp frågan om barnavdragen i

beskattningen. Jag har visserligen läst i utskottets utlåtande, att den saken hade varit aktuell, men jag hade ändå inte trott att man skulle diskutera den så ingående som man här har gjort, eftersom bevillningsutskottet håller på att behandla inte mindre än fem motioner som rör frågan om barnavdrag och som vi får tillfälle att diskutera senare.

Herr Königson upprepade vad som står i en motion, att vårt land är det enda landet i Europa där man i beskattningshänseende inte tar någon hänsyn till barnen. Formellt är det kanske riktigt, men reellt är det inte riktigt, herr Königson. Jag vill bara erinra om att man när barnavdragen borttogs i statsbeskattningen bestämde barnbidragens storlek med hänsyn härtill, och när år 1950 barnavdragen avskaffades även i den kommunala beskattningen, höjdes de allmänna barnbidragen med 30 kronor. Reellt har det alltså hela tiden funnits ett samband mellan beskattningen och de kontanta barnbidragen.

Jag skall dessutom i likhet med herr Rubbestad tillåta mig säga, att man när dessa kontanta barnbidrag infördes var överens om att detta var ett rättvisare system, framför allt för barnfamiljerna bland de lägre inkomsttagarna. Det har inte förändrats sedan dess, utan förhållandet är precis detsamma i dag. Om vi t. ex. skulle införa ett barnavdrag om 1 000 kronor per barn vid beskattningen, skulle det innebära att en inkomsttagare med upp till omkring 14 000 kronors inkomst skulle erhålla ungefär 110 kronor, men för en inkomsttagare som betalar 65 procent av inkomsten i skatt skulle det betyda 650 kronor.

Barnavdrag i beskattningen kommer, herr talman, att vara lika orättvisa som de var den gång när vi var överens om att ta bort dem. Från den synpunkten tycker jag det är olyckligt att man i den här debatten har talat så mycket om barnavdrag och inte ägnat sig mera åt den fråga det här gäller.

Jag skall, sedan jag gjort dessa påpekanden, be att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärrlander har givit uttryck åt den konservativa uppfattningen, att därför att barnavdragen har verkat på ett sätt vid en viss tidpunkt, måste de verka på samma sätt vid en annan tidpunkt. Här har emellertid skett en utveckling av inkomsterna som gör, att ett skatteavdrag skulle verka på annat sätt nu. Jag sade också förut, att om man anser att skatten skall tagas ut efter bärkraft, måste man hålla med om att en barnfamilj alltid har mindre bärkraft än en familj utan barn i samma inkomstläge.

Nu håller jag med herr Kärrlander om att detta egentligen inte är platsen att diskutera, hur ett skatteavdrag skall konstrueras och hur det verkar. Vi får behandla de frågorna i anslutning till bevillningsutskottets betänkande, men anledningen till att de har kommit in i det här sammanhanget är, att man enligt vårt förmenande måste ta dem i betraktande när man bestämmer, hur mycket barnbidragen skall höjas. Detta har gjort att vi tagit upp frågan om skatteavdrag i detta sammanhang.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Königson säger först att jag har en konservativ uppfattning, och det får han väl säga. Hans förklaring var emellertid mycket märklig: att inkomstutvecklingen har gjort att ett orättvist system nu har blivit rättvisare. Jag kan inte tänka mig att herr Königson kan anföra några hållbara argument för detta. Jag har visat att ett barnavdrag vid beskattningen kan ge den ena familjen något över 100 kronor och den andra familjen 650 kronor, och jag betecknar det som en orättvisa. Ingen inkomstutveckling hjälper mot ett sådant förhållande, herr Königson.

Höjning av allmänna barnbidragen

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle inte vara nödvändigt att säga så många ord till. Jag vill emellertid påpeka, att om vi anlägger den aspekten på denna fråga, att man skall betala skatt efter bärkraft, då måste vi betrakta skatteavdragen på ett annat sätt än herr Kärrlander gör.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Herr Rubbestad ondgjorde sig över att vi i utskottsutlåtandet gjort en jämförelse mellan folkpensionerna och barnbidragen. Jag vill bara tala om, att det är ett citat från utredningen om familjerna och samhället. Det är därför utskottet har tagit med detta i utlåtandet.

Herr Kärrlanders yttrande, att Sverige är det enda land där skatten inte beräknas efter antalet barn men att vi i stället har fått barnbidrag som ersättning för barnavdrag, är också ett citat från utredningen. Jag skulle dock vilj säga till herr Kärrlander, att det är 42 länder utom Sverige som också har barnbidrag. Det är bara Västtyskland som inte har barnbidrag. Vi kan då inte bara skylla ifrån oss med att vi har barnbidrag.

Jag har begärt ordet därför att man i debatten så mycket har uppehållit sig just vid barnavdraget, och en del av kammarens ledamöter har fått det intrycket, att majoriteten i utskottet inte har tagit avstånd ordentligt från barnavdraget i samband med frågan om höjning av barnbidraget. Men det har vi gjort. Vi säger ju här mot slutet, att utskottet begränsar sig till att hemställa om förslag till 1957 års riksdag om höjning av det allmänna barnbidraget. Jag kan också tala om att orsaken till att det kunde bli enighet åtminstone bland majoriteten var, att vi fick struket ur utskottsutlåtandet talet om att det behövde bli en utredning angående barnavdraget. Jag själv ville heller inte vara med om några barnavdrag därför att jag såg det så, att om vi skulle börja utreda

Höjning av allmänna barnbidragen

frågan om barnavdrag i detta sammanhang, skulle det dröja länge innan vi kunde få barnbidragen höjda. Vad vi först och främst syftade till var ju detta.

Därför vill jag som utskottets talesman också här ha framfört, att utskottsutlåtandet inte alls ger någonting på hand till barnavdrag, utan vi säger klart och tydligt att vad vi syftar till är att få barnbidragen höjda.

Med detta tror jag att jag har klarlagt utskottets ställningstagande.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! När fru Johansson i Norrköping säger att utskottsutlåtandet är ett citat ur familjeutredningens betänkande vill jag säga, att det inte förbättrar saken, när det ändå inte är riktigt. Men därför borde ändå utskottet ha tänkt igenom huruvida det som familjeutredningen kom med var riktigt. För min del måste jag säga, att jag tycker det icke är så i denna del.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Till dem som ingående sysslat med barnavdraget i debatten vill jag säga, att motionen, som jag har varit med om att skriva, endast sysslar med barnbidrag och icke med barnavdrag. Men när diskussionen sedan kommit att röra hela stödet åt barnfamiljerna, är det min privata uppfattning — jag är inte säker på att den delas av de många motionärer som är med om motionen — att man när barnbidraget är klart, åtminstone höjt en aning, även bör ta ställning till andra familjevänliga åtgärder.

När man bedömer vad som är radikalt och reaktionärt i de stödåtgärder som man vill företa, tror jag att man inte skall utgå ifrån att alla vägar redan är prövade och bedömda som radikala eller reaktionära. Varför skulle det vara mera reaktionärt, frågar man sig, att en man får en skattebefrielse, när han gifter sig, än att han får en

skattebefrielse, när han skaffar sig två, tre eller fyra barn? Det kan inte vara tal om att den ena vägen är mera radikal än den andra, utan det är en avvägning som vi inte kan ta ställning till i dag. Men man bör resonera mera fördomsfritt, när man är beredd att göra om beskattningen och då även göra den familjevänlig.

Vad beträffar herr Rubbestads tydning av mitt inlägg, att jag därmed sagt att *mödrarna bör* vara hemma och ta hand om sina barn, så har jag inte sagt det, även om jag tycker att det är det enda raka, åtminstone när barnen är små. Jag har endast sagt att *samhället bör* visa sin uppskattning av detta arbete. Eftersom den som gör på det sättet inte kan skaffa sig förvärvsinkomster, är det riktigt om samhället på något sätt ger ett ekonomiskt stöd. Det är en annan sak, hr Rubbestad.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Man måste med stor tillfredsställelse hälsa denna livliga debatt, som har belyst vissa sidor av viktiga familjepolitiska spörsmål. Jag tänker inte här mycket förlänga debatten, men jag skulle gärna vilja framhålla och understryka två saker.

Innan jag kommer till det vill jag emellertid uttrycka min stora glädje över fru Nancy Erikssons båda uttalanden, där hon med rätta framhåller, att om man eftersträvar rättvisa i beskattningen, kan det inte ligga något principiellt oriktigt i att man säger att en familj med många barn inte har riktigt samma skattekraft som en familj utan barn och att det då i fråga om familjer i samma inkomstskikt kan vara berättigat att under en skattesänkingsperiod sänka skatten litet mer för familjer med många barn än man kan göra för familjer utan barn. Det kan omöjligt vara något felaktigt eller odemokratiskt i det. Tvärtom, det måste vara uttryck för en strävan att avväga skatten med ledning av bärkraften.

Höjning av allmänna barnbidragen

Jag vill i övrigt bara hänvisa till vad herr Königson nyss sade. Vi får väl tillfälle att återkomma till de spörsmålen. Det som herr Rubbestad och herr Kärrlander här anförde förefaller mig gå förbi det centrala i denna fråga.

I övrigt skall jag av hänsyn till tiden inte säga något vidare till herr Rubbestad, som ju slutade sitt första anförande med att säga att om kammaren skulle bifalla reservationen nr 1, komme regeringen säkert att lägga fram ett förslag, som komme att tillfredsställa hela svenska folket. Ett fullt så rörande förtroende för Kungl. Maj:ts allvishet har jag knappast hört i kammaren sedan jag kom hit, även om jag hört en hel del av förtroende för Kungl. Maj:ts regering. Att det just skulle vara herr Rubbestad, som skulle överbjuda alla andra i ett sådant förtroende för ett förslag, varom han själv inte uttalat några önskemål och varom statsrådet fru Lindström inte heller framfört några upplysningar, tillhör onekligen dagens små överraskningar.

Emellertid skulle jag, med anledning av att statsrådet Lindström sade att om man skall utreda frågan om barnbidrag och barnavdrag, så kan den utredningen inte bli färdig till nästa år, säga, att det är oriktigt. Statsrådet Lindström är väl fången i den föreställningen, att alla utredningar måste ta ohyggligt lång tid. Hon sade att det var gjort på några minuter att bilda sig en uppfattning om kostnaderna för olika konstruerade barnavdrag och dylikt. Men hon vill göra gällande, att det skulle ta så fruktansvärt lång tid att bilda sig en uppfattning om vad det skulle kosta med vissa skatteavdrag och göra en avvägning, att man då inte skulle kunna komma till något resultat till nästa år. Det resonemanget håller inte, fru Lindström. Om man har god vilja att pröva båda metoderna, kan man mycket väl hinna med detta under ett antal månader, men om man inte vill pröva denna samordning, kan man

naturligtvis alltid dra ut på tiden, så att det inte medhinner. Därför vill jag här understryka att det inte finns någon möjlighet att påstå, att det måste bli en försening därför att man vill, att en positiv familjepolitik skall omfatta en hel del olika ting, även frågan om en rättvis skatteavvägning.

Jag skulle gärna, herr talman, vilja omnämna en aspekt på frågan, som jag inte hört blivit belyst i dag — det är möjligt att så skett men att det förbigått mig. Det gäller ungdomar mellan 16 och 18 år. Det är en i viss mån glömd grupp i familjepolitiska sammanhang. Förut hade man skatteavdrag även för den gruppen, men barnbidragen stannar vid 16 år. Vi har fått en glädjande ökning av stipendierna, och det tycker jag tillhör det mest motiverade som genomförts här i landet under senare år, men ingen kan säga, att denna ökning av stipendierna löser problemet att i tillräcklig grad bringa lättnad åt de hem, som har barn i denna åldersgrupp. Jag vill därför vädja till regeringen att se till att man, när dessa problem tas upp, inte tappar ur sikte denna åldersgrupp.

Sedan skulle jag, herr talman, bara till sist vilja omnämna en sak, som inte framföres i utskottets förslag men som kort snuddats vid tidigare: Behöver man utöver den av statsrådet Lindström tillsatta expertutredningen dessutom en parlamentarisk utredning, som skulle få till uppgift att göra en avvägning, om man så vill en politisk avvägning, ty det är ju alltid politiska argument, som kommer in, när det gäller att avväga vad som är viktigt och mindre viktigt? Behöver man en parlamentarisk utredning för att med hjälp av experternas material och uppställningar göra den avgörande avvägningen mellan de olika familjepolitiska medlen, alltså beträffande frågan i vilken utsträckning man skall använda den ena eller andra metoden? På den frågan svarar jag utan tvekan ja. Men statsrådet Lindström

Höjning av allmänna barnbidragen

hyser en överraskande och mycket be-
slämd aversion mot denna tankegång.

Statsrådet Lindström säger, att materialet kommer att vara tillgängligt för alla, och sedan kan väl de olika partierna bilda sig en egen mening om hur de vill ha det. Men, fru statsråd, den argumentationen kan användas mot praktiskt taget alla parlamentariska utredningar, i varje fall det stora flertalet sådana. Om regeringen skulle vilja förbehålla åt sig så mycket som möjligt av utredningsapparaten och beröva oppositionspartierna den möjlighet som det gamla systemet med representanter även för oppositionspartierna innebär, skulle regeringen i nio fall av tio, där vi hittills haft parlamentariska utredningar, kunna säga: Vi tillsätter i stället en expertutredning, och när materialet kommer på bordet får väl riksdagsgrupperna diskutera det.

Med denna fru Lindströms konstruktion skulle oppositionen sakna de möjligheter att få en utredning kompletterad genom utredningens sekretariat, som man haft med den hittillsvarande svenska metoden — för att bara nämna en nackdel för oppositionen av denna nya metod. Man får ju inte den möjlighet att göra kompletterande utredningar och beräkningar av kanslihusets experter, som man har, när man har en parlamentarisk utredning. Själva avvägningen är ingen expertfråga. Det är naturligt att oppositionspartiernas företrädare får samma möjligheter som regeringspartierna när det gäller förut-sättningarna för denna sista avvägning. Jag är ledsn över att behöva säga, att jag tycker mig bakom statsrådet Lindströms envisa nejsägeri till en så pass blygsam önskan som att denna fråga lika väl som många andra av de sociala frågorna skall behandlas på hittills vanligt sätt, spåra en viss strävan hos fru Lindström att monopolisera denna frågas senare behandling. I varje fall finns där ingen förståelse för det lämpliga i att man skulle underlätta för samtliga

partier att medverka till en positiv lösning.

Jag tror det vore högst välkommet och motiverat, om fru Lindström ville ta denna sin ståndpunkt under förnyat övervägande och fråga sig, om inte fru Lindström kunde medverka till att underlätta en positiv lösning av dessa spörsmål, för vilka vi alla vet, att fru Lindström hyser ett varmt intresse — det vill jag gärna säga — genom att underlätta även för oppositionspartierna att här göra sin insats. Man skall inte försöka att här på något sätt monopolisera för regeringen och dess partier medverkan i detta arbete. Om man gör det, fru Lindström, slösar man bort en del av den svenska demokratiens kapital av goda samarbetstraditioner, och det finns det väl ingen anledning att göra.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av herr Ohlins senaste anförande vill jag upprepa vad jag sade herr Ohlin privat, när han frågade varför regeringen valt att tillsätta en tjänstemannaberedning och inte någon parlamentarisk kommitté. Regeringen ansåg att detta att utarbeta ekonomiska kalkyler, att frambringa kompletterande fakta, utreda administrativa konsekvenser etc. beträffande de olika familjepolitiska åtgärder, som familjeutredningen berört, var och är ett expertjobb, och därom är vi nu ense; det framgick av herr Ohlins anförande.

Bedömningen av materialet, valet mellan de olika alternativ, som tjänstemannaberedningen skall precisera, är däremot en politisk uppgift, en avvägningsfråga. Där har jag ifrågasatt utan att komma med något »benhårt nej» — jag har mig vederligen inte sagt något avgörande nej i detta sammanhang — om det kunde vara lönt att för en sådan bedömning tillsätta en flerpartikommitté. Det är ju som när man sätter

sig med en matsedel i handen: behovet, priset och smaken avgör valet mellan olika rätter och i vilken ordning man vill äta dem. Vid ett sådant val mellan olika familjepolitiska åtgärder misstänker jag att de olika politiska partierna kommer att välja olika. Det är därför som jag i varje fall hittills trott, att det skulle ligga föga mening i att komponera en gemensam matsedel, ett gemensamt program för familjepolitiken.

Jag upprepar vad jag sade till fröken Vinge, att allt material, som denna tjänstemannaberedning kommer fram med, blir tillgängligt på samma sätt för oppositionen som för regeringen. Önskvärda kompletteringar kommer vi på samma sätt att göra och ställa till förfogande. »Monopol» är regeringen helt främmande i detta sammanhang. Sedan kan de olika partierna göra upp sina program och i ädel tävlan kämpa om den allmänna opinionens stöd beträffande turordningen för och storleken av de olika åtgärderna.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Fru Lindström finner ingenting egendomligt i att vi skall vara hänvisade till att äta efter den av henne hopsatta matsedeln. Men, fru Lindström, det kan ju hända att vi skulle vilja ha en något annan sammansättning på rätterna, någonting som inte finns på Er matsedel men som experterna skulle kunna räkna ut. Det går lätt att ordna i en utredning.

Nu säger fru Lindström någonting mystiskt om att inte blott materialet skall ställas till förfogande, utan experterna skulle också räkna ut saker som önskades. Betyder det att vi skulle kunna lämna in önskemål, att experterna skulle räkna ut för vår räkning vissa ting, innan frågan av regeringen har förelagts riksdagen? Det är i så fall något för svensk praxis alldeles nytt. När sedan regeringen bestämt sig och lagt fram frågan för riksdagen och sa-

ken skall behandlas i utskott, har frågan kommit i ett annat läge.

Nej, fru Lindström, det blir väl så efter den av fru Lindström angivna metoden, att vi skall äta efter Er matsedel och berövas den handlingsfrihet, som kanske för en socialist inte förefaller så viktig, men som för en liberal är mycket betydelsefull.

Jag har stort förtroende för fru Lindströms smak, när det gäller klädsel, men jag är inte säker på att fru Lindström är lika skicklig kock, när det gäller att sätta ihop en matsedel på detta område.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Ohlin får naturligtvis fritt underkänna vår matsedel och komponera sin egen. Alla tänkbara rätter kommer expertutredningen att få undersöka på förhand och ange innehållet i, så att det blir möjligt för herr Ohlin att bedöma deras prisvärdighet och deras värde över huvud taget.

Det är ju menat så att beredningen skall arbeta med att lägga fram — etappvis — före hösten de olika utredningar, som kan behövas, och det är väl ingenting som är främmande för svensk demokrati eller svensk praxis, om herr Ohlin därvid skulle finna något vara ofullständigt, om herr Ohlin då i riksdagen eller per telefon meddelar mig att han önskar få den eller den saken närmare belyst? Då ligger det även i regeringens intresse att få fram det material, som herr Ohlin är ute efter, och vi kompletterar gärna det som fattas av fakta. De måste i varje fall vara fullständiga som underlag för proposition.

Det är alltså inte frågan om att herr Ohlin skall ställas utan möjlighet att ha fått se det material, som regeringen förfogar över.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tycker att statsrådet fru Lindström motsäger sig själv,

Höjning av allmänna barnbidragen

då hon säger att alla tänkbara rätter skall undersökas och utredas. Fru Lindström talade ju nyss om att frågan om skatteavdrag icke skulle utredas i detta sammanhang.

Sedan är det väl ändå opraktiskt att experter skall sitta och utreda alla tänkbara möjligheter och alternativ i stället för att tillsätta en parlamentarisk utredning, i vilken experterna kan begränsa sig till att utreda sådana saker, som någon av de företrädde partiernas representanter anser vara viktiga. Finansminister Sträng har här tidigare talat om bristen på expertis, men den saken är väl klar, att om fru Lindström skall kunna förverkliga vad hon här har ställt i utsikt, så går det åt mycken onödig experttid, som skulle kunna användas för bättre ändamål, och ändå får oppositionen sämre möjligheter att arbeta med dessa viktiga frågor, i vilka en lösning i samförstånd måste framstå såsom mycket önskvärd.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag fruktar, att det skulle bli mycket mera tidsspillan, om man i en kommitté skulle diskutera sig fram till de avvägningar herr Ohlin här talat om.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Nils Elowsson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar Mannerskantz och Hagård; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göteborg begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr

Sjölin votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontrapositionen i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 20 antager det förslag, som innefattas i den av herr Nils Elowsson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herrar Mannerskantz och Hagård vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 76 ja och 105 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herrar Mannerskantz och Hagård avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Mannerskantz och Hagård.

Förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Sköld begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 144 ja och 29 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten.

Genom en den 9 december 1955 dagtecknad proposition, nr 7 år 1956, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande proposition, nr 7, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

Utskottet hade i sin motivering bl. a. anslutit sig till ett i propositionen framlagt förslag om jämkning av den lägsta tillåtna finhalten för guldarbete och den för 18 karats guld gällande minimihalten från 760 till 750 tusendelar.

Reservation hade avgivits av herrar *Huss*, *Mannerskantz* och *Hagård*, vilka ansett, att utskottets yttrande i fråga om

lägsta tillåtna finhalten för guldarbete och minimihalten för 18 karats guld bort ha annan, i reservationen angiven lydelse, innebärande att förslaget om ändring av den gällande haltbestämmelsen avstyrktes.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAGÅRD** (h):

Herr talman! Jag vill i allra största korthet säga några ord om den reservation, som har avgivits vid föreliggande utskottsutlåtande rörande förslag om den lägsta tillåtna finhalten för guldarbete och sänkning av den för 18 karats guld gällande minimihalten från 760 till 750 tusendelar.

Det är gammal tradition reservanterna följer, när de förordar den högre finhalten, och reservanterna menar också att den innebär ett visst skydd mot konkurrens utifrån. Berörda organisationer inom guldsmedsbranschen har också bestämt uttalat sig för ett bibehållande av den gamla finhalten, och detta har reservanterna velat understryka och bringa under kammarens prövning. Vidare har branschens talesmän framhållit, att man med bibehållande av nämnda tradition också kan förebygga eventuell arbetslöshet inom facket.

Jag vill här lämna det meddelandet att utskottets hemställan har bifallits i första kammaren. Jag har därför inte någon anledning att orda mera i denna sak just nu, och jag inskränker mig till att för formens skull yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru **JOHANSSON** i Norrköping (s):

Herr talman! Den enda meningsskiljaktighet som förekommer i utskottsutlåtandet i detta ärende mellan utskottets majoritet och dess reservanter är ju att reservanterna, som herr Hagård gjorde

Rätt att vid uppskattning av normalavkastning vid ecklesiastikt boställe göra avdrag för kostnad för skogsarbetarbostad

sig till talesman för, tror att genom en sänkning av guldhalt från 760 tusendelar till 750 tusendelar guldsmederna här i landet inte skulle kunna skydda sig tillräckligt mot den utländska konkurrensen utan behöva befara arbetslöshet. Detta är den egentliga anledningen till reservationen. Utskottet har sagt, liksom departementschefen tidigare, att skyddet mot utländsk konkurrens inte skapas genom bibehållandet av denna gamla regel, utan att man, om förhållandena påkallar skydd för den svenska fabrikationen, får söka sig fram på andra vägar än dem guldsmederna här i landet i det avseendet i sina bekymmer anvisat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående dels fördelning i vissa fall av kostnader för anordningar i korsningar av järnväg och väg, dels och framläggande för 1957 års riksdag av förslag till lag om skyldighet för järnvägsinnehavare att upplåta mark till ny övergång m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Rätt att vid uppskattning av normalavkastning vid ecklesiastikt boställe göra avdrag för kostnad för skogsarbetarbostad

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om rätt att vid uppskattning av

normalavkastning vid ecklesiastikt boställe göra avdrag för kostnad för skogsarbetarbostad.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr VIGELSBO (bf):

Herr talman! I den motion detta utskottsutlåtande behandlar har gjorts framställning om att pastoraten vid redovisning av boställsskogs normala avkastning skulle få göra avdrag för kostnader för skogsarbetarbostad. Utskottet har ställt sig mycket välvilligt till motionens syfte och anser det nödvändigt att frågan löses men ändock slutat sitt utlåtande med att hemställa, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Det är en praxis i sådana fall att utskottet hänvisar till att vederbörande fråga befinner sig under utredning.

Denna gång har emellertid utskottet sagt att man väntar på att det en gång i framtiden möjligtvis skall kunna bli en utredning som löser denna viktiga fråga, och på grund därav har man avstyrkt motionen — icke på grund av en pågående utredning alltså utan på grund av en utredning som eventuellt kan komma till stånd. Detta är en motivering som jag för min del finner tämligen långsökt.

En av tredje lagutskottets ledamöter tillät sig en gång här — det var den 29 februari, tror jag — att göra ett uttalande om ett utlåtande från allmänna beredningsutskottet, och jag skulle kunna instämma i hans yttrande även beträffande den fråga som nu behandlas. Det skulle vara roligt att få veta av tredje lagutskottets talesmän här, om man har på känn hur snart den där eventuella utredningen skulle kunna komma till stånd och naturligtvis först och främst om det blir någon utredning.

Den fråga det här gäller är inte oväsentlig, och kommunerna och pastoraten väntar att den skall avgöras. Vi har

Rätt att vid uppskattning av normalavkastning vid ecklesiastikt boställe göra avdrag för kostnad för skogsarbetarbostad

ju talat så mycket här om nödvändigheten att ge skogsarbetarna bostäder och möjligheter till en bättre standard, så att de med intresse kan ägna sig åt sitt arbete. Jag kan inte förstå att man skulle kunna göra ett undantag för pastoratsskogarna och säga att där behövs det inga sådana här arbetarbostäder. Om man anser att det är riktigt att skaffa sådana bostäder, tycker jag det är orättfärdigt att säga, att kommunerna eller pastoraten själva skall svara för kostnaderna för uppförande av dessa skogsarbetarbostäder. Jag måste säga att jag har mycket svårt att förstå tredje lagutskottets ståndpunkt i denna fråga. Som saken emellertid ligger till, herr talman, har jag intet yrkande.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Det förhåller sig på det sättet att de kyrkliga och ecklesiastika frågorna är i laghänseende bland de mest svårtydda som finns, vilket kanske i någon mån ursäktar herr Vigelsbos anförande. Jag vet inte om herr Vigelsbo har läst vad utskottet anför på sid. 2 i reciten av utlåtandet, där det talas om att »i 10 § tredje punkten kyrkofondslagen anges, vilka utgifter som i samband med uppskattningen av ett boställes normalavkastning må avdragas vid beräkningen av skogsavkastningens nettovärde. Bland tillåtna avdrag uppräknas kostnaderna för utstämplingar och för skogsvårdsåtgärder».

Om man jämför denna punkt med femte punkten i samma lagrum ävensom med 47—51 §§ i boställsordningen samt 3 kap. 5 § i Kungl. Maj:ts kungörelse den 15 februari 1935 med bestämmelser angående tillämpningen av ecklesiastik boställsordning, framgår det rätt tydligt, »att avdrag visserligen får göras för sådana kostnader som exempelvis mindre dikningsföretag av underhållsnatur, men att däremot avdrag ej medges för t. ex. större torrlägnings-

företag, som har karaktär av investering». Det är då tydligt att ännu mindre torde avdrag kunna medges för uppförande av bostadsbyggnader åt skogsarbetare.

Utskottet har, som herr Vigelsbo mycket riktigt påpekat, anslutit sig till den i motionen framförda uppfattningen att skogsarbetarkostnader bör vara avdragsgilla vid uppskattningen av »normalavkastning». Därom är vi fullkomligt ense. Nu är herr Vigelsbo missnöjd med att utskottet inte har skrivit till Kungl. Maj:ten och begärt utredning i ärendet. Men när nu utskottet har förvässat sig om att gällande bestämmelser beträffande de förhållanden som motionerna avser inom en snar framtid kan förväntas bli föremål för översyn och t. o. m. i motiveringen har gått litet längre än vad herr Vigelsbo yrkat i motionen — även om vi inte av formella skäl kunnat beröra detta i klämman — så har utskottet saknat anledning att föreslå någon utredning i ärendet. Det är tydligt att saken kommer att bli utredd, och därmed tycker jag att herr Vigelsbo skall låta sig nöja.

Den replik som herr Vigelsbo riktade till en av kammarens ledamöter apropå ett uttalande av denne i en debatt rörande ett av allmänna beredningsutskottets utlåtande har jag ingen som helst anledning att blanda mig i, ty det uttalandet har inte alls med detta ärende att skaffa. Den saken kan ju herr Vigelsbo och vederbörande ledamot av kammaren göra upp antingen offentligt eller privat.

Herr talman! Jag ber med detta att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogos vart för sig allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

Enhetliga bestämmelser för kommunal anskaffning och upphandling

nr 15, i anledning av väckta motioner om rätt för annan personal än televerkets att företaga vissa installationer inom televerkets arbetsområde, och

nr 16, i anledning av väckta motioner angående en utredning om svenska privatkapitalisters engagemang i andra länder.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9**Enhetliga bestämmelser för kommunal anskaffning och upphandling**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning angående enhetliga bestämmelser för kommunal anskaffning och upphandling.

Utskottets hemställda föredrogs. Därvid anförde:

Herr **WEDÉN** (fp):

Herr talman! Jag utgår från att kammarens ledamöter har följt huvuddragen i den icke oviktiga fråga, som allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17 handlar om, och jag skall därför inte gå in på några detaljer. Vad det gäller är behovet av enhetliga riktlinjer och normer för den kommunala upphandlingen, ett problem som blivit mer och mer aktuellt, allteftersom kommunernas verksamhet på olika områden och deras behov av varor och tjänster av olika slag växt i mycket hög grad under senare år.

I den motion, som jag varit med om att underteckna skisseras två alternativ för att lösa detta problem, där det är påkallat att göra något, inte därför att utvecklingen varit annat än i stort sett tillfredsställande, men därför att det dock undantagsvis framträtt tendenser, som det säkerligen skulle vara lättare att övervinna, om man hade det ryggstöd, som enhetliga och fasta normer skulle utgöra. Det ena alternativet är att man för den kommunala sektorn

skulle skapa en motsvarighet till den statliga upphandlingsförordningen, det andra är att kommunförbunden själva skulle klara saken. Det kan förebringas skäl, och goda skäl, både för den ena och den andra av dessa linjer. Utskottet bejakar att här verkligen föreligger ett problem och att man anser det påkallat att detta tas upp. Utskottet utgår också från att kommunförbunden skall föranstalta om en prövning.

Detta hälsar jag i och för sig med tillfredsställelse, men jag är angelägen att begagna tillfället att rätta ett missförstånd, som jag tycker det är onödigt skall kvarstå. Såväl i något av remissutlåtandena som i utskottets utlåtande säges, att om man nu skulle gå lagstiftningsvägen i detta fall, kan det ifrågasättas, om inte detta innebär ett intrång i den kommunala självbestämmanderätten — i kommunernas rätt att själva besluta om sina utgifter. Jag vill understryka, herr talman, att jag inte kan förstå ett sådant resonemang. Ty vad frågan gäller är ju inte på minsta sätt att frånta kommunerna något av den rätt de har att själva besluta i sina angelägenheter och om sina utgifter, utan vad det gäller är att se till att när upphandlingen skall ske denna kommer att präglas av god kommunal sed och god affärssed. Att detta skulle kunna innebära något intrång i den kommunala självbestämmanderätten kan jag inte inse.

Men alltnog, herr talman — jag tar fasta på utskottets positiva inställning, när utskottet säger sig förvänta, att en utredning skall ske genom kommunförbundens försorg. Jag skulle därför i och för sig gärna avstå från att yrka bifall till motionen. Men det finns en punkt, som är något oklar. Jag vill fråga beredningsutskottets ordförande om det finns någon särskild grund för utskottets tydligen fasta tilltro till att kommunerna skall ta upp denna sak. Det framgår av remissutlåtandena, att inställningen på flera håll är positiv och

Enhetliga bestämmelser för kommunal anskaffning och upphandling

att man vill göra något, men Svenska stadsförbundet säger sig inte vara berett att ta ställning till frågan, huruvida det kan vara påkallat att vidta åtgärder i den föreslagna riktningen genom förbundets försorg. Här finns alltså en reservation i något negativ riktning, som jag inte helt kan få att stämma med utskottets positiva förväntningar i övrigt. Jag skulle sätta värde på ett något utförligare besked i detta hänseende från utskottets ordförande.

Herr SVENSSON i Alingsås (s):

Herr talman! De remissyttranden, som lämnats till utskottet med anledning av de föreliggande motionerna, går ju i stort sett i den riktningen, att man anser det vara en uppgift för de olika kommunförbunden att ta initiativ av det slag motionärerna syftat till. Kommunförbunden har i sina yttranden ställt sig avvisande till ett statligt ingripande på området. Motiveringen härför må vara den ena eller andra, men såsom kommunalmän förstår nog både herr Wedén och jag att det kan ligga en del däri, att när det skapats förbund för landskommunerna och städerna, bör det genom medverkan av dessa förbunds medlemmar kunna åstadkommas en betryggande upphandlingsordning.

Vad herr Wedén här närmast efterlyste var, huruvida Svenska stadsförbundet var positivt inställt till denna fråga. Jag kan i det fallet stödja mig på uttalanden, som gjorts i förbundets remissyttrande, vilket inte är i sin helhet redovisat i utskottsutlåtandets recit. Styrelsen för Svenska stadsförbundet riktar t. ex. uppmärksamheten på den av motionärerna själva påpekade möjligheten vid sidan av lagstiftningslinjen, nämligen att kommunförbunden låter utarbeta vissa normer som kan rekommenderas de enskilda kommunerna till antagande. I ett annat sammanhang säger styrelsen, samtidigt som man avvisar initiativ från riksdagens

sida i den riktning, som ifrågasättes i motionens första del, att man visserligen förbehåller sig rätten att avgöra, när dessa frågor skall upptas till avgörande inom stadsförbundet, men att man likväl är villig att pröva den väg som motionärerna anvisat såsom ett andra alternativ, alltså att det utan lagstiftning skulle kunna ordnas med normer, som är utarbetade och rekommenderade av huvudorganisationerna för städer och landskommuner.

Jag tror att jag härmed har något så när besvarat den fråga herr Wedén ställde till mig. Om jag därutöver skulle tillägga någonting, vill jag meddela den föregående talaren att när jag personligen hört mig för om förbundets inställning till saken, har jag fått den bestämda uppfattningen att man där är mycket intresserad av att utfärda sådana rekommendationer som det här gäller och att frågan sannolikt kommer att upptas på nästa kongress inom Svenska stadsförbundet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Efter de upplysningar, som utskottets ordförande här lämnat till komplettering av utskottets skrivning, skall jag gärna förklara mig tillfredsställd med utskottsutlåtandet. Det kommer tydligen nu att handlas från kommunförbundens sida, och avsikten med motionen har i första hand varit att få till stånd ett sådant initiativ. Även utskottsutlåtandet kommer, när det nu antagits av riksdagen, att vara en faktor som verkar i pådrivande riktning.

Under sådana förhållanden, herr talman, har jag inte något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 10

Utredning av frågan om den andliga vården vid sjukhusen m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om den andliga vården vid sjukhusen m. m.

Sedan utskottets hemställen föredragits, yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Bogla (s):

Herr talman! Eftersom jag är en av dem som har fogat en blank reservation till föreliggande utskottsutlåtande med anledning av en motion av herrar Swedberg och Rimmerfors angående utredning av frågan om den andliga vården vid sjukhusen, så ber jag att få deklarerat varför vi avgivit denna reservation.

Jag delar i allt väsentligt motionärernas synpunkter. I likhet med dem anser jag att efter religionsfrihetslagens tillkomst år 1951 bör inte den andliga vården vid sjukhusen vara ett monopol för svenska kyrkan, utan det bör äga rum ett samarbete mellan svenska kyrkan och de frikyrkliga samfundet. Jag delar också motionärernas uppfattning beträffande den organisation av den andliga vården som finns för fångvårdsanstalternas del, där denna vård handhas av en kommitté, bestående av två ansvariga kontaktpastorer vid varje anstalt, en präst från svenska kyrkan och en frikyrkopastor. Denna anordning har lämnat goda erfarenheter och jag tror att det skulle vara lämpligt med en sådan organisation även vid sjukhusen. Vidare är jag av samma uppfattning som motionärerna, att det behövs en förbättrad andlig vård vid ungdomsvårdsskolorna. Det är min personliga mening, att den andliga vården vid sjukhusen inte bör vara en arvodesfråga utan en fråga om att få de lämpligaste krafterna. Det är inte alldeles säkert, att en präst i svenska kyrkan är den mest lämplige och inte heller

att det alltid är en frikyrkopastor. Den som handhar vården bör ha gåvan att kunna lyssna till människor, som har bekymmer, gåvan att kunna ge dem vägledning. Den gåvan tror jag inte alltid följer med studier och examen vid universitet eller någon annan läroanstalt.

Nu har utskottet varit välvilligt, och det skulle glädja mig, om det verkligen förhåller sig så som utskottet skriver, att departementschefen inte har tagit ståndpunkt till frågan om huruvida tjänsterna som sjukhuspastorer kommer att inrättas endast för präster inom svenska kyrkan, utan att han, som också utskottet säger, kommer att noga överväga det slutliga ståndpunktstagandet. Även om ecklesiastikministern inte är närvarande tillåter jag mig som reservant att rikta en vädjan till honom att ägna denna fråga stor uppmärksamhet och att bidra till att den får en lösning, som möjliggör samarbete i en generös anda mellan svenska kyrkan och de frikyrkliga samfundet, när det gäller denna andliga vård.

Herr talman! Jag har inte kunnat yrka bifall till motionens hemställen om utredning, men jag har velat göra denna deklARATION.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Mot här föreliggande utlåtande har ett antal utskottsledamöter reserverat sig. Då det emellertid blott är en blank reservation kanske ett par kommentarer är på sin plats.

Frågan om den andliga vården vid våra sjukhus är av rätt så gammalt datum. Redan för sju år sedan blev sakkunnigbetänkandet klart. Såvitt jag vet, har det också gått igenom remissinstansernas skärself. Av olika skäl har frågan dock blivit förhalad. Det är närmast ett påskyndande av saken, som motionärerna avsett med sin hemställen. Härvid har de reservanternas stöd.

Till detta har emellertid kommit en

Utredning av frågan om den andliga vården vid sjukhusen m. m.

ny fråga: den om den andliga vården vid våra ungdomsvårdsskolor. Alltmer gör sig den uppfattningen gällande, påpekar motionärerna, att problemen hos ungdomsvårdsskolornas klientel nära sammanhänger med bristen på fast moralisk förankring och en klar etisk målsättning. Av den anledningen ifrågasätter motionärerna, att i planen för den andliga vården vid sjukhusen inbegripes jämväl ungdomsvårdsskolorna. Även här delar reservanterna motionärernas inställning.

Socialstyrelsens remissyttrande i fråga om den andliga vården vid dessa ungdomsvårdsskolor är värd ett särskilt beaktande. Den menar, att dessa skolors verksamhet icke i främsta rummet bör inriktas på att söka konfrontera eleverna med etiska och moraliska normer utan på att hos dem söka skapa en sådan inställning till omvärlden, att den utgör grunden för en förståelse för dessa normers värde. Lägg märke till detta: först »icke konfrontera eleverna med etiska och moraliska normer», sedan »skapa en sådan inställning till omvärlden, att den utgör grunden för en förståelse av dessa normers värde». Slutsatsen blir, så långt jag kan se: förståelse för normer, som klientelet icke konfronterats med! Begrip det resonemanget, den det kan! Kanske man kan fatta remissvaret så, att socialstyrelsen är skäligen ointresserad av den andliga vård vid våra ungdomsvårdsskolor, som motionärerna närmast åsyftar.

Herr talman! Herr Gustafsson i Bogla har redan påpekat — och det skall viligt erkännas också av mig — att utskottsutlåtandet fått en även från reservanternas sida högt skattad positiv utformning. Reservanterna är i stort sett ense med motionärerna i deras allmänna syftning, men de har inte kunnat gå med på en ny utredning av frågan. Det är detta, herr talman, som gjort, att de i föreliggande fall nöjt sig med en blank reservation.

Herr SWEDBERG (fp):

Herr talman! Även om jag nu går upp i talarstolen ämnar jag inte hålla något långt anförande. Jag har den uppfattningen, att man knappast skulle gagna den sak, som vi i motionen velat främja, genom att i denna sena timme ta upp en längre debatt. Jag kan bekänna, att vi som motionärer nått vårt syfte så långt som att saken i fråga nu kommer att hållas vid liv och om möjligt påskyndas. Jag har behov av att uttala min tacksamhet till utskottet för dess välvilliga inställning till vad vi motionerat om och för dess positiva skrivning i själva saken.

Jag skall, herr talman, avstå från att ställa något yrkande och nöja mig med att uttala en personlig förhoppning om att den andliga vården vid sjukhusen snarast må kunna ordnas på ett sätt, som överensstämmer med de principer, som bär upp 1951 års religionsfrihetslag.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Alingsås (s):

Herr talman! Jag skall endast vända mig till herr Gustafsson i Bogla, som ville ha bekräftat huruvida departementschefens ståndpunkt redan var fastslagen. Departementschefen har faktiskt inte tagit ståndpunkt i frågan. Förutom det skriftliga meddelande som har lämnats har vi fått personlig bekräftelse på att så är fallet. Han kommer alltså att ta ställning i departementet till den utredning, som redan föreligger i detta ärende, när frågan inom den närmaste tiden blir aktuell, bland annat därför att den skall föreläggas det kyrkomöte som beräknas komma att hållas på hösten 1957.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Kartläggning av de lägsta inkomstgrupperna och deras ekonomiska läge

Herr FAST (s):

Herr talman! Innan klubban faller, vill jag säga att jag inte har något att invända mot att den ene vill ha en form av religiös förkunnelse på sjukhusen och en annan vill ha en annan form. Detta bör tillåtas, om det sker på sådant sätt att, som herr Swedberg sade i slutet på sitt anförande, det också blir beaktat att religionsfrihetskravet även vid våra sjukhus blir klart tillgodosett. Därvidlag gäller inte minst att våra sjukhus utformas så, att andakt som är störande för andra kan äga rum under lämpliga förhållanden. Jag har haft behov, herr talman, av att understryka detta.

Jag vill tillägga att jag tror, att den omarbetning som skall ske av den föreslagna utredningen bör ske grundligt. En del av de principer som har formulerats anser jag inte vara lämpliga att lägga till grund för en framtida utformning av den andliga vården vid våra sjukhus.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Kartläggning av de lägsta inkomstgrupperna och deras ekonomiska läge

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om en kartläggning av de lägsta inkomstgrupperna och deras ekonomiska läge.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! I den utredning som ligger till grund för de nya skatteskalorna redovisas inkomsttagarna i inkomstklasser. Av tabellerna framgår, att det 1954 fanns 110 000 gifta inkomsttagare med inkomster, som ej översteg 5 000 kronor, och 155 000 ogifta inkomsttagare, vars inkomster ej översteg 3 000 kronor. Detta gäller inkomsta-

garna i den produktiva åldern 25—67 år. Det finns alltså i vårt land ett stort antal inkomsttagare och skattskyldiga i mellanåldrarna med så låga inkomster, att vi har svårt att förstå att de över huvud taget kan klara sig, åtminstone utan socialhjälp. Vill man söka lokalisera dessa inkomstgrupper, går det inte att erhålla någon vägledning av tillgänglig statistik. Detta är anledningen till att vi i vår motion har begärt en kartläggning av de lägsta inkomstgrupperna och deras ekonomiska läge. Först sedan vi fått en sådan kartläggning kan det bedömas hur eventuella åtgärder bör utformas för att förbättra dessa inkomsttagares villkor. Motionärerna och remissinstanserna har angivit vissa grupper, som kan tänkas höra till dessa inkomstklasser. Jag skall inte här göra någon sammanställning av de olika synpunkter som framkommit. Det är endast beträffande en grupp, som nämnts i vår motion, som jag närmare vill belysa läget.

I motionen nämnes, att bland de låga inkomsttagarna sannolikt finns många arbetstagare i övre medelåldern, som genom särskilt hårt kroppsarbete fått sin arbetsförmåga nedsatt, däribland skogsarbetare och småbrukare. En skogsinspektör i Värmland har gjort vissa undersökningar angående skogsarbetarnas förtjänster, som i detta sammanhang kan vara av visst intresse. Materialet är mycket begränsat. Det gäller 150 skogshuggare, och avlöningslistorna för 1955 har varit underlaget för undersökningen. Medan inkomsten per arbetsmånad i åldersgrupperna 18—40 år var cirka 680 kronor, var inkomsten för åldersgruppen 40—50 år 480 kronor, för åldersgruppen 50—60 år drygt 400 och för åldersgruppen över 60 år drygt 300 kronor. Värdet med denna lilla utredning är att den visar en klar tendens och ger upplysning om att det bland dessa yrkesutövare kan finnas inkomsttagare, som tillhör grupperna med mycket låga inkomster.

Ersättning till bilägare för dem vid trafikolyckor utan eget förvållande tillskyndad skada eller förlust

Utskottets utlåtande har jag ingenting att invända emot som sådant, även om jag gärna skulle ha sett ett direkt bifall till motionen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Herr Widéns reflexioner inbjuder inte i och för sig till någon polemik. Det är riktigt, att vi har ett betydande antal människor här i landet som har alltför låga inkomster för att de skall kunna leva på dem enligt vårt sätt att se. Men när vi skall angripa problemet, är det lämpligare att vi går till väga som vi förut gjort och tar ut de grupper, som närmast anses aktuella. Vi har gjort så, när det har gällt folkpensionärer, när det har gällt nyblivna änkor och vid andra tillfällen. Att göra en allmän undersökning, som herr Widén begärt i motionen, skulle nog inte leda till mycket. När vi i utskottet ingående behandlade denna fråga, kom vi fram till att den metodik, som man i så fall skulle använda, är utomordentligt vansklig och resultatet över huvud taget svårt att överblicka. Jag tror därför att det enhälliga utskottsutlåtandet i detta hänseende är riktigt, och att Kungl. Maj:t bör få tillfälle att när problemen inställer sig välja ut olika kategorier i tur och ordning för undersökning, såsom vi gjort tidigare, vilket resulterat i en ständigt förbättrad ställning för de mindre inkomsttagarna här i landet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner dels om åtgärder med anledning av den ekonomiska kris som för närvarande övergår ett flertal trafikföretag i skogs- och glesbygderna och dels om tillgodoseende och säkerställande av behovet av ändamålsenliga

och väl förgrenade omnibusförbindelser på landsbygden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Ersättning till bilägare för dem vid trafikolyckor utan eget förvållande tillskyndad skada eller förlust

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion angående ersättning till bilägare för dem vid trafikolyckor utan eget förvållande tillskyndad skada eller förlust.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr HANSSON i Önnarp (bf):

Herr talman! Anledningen till att denna motion väcktes var två inträffade olyckor i samma landsfiskalsdistrikt. De som drabbades av dessa olyckor kunde inte utfå ersättning enligt de försäkringsvillkor som de kände till.

Det ena fallet gällde en folkpensionär, som körde upp på huvudled utan att iaktta stoppbestämmelserna. En bilist som färdades på denna led fick göra en undanmanöver, vilket medförde att bilen skadades. Den var inte helförsäkrad. Det blev polisutredning och domstolsak. Rättens utslag löd på att vederbörande bilförare var alldeles utan skuld till olyckan medan den cyklande folkpensionären dömdes till ersättning. Hon hade dock inga medel att betala med.

Det andra fallet hände vid den svåra halkan strax före jul. En äldre man kom cyklande på vägen. En bil kom körande efter och skulle köra om. Den gav signal i vederbörlig ordning. Cyklisten vek av och det bar sig inte bättre än att han körde omkull och hamnade mitt på vägbanan. Bilisten såg ingen annan möjlighet än att vika undan, och en totalkrasch av bilen blev följden.

Nu har utskottet i sitt utlåtande skilt på dessa båda fall. I det första fallet har man sagt att det icke rimligen kan kom-

Ersättning till bilägare för dem vid trafikolyckor utan eget förvållande tillskyndad skada eller förlust

ma i fråga att införa en särskild ordning för skadeersättning, begränsad till enbart bilägare. Beträffande det andra fallet har man sagt att det redan finns möjlighet att utfå ersättning i enlighet med de allmänna försäkringsvillkoren för trafikförsäkring. Det sista är riktigt, men det förra är inte riktigt.

Utskottet har kanske inte haft möjlighet att vid den tidpunkt då utlåtandet skrevs bedöma saken. Båda fallen är nämligen numera reglerade just på grundval av det avsnitt i de allmänna försäkringsvillkoren som är åberopade i försäkringsinspektionens remissyttrande. Här sägs det, att för utgift som försäkringstagare fått vidkännas för avvärjande eller minskning av skada utbetalas ersättning i den mån den kan anses överensstämma med god försäkringspraxis.

Eftersom båda dessa skadeersättningsfall nu är reglerade på likartat sätt och vilande på god försäkringspraxis kan vi naturligtvis enbart hålla oss till vad utskottet sagt i positiv riktning. Enligt utskottets mening vore det nämligen önskvärt, att denna ersättningsmöjlighet som visat sig finnas bleve mera allmänt känd än vad som nu tycks vara fallet. Utskottets uppfattning härvidlag är värd att noteras, men det skulle kanske vara lämpligt — eller det vore rättare sagt en tänkbar möjlighet — om det fanns någon utväg att denna kännedom skulle kunna komma fram till alla försäkringstagare. Jag tänker mig då en sådan möjlighet som att frågan togs upp i Nationalföreningen för trafikförsäkerhetens främjande. Anledningen här till är att jag anser denna fråga vara av synnerligen vital betydelse för främjandet av trafikförsäkerheten. Visserligen har utskottet pekat på möjligheterna att teckna vagnskade- och olycksfallsförsäkring som täcker sådana skador, men jag har i alla fall den uppfattningen att förare som vet att vagnen är helförsäkrad ibland frestas att ta större risker än de som inte har sådan försäkring.

Jag menar, herr talman, att denna fråga ur trafikförsäkerhetssynpunkt är av stort värde och att den inte bör falla i glömska. Jag väntar att någonting lämpligt görs för att bringa den redan befintliga ersättningsnormen till allmän kännedom. Jag tror att detta skulle bli en ganska lycklig lösning av denna fråga.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill meddela att nästa arbetsplenum hålles om fredag, den 13, och att detta plenum mot vanligheten börjar redan klockan 13.00. Något kvällsplenum torde dock icke bliva erforderligt denna fredag.

§ 15

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om vissa ändringar i gällande tjänste- och personalförteckningar i riksbanken.

§ 16

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1956 m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till statens jordbruksnämnd m. m.; och

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

§ 17

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 159, med förslag till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, och

nr 164, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Dessa propositioner bordlades.

§ 18

Anmäldes att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner:

nr 731, av herr *Pettersson* i Dahl, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, med förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m.,

nr 732, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.,

nr 733, av herr *Sjölin* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, med förslag till allmän ordningsstadga, m. m., och

nr 734, av herr *Svensson* i Göteborg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 149, angående riktlinjer för sjöräddningsväsendet.

Dessa motioner bordlades.

§ 19

Föredrogos följande till kammaren inkomna ansökningar och läkarintyg:

Stockholm den 12.4.1956

Till riksdagens 2:a kammare,
Stockholm.

Härmed anhåller undertecknade om befrielse från riksdagsarbetet under ti-

den d. 13/4 t. o. m. 22/4 1956 för deltagande i Europarådets arbete.

Högaktningsfullt

Tore Bengtsson

Walter Sundström

Ingemar Andersson

Stockholm den 11 april 1956

Härmed anhåller jag vördsamt om ledighet från riksdagsgöromålen för deltagande i sammanträde med Europarådets rådgivande församling den 14—21 april.

Gunnel Olsson

Att riksdagsman Sven Gustafson, Göteborg, på grund av akut luftväggsinfektion är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under tiden 10—13 april 1956 intygas.

Göteborg den 10 april 1956

Bertil von Friesen

leg. läk.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar Bengtsson i Halmstad, Sundström och Andersson i Linköping samt fröken Olsson under tiden från och med den 13 till och med den 22 april ävensom herr Gustafson i Göteborg från och med den 10 till och med den 13 april.

Herr talmannen meddelade att herr Andersson i Björkäng, som vid kammarens sammanträde den 31 nästlidna januari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 23.18.

In fidem

Gunnar Britth